रकुम्भयोः अन्यतमेलग्नेइतिव्याख्यातं यमस्यलग्नेयमलग्नइतिकैश्चित् यत्रतत्रराशाववस्थितेसौरेलग्नगे इतिव्याख्यानम् तन्ना
युक्तं यस्माद्बादरायणः लग्नेसौरस्तुंगेभौमश्चन्द्रादित्यौचापप्राप्ताविति अस्माकंप्रथमाव्याख्यासाध्वीप्रतिभाति यस्मान्मांडव्यः आ
दित्यश्चनिशाकरश्चभवतोयागीशराशौयदासार्द्धंभास्करिणास्वराशिसहितः प्राप्तोमृगेमण्डलः प्राप्नोतिप्रभवंतदाससुकृतीक्ष्मापालचू
डामणिस्त्रस्यन्तिप्रतिपान्थिनोरणमुखेयस्मात्कृतांतादिव पतिर्भूमेश्चान्यइति अस्मिन्नेवयोगेक्षितिसुतविलग्नेभौमेसशशिनिचन्द्रयुक्तेल
ग्नगेक्षितिसुतोंगारकः तस्मिन्स्वोच्चस्थेशशिनिचन्द्रमसायुक्तेर्केधनुर्धरस्थेराजयोगः तेनैतज्जातं मकरलग्नेचन्द्रांगारकयुतेधनुर्धरगते

सचन्द्रेसौरेस्तेसुरपतिगुरौचापधरगे स्वतुंगस्थेभानावुदयमुपयातेक्षितिपतिः ॥ ५ ॥
वृषेसेंदौलग्नेसवितृगुरुतीक्ष्णांशुतनयैः सुहृज्जायाखस्थैर्भवतिनियमान्मानवपतिः ।

ऽर्केऽन्योद्वितीयोभूमेःपतिर्भवतिराजाइत्यर्थः अत्रचबादरायणः भानुश्चापेसेंदुभौमस्तुंगप्राप्तोलग्नेवास्यात् सचन्द्रेसौरेस्तइति सौरे श
नैश्चरेसचन्द्रशशिनियुक्तेतथाभूतेस्तेसप्तमस्थानगते तथासुरपतिगुरौजीवेचापधरगेधनुर्धरस्थेभानौ आदित्यस्वतुंगस्थेस्वोच्चेमेषप्राप्ते
उदयंलग्नमुपयातेप्राप्तेजातः क्षितिपतीराजाभवति तत्रैतज्जातं मेषलग्नेतत्रैवार्कः धन्विनिजीवःतुलागतौशशिसौरौ एवंविधेयोगे
जातोराजाभवत्येवंराजयोगास्त्रयः ॥ ५ ॥ अथशिखरिण्याराजयोगद्वयमाह वृषेसेंदौलग्नइति वृषेगविसेंदौचन्द्रयुक्तेलग्नेस्थिते सवि

तृगुरुतीक्ष्णांशुतनयैः सूर्यजीवसौरैः यथासंख्यंतुहृज्जायाखस्थैः चतुर्थसप्तमदशमस्थितैः नियमान्निश्चयात् मानवपतिः राजाभवति
तत्रैतज्जातं वृषोलग्नस्तत्रैवचन्द्रः सिंहेर्कोवृश्चिकेजीवः कुंभेसौरः एवंविधेयोगेजातोऽवश्यंराजाभवति मृगेमन्दइति मृगेमकरेलग्ने
तत्रस्थेमंदेसौरे सहजारिपुधर्मव्ययगतैः तृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थैः शशांकाद्यैः चन्द्रांगारकबुधजीवैः एवंविधेयोगेजातःख्यातःसर्वत्र
विदितः पृथुगुणयशाःगुणाः शौर्यादयः विस्तीर्णगुणकीर्तिः पुंगलपतिः मनुष्यनाथोभवति तनुशशांकाद्यैरित्युक्तं शुक्रःक्वगच्छतु उच्य
ते यथासंख्यात्पंचमस्थानस्यविद्यमानत्वात् शुक्रस्यादित्यपंचमत्वादनवकाशः तत्रैतज्जातं मकरोलग्नस्तत्रैवसौरः मीनेचन्द्रःमिथु

मृगेमन्देलग्नेसहजारिपुधर्मव्ययगतैःशशांकाद्यैःख्यातःपृथुगुणयशाः पुंगलपतिः ।६।
हयेसेंदौजीवेमृगमुखगतेभूमितनये स्वतुंगस्थौलग्नेभृगुजशशिजावत्रनृपतिः ॥

नेभौमः कन्यायांबुधः धन्विनिजीवः शुक्रार्कौयत्रतत्रस्थौ एवंविधेयोगेजातोराजाभवति पृथुगुणयशाः एवमत्रराजयोगौद्वौ तथाचमांड
व्यः मृगेलग्नेसौरस्तिमियुगगतःशीतकिरणः कुजोयुग्मेनार्यांशशभृतसुतश्चापधरगः गुरुर्दैत्येज्यार्कावभिमतगतौचारवशतः प्रसूतौ
यस्यासौभवतिनरपःशक्रसदृशः।१६।अथाशिखरिण्याराजयोगत्रयमाह हयेसेंदाविति हयेधनुषिजीवेगुरौसेंदौसचन्द्रेस्थितेभूमितनयेंगा
रकेमृगमुखगतेमकरस्थे मृगार्द्धपूर्वोमकरोमृगार्द्धइतिवचनात् भृगुजशशिजौशुक्रबुधौस्वतुंगस्थौस्वोच्चप्राप्तौ यदिलग्नेभवतस्तदात्रास्मिन्

योगद्वयेएतत् तत्रैतज्जातंबृहस्पतौसचन्द्रेधन्विगते मकरगतेभौमे एवंविधायांग्रहसंस्थायां मीनलग्नेसशुक्रेएकोयोग: कन्यालग्नेद्विती
योयोगः सुतस्थाविति वक्रार्कीभौमसौरौसुतस्थौपंचमस्थानगतौ तथागुरुशशिसिताजीवचन्द्रशुक्राहिबुकेचतुर्थेस्थानेबुधेकन्यागतेलग्ने
जातोऽन्योपरोपि नृपोराजागुणवान्भवति तत्रैतज्जातं कन्यालग्नंतत्रैवबुध: मकरस्थौशनिभौमौधनुर्धरस्थाजीवचन्द्रशुक्रा: यदाभव
न्ति तदाजातोराजागुणवांश्चभवति एवंराजयोगास्त्रय: ॥ ७ ॥ अथशिखरिण्याराजयोगत्रयमाह झषेसेंदाविति झषेमीनोसेंदौसचं

सुतस्थौवक्रार्कीगुरुशशिसिताश्चापिहिबुके बुधेकन्यालग्नेभवतिहिनृपोन्योपिगुणवान् ॥ ७ ॥
झषेसेंदौलग्नेघटमृगमृगेंद्रेषुसहितैर्यमाराकैर्योभूत्सखलुमनुजः शास्तिवसुधाम् ॥
अजेसारेमूर्तौशशिगृहगतेचामरगुरौ सुरेज्येवालग्नेधरणिपतिरन्योपिगुणवान् ॥ ८ ॥

द्रेलग्नेमीनलग्नेसचंद्रे घटमृगमृगेंद्रेषुसहितैर्यमाराकैः॒घट:कुंभ:मृगोमकरः मृगेंद्र:सिंह:तेषुयथासंख्यंयमाराकैः॒स्थितैः तत्रैतज्जातम् मी
नोलग्नस्तत्रैवचन्द्र:स्थितः कुंभेसौरः मकरेभौमः सिंहेर्कः एवंविधेयोगेजातः यःउत्पन्नः समनुजोमनुष्यः शास्तिवसुधांभूमिंपरिपाल
यति राजाभवतीत्यर्थः खलुशब्दाद्वाक्यालंकारः अजेसारइति अजेमेषेसारेसभौमे मूर्तौलग्नस्थिते तथाचामरगुरौ जीवेशशिगृहगते
कर्कटस्थेजातोनृपोराजागुणवान्भवति अथवासुरेज्येबृहस्पतौकर्कटस्थेलग्नगतेभौमेमेषस्थेजातोन्योपरोराजागुणवांश्चभवति एवमत्र

राजयोगास्त्रयः ॥ ८ ॥ अथराजयोगंविद्युन्मालयाह कर्किणीति कार्किणिलग्नेकर्कटकेलग्नेतत्स्थेतत्रैवव्यवस्थितेजीवेगुरौ चन्द्रसित ज्ञैःशशिशुक्रबुधैः आयप्राप्तैरेकादशस्थानस्थैःमेषगतेर्के आदित्येमेषस्थेजातंसंभूतंपृथ्वीनाथं भूमिपतिंविक्रमयुतंप्रतापसहितंविन्द्याज्जानीयात् ॥ ९ ॥ अथद्रुतविलम्बितेनराजयोगमाह मृगमुखेति अर्कतनयःसौरःमृगमुखेमकरगतः सचतनुसंस्थोलग्नप्राप्तः तथाक्रियकुलीरहरयःमेषकार्किसिंहाः अधिपैःस्वनाथैःयुक्ताःसहिताःतथामेषेभौमः कर्कटेचन्द्रः सिंहेसूर्यइत्यर्थः तथाबुधशुक्रौज्ञसितौ यथासंख्यं

कर्किणिलग्नेतत्स्थेजीवेचन्द्रसितज्ञैरायप्राप्तैः । मेषगतेर्केजातांविद्याद्विक्रमयुक्तंपृथ्वीनाथं ॥ ९ ॥
मृगमुखेर्कतनयस्तनुसंस्थःक्रियकुलीरहयोधिपयुक्ताः।मिथुनतौलिसहितौबुधशुक्रौयादितदापृथुयशाःपृथिवीशः॥ १० ॥
स्वोच्चसंस्थेबुधेलग्ने भृगौमेषूरणाश्रिते । सजीवेस्तेनिशानाथे राजामंदारयोःसुते ११ ॥

मिथुनतौलिसहितौ तथामिथुनेबुधः तुलेशुक्रः एवंविधोयदियोगोभवति तदाजातः पृथुयशाः विस्तीर्णकीर्तिः पृथिवीशोराजाभवति तत्रैतज्जातं मकरोलग्नस्तत्रैवसौरः मेषेभौमः कर्कटचन्द्रः सिंहेऽर्कः मिथुनेबुधः तुलेशुक्रः एवंविधायांग्रहसंस्थायां यत्रतत्रस्थेजीवेय दिजातोभवति तदापृथिवीशः पृथुयशाभवति ॥ १० ॥ अथराजयोगमनुष्टुमाह स्वोच्चेति बुधेस्वोच्चसंस्थेकन्यागतेलग्नगेभृगौशुक्रेमेषूरणाश्रितेदशमस्थानस्थितेनिशानाथेचंद्रेसजीवेबृहस्पतिसंयुक्तेऽस्तेसप्तमस्थानगते मन्दारयो; शनिभौमयोः सुतेपञ्चमेस्थितयोः

जातोराजाम्भवति तत्रैतज्जातं कन्यालग्नेसबुधेमिथुनगतेशुक्रेगुरौसचन्द्रेमीनस्थे मकरस्थयोःशनिभौमयोः जातोराजाभवति एतेराज
योगाःप्रोक्ताः ॥ ११ ॥ एतेष्वराजवंशतोऽपिजातोराजाभवति वक्ष्यमाणेषुतुराजवंशजएवराजाम्भवति तच्चमालिन्याहअपीति अपिश
ब्दः संभावनायां प्रोक्तभूपालयोगैः कथितराजयोगैः खलकुलजातानीचवंशोद्भवाः अपिमानवाःपुरुषाःराज्यभाजःनृपाःभवन्ति किमुत
किंपुनः नृपकुलोत्थाः राजवंशेसम्भूताः तेऽवश्यंराजानोभवन्ति वक्ष्यमाणैःपुनःयोगैः नृपतिकुलसमुत्थाःराजवंशजाःपार्थिवाः राजानो

अपिखलकुलजातामानवाराज्यभाजः किमुतनृपकुलोत्थाःप्रोक्तभूपालयोगैः ।
नृपतिकुलसमुत्थाः पार्थिवावक्ष्यमाणैर्नभवतिनृपतुल्यस्तेष्वभूपालपुत्रः ॥ १२ ॥
उच्चस्वत्रिकोणगैर्बलस्थैस्त्र्याद्यैर्भूपतिवंशजानरेंद्राः ॥ पंचादिभिरन्यवंशजाताहीनैर्वित्तयुतानभूमिपालाः ॥१३॥

भवन्ति तेषुवक्ष्यमाणेषु अभूपालवंशजः अराजपुत्रः नृपतितुल्योभवति राजसमइत्यर्थः नराजाकिमुतसम्भावनायां ॥ १२ ॥
अथराजयोगमौपच्छन्दसिकेनाह उच्चस्वत्रिकोणगैरिति त्र्याद्यैःत्र्यादिभिर्ग्रहैःस्वोच्चगतैःस्वत्रिकोणगतैः बलस्थैःकालादिबलोपेतैः
जाताभूपतिवंशजा नृपकुलजातानरेंद्राराजानोभवन्ति आदिग्रहणाच्चतुर्भिरपिपंचादिभिरन्यवंशजाताइति पंचादिभिःग्रहैःस्वोच्चस्थैः
मूलत्रिकोणगैर्वाअन्यवंशजाताहीनकुलजाः अपि राजानोभवन्ति आदिग्रहणात्षड्भिःसप्तभिरपि हीनैर्वित्तयुताइतित्रिभिरुच्चस्थैः

मूलत्रिकोणस्थैर्वाहीनबलैः कालादिबलरहितैः राजकुलजा अपिराजानो नभवन्ति किंतुराजतुल्याभवन्ति एतैःयथोक्तैः हीनैःवित्तयुताः सधनाभवन्ति नभूमिपालाः राजानः एतदुक्तंभवति एकेनग्रहेणद्वाभ्यांस्वोच्चगाभ्यांमूलत्रिकोणस्थाभ्यांवाराजकुलजोऽपिराजानभवति किंतुधनवान् एवंत्रिभिश्चतुर्भिर्वान्यवंशजातावित्तयुताभवंति नराजानः अत्रयदिग्रहाः यथाभिहितसंख्याउच्चस्थाः नभवन्ति स्वोच्चगामूलत्रिकोणस्थैःसहसंख्यांसंपादयन्ति तथापियथोक्तफलदाभवन्ति अथोच्चगताःकेंद्रबलाःस्वत्रिकोणगतावातथापि ॥ १३ ॥ अथान्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह लेखास्थेइति लेखायांतिष्ठतीतिलेखास्थः तस्मिन्लेखाशब्देनोदयउच्यते अर्केसूर्येतत्स्थे लेखास्थे

लेखास्थेऽर्केऽजेंदौलग्नेभौमेस्वोच्चेकुंभेमंदे । चापप्राप्तेजीवेराज्ञःपुत्रंविंद्यात्पृथ्वीनाथं ॥ १४ ॥

स्वर्क्षेशुक्रेपातालस्थे धर्मस्थानंप्राप्तेचन्द्रे । दुश्चिक्यांगप्राप्तिप्राप्तैः शेषैर्जातःस्वामीभूमेः ॥ १५ ॥

भूवृत्तादधोदितेनकेवलंयावदजेमेषस्थे तत्रैवमेषलग्ने इन्दौचन्द्रास्थितेभौमेकुजेस्वोच्चेमकरस्थेमंदेसौरेकुंभस्थेजीवेगुरौचापप्राप्तेधनुर्धरगते एवंविधेयोगेजातोराज्ञःपुत्रोनृपसुतोयदिभवति तदातंभूमेर्नाथंविंद्याज्जानीयात् अन्यकुलजोधनवान् अत्रकेचिल्लेयस्थेऽर्केऽजेंदौ लग्नेइतिपठान्ति आदित्येलेयस्थे सिंहस्थेसूर्येचन्द्रेमेषस्थेलग्नेतदपिनकश्चिद्विरोधोराजयोगएवभवति ॥ १४ ॥ अन्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह स्वर्क्षेइति स्वर्क्षेसिते आत्मीयराशौस्थितेवृषतुलयोरन्यतमस्थेनकेवलंयावत्पातालस्थेलग्नाच्चतुर्थे चन्द्रेधर्मस्थानंप्राप्तेनवमग

तेशेषैरन्यग्रहैःरविभौमबुधगुरुसौरैः दुश्चिक्यांगप्राप्तिप्राप्तैः तृतीयलग्नएकादशस्थानस्थैः जातोभूमेः पृथिव्याः स्वाम्यधिपतिर्भवति
तत्रैतज्जातं कुंभेलग्नेवृषेशुक्रःतुलेचन्द्रः शेषाग्रहायथासंभवंमेषकुंभधान्विस्थाः एवंविधियोगेजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोध
नवान् अथवाकर्कटोलग्नः तुलेशुक्रःमीनेचन्द्रः शेषाग्रहायथासंभवं कन्याकर्कटवृषस्थाः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुल
जोपिधनवान्॥१५॥ अथान्यद्राजयोगंनवमाह्निकयाह सौम्येतिसौम्येबुधेवीर्ययुक्तेकालादिबलैर्युक्तेतथाभूतेतनुयुक्तलग्नस्थेशुभेशुभयाते
शुभेशुभग्रहेगुरुसितयोरन्यतमेयथासम्भवंवीर्याढ्येचसबलेशुभयाते धर्मस्थानगतेनवमगतइत्यर्थः शुभेशुभयातइतिपठन्ति चतुर्थस्थान

सौम्येवीर्ययुतेतनुयुक्ते वीर्याढ्येचशुभेशुभयाते । धर्मार्थोपचयेष्ववशेषैर्धर्मात्मानृपजःपृथिवीशः ॥ १६ ॥
वृषोदयेमूर्तिधनारिलाभगैः शशांकजीवार्कसुतापरैर्नृपः॥सुखेगुरौखेशशितीक्ष्णदीधितीयमोदयेलाभगतैर्नृपोपरैः १७

स्थइत्यर्थः अवशेषैः परिशिष्टग्रहैः यथासंभवंधर्मार्थोपचयेषु नवमद्वितीयत्रिषडेकादशदशमानां अन्यतमस्थानास्थितैः एवंविधियोगेजा
तो नृपजोराजपुत्रोराजाभवति धर्मात्माच अन्यकुलोधनवान् ॥१६॥ अथान्यद्राजयोगद्वयंवंशस्थेनाह वृषोदयइति वृषोदयेवृषलग्ने
तथाशशांकजीवार्कसुतापरैः चन्द्रगुरुसौरैरपरैश्चरविकुजबुधसितैःयथासंख्यंमूर्तिधनारिलाभगैः लग्नद्वितीयषष्ठैकादशस्थैः जातोनृपोरा
जाभवति तत्रैतज्जातं वृषलग्नेसचन्द्रेमिथुनस्थेजीवे तुलास्थेसौरे मीनस्थैः रविकुजबुधसितैःजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजो

पिधनवान् सुखेगुराविति गुरौजीवेसुखेचतुर्थस्थानस्थे खेदशमेशशितीक्ष्णदीधिती चंद्रार्कौं यमोदये शनैश्चरेलग्नगते अपरैरन्यैर्भौम बुधशुक्रैः लाभगतैरेकादशस्थैः जातोनृपोराजाभवति तत्रैतज्जातम् शनैश्चरोलग्ने चतुर्थेजीवः दशमेसूर्यचन्द्रौ भौमबुधशुक्राएकादशे एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोपिधनवान्भवति ॥ १७ ॥ अथान्यद्राजयोगद्वयंवसन्ततिलकेनाह मेषूरणायत नुगाइति शशिमंदजीवाःचन्द्रसौरगुरवः यथासंख्यंमेषूरणायतनुगाः दशमैकादशलग्नस्थाःज्ञारौबुधभौमौ धनेद्वितीयस्थाने सितरवी शुक्रार्कौहिबुके४ चतुर्थेएवंविधेयोगेजातोनरेंद्रोनृपोभवति तत्रैतज्जातं दशमेचन्द्रः एकादशेसौरःलग्नेजीवः द्वितीयेबुधभौमौचतुर्थेशुक्रा

मेषूरणायतनुगाःशशिमन्दजीवाज्ञारौधनेसितरवीहिबुकेनरेंद्रं ॥

वक्रासितौशशिसुरेज्यसितार्कसौम्याहोरासुखास्तशुभखाप्तिगताःप्रजेशम् । १८ ।

र्कौ एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजोधनवान् वक्रासिताविति वक्रासितौभौमसौरौ शशिसुरेज्यासितार्कसौम्याः चन्द्रगु रुशुक्रसूर्यबुधाः यथासंख्यंहोरासुखास्तशुभखाप्तिगताः लग्नचतुर्थसप्तमनवमदशमैकादशस्थाः भवन्तितदाजातःप्रजेशोराजाभवति तत्रै तज्जातं भौमसौरौलग्नगतौ चतुर्थेचन्द्रः सप्तमेजीवः नवमेशुक्रः दशमेसूर्यः एकादशेबुधः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्य कुलजोधनवान् ॥ १८ ॥

अथराजयोगजातस्य कस्मिन्कालेराज्यावाप्तिर्भविष्यतीति तज्ज्ञानंस्वागतयाह कर्मलग्नयुतपाकदशायामिति राजयोगकर्तृणांग्रहा
णांमध्याद्योग्रहः कर्मणिलग्नाद्दशमेस्थितः यश्चराजयोगकर्तृणांग्रहाणांमध्याद्योग्रहः लग्नयुतोजन्मलग्नस्थः तत्पाकदशायां लग्नसं
बंधिनीयापाकदशांतर्दशाभवति तस्यतत्रराज्यलब्धिर्भवति अथलग्नदशमयोःद्वयोरपिग्रहोभवतः तदातयोर्योबलवान् तस्यदशायामंतर्द
शाकालेराज्यलब्धिः अथतत्रबहवोग्रहाभवन्ति तदाप्रबलस्यसर्वोत्तमबलस्यांतर्दशाकाले अथवाप्रबलस्येति अथलग्नदशमौयदाशून्यौ
भवस्तदाजन्मनिय:प्रबलःसर्वोत्तमबलस्तस्यांतर्दशाकालेएवराज्यदःस्यात् बहुष्वंतर्दशासुयस्मिन्नन्तर्दशाकालेचारवशादतिबलवत्वं सं

कर्मलग्नयुतपाकदशायां राज्यलब्धिरथवाप्रबलस्य ॥ शत्रुनीचगृहयातदशायांछिद्रसंश्रयदशापरिकल्प्या । १९ ।

भवतितस्यामेवांतर्दशायांराज्यप्रदोभवति शत्रुनीचगृहेति लब्धराज्यस्यापिजन्मकालेशत्रुक्षेत्रस्थनचग्रहेण यांतर्दशावतांतस्यांतास्मिन्ब
लवति राज्यहरणंवाच्यं यतःसाछिद्रदशाविबलेपि तस्मिन्नापद्भवति साचसंश्रयदशापरिकल्प्यातस्यामनन्तर्दशायांसंश्रयंकार्यदैवयुक्तनृ
पसंश्रयगुणात्तन्मोक्षोपि वक्ष्यतिचयात्रायां अरिकोपहतदशायांजन्मोदयनाथशत्रुपाकेच स्वदेशशकारकदशाःसंश्रणीयोनरेंद्रइति अत्रच
भगवान्गार्गिः लग्नगःकर्मगोवास्यादथवाप्रबलोपियः सःस्यात्स्वांतर्दशाकालेराज्यद;प्रबलोयदा १ नीचारिगृहसंस्थस्यदशायांप्रबल
स्यच च्युतिर्बलविहीनस्यतन्मोक्षःपरसंश्रयादिति ॥ १९ ॥

अथभोगिनांशबरदस्युस्वामिनांचजन्मज्ञानंमालिन्याह गुरुसितबुधलग्नेइति गुरुसितबुधाःजीवशुक्रसौम्याः एषामन्यतमेलग्नगते अर्कपुत्रेसौरेसप्तमस्थेदिवसनाथेसूर्येवियतिदशमस्थानगते एवंविधेयोगेभोगिनांभोगवतां जन्मविंद्याज्जानीयात् एवंविधेयोगेजातोस दैवभोगवान्भवति तस्यार्थविहीनस्यापियतःकुतश्चिद्भोगावाप्तिर्भवति रविबुधसितलग्नेइत्यत्रकैश्चित् रविबुधसितानांसंबंधिलग्नइति व्याख्यातम् सिंहवृषतुलामिथुनकन्यालग्नेष्विति यतोदशमस्थेअर्केलग्नेबुधसितयोरवस्थानंनसम्भवति आचार्येणवराहमिहिरेणपूर्व शास्त्रानुसारेणायंयोगःकृतः जीवज्ञभार्गवैर्लग्ने सप्तमस्थेर्कनन्दने दशमस्थेरवौजातोभोगवान्पुरुषोभवेत् शुभबलयुतकेंद्रैरिति शुभ

गुरुसितबुधलग्नेसप्तमस्थेर्कपुत्रे वियतिदिवसनाथेभोगिनांजन्मविंद्यात् ॥ शुभबलयुतकेंद्रैःक्रूरभस्थैश्चपापै व्रंजतिशबरदस्युस्वामितामर्थभाक्च ॥ २० ॥ इतिश्रीराजयोगाध्यायएकादशः ॥ ११ ॥

ग्रहसंबंधिनोराशयः तेचसबलायस्यकेंद्रगताभवन्ति तैस्तथाभूतैः तथापापैःक्रूरग्रहैः क्रूरभस्थैःपापराश्याश्रितैः यस्यजन्मभवति सशब राणांपुलिंदानांदस्यूनांचोराणांस्वामित्वंव्रजतिगच्छति अर्थभाग्भाग्यवान् धनवांश्चभवति शुभबलयुतकेंद्रैरिति अत्रशुभग्रहैःबलयुतैः केंद्रगतैरिति कैश्चिद्व्याख्यातं तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः पापक्षेत्रगतैःपापैः केंद्रस्थैःसौम्यराशिभिः सबलैर्यस्यजन्मस्यात्स्याद सौदस्युनायकइति ॥ २० ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौ राजयोगाध्यायः एकादशःसमाप्तः ॥ ११ ॥

अथातोनाभसयोगाध्यायोऽव्याख्यायते नाभसयोगानांचत्वारोविकल्पाःतत्राकृतियोगाएकोविकल्पः आकृतियोगाःसंख्यायोगाश्चविक
ल्पद्वयम् आकृतियोगाः संख्यायोगाआश्रययोगाश्चाविकल्पत्रयम् आकृतियोगाःसंख्यायोगाआश्रययोगादलयोगौचेतिविकल्पचतुष्टयं
तत्रविंशतिराकृतियोगाः सप्तसंख्यायोगाः त्रयआश्रययोगाः द्वौदलयोगौ तत्रद्वित्रिचतुर्विकल्पजानांयोगानांसंख्याज्ञानमौपच्छन्दसिकेना
ह नवादिगिति नवप्रसिद्धादिक्शब्देनदशउच्यन्ते वसवोऽष्टौ एतेयथासंख्यंत्रिकाग्निवेदैःगुणिताःत्रिकशब्देनत्रयएवउच्यन्ते अग्निशब्दे
नत्रयः वेदाश्चत्वारः ४ एतैःगुणिताः तद्यथानवदिग्वसवः ९।१०।८ एतेयथासंख्यंत्रिकाग्निवेदैः३।३।४ एतैर्गुणिताःजाताः।२७।

अथनाभसयोगाध्यायप्रारम्भः ॥ नवदिग्वसवस्त्रिकाग्निवेदैर्गुणिताद्वित्रिचतुर्विकल्पजाःस्युः ॥ यवनैस्त्रि
गुणाहिषट्शतीयाकथिताविस्तरतोऽत्रतत्समाः स्युः ॥ १ ॥

३०।३२ एतेयथासंख्यंद्वित्रिचतुर्विकल्पजाभवन्ति एतदुक्तंभवति आकृतियोगाविंशतिः संख्यायोगाः सप्त एवमाकृतिसंख्याविक
ल्पद्वयेनसप्तविंशतियोगाःभवन्ति आश्रययोगास्त्रयः आकृतिसंख्याआश्रयकृतेन विकल्पत्रयेणत्रिंशत् ३० दलयोगौद्वौ आकृ
ति संख्या आश्रयदलयोगकृतेन विकल्पचतुष्टयेनद्वात्रिंशत् ३२ एवंद्वित्रिचतुर्विकल्पजायोगाःस्युः भवेयुरिति यवनैस्त्रिगुणाहि
ति पुराणयवनैःत्रिगुणाहिषट्शतीकथिता षण्णांशतानांसमाहारःषट्शती साचत्रिगुणाअष्टादशयोगशतान्यभिहितानीत्यर्थः १८००

Gandhi National
for the Arts

ननुस्फुजिद्ध्वजेनकिमुक्तं उच्यते नामसयोगानामानन्त्यं तथाचतद्वाक्यम् संस्थानसादृश्यमनन्तकंस्याद्द्रव्याणिनानाप्रकृतीनिदृष्ट्वे
ति कथंपुराणयवनैरष्टादशशतान्याभिहितानि उच्यन्ते आकृतियोगास्त्रयोविंशातिस्तैरभिहिता: संख्यायोगानांसप्तविंशत्यधिकशतंभव
ति एवंसार्द्धशतंभवति तच्चैकैकंराशिंलग्नगतमधिकृत्योक्तम्तस्माल्लग्नद्वादशकेनाष्टादशयोगशतानिभवन्ति यस्मात्सार्द्धशतंद्वादशहत
म् अष्टादशशतानिभवन्ति एतेषामुत्पत्तिरध्यायांते प्रदर्शयिष्यामः विदिताध्यायार्थस्यसुखावबोधत्वात् एवंयवनैस्त्रिगुणाषट्शतीवि
स्तरतः कथितोक्ता अत्रास्मिन्शास्त्रेतत्समासः तत्संक्षेपःक्रियते विस्तरस्यसमासोभिधीयते इतिपूर्वप्रदर्शिताद्वात्रिंशदेवाभिधीयंते त

रज्जुर्मुशलंनलश्चराद्यैः सत्यश्चाश्रयजान्जगादयोगान् । केंद्रैःसदसद्युतैर्दलाख्यैः स्त्रक्सर्पौकथितौपराशरेण । २ ।

त्फलेष्वन्यफलानांसमानत्वात् द्वात्रिंशत्स्वेवयोगेष्वष्टादशयोगशतान्यंतर्भवन्तीति ॥ १ ॥ अथाश्रययोगत्रयंदलयोगद्वयंचौपछन्दासिके
नाह रज्जुर्मुशलमिति चराद्यैःचरस्थिरद्विस्वभावराशिग्रहसंयुक्तैः यथासंख्यंरज्जुर्मुशलंनलश्चेतियोगत्रयंभवति यद्यथैकस्मिन्चरराशौ
चरराशिद्वयेचरराशित्रयेचरराशिचतुष्केवायदासर्वेग्रहाभवन्ति स्थिरराशयोद्विस्वभावराशयश्च सर्वेशून्याभवन्ति तदारज्जुर्नामयोगो
भवति एवमेकस्मिन्स्थिरराशौराशिद्वयेराशित्रयेराशिचतुष्केवायदासर्वेग्रहाःभवन्ति चरराशयोद्विस्वभावराशयश्चशून्याभवन्ति त
दामुशलंनामयोगोभवति एवमेकस्मिन्द्विस्वभावराशौराशिद्वयेराशित्रयेराशिचतुष्केवासर्वेग्रहाःभवन्ति चरराशयः स्थिरराशयश्चशू

न्याभवन्ति तदानलाख्योयोगोभवति एतानाश्रयजांस्त्रीन्योगान्सत्याचार्योजगादउक्तवान् केचित्सत्यस्त्वाश्रयजानिहाहइति
योगान्निति पठन्ति इहास्मिन्प्रकरणेआहोक्तवानिति तथाचसत्यः सर्वैचरेषुराशिषुयदास्थितायोगमाहतंरज्जुं अनयाप्रियस्यसततंविदे
शावासार्थयुक्तस्य सर्वैस्थिरेषुराशिषुयदास्थितामुशलमाहतंयोगं जन्मानिकर्मकराणांयुक्तानामर्थमानाभ्यां द्विशरीरेषुनलइतियोगोहीना
तिरिक्तदेहानां निपुणानांपुरुषाणांधनसञ्चयभागिनांभवति अत्रकैश्चिद्व्याख्यातं चरराशिचतुष्केयदासर्वेग्रहाःभवन्ति तद्दारज्जुःस्थि
रराशिचतुष्केमुशलं द्विःस्वभावराशिचतुष्केनलइति तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः एकोद्वौवात्रयःसर्वेसर्वैयुक्तायदाग्रहैः चरयोगस्त
दारज्जुःशीष्याणांजन्मदांभवेत् स्थिरश्चेन्मुशलंनाममानिनांजन्मकृन्नृणां द्विस्वभावोनलाख्यस्तुधनिनांपरिकीर्तितः एवमाश्रययो
गत्रयंव्याख्यातंसत्यमतेन तथाचसत्यः चरराशिगैर्ग्रहैर्द्रैरज्जुःस्थिरराशिगैस्तथामुशलं द्विशरीरगतैर्योगोनलसंज्ञोमुनिभिरुद्दिष्टः अथदल
योगद्वयमुच्यते केंद्रैःसदसद्युतैरिति केंद्रैःयथासंख्यंसदसद्युतैःसद्ग्रहैःसौम्यैर्युतैःदलाख्योदलोयोगः स्रग्मालानामभवति यथाकेंद्रैरसद्
ग्रहैःपापग्रहयुक्तैःदलयोगः सर्पोनामयोगोभवति एतदुक्तंभवति येषुतेषुत्रिषुकेंद्रेषु सौम्यग्रहैः बुधगुरुशुक्राःयदाभवन्ति नकस्मिंश्चित्कें
द्रेपापोभवति तदास्रग्नामयोगोभवति अथयेषुतेषुत्रिषुकेंद्रेषुपापाःसूर्यभौमसौराःभवन्ति नकस्मिंश्चित्केंद्रेभवतिसौम्यग्रहः तदासर्पोना
मयोगोभवति नन्वत्रयोगद्वयेकेंद्रैःसदसद्युतैर्दलाख्याावित्युक्त्वात्रिषुकिमितिव्याख्यातम् यस्माच्छुक्लपक्षकृष्णपक्षयोश्चन्द्रस्यसौम्यत्वं
पापत्वंचसंभवति एवंकृतेयदासौम्याक्रांतेषुत्रिषुकेंद्रेषु क्षीणश्चन्द्रमायदाचतुर्थोभवति अथवापापाक्रांतेषुत्रिषुकेंद्रेषुक्षीणश्चन्द्रमायदा

चतुर्थेभवति तदापिस्रक्सर्पौयोगौभवतः तच्चतुर्षुकेंद्रेषुकिमितिनव्याख्यातं उच्यते नैवं यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तम् केंद्रत्रयगैःपा
पतैर्दलाख्यावहिश्चमालाच अत्रसौम्यास्त्रयः पापास्त्रयइति कथंज्ञायते यथानयोर्द्वयोर्मध्येचन्द्रमास्तृतीयोनभवति उच्यते भगवता
गार्गिणोक्तम् त्रिकेंद्रगैर्यमाराकैंःसर्पोदुःखितजन्मदः भोगिजन्मप्रदामालातद्वज्जीवसितेंदुजैः स्रग्योगः पापवर्जितःकेंद्रेषुसर्पःसौम्यव
र्जितेष्विति कथंज्ञायते उच्यते बादरायणोक्तं केंद्रेष्वपापेषुसितज्ञजीवैःकेंद्रत्रिसंस्थैःकथयन्तिमालां सर्पस्त्वसौम्यैश्चयमारसूर्यैर्योगावि
मौद्वौकथितौदलाख्यौ एतौदलयोगौस्रक्सर्पौकथितौपराशरेणोक्तौ नत्वन्यैरप्युक्तौ उच्यते अन्यैरुक्तौ अन्यैर्नोक्तौपराशरेणोक्ताविति स्वशा

योगाव्रजंत्याश्रयजाःसमत्वंयवाब्जवज्रांडजगोलकाद्यैः ॥ केंद्रोपगैःप्रोक्तफलौदलाख्याविथाहुरन्येनपृथक्फलौतौ ।३।

स्त्रेवराहमिहिरेणोक्तौ तथाचमणित्थः केंद्रत्रयगैःपापैःसौम्यैर्वादलसंज्ञितौ द्वौयोगौसर्पमालाख्यौविनष्टेष्टफलप्रदौ एवमाश्रययोगत्रयम
पियोगद्वयमाह अन्यैरुक्तमन्यैनोक्तं अन्यैरुक्तत्वाद्वराहमिहिरेणशास्त्रसंगृहीतं एवंदलयोगद्वयंव्याख्यातम् ॥ २ ॥ अथान्यैराचार्यैर्येनका
रणेनाश्रययोगत्रयंदलयोगद्वयंचनाख्यातंतत्कारणमुपजातिकयाह योगाव्रजन्तीति आश्रयजायोगारज्जुर्मुशलनलाख्याःआकृतियोगैः
यवाब्जवज्रांडकगोलकाद्यैः यवपद्मवज्रविहंगगोलकैः आदिग्रहणाद्गदाशकटाभ्यांचतथासंख्यायोगैः गोलकाद्यैः गोलकयुगशूलकेदारैः
संयोगैः आश्रयजायोगाःतुल्यतांसमत्वं व्रजन्तीत्यतोन्यैर्नोक्ताःतद्व्यतिरेकेणाप्याश्रययोगानामवकाशोनास्तीति वराहमिहिरेणोक्ताः

यैश्चयोगैः समताियास्यंति यत्रचैतेषामनवकाशस्तदध्यायांतेव्याख्यास्यामः केंद्रोपगैःप्रोक्तफलाविति दलाख्यौदलयोगौद्वौकेंद्रोपगैः
प्रोक्तफलौकथितफलौकेंद्रोपगतैःग्रहैःप्रोक्तेफलेययोःकेंद्रत्रयगैः केंद्रस्थानांशुभग्रहाणांशुभंफलमुक्तम् अशुभानामशुभमिति अतएवेमौप्रो
क्तफलौकथितफलौ उक्तंच वराहमिहिरेण केंद्रत्रिकोणेषुशुभाःप्रशस्तास्तेष्वेवपापानशुभप्रदाःस्युः केंद्रत्रिकोणगैःशुभैःशुभंफलंभवतीति
मालानोक्ता एवंकेंद्रत्रयगैः पापैःपापफलंभवतीति सर्पोनोक्तः एवमन्ये अपरेआहुः कथयन्ति तथातौनपृथक्फलौउक्तार्थत्वात् यद्येवं
तर्हिकिमर्थं वराहमिहिरेणोक्तावित्यत्रोच्यते नाभसयोगांतर्भूतत्वात्समस्तदशास्वपिफलदौभवतः यदाकेंद्रोपगानांयोगंविनाफलमंगी

आसन्नकेंद्रभवनद्वयगैर्गदाख्यस्तन्वस्तगेषुशकटंविहगःखबंध्वोः ॥
शृंगाटकंनवमपंचमलग्नसंस्थैर्लग्नान्यगैर्हलमितिप्रवदन्तितज्ज्ञाः ॥ ४ ॥

क्रियते तदास्वदशास्वेवफलंप्रयच्छन्ति एतच्चपराशरादीनांमतं तेषांमतंयथानाभसयोगावेतौ समस्तदशास्वपि फलप्रदौतेनवराहमि
हिरेणोक्तौ ॥ ३ ॥ अथाकृतियोगान्पंचगदाशकटविहंगशृंगाटकहलाख्यान्वसन्ततिलकेनाह आसन्नेति आसन्नानिकटवर्तीनिकेंद्रभ
वनद्वये कण्टकराशियुग्मेयदासर्वेग्रहाःभवन्ति तदागदाख्योयोगोभवति सचचतुःप्रकारःलग्नचतुर्थस्थैःसर्वग्रहैरेकः चतुर्थसप्तमस्थैर्द्विती
यःसप्तमदशमस्थैस्तृतीयः दशमलग्नस्थैश्चतुर्थः तन्वस्तगेष्विति तन्वस्तगेषुलग्नसप्तमेषुसर्वग्रहेषुशकटंभवति खबन्ध्वोःदशमचतुर्थ

योःस्थितेषुसर्वग्रहेषुविहगाख्योयोगः नवमपंचमलग्नस्थैःसर्वग्रहैः शृंगाटकाख्योयोगोभवति लग्नान्यगैर्हलमिति लग्नंवर्जयित्वायथा संभवमन्येसर्वग्रहाःपरस्परत्रिकोणगताभवन्ति तदाहलमितियोगः तज्ज्ञाःहोराशास्त्रपण्डिताः प्रवदन्तिकथयंति सत्रत्रिप्रकारःद्वितीय षट्दशमस्थैःसर्वग्रहैरेकः तृतीयसप्तमैकादशस्थैर्द्वितीयःप्रकारःचतुर्थाष्टमद्वादशस्थैस्तृतीयःप्रकारइति ॥ ४ ॥ अथवज्रयवकमलवापी संज्ञंयोगचतुष्टयंवैतालीयेनाह शकटांडमिति शकटवच्छुभैःव्यवस्थितैरंडजवदशुभैश्चवज्रंभवति एतदुक्तंभवति लग्नसप्तमयोःसौम्या श्चतुर्थदशमयोश्चपापाभवन्ति नान्यत्रकेचित्तदावज्राख्योयोगोभवति तद्विपरीतगैर्यवः तएवग्रहायदिविपरीतगताभवन्ति तदायवाख्यो

शकटाण्डजवच्छुभाशुभैर्वज्रंतद्विपरीतगैर्यवः ॥ कमलंतुविमिश्रसंस्थितैर्वापीतद्यदिकेंद्रबाह्यतः ॥ ५ ॥
पूर्वशास्त्रानुसारेणमयावज्रादयःकृताः ॥ चतुर्थभवनेसूर्याज्ज्ञसितौभवतःकथम् ॥ ६ ॥

योगोभवति शकटवदशुभाःअण्डजवच्छुभाःएतदुक्तंभवति लग्नसप्तमयोःपापाःस्थिताःचतुर्थदशमयोश्चशुभाःस्थितास्तदायवाख्योयोगो भवति कमलंत्विति एतैरेवसौम्यपापैःविमिश्रसंस्थितैश्चतुर्ष्वपिकेंद्रेषुसमवस्थितैःकमलाख्योयोगोभवति तदेवकमलंयदिकेंद्रबाह्यतोभ वति तदावापीसंज्ञोयोगः एतदुक्तंभवति सर्वैरेवकेंद्रबाह्यतःस्थितैःकेंद्राणिवर्जयित्वान्यत्रपणफरापोक्लिमेषुस्थितैस्तदेवकमलंवापीसं ज्ञोभवतियोगः पणफरेषुचतुर्ष्वापोक्लिमेषुचतुर्ष्वेति ॥ ५ ॥ अथवज्रयवयोःसंभवोनभवति तौचमयापूर्वशास्त्रानुसारेणकृतावित्येतद

नुष्टुभाह पूर्वशास्त्रानुसारेणेति पूर्वशास्त्रानुसारेणपूर्वाचार्यैःमययवनादिभिःवज्राख्योयोगःकृतःयवाख्यश्च तस्मान्मयापिकृतः वज्रा
दयइति बहुवचननिर्देशोऽन्येषामेवंप्रकाराणांप्रदर्शनार्थः वज्रादयोयोगायद्यपिनसंभवंति तथापिपूर्वशास्त्रानुसारेणमयाकृताः तान्य
नुसृत्यदृष्ट्वेत्यर्थः यतःसूर्यादादित्याच्चतुर्थेभवने चतुर्थराशौपूर्वेणपश्चिमेनवाज्ञसितौबुधशुक्रौकथंभवतः नकदाचिदर्कोदयेस्तसमयेवाम
ध्यान्हार्द्धरात्रयोःबुधशुक्रौभवतः आदित्येमध्यान्हस्थेऽर्धरात्रस्थेवातयोरुदयेस्तमयेवानभवत्येव ॥ ६ ॥ अथयूपेषुशक्तिदंडाख्यंयोगच
तुष्टयमनुष्टुभाह कण्टकादीति होरालग्नंतदाद्यैःकेंद्रैःक्रमात्परिपाट्यालग्नकेंद्रमादितःकृत्वा चतुर्षुग्रहेषुयथासंभवंसर्वग्रहाणामवस्थानंभ

कण्टकादिप्रवृत्तैस्तुचतुर्गृहगतैर्ग्रहैः ॥ यूपेषुशक्तिदण्डाख्याहोराद्यैःकण्टकैःक्रमात् ॥ ७ ॥
नौकूटच्छत्रचापानितद्वत्सप्तर्क्षसंस्थितैः ॥ अर्द्धचन्द्रस्तुनावाद्यैःप्रोक्तस्त्वन्यर्क्षसंस्थितैः ॥ ८ ॥

वति तदायूपेषुशक्तिदण्डाख्याश्चत्वारोयोगाभवन्ति तद्यथालग्नाद्द्वितीयतृतीयचतुर्थेषुचतुर्ष्वपियदासर्वेग्रहाभवन्ति तदायूपाख्योयोगोभव
ति अथचतुर्थपञ्चमषष्ठसप्तमेषुचतुर्षुसर्वेएवग्रहाभवन्ति तदेषुशराख्योयोगः अथसप्तमाष्टमनवमदशमेषुचतुर्षुसर्वेएवग्रहाभवन्ति त
दाशक्तियोगः अथदशमैकादशद्वादशलग्नेषुचतुर्षुसर्वेग्रहाभवन्ति तदादण्डयोगइति ॥ ७ ॥ अथनौकूटछत्रचापार्द्धचन्द्राख्यंयोगपं
चकमनुष्टुभाह नौकूटछत्रेति तद्वृत्तेनैवप्रागुक्तेनप्रकारेणलग्नकेंद्रादारभ्यैकैकस्मात्केंद्रात्सप्तभिर्ग्रहैःसप्तर्क्षसंस्थितैः नौकूटछत्रचापसंज्ञ

योगचतुष्टयंभवति तद्यथालग्नाद्द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषुयदासर्वैंग्रहाःभवन्ति तदानौर्नामयोगोभवतिएवंचतुर्थपंचमषष्टस
प्तमाष्टमनवमदशमेषुयदासर्वैंग्रहाःभवन्तितदाकूटाख्योयोगोभवति अथसप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशलग्नेषुसर्वैंग्रहाःभवन्ति
तदाछत्राख्यंयोगं अथदशमैकादशद्वादशलग्नाद्द्वितियितृतियिचतुर्थेषुयदासर्वैंग्रहाभवन्तितदाचापंचापाख्यंयोगं अर्द्धचन्द्रइतिनाव्याद्यैरेत्रयो
गैरन्यर्क्षसंस्थितैःअपरराशिव्यवस्थितैरर्धचंद्राख्योयोगोभवति नावाद्याःकंटकेषूक्ताःतैश्चान्यर्क्षसंस्थितैःअपरराशिगतैःतनपणफरेभ्यःआ
रभ्यनिरंतरंसप्तसुग्रहेषुयदासर्वैंग्रहाभवन्त्यापोक्लिमेभ्योवातदर्द्धचन्द्राख्यः सचाष्टप्रकारः तद्यथाद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमा

एकांतरगतैरर्थात्समुद्रःषड्ग्रहाश्रितैः ॥ विलग्नादिस्थितैश्चक्रमित्याकृतिजसंग्रहः ॥ ९ ॥

ष्टमेषुसप्तसुसर्वैंग्रहायदाभवन्तितदैकः एवंतृतीयादिनवमांतेषुद्वितीयः पंचमादिष्वेकादशांतेषुतृतीयः षष्ठादिषुद्वादशांतेषुचतुर्थःअष्टमा
दिषुद्वितीयांतेषुपंचमः नवमादिषुतृतीयांतेषुषष्ठः एकादशादिषुपंचमांतेषुसप्तमःद्वादशादिषुषष्ठांतेषुयदासर्वैंग्रहाभवन्ति तदाष्टमइति
॥ ८ ॥ अथसमुद्रचक्राख्यौद्वौयोगावनुष्टुभाह अर्थाद्द्वितीयस्थानादारभ्यैकांतरगतैर्ग्रहैः षड्ग्रहाश्रितैःषड्राशिषुव्यवस्थितैः सप्तभिर्ग्र
हैः समुद्राख्योयोगोभवति तद्यथा द्वितीयचतुर्थषष्टाष्टमदशमद्वादशेषुषट्सुयदासप्तग्रहाभवन्ति तदासमुद्राख्योयोगःविलग्नादिस्थितैरि
तिअनेनैवप्रकारेणविलग्नाल्लग्नात्प्रभृत्यैकांतरस्थैः षड्गृहेषुसप्तभिर्ग्रहैःस्थितैःचक्राख्योयोगोभवति तद्यथालग्नतृतीयपंचमसप्तमनव

मैकादशेषुषड्ग्रहेषुयदासर्वेग्रहाःभवन्तितदाचक्राख्योयोगोभवति इत्येवंप्रकारेण आकृतजानामाकारवशादुत्पन्नानांसंग्रहोऽव्याख्यातः
॥९॥अथसंख्यायोगसप्तकंशालिन्याह संख्यायोगाइतिसप्तभिर्ग्रहैःसप्तर्क्षसंस्थैःसप्तसुराशिषुगतैरेकापायादेकापगमात्क्रमात्सप्तसंख्या
योगाःस्युःभवेयुःतेचवल्लक्यादयोगोलांताः तद्यथा येषुतेषुसप्तसुग्रहेषुयदासर्वेग्रहाभवन्ति तदावल्लकीनामयोगोभवति यदाषट्सुग्रहे
षुसप्तग्रहाभवन्ति तदादामिनीनामयोगोभवति एवंपंचसुसप्तग्रहाःपाशःपाशोयोगःचतुर्षुकेदारःकेदारोयोगः।त्रिषुशूलःशूलोयोगःद्वयोर्यु

संख्यायोगाः स्युः सप्तसप्तर्क्षसंस्थैरेकापायाद्वल्लकीदामिनीच ।
पाशःकेदारःशूलयोगोयुगंचगोलश्चान्यान्पूर्वमुक्तान्विहाय ॥ १० ॥
ईर्ष्युर्विदेशनिरतोध्वरुचिश्चरज्ज्वांमानीधनीचमुसलेबहुकृत्यसक्तः ॥

गंयुगनामयोगः एकस्मिन्राशौसप्तग्रहायदाभवन्ति तदागोलःगोलनामयोगः अन्यान्पूर्वमुक्तान्विहायपूर्वोक्तानन्यान्योगान्विहायव
र्जयित्वाएतेयोगाःभवंति एतदुक्तंभवतियथोक्तानांयोगानांमध्याद्यदिसंख्यायोगस्यसादृश्यंभवति तदासंख्यायोगोनांगीकार्यः सएवयो
गोग्राह्यइति।१०।अथाश्रययोगत्रयजातानांदलयोगद्वयजातानांचफलंवसंततिलकेनाह ईर्ष्युरितिईर्ष्युःसमत्सरःपरर्द्धिमत्सरीविदेशनि
रतः परदेशाध्यासनशीलः अध्वरुचिःसततमटनः ननुविदेशनिरतएवाध्वरुचिः तत्किमत्रद्वयोर्ग्रहणंउच्यते विदेशेप्यनेकप्रदेशाध्या

Indira Gandhi National Centre for the Arts

सनशीलोभवति सततमटनोनभवति एवंविधोरज्वांरज्वाख्येयोगेजातोभवति मानीगर्वितःधनीवित्तवान् बहुबुकृत्येषुकार्येष्वासक्तःबहु कर्मारम्भशीलः एवंविधोमुसलाख्येयोगेजातोभवति व्यगोंगहीनःविगतमंगंयस्य स्थिरोदृढनिश्चयः आढ्योधनवान् निपुणःकार्येषुसू क्ष्मदृष्टिः एवंविधोनलजोनलाख्येयोगेजातोभवति एवमाश्रययोगत्रयजातानांफलंव्याख्यातं स्रगुत्थोभोगान्वितइति स्रगुत्थःस्रग्योग जातोभोगान्वितोभवतिभुजगजोभुजगाख्येसर्पयोगेजातोबहुदुःखभाक्स्यात् नानाप्रकाराणांदुःखानांभोगीभवति केचिदत्रबहुवचनंपठ न्ति व्यंगास्थिराढ्यानिपुणानलजाःस्रगुत्थाःभोगान्विताभुजगजाबहुदुःखभाजइति नकश्चिद्दोषःएवंदलयोगद्वयजातानांफलंव्याख्या

व्यङ्गःस्थिराढ्यनिपुणोनलजःस्रगुत्थोभोगान्वितोभुजगजोबहुदुःखभाक्स्यात् ॥ ११ ॥
आश्रयोक्तास्तुविफला भवन्त्यन्यैर्विमिश्रिताः ॥ मिश्रायैस्तत्फलंदद्युरमिश्राःस्वफलप्रदाः ॥ १२ ॥

तम् ११ अथान्ययोगाश्रययोगश्चयदासमकालंयत्रदृश्यते तत्राश्रययोगस्यनिराकरणार्थमनुष्टुभमाह आश्रयोक्तास्त्विवातियत्रान्योयोगआ श्रययोगश्चभवतितत्राश्रययोगोन्येनयवादिनामिश्रोभवति मिश्रितत्वाच्चाफलोभवतिस्वंफलंनप्रयच्छति एवमन्यैरपरैःविमिश्रितानिष्फ लाभवन्ति यैश्चमिश्राः सादृश्यगतास्तेतत्रफलंदद्युः केचिन्मिश्रायैस्तेफलंतेषामितिपठन्ति अमिश्राश्चान्यैःयदाभवन्ति तदास्वफलप्र दाआत्मीयफलंददति तत्रचरराशौलग्नगतेस्थिरद्विस्वभावस्थैरमिश्राः स्थिरलग्नेचरद्विभावगतैरमिश्राः द्विस्वभावेलग्नेचरास्थिरगतैरामि

श्राइति ॥ १२ ॥ अथगदाशकटविहंगशृंगाटकहलाख्येषुयोगेषुजातानांस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह यज्वार्थभागिति यज्वायजनशील
अर्थभागधनानांभाजनं सततंसर्वकालमर्थरुचिः अर्थार्जनोद्यमशीलः एवंविधोगदाख्येयोगेजातोभवति तद्वृत्तिभुगिति तदितिश
कटपरामर्शः तद्वृत्तिभुक् शकटवृत्तिंभुंक्ते शकटाजीवीभवतीत्यर्थः सरुजोव्याध्यर्दितः कुदारःकुत्सितभार्यः एवंविधःशकटजः शकटयोगे
जातोभवति दूतोटनइति दूतःपरसंदेशप्रापणार्थपरसकाशगामी अटनःपरिभ्रमणशीलःननुदूतेनाप्यवश्यमटनेनभवितव्यं उच्यते परे

यज्वार्थभाक्सततमर्थरुचिर्गदायांतद्वृत्तिभुक्शकटजःसरुजःकुदारः।
दूतोटनःकलहकृद्विहगेप्रदिष्टःशृंगाटकेचिरसुखीकृषिकृद्धलाख्ये ॥ १३ ॥
वज्रेंत्यपूर्वसुखिनःसुभगोतिशूरो वीर्यान्वितोप्यथयवेसुखितोवयोंतः।

च्छागमनशीलोदूतः अयंपुनःस्वेच्छयाटनःतदुभयभाग्भवति कलहकृत्कलहशीलःएवंविधोविहगाख्येयोगोजातोभवतिप्रदिष्टःउक्तःचिरे
णसुखीचिरसुखीवयोंतेसुखीत्यर्थः एवंविधोशृंगाटकाख्येयोगेजातोभवति अन्यैश्चिरंसुखीचिरसुखीशृंगाटकेव्याख्यातःतच्चायुक्तं यस्मा
द्भगवान्गार्गिः लग्नपंचमधर्मस्थैर्योगःशृंगाटकोमतः वयोंतेसुखिनांजन्मतत्रस्यात्स्वादुभाषिणां कृषिकृद्धलाख्ये हलाख्येयोगेजातः कृ
षिकृद्भवतिकृषिंकरोतीत्यर्थः॥१३॥अथवज्रयवपद्मवापीजातानांस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह वज्रेंत्यपूर्वसुखिनइति अन्त्येवयोंत्यसुखिनः

पूर्वेसुखिनश्चबाल्येसुखीयौवनेदुःखितोवृद्धत्वेपुनरेवसुखीभवतीत्यर्थः सुभगःसर्वजनवल्लभः अतिशूरोऽतीवसंग्राममधीरः एवंविधोवज्रा
ख्येयोगेजातोभवति शौर्यान्वितःपराक्रमयुक्तःअथशब्दःपादपूरणे वर्योतः वयोमध्येसुखी अन्तःशब्दोत्रमध्यपर्यायः एवंविधोयवाख्ये
योगेजातोभवति विख्यातकीर्तिः सर्वजनप्रसिद्धकीर्तिः सान्तुाकिमत्रविख्यातकीर्तिरस्ति उच्यते अस्तिकाचिच्चसायथाकीर्तिप्रापकक
र्मभिः शतैरपिपरंप्रख्यातकीर्तिनप्राप्नोति अमितसौख्यगुणः अपरिमितसौख्योऽपरिमितगुणश्च गुणाःविद्याशौर्यादयःएवंविधःपद्मा

विख्यातकीर्त्यमितसौख्यगुणश्चपद्मेवाप्यांतनुस्थिरसुखोनिधिकृन्नदाता । १४ ।
त्यागात्मवान्क्रतुवरैर्यजतेचयूपेहिंस्रोथगुप्त्याधिकृतःशरकृच्छराख्ये ॥
नीचोलसःसुखधनैर्वियुतश्चशक्तौदण्डेप्रियैर्विरहितःपुरुषोंत्यवृत्तिः ॥ १५ ॥

ख्येयोगेजातोभवति ननुस्थिरसुखंतनुस्वल्पंस्थिरंचिरकालस्थायिसुखंयस्यस्वल्पसुखंबहुकालंभवतीत्यर्थः निधिकृत् भूमावर्थस्थापनशी
लः नदाता कदर्यः एवंविधोवापीसंज्ञेयोगेजातोभवति ॥१४॥ अथयूपशरशक्तिदण्डाख्येययोगचतुष्टयेजातानांस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह
त्यागात्मवानिति त्यागीदाताआत्मवानप्रमादी क्रतुवरैर्यज्ञश्रेष्ठैर्यज्ञैःयजतेएवंविधोयूपाख्येययोगेजातोभवति हिंस्रेति हिंस्रोवधरुचिःगु
प्त्यधिकृतः बन्धनपालः शरकृत्शरकारः एवंविधश्चशराख्येययोगजातोभवति नीचःअधनानामकुलोचितानांकर्मणांकर्ता अलसःक्रिया

स्वपट्ः सुखधनैर्वियुतोभोगवित्तविवर्जितः निःसुखोनिर्धनश्च एवंविधः शक्तौयोगेजातोभवति प्रियैःपुत्रादिभिःविरहितःवार्जितःअन्त्यवृ ६।०

त्तिःदासवृत्तिःशूद्रवृत्तिरित्यर्थः एवंविधोदण्डाख्ययोगेजातःपुरुषोभवति ॥१५॥ अथनौकूटछत्रकार्मुकजातानांस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह

कीर्त्यायुतश्चलसुखइति कीर्त्यायुतःख्यातयशाःचलसुखःकदाचित्सुखीकदाचिद्दुःखी कृपणःअदाताचशब्दोत्रसमुच्चयार्थे एवंविधोनौ
जः नावाख्ययोगेजातःप्राणीभवति कूटेनृतइति अनृतेप्लवनामतिर्यस्यासावनृतप्लवनः असत्याभिधायीअसत्याभिभाषीचबन्धनपः

कीर्त्यायुतश्चलसुखःकृपणश्चनौजः कूटेनृतप्लवनबंधनपश्चजातः ।
छत्रोद्भवः स्वजनसौख्यकरोंत्यसौख्यशूरश्चकार्मुकभवःप्रथमांत्यसौख्यः ॥ १६ ॥
अर्द्धेन्दुजःसुभगकांतवपुःप्रधानस्तोयालयेनरपतिप्रतिमस्तुभोगी ॥

बन्धनं पातीतिबन्धनपः केचित्कूटेनृतकृपबंधनपश्चजातइतिपठन्ति एवंविधःकूटाख्येयोगेजातोभवतिइति कूटयोगःछत्रोद्भवइति स्व
जनसौख्यकरः स्वजनेषुसुखंकरोतीति स्वजनसौख्यकरःअंत्यसौख्योवृद्धत्वेसुखितः एवंविधः छत्राख्येयोगेजातोभवति इतिछत्रयो
गः कार्मुकभवःशूरश्चसंग्रामप्रियःप्रथमांत्यसौख्यःप्रथमेबाल्येसुखीअन्त्येवृद्धत्वेसुखीच एवंविधःकार्मुकभवः चापाख्येयोगेजातोभवति ।११५।
इतिच.पयोगः ॥ १६ ॥ अथार्द्धचन्द्रसमुद्रचक्रवल्लकीजातानांस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह अर्द्धेन्दुजइति सुभगःसर्वजनप्रियःकांतवपुःप्रद

शनीयः प्रधानःसर्वजनपूज्यः एवंविधोर्द्धेन्दुजोर्द्धचन्द्राख्येयोगेजातोभवति समुद्रयोगः नरपतिप्रतिमः राज्ञातुल्यःभाग्रीभोगवान् एवं
विधस्तोयालयेसमुद्राख्येयोगेजातोभवति चक्रेति नरेंद्राराजानःतेषांमुकुटाःकिरिटाःचूडामणिरत्नानितेषांद्युतिःकांतिः तयारंजितौह्युरि
तावंघ्री पादौयस्यराजानःतस्यपादयोःपतन्ति महाराजाधिराजोभवतीत्यर्थः तपोज्ञानादियोगाद्राज्ञांपूजनीयोवाएवंविधश्चक्राख्येयोगेजा
तोभवति आकृतियोगविंशतिजातानांफलंव्याख्यातं अत्रैवभूपालसंख्यायोगानांफलंव्याख्यायते वीणोद्भवश्चेतिनिपुणःसूक्ष्मदृष्टिः
प्रियगीतनृत्यःगीतप्रियोनृत्यप्रियश्चएवंविधोवीणोद्भवोवीणाख्येयोगेजातोभवति ।१७। अथदामिनीपाशकेदारशूलजातानांस्वरूपंवस

चक्रेनरेंद्रमुकुटद्युतिरंजितांघ्रीवीणोद्भवश्चनिपुणःप्रियगीतनृत्यः ॥ १७ ॥
दातान्यकार्यनिरतः पशुपश्चदाम्नीपाशेधनार्जनविशीलसभृत्यबंधुः ॥

न्ततिउक्तेनाह दातान्यकार्येति दाताउदारःअन्यकार्यनिरतःपरोपकारासक्तः पशुपःपशुरक्षिताबहुपशुभाग्भवति अथवापशुपपाठेपशूनां
पालायतारक्षयिताग्रामाधिपातिरित्यर्थःएवंविधोदाम्नियोगेजातोभवति पाशइतिधनार्जनेविशीलःधनार्जनविशीलःधनार्जनविशीलश्चा
सौसभृत्यवंधुश्चधनार्जनविशीलसभृत्यबंधुः स्वयमेवधनार्जनेविशीलः सन्मार्गेणधनार्जनंकरोति तथाभूताःस्वभृत्याःकर्मकराबांधवा
श्चभवन्ति एवंविधः पाशाख्येयोगेजातोभवति केदारजइति कृषिकरःकृषिंकरोति सुबहूपयोज्यः सुष्टुशोभनंकृत्वाबहूनामुपयुज्यते उ

Gandhi National Centre for the Arts

पकरोति एवंविधःकेदारजः केदाराख्येयोगेजातोभवति शूरःसमरधीरःक्षतःप्रहारितःधनरुचिःअर्थप्रियःकेचिद्धरुचिरितिपठन्ति विधन
श्चदरिद्रः एवंविधः शूलाख्ययोगेजातोभवति ॥ १८ ॥ अथयुगगोलयोर्जातस्यस्वरूपंसर्वेषांचनाभसयोगानांसमस्तदशास्वपिफलद
शानंहरिण्याह धनविरहितइतिधनविरहितःअर्थहीनःपाखण्डीत्रयीमार्गव्यपेतः एवंविधोयुगाख्ययोगेजातोभवति केचिद्धनविरहितः पा
खण्डीचेतिपठन्ति वाशब्दोत्रचार्थे अर्थहीनःपाखण्डीच अथशब्दआनन्तर्ये विधनोर्थहीनःमलिनोमलोपेतशरीरः मलिनवासावाअज्ञा
नोपेतःमूर्खः कुशिल्पोलोकेनिंद्यशिल्पकर्ताअलसःक्रियास्वसमर्थः अटनोभ्रमणशीलःनम्वत्राालसोटनश्चेतिविरुद्धंउच्यते यद्यपिस्वरूपे

केदारजःकृषिकरःसुबहूपयोज्यः शूरःक्षतोधनरुचिर्विधनश्चशूले ॥ १८ ॥
धनविरहितःपाखण्डीवायुगेत्वथगोलकेविधनमलिनोज्ञानोपेतःकुशल्यलसोटनः ॥

णालसः तथाप्यतिदारिद्र्याद्भोजनक्रियामटनंविनासंपादयितुमशक्यत्वादटनः एवंविधोगोलाख्येयोगेजातोभवति एवंसप्तसुसं
ख्यायोगेष्वशुभफलंव्याख्यातं इतिनिगदितायोगाइति इत्येवंप्रकारान्नाभसयोगाःफलैःसार्द्धंसहनिगदिताउक्ताः इहास्मिन्नध्यायेएतेस
मस्तदशास्वपिनियतफलदाःसर्वकालफलप्रदाःचिंत्याविज्ञातव्याःननुवज्रादिष्वाद्यंतसुखिनाप्रदर्शितातत्कथंसमस्तदशास्वित्युक्तं उच्य
ततेषांवचनाद्यथादर्शितकालःसुखदुःखयोर्भविष्यति येषांकालविभागोनोक्तस्तेषांसमस्तदशास्वपियथादर्शितसुखदुःखप्रदाभविष्यन्ति न

नुकस्यचित्समस्तंजन्मसुखेनदुःखेनचैकरूपेणगच्छतियेचभोगिनःतेपिमानसैर्दुःखैरभितप्ताभवन्ति येपिभिक्षाशिनस्तेपिकदाचिद्धर्माभि
तप्ताभवन्ति शीतलासुद्रुमच्छायासुसुखितामित्यात्मानंमन्यन्तेतस्मादेवमादिसुखंदुःखंसर्वेणसर्वसंसारजातेनाविपर्ययेणानुभूयते तत्कथं
समस्तदशास्वपियोगाः फलप्रदाभवन्ति उच्यते नैतेयोगादशाष्टकवर्गफलहंतारः शुभमशुभंवाफलदशापतिर्ददत्यष्टकवर्गाश्रितमपिफ
लंचअतोयथाकालंयोगाअपिसमग्रजन्मनिफलंददत्येवंमिश्रफलानुभवोभोगिनांदारिद्राणांचसम्भवत्येव एवंतावन्नाभसयोगाध्यायोव्या
ख्यातः अस्मिन्नध्यायेयद्वक्तव्यंपूर्वंप्रतिज्ञातंतदुच्यते दलयोगाकृतियोगयोःसमकालमुपस्थानंनास्ति तथादलयोगैःसहाश्रययोगानांतुल्य
कालमुपस्थानंनास्तिएव अथदलयोगैःसहसंख्यायोगायुज्यंते तदादलयोगफलमेवभवति अथाकृतियोगाआश्रययोगैर्युज्यंते तदाआकृति
योगफलंभवति अथाकृतियोगाःसंख्यायोगैर्युज्यन्तेतथाप्याकृतियोगफलंभवति यस्मात्संख्यायोगानामपवादःअन्यान्पूर्वमुक्तान्विहाय
आश्रययोगानामप्यपवादःआश्रययोगास्तुविफलाभवन्त्यन्यैर्विमिश्रिताइति तस्मात्संख्यायोगाआश्रययोगाश्चआकृतियोगैश्चाभिभूय
न्ते अथाश्रययोगेनसहसंख्यायोगस्योपस्थानंभवति तदासंख्यायोगस्यावकाशएवनभवति अथाश्रययोगेनसंख्यायोगस्यापवादशमनेकृ
तेनान्योवकाशः संख्यायोगस्यकिंत्वेकस्मिन्राशौयदासर्वेग्रहाःभवन्ति तदाआश्रययोगएवभवति नन्वाश्रययोगसंख्यायोगानांतुल्यअप
वादेआश्रययोगेनसंख्यायोगः कथमभिभूयते उच्यते यदिसंख्यायोगेनाश्रययोगापशमनंभवति तदाआश्रययोगोनभवति संख्यायोगो
भवति यत्रयदाआश्रययोगेनसंख्यायोगोभिभूयते तदागोलस्यावकाशएवनस्यात् परिभाषाचेयं निरवकाशाहिविधयःसावकाशान्विधी

न्बाधंते इति अथैकैकं राशिलग्नगतमधिकृत्यपुराणयवनमतेनयत्सार्द्धयोगशतमुक्तं तदधुनाप्रदर्श्यते तेषांतावत्त्रयोविंशतिराकृतियोगाः विंशतिरेववराहमिहिरेणाभिहिताः किंतुतेषांमध्याद्गदायोगेनचत्वारोयोगाअभिहिताः लग्नचतुर्थयोः यदासर्वेग्रहाभवंति तदागदायोगः चतुर्थसप्तमयोःशंखःसप्तमदशमयोर्बभ्रुकःदशमलग्नयोःध्वजःतत्रपूर्वोक्ताविंशतिः शंखबभ्रुध्वजैःसहत्रयोविंशतिःभवंति संख्यायोगानांसप्तविंशत्यधिकंशतंएवंसार्द्धशतं १५० राशिद्वादशकेनाष्टादशशतानिभवान्ति १८०० तत्रसप्तविंशत्यधिकस्यसंख्यायोगशतस्योत्पत्तिःप्रदर्श्यते तद्यथैषांविकल्पाः सप्तद्विविकल्पाएकविंशतिःत्रिविकल्पाः पंचत्रिंशत् ३५ चतुर्विकल्पाः पंचाग्निः ३५ पंचविकल्पाः

इतिनिगदितायोगाःसार्द्धफलैरिहनाभसानियतफलदाश्चिंत्याह्येतेसमस्तदशास्वपि ॥१९॥

इतिनाभसयोगाध्यायः ॥ १२ ॥

एकविंशतिः २१ षड्विकल्पाःसप्त सप्तविकल्पाएकः तदेकीकृतं सप्तविंशत्यधिकंशतंभवति १२७ एतदेववराहमिहिरेणविवाहपटले उक्तं दित्र्यादियोगान्परिगृह्यकस्मान्नोक्तंशतंसत्रिघनंविलग्नइति अथविकल्पगणितंप्रदर्श्यते तत्राचार्येणविकल्पगणितं संहितायामुक्तं पूर्वेणपूर्वेणगतेनयुक्तंस्थानंविनांत्यंप्रवदान्तिसंख्यांइच्छाविकल्पैःक्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिःपुनरन्यनीतिरिति अत्रयावत्संख्यानांविकल्पाःक्रियन्ते तदन्तानेकाद्यानुपर्युपरिस्थापयेत् तद्यथात्रसप्तग्रहैःएकाद्यानांसप्तांतानांन्यासः ७।६।५।४।३।२।१ अत्रपूर्वेणगतेनयुक्तं

Gandhi National Centre for the Arts

स्थानंविनांत्यामिति पूर्वश्चासौगतश्चपूर्वगतः तेनपूर्वेणगतेनयुक्तमंत्यमुपरिसंस्थानंविनातद्वर्जयित्वेत्यर्थः प्रथमेकमधःस्थितंतयोर्द्वयो
रुपरिस्थयोःक्षिपेत् एवंतत्रत्रीणिरूपाणिजातानितानिचस्वोपरित्रिषुक्षिपेत् एवंतत्रषड्जातानितानिस्वोपरिचतुर्षुक्षिपेत् एवंतत्रदशरू
पाणिजातानितानिस्वोपरिपंचसुक्षिपेत् तत्रपञ्चदशजातानितानिस्वोपरिषट्सुक्षिपेत् तत्रैकविंशतिर्जातानि अतःपंचकर्मणोऽभावा
त्तदुपरिसप्तैवास्थिताः यदुक्तं स्थानंविनांत्यंपुनरप्यधःप्रभृत्येवंकृत्वा पंचमेस्थानेपंचत्रिंशज्जाताः पुनरपिचतुर्थेपंचत्रिंशत्पुनस्तृतीयेएक
विंशतिः पुनःद्वितीयेसप्तप्रथमेएकैव ७।२१।३५।३५।२१।७।१ अथवान्येनप्रकारेणसंख्यानयनंप्रतिलोमांविनिक्षिप्यचानुलोममधःक्षि
पेत् अनुलोमंसमाहन्यादधस्थेनाविभाजयेत् न्यासः अत्रसप्तानामधोरूपंछेदः अनेनभागमपहृत्यलब्धंसप्त ७ एतैःद्वितीयेस्थानेषट्सं

७	६	५	४	३	२	१	०
१	२	३	४	५	६	७	०

गुण्याधःस्थिताभ्यांद्वाभ्यांभागमपहरेत् लब्धमेकविंशतिः २१ एतैस्तृतीयस्थाः पंचसंगुण्यात्रिभिःभजेल्लब्धं
पंचत्रिंशत् ३५ एतैश्चतुर्थस्थानस्थाश्चत्वारिसंगुण्यचतुर्भिः भजेलब्धंपंचत्रिंशत् ३५ एभिःत्रीणिसंगुण्यपंच
भिःविभज्यावाप्तमेकविंशतिः २१ एभिःद्वेसंगुण्यषड्भिःविभज्यावाप्तंसप्त एभिरेकंसंगुण्यसप्तभिःविभज्यावाप्तमेकएव एवमेकद्वित्रिचतुः
पंचषट्सप्तविकल्पाः एवंविकल्पगणितं कृत्वायथेष्टसंख्यानांव्याख्येयम् अथैतेषांविकल्पानांलोष्टकप्रकारेणोद्धारः कर्तव्यः इच्छाविकल्पैः
क्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिःपुनरन्यनीतिरिति यथेष्टसंख्यानांविकल्पानामाद्याक्षराणिलिखेत् तत्रैकविकल्पेष्वेकंलोष्ठचिन्हंकृत्वा
विकल्पानुत्पादयेत् द्विविकल्पेष्वाद्यंस्थिरंलोष्ठचिन्हंकृत्वा द्वितीयेनलोष्ठचिन्हितेनसहाविकल्पानुत्पादयेत् एवंत्र्यादिषुविकल्पेष्वाद्यं

स्थिरंलोष्ठाचिन्हितंकृत्वान्यैःचरलोष्टचिन्हितैःसहान्यस्त्वाविकल्पानुत्पादयेत्एवंकृत्वाप्रथमस्योपासनंकार्यनीतानिवृत्तिरितिवचनात्तते
न्यास्थिराचिन्हंकृत्वान्यसेत् पुनरन्यनीतिरितिवचनात् उक्तंचभट्टश्रीशंकरेण वर्णसंख्यांककोष्ठाख्यांक्षेपकौज्ञेयसंख्यकःज्ञेयोक्तान्यत्रतत्पू
र्वहान्पूर्वश्चाप्यनुक्रमात्नयेद्वामांद्यमंत्यक्षाद्येपूर्वेतान्निरंतरं ज्ञेयोंत्यःपुनराद्याश्चकोष्ठनिष्ठाविधिर्विधिरितितद्यथैकविकल्पाःरविःचन्द्रः
भौमःबुधःगुरुःशुक्रःशनिःएवमेकविकल्पाःसप्त७अथद्विविकल्पनारविचन्द्रौरविभौमौरविबुधौरविजीवौरविशुक्रौरविसौरौएवमादित्येनस
हषट् अथतृतीयविकल्पाःशशिभौमौशशिबुधौशशिजीवौशशिशुक्रौशशिसौरौ एवंचन्द्रेणसहपंच भौमबुधौभौमजीवौभौमशुक्रौभौमसौ
रौ एवंभौमेनसहचत्वारः बुधजीवौबुधशुक्रौबुधसौरौ एवंबुधेनसहत्रयःजीवशुक्रौजीवसौरौ एवंजीवेनसहद्वौ शुक्रसौरौ एवंशुक्रेणसहएकः
एवंद्विविकल्पाःएकविंशतिःअथत्रिविकल्पाः रविचन्द्रभौमाःरविचन्द्रबुधाः रविचन्द्रजीवाःरविचन्द्रशुक्राःरविचन्द्रसौराःएवमादित्यचन्द्र
योःपंच रविभौमबुधाः रविभौमजीवाः रविभौमशुक्राः रविभौमसौराः एवमादित्यांगारकयोश्चत्वारः रविबुधजीवाःरविबुधशुक्राःरविबुध
सौराः एवमादित्यबुधयोस्त्रयः रविजीवशुक्राः रविजीवसौराः एवंद्वौ रविशुक्रसौराःएवमेकः एवमादित्येनसहत्रिविकल्पाः पंचदश च
न्द्रभौमबुधाःचन्द्रभौमजीवाःचन्द्रभौमशुक्राःचन्द्रभौमसौराः एवंचन्द्रभौमयोश्चत्वारःचन्द्रबुधजीवाःचन्द्रबुधशुक्राःचन्द्रबुधसौराःएवंत्रयः
चन्द्रजीवशुक्राःचन्द्रजीवसौराःएवंद्वौ चन्द्रशुक्रसौराःएकःएवंचन्द्रेणसहदश१०भौमबुधजीवाःभौमबुधशुक्राःभौमबुधसौराः एवंत्रयः भौम
जीवशुक्राःभौमजीवसौराःएवंद्वौ भौमशुक्रसौराः एवंभौमेनसहषट् बुधजीवशुक्राःबुधजीवसौराःएवंद्वौ जीवशुक्रसौराःएकःएवंत्रिविकल्पाः

पंचत्रिंशत् ३५अथचतुर्विकल्पाःरविचन्द्रभामबुधाःरविचन्द्रभौमजीवाःरविचन्द्रभौमशुक्राःरविचंद्रभौमसौराःएवंचत्वारः रविचंद्रबुधजीवाः
गविचंद्रबुधशुक्राःरविचन्द्रबुधसौराः एवंत्रयः रविचन्द्रजीवशुक्राःरविचन्द्रजीवसौराः एवंद्वौरविचंद्रशुक्रसौराःएवमेकःरविभौमबुधजीवाः
रविभौमबुधशुक्राःरविभौमबुधसौराःएवंत्रयःरविभौमजीवशुक्राःरविभौमजीवसौराःएवंद्वौ रविभौमशुक्रसौराःएवमेकःरविबुधजीवशुक्रध
रविबुधजीवसौराःद्वौरविबुधशुक्रसौराःरविजीवशुक्रसौराः एवमादित्येनसहविंशतिः चन्द्रभौमबुधजीवाः चन्द्रभौमबुधशुक्राःचन्द्रभौमबुध
सौराः एवंत्रयः चन्द्रभौमजीवशुक्राः चन्द्रभौमजीवसौराः एवंद्वौ चन्द्रभौमशुक्रसौराः चन्द्रबुधजीवशुक्राः चन्द्रबुधजीवसौराः चन्द्रबुध
शुक्रसौराः चन्द्रजीवशुक्रसौराः एवंचन्द्रेणसहदश भौमबुधजीवशुक्राः भौमबुधजीवसौराः भौमबुधशुक्रसौराः भौमजीवशुक्रसौराः एवं
भौमेनसहचत्वारः बुधजीवशुक्रसौराः बुधेनसहएकः एवंचतुर्विकल्पाः पंचात्रिंशत् ३५ अथपंचविकल्पाः रविचन्द्रभौमबुधजीवाः रवि
चन्द्रभौमबुधशुक्राः रविचन्द्रभौमबुधसौराः रविचन्द्रभौमजीवशुक्राः रविचन्द्रभौमजीवसौराः रविचन्द्रभौमशुक्रसौराः रविचन्द्रबुधजी
वशुक्राः रविचन्द्रबुधजीवसौराः रविचन्द्रबुधशुक्रसौराः रविचन्द्रजीवशुक्रसौराः रविभौमबुधजीवशुक्राः रविभौमबुधजीवसौराः रविभौम
बुधशुक्रसौराः रविभौमजीवशुक्रसौराः रविबुधजीवशुक्रसौराः एवमादित्येनसहपंचदश १५ चन्द्रभौमबुधजीवशुक्राः चन्द्रभौमबुधजी
वसौराः चन्द्रभौमबुधशुक्रसौराः चन्द्रभौमजीवशुक्रसौराः चन्द्रबुधजीवशुक्रसौराः एवंचंद्रमसासहषट् ६ भौमबुधजीवशुक्रसौराः एवंपं
चविकल्पाः एकविंशतिः २१ अथषड्विकल्पाः आदित्यचन्द्रभौमबुधजीवशुक्राः रविचंद्रभौमबुधजीवसौराः रविभौमबुधजीवशुक्रसौ

राः रविभौमबुधजीवशुक्रसौराःएवंषड्विकल्पाःअथसप्तविकल्पाःरविचन्द्रभौमबुधजीवशुक्रसौराःसप्तविकल्पएकएव एवंसप्तविंशत्यधि
कंविकल्पशतंव्याख्यातम् १२७॥१९॥ इतिबृहज्जातकविवृत्तौनामसयोगाध्यायः ॥ १२ ॥ अथातश्चन्द्रयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादा
वेवार्कात्केंद्रपणफरापोक्लिमस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपज्ञानंमालिन्याह अधमसमवरिष्ठानीति विनयोसुशीलता वित्तंधनं ज्ञानंविज्ञानं
शास्त्रावबोधःधीःबुद्धिःनैपुण्यंकार्येषुसूक्ष्मदर्शित्वंअर्कादादित्यात्केंद्रादिसंस्थेकेंद्रपणफरापोक्लिमसंस्थेशशिनिचन्द्रेजातस्यविनयवित्तज्ञा
नधीनैपुण्यान्यधमसमवरिष्ठानिनिकृष्टमध्यमोत्तमानिभवन्ति एतदुक्तंभवति यस्यादित्याज्जन्मनिकेंद्रस्थश्चंद्रमाभवति तस्यैतानिवि

अथचंद्रयोगाध्यायप्रारंभः ॥ अधमसमवरिष्ठान्यर्ककेंद्रादिसंस्थेशशिनिविनयवित्तज्ञानधी
नैपुणानि । अहनिनिशिचचंद्रेस्वेधिमित्रांशकेवासुरगुरुसितदृष्टेवित्तवान्स्यात्सुखीच ।१।

नयादीन्यधमानिभवन्ति अधमत्वमेतेषामभावः यस्माद्यवनेश्वरः मूर्खान्दरिद्रांश्चपल्लान्विशीलांश्चन्द्रःप्रसूतेर्कचतुष्टयस्थः यस्यजन्म
समयेपणफरस्थश्चन्द्रः सूर्याद्भवतितस्यैतानिमध्यमानिभवन्ति नचातिभवंतीत्यर्थः यस्यजन्मनिआपोक्लिमस्थःचन्द्रोभवति तस्य
विनयादीनिवरिष्ठानिभवन्ति तथाचयवनेश्वरः कुर्याद्द्वितीयेधनिनांप्रसूतिमापोक्लिमस्थकुलजाग्रजानामिति अहनीत्यादिचन्द्रेशशी
निस्वेधिमित्रांशकस्थेअहनिनिशिच यथासंख्यंसुरगुरुसितदृष्टजीवशुक्राभ्यामवलोकितेजातोवित्तवान्धनीसुखीचभोगवांश्चस्याद्भवेत्

एतदुक्तंभवतियस्याहनिदिवाजन्मभवति चंद्रश्चयस्मिन्तस्मिन्राशौस्वनवांशकस्थोभवति स्वस्याधिमित्रांशकेस्थितोवासुरगुरुणाजीवेन
दृष्टःतदासपुरुषोवित्तवान्सुखीचभवतिअथयस्यनिशिरात्रौजन्मभवतिचंद्रमास्वनवांशकस्थोऽधिमित्रनवांशकस्थोवाभवतिशुक्रेणदृश्यते
तदाजातोवित्तवान्सुखीचभवीतअत्राहनिनिशिचचंद्रेस्वाधिमित्रांशकेवास्थितेयथासंख्यंसुरगुरुसितदृष्टेकेचिद्व्याचक्षतेअयुक्तमेतत् य
स्माद्भगवान्गार्गिः स्वांशेधिमित्रस्यांशेवासंस्थितोदिवसेशशी गुरुणादृश्यतेतत्रजातोवित्तसुखान्वितःनिश्येवंभृगुणादृष्टःशशीजन्मनिश
स्यतेविपर्यस्थेशीतांशौजायन्तेल्पधनानराइतितथाचयवनेश्वरः स्वांशेशशीभार्गवदृष्टमूर्तिर्निशीश्वरोत्पत्तिकरःप्रदिष्टःतदुक्तसोद्भूतिकरः

सौम्यैःस्मरारिनिधनेष्वधियोगइंदोस्तस्मिंश्चमूपसचिवक्षितिपालजन्म ॥

सतुस्याद्दृष्टोदिवादेवपुरोहितेन॥१॥अथाधियोगाख्यंयोगंसफलंवसन्ततिलकेनाहसौम्यैरिति इंदोश्चंद्रात्सौम्यैःबुधगुरुसितैःस्मरारिनिधने
षुसप्तमषष्ठाष्टमेषुत्रिष्वपिस्थानेषुद्वयोर्वास्थानयोरेकस्मिन्वास्थानेसर्वएवभवति तदाधियोगाख्योयोगोव्याख्यातोभवति अत्रकेचिद्व्यत्षष्ठस
प्तमाष्टमानांस्थानानांसौम्यग्रहत्रयस्यावस्थानादत्युन्नतायामभियोगोव्याख्यातःतच्चायुक्तंयस्माच्छ्रुतकीर्तिःनिधनंद्यूनंषष्ठंचंद्रस्थानाद्य
थाशुभैर्युक्तंअधियोगःसप्रोक्तोव्यासकृतौसप्तधापूर्वैः व्यासकृतौपूर्वैराचार्यैश्चिरंतनैःसचसप्तधासप्तप्रकारःप्रोक्तःकथितःतद्यथाषष्ठराशौयदा
सर्वेसौम्यग्रहाःभवंति तदेकः सप्तमेद्वितीयः अष्टमेतृतीयःषष्ठसप्तमयोश्चतुर्थःषष्ठाष्टमयोःपंचमः सप्तमाष्टमयोःषष्ठःषष्ठसप्तमाष्ट

मेषुसप्तमइति एवमेवंस्थितेषुसौम्येष्वधियोगः अर्थादेवमवस्थितेषुपापैःपापःमिश्रैर्मिश्रः तथाचश्रुतकीर्तिःषट्सप्तमाष्टमसंस्थैःचंद्रात्सौम्यैःशुभोधियोगःस्यात् पापःपापैरेवंमिश्रैर्मिश्रस्तथैवोक्तः अधियोगजातानांफलमाह तस्मिंश्चमूपसचिवक्षितिपालजन्मेति तस्मिन्नधियोगेजातश्चमूपःसेनापतिर्भवति सचिवोमन्त्रीभवति क्षितिपालोराजावाभवति तेषांयुगपदसंभवात् पृथक्त्वंव्याख्यानम् तथाचबादरायणः शशिनःसौम्याःषष्ठेद्यूनेवानिधनसंस्थितावास्युःजातोनृपतिर्ज्ञेयोमंत्रीवासैन्यनायकोवापि तेनैतदुक्तंभवतिबुधगुरुसितैरुत्कृष्टवीर्यैःनृपःमध्यमवीर्यैःसचिवःहीनवीर्यैःसेनापतिः एषामन्यतमाअपिसंपन्नसौख्याविभवाः अतिसौख्यैश्वर्यसंपन्नाः हतशात्रवःनष्टारिपवः

संपन्नसौख्यविभवाहतशात्रवश्चदीर्घायुषोविगतरोगभयाश्चजाताः ॥ २ ॥

हित्वार्कंसुनफानफादुरुधराःस्वांत्योभयस्थैर्ग्रहैःशीतांशोःकथितोऽन्यथातुबहुभिःकेमद्रुमोन्यैस्त्वसौ ।

दीर्घायुषः चिरजीविनः विगतरोगभयाःस्वस्थदेहानिर्भयाश्च एवंविधेयोगेजाताभवंति केषांचिन्मतेराजयोगएव तथाचसारावल्याम् द्यूनंषष्ठमथाष्टमंशिशिरगोःप्राप्ताःसमस्ताःशुभाः क्रूराणांयदिगोचरेनपतिताःसूर्यालयाद्दूरतः भूपालःप्रभवेत्सयस्यजलधेर्वेलावनांतोद्भवैः सेनामत्तकरींद्रदानसलिलंभृंगैर्मुहुःपीयते १ तथाचमांडव्यः अमित्रंयामित्रंनिधनमथवाशीतरुचितोगताःसर्वेसौम्यास्तमिहजनयेयुर्नरपतिं धृतेनैवासेकंगतवतिविषादेतुपयसाप्रतापाग्निर्यस्यज्वलतिहृदयेशात्रवभुजाम् २। ॥२॥ अथसुनफानफादुरुधराकेम

द्रुमाख्यंयोगचतुष्टयंशार्दूलविक्रीडितेनाहाहित्वार्कमितिअथार्कमादित्यंहित्वात्यक्त्वायदान्यः कश्चिद्ग्रहोभौमादिकःशीतांशोश्चन्द्रात्स्वा
त्योभयस्थोभवति द्वितीयस्थोद्वादशस्थोवाद्वितीयद्वादशस्थौवाद्वौभवतस्तदासुनफाअनफादुरुधुराख्यंयोगत्रयंभवति एतदुक्तंभवतिअर्कंहि
त्वायदान्योग्रहः कश्चिच्चन्द्राद्द्वितीयस्थानेभवति तदासुनफानामयोगोभवति अथार्कंवर्जयित्वाचन्द्रात् द्वादशेकश्चिद्ग्रहोभवति तदा
अनफानामयोगोभवति एवंचंद्रात् द्वितीयद्वादशगौग्रहौभवतस्तदादुरुधुरानामयोगोभवतिअत्रयोगत्रयेप्यादित्योद्वितीयेद्वादशेवास्थानेभ
वातितदाऽनफायोगभंगकृद्भवतिकिंतुयोगकर्तृणांमध्येनगण्यतेएतदुक्तंभवतिआदित्योद्वितीयेद्वादशेवास्थानेभवतुमाभवतुवाभौमादिस्तत्र

केंद्रेशीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यते केचित्केंद्रनवांशकेषुचवदंत्युक्तिःप्रसिद्धानते ॥ ३ ॥

स्थोयदादर्शितयोगकर्ताभवति एतेयोगाबहुभिराचार्यैःपठिताः अन्यथाकेमद्रुमउक्तःअस्माद्योगत्रयाद्यद्येकोपियोगोनभवति तदाकेम ुमा
ख्योयोगोभवतिएतदुक्तंभवतिभौमादीनांकेंद्रेशीतकरेथवाग्रहयुक्तेकेमद्रुमोनेष्यतेअन्येषांगर्गादीनामेवंमतंकेंद्रेजन्मलग्नेकेंद्रेशीतकरेचंद्रेवा
भौमादिग्रहयुतेभौमादिग्रहविरहितयोरपिचंद्राद्द्वितीयद्वादशस्थानयोःकेमद्रुमोनभवतिकेंद्रग्रहयुतइत्यत्रकैश्चिच्चंद्रकेंद्रेमेवकेवलंव्याख्या
तं तच्चायुक्तं चंद्रकेंद्रेग्रहयुतेचंद्रमसोपियोगोंतर्भवति शीतकरेग्रहयुतेइत्येतदपार्थकंस्यात्अत्रचभगवान्गार्गिः व्ययार्थकेंद्रगश्चंद्राद्द्विना
भानुंनचेद्ग्रहः कश्चित्स्याद्वाविनाचंद्रंलग्नात्केंद्रगतोथवा योगःकेमद्रुमोनामतदास्यात्पुत्रगर्हितः भवंतिनिंदिताचारादारिद्र्यापत्तिसंयु

ताः तथाचसारावल्याम् सुनफानफादुरुधुराःक्रमेणयोगाभवंतिरविरहितैः वित्तांत्योभयसंस्थैः कैरववनबांधवाद्विहगैः एतेनयदायोगाः
केंद्रेग्रहवर्जिताःशशांकश्च केमद्रुमोतिकष्टःशशिनिचसर्वग्रहादृष्टे एवंकेंद्रेशीतकरेऽथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यतेअन्येआचार्यानेच्छन्तिवरा
हमिहरस्तुपुनरिच्छत्येव यस्मिन्नर्थेतस्यैवतद्वाक्यं अन्यथाकेमद्रुमइत्येवमुक्त्वापरमतमुक्तं अन्यैरसौएवंकेंद्रेशीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमो
नेष्यते स्वल्पजातकेपि तेनसुनफानफादुरुधुराभावेकेमद्रुमउक्तः तथाचरविवर्ज्यैर्द्वादशगैरनफाचन्द्राद्द्वितीयगैःसुनफाउभयस्थितैर्दुरुधु
राकेमद्रुमसंज्ञकोतोन्यः सत्यस्यापिसुनफानफाभावेदुरुधुराभावेकेमद्रुमःतथाचसुनफात्वनफायोगौद्वौदुरुधुरश्चन्द्रसंस्थितःक्षेत्रात् प्राक्पृ
ष्ठतोग्रहेंद्रैरुभयगतैस्तेषुरविवर्ज्यं केमद्रुमोत्रयोगोन्यथाभवद्यत्रगर्हितंजन्मकेचित्केंद्रनवांशकेष्विति केचिदाचार्याःकेंद्रेषुकेचिच्चनवांशके
ष्वेतद्योगत्रयंवदन्ति यथाचंद्राद्द्वितीयद्वादशोभयस्थैर्ग्रहैः सुनफाद्यायोगाव्याख्याताः तथाकैश्चिच्छ्रुतकीर्तिजीवशर्मप्रभृतिभिःकेंद्रवशा
न्नवांशकवशाच्चव्याख्याताः एतदुक्तंभवति ताराग्रहैश्चन्द्राच्चतुर्थस्थानस्थैःसुनफा दशमस्थानस्थैरनफा चतुर्थदशमस्थितैःदुरुधुराअ
तोन्यथाकेमद्रुमः तथाचश्रुतकीर्त्तिःचन्द्राच्चतुर्थैःसुनफादशमस्थितैः कीर्तितोनफाविहगैः उभयास्थितैर्दुरुधुराकेमद्रुमसंज्ञितोन्यथायोगः
केचित्केंद्रनवांशकेषुतुवदन्ति यत्रतत्रराशौयद्राशिसंबंधिनवांशकेचंद्रमाभवति तस्माद्राशेर्यौद्वितीयोराशिः तत्रयदिताराग्रहोभवति त
दासुनफाअथचंद्रनवांशकराशेःद्वादशेताराग्रहोभवतितदानफा अथचन्द्रनवांशकराशेःद्वितीयेद्वादशेचयदाग्रहौभवतस्तदादुरुधुरा अतोन्य
थाकेमद्रुमः तथाचचन्द्रनवांशकराशितोद्विर्द्वादशराशियदाग्रहरहितौभवतः तदाकेमद्रुमः तथाचजीवशर्मा यद्राशिसंज्ञोशीतांशुर्नवांशे

जन्मनिस्थितः तद्द्वितीयस्थितैर्योगः सुनफाख्यःप्रकीर्तितः द्वादशैरनफाज्ञेयोग्रहैर्द्विर्द्वादशास्थितैःप्रोक्तोदुरुधुरायोगोन्यथाकेमद्रुमःस्मृतः
उक्तिःप्रसिद्धानते येषामेवंविधंमतंतेशामुक्तिर्लोकेनप्रसिद्धा तन्मतंवृद्धज्योतिषिकैर्नांगीकृतामित्यर्थः ॥३॥ अथसुनफानफादुरुधुराख्यंप्र
कारज्ञानामिंद्रवज्रयाह त्रिंशत्सरूपाइतिसरूपाःत्रिंशदेकत्रिंशत् एकात्रिंशत्सुनफाख्यायोगाःतावंतएवानफाख्याः षष्टित्रयमशीत्याधिकं
शतंदुरुधुराप्रभेदानां एषांपूर्ववद्विकल्पगणितं इच्छाविकल्पैरित्यादिएतच्छ्लोकेलोष्टकप्रस्तारंपूर्वमेवनाभसयोगाध्यायेव्याख्यातंइच्छावि
कल्पैःक्रमशःपरिपाट्यान्यत्रलोष्टकमभिनीयनीतेनिवृत्तिःकार्या पुनःभूयोन्यनीतिरित्यत्रस्थानांतरेचालनं अथसुनफादयोभौमबुधगुरुसि

त्रिंशत्सरूपाःसुनफानफाख्याः षष्टित्रयंदौरुधुरेप्रभेदाः ॥
इच्छाविकल्पैःक्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिःपुनरन्यनीतिः ॥ ४ ॥

तासितैःपंचभिर्निष्पाद्यंतेतस्मादिच्छाविकल्पाःपंचतेषांन्यासः अत्रप्राग्वत्पूर्वेणपूर्वेणगणितेनयुक्तस्थानंविनांत्यंप्रवदंतिसंख्यामितिकृत्वा
जातं५।४।३।२।१ अथवाप्राग्वत्संख्यैःस्वसंख्याजाता ५।४।३।२।१ / १।२।३।४।५ एवमेकविकल्पाःपंच द्विविकल्पाःदश त्रिविकल्पाःदश चतुर्विकल्पाःपंचपंच
विकल्पाएकःएवमेकत्रिंशत् ५।१०।१०।५।१ तद्यथा द्वितीयेचंद्राद्भौमःबुधःबृहस्पतिःशुक्रःसौरःएवमेकविकल्पाःपंचअथद्विविकल्पाः भौ
मबुधौभौमजीवौभौमशुक्रौभौमसौरौबुधजीवौबुधशुक्रौबुधसौरौजीवशुक्रौजीवसौरौ शुक्रसौरौ एवंद्विविकल्पाःदश अथत्रिविकल्पाःभौम

बुधजीवाः भौमबुधशुक्राः भौमबुधसौराः भौमजीवशुक्राः भौमजीवसौराः भौमशुक्रसौराः बुधजीवशुक्रा;बुधजीवसौराः बुधशुक्रसौराःजीव
शुक्रसौराः एवंत्रिविकल्पादश १० अथचतुर्विकल्पाः भौमबुधजीवशुक्राः भौमबुधजीवसौरा; भौमजीवशुक्रसौराः भौमबुधशुक्रसौरा.
बुधजीवशुक्रसौराः एवंचतुर्विकल्पा: पंच५ अथपंचविकल्पाः भौमबुधजीवशुक्रसौराः एवंपंचविकल्पाएकः १ एवमेकात्रिंशत् ३१ सुन
फायोगाः उत्पादिताः अनेनैवप्रकारेणद्वादशस्थैः अनफाभेदाःएकात्रिंशत् अथदुरुधुराविकल्पाः एषांलोष्टकप्रस्ताराभावात् स्वबुद्धेच्छा
विकल्पैः क्रमशोभिनीयेतिन्यायेनव्युत्पत्तिः एकोद्वितीयेद्वितीयोद्वादशेएकोद्वादशेद्वितीयोद्वितीये तद्यथा भौमबुधौ१ बुधभौमौ२ भौम
पृ.जा जीवौ ३ जीवभौमौ ४ भौमशुक्रौ ५ शुक्रभौमौ ६ भौमसौरौ७ सौरभौमौ ८ बुधजीवौ ९ जीवबुधौ १० बुधशुक्रौ११ शुक्रबुधौ १२
१२२ बुधसौरौ १३ सौरबुधौ १४ जीवशुक्रौ १५ शुक्रजीवौ १६ जीवसौरौ १७ सौरजीवौ १८ शुक्रसौरौ १९ सौरशुक्रौ २० अथैकोद्वि
तीयेद्वादशेद्वौद्वितीयेद्वौद्वादशेचैकः तद्यथा भौमःबुधजीवौ १ बुधःजीवभौमौ२ जीवःशुक्रबुधौ ३ बुधःशुक्रभौमौ ४ भौमः बुधसौरौ ५
बुधःसौरभौमौ ६ भौमःजीवशुक्रौ ७ जीवःशुक्रभौमौ ८ भौमःजीवसौरौ ९ जीवःसौरभौमौ १० भौमःशुक्रसौरौ ११ शुक्रःसौर
भौमौ १२ बुधःभौमजीवौ १३ जीवःभौमबुधौ १४ बुधःभौमशुक्रौ १५ भौमःशुक्रबुधौ १६ बुधःभौमसौरौ १७ भौमःसौरबुधौ १८
बुधःजीवशुक्रौ १९ जीवःशुक्रबुधौ २० बुधःजीवसौरौ २१ जीवःसौरबुधौ २२ बुधःशुक्रसौरौ २३ शुक्रःसौरबुधौ २४ जीवःभौमबुधौ १२२
२५ भौमःबुधजीवौ२६ जीवःभौमशुक्रौ २७ भौमःशुक्रजीवौ २८ जीवःभौमसौरौ २९ भौमःसौरजीवौ३० जीवःबुधशुक्रौ३१ बुधः

शुक्रजावौ ३२ जीवःबुधसौरौ ३३ बुधःसौरजीवौ ३४ जीवःशुक्रसौरौ ३५ शुक्रःसौरजीवौ ३६ शुक्रःभौमबुधौ ३७ भौमःबुधशु
क्रौ ३८ शुक्रःभौमजीवौ ३९ भौमःजीवशुक्रौ ४० शुक्रःभौमसौरौ ४१ भौमःसौरशुक्रौ ४२ शुक्रःबुधजीवौ ४३ बुधःजीवशुक्रौ ४४
शुक्रःबुधसौरौ ४५ बुधःसौरशुक्रौ ४६ शुक्रःजीवसौरौ ४७ जीवःसौरशुक्रौ ४८ सौरःभौमबुधौ ४९ भौमःबुधसौरौ ५० सौरःभौम
जीवौ ५१ भौमःजीवसौरौ ५२ सौरःभौमशुक्रौ ५३ भौमःशुक्रसौरौ ५४ सौरःबुधजीवौ ५५ बुधःजीवसौरौ ५६ सौरःबुधशुक्रौ
५७ बुधःशुक्रसौरौ ५८ सौर;जीवशुक्रौ ५९ जीवःशुक्रसौरौ ६० एवमेकत्रजाताः ८० अथैकोद्वितीयेद्वादशेत्रयः तद्यथा भौमःबुधजी
वशुक्राः १ बुधजीवशुक्राःभौमः २ भौमःबुधजीवसौराः ३ बुधजीवसौराःभौमः ४ भौमःबुधशुक्रसौराः ५ बुधशुक्रसौराःभौमः ६ भौ
मःजीवशुक्रसौराः ७ जीवशुक्रसौराःभौमः ८ बुधःभौमजीवशुक्राः ९ भौमजीवशुक्राःबुधः १० बुधःभौमजीवसौराः ११ भौमजीव
सौराःबुधः १२ बुधःभौमशुक्रसौराः १३ भौमशुक्रसौराःबुधः १४ बुधःजीवशुक्रसौराः १५ जीवशुक्रसौराःबुधः १६ जीवःभौमबुधशुक्राः
१७ भौमबुधशुक्राःजीवः १८ जीवःभौमबुधसौराः १९ भौमबुधसौराःजीवः २० एवमेकत्र १०० जीव्र:भौमशुक्रसौराः १ भौमशु
क्रसौराःजीवः २ जीवःबुधशुक्रसौराः ३ बुधशुक्रसौराःजीवः ४ शुक्रःभौमबुधजीवाः ५ भौमबुधजीवाःशुक्रः ६ शुक्रः
भौमबुधसौराः ७ भौमबुधसौराःशुक्रः ८ शुक्रःभौमजीवसौरः ९ भौमजीवसौराःशुक्रः १० शुक्रःबुधजीवसौराः ११ बुधजी
वशुक्राःसौरः १२ सौरःभौमबुधजीवाः १३ भौमबुधजीवाःसौर; १४ सौरःभौमबुधशुक्राः १५ भौमबुधशुक्राःसौरः १६ सौरःभौम

Gandhi National Centre for the Arts

जीवशुक्राः १७ भौमजीवशुक्राःसौरः १८ सौरःबुधजीवशुक्राः १९ बुधजीवशुक्राःसौरः २० एवमेकत्र १२० अथद्वितीयेएकोद्वादशे चत्वारः चत्वारोद्वितीयेद्वादशेचैकः तद्यथा भौमः बुधजीवशुक्रसौराः १ बुधजीवशुक्रसौराःभौमः २ बुधःभौमजीवशुक्रसौराः ३ भौमजीवशुक्रसौराःबुधः ४ जीवःभौमबुधशुक्रसौराः ५ भौमबुधशुक्रसौराःजीवः६ शुक्रःभौमबुधजीवसौराः ७ भौमबुधजीवसौराःशुक्रः ८ सौरःभौमबुधजीवशुक्राः ९ भौमबुधजीवशुक्राःसौरः १० एवमेकत्र १३० अथद्वौद्वादशेद्वावेवद्वितीये तद्यथा भौमबुधौजीवशुक्रौ १ जीवशुक्रौभौमबुधौ २ भौमबुधौजीवसौरौ ३ जीवसौरौभौमबुधौ ४ भौमबुधौशुक्रसौरौ ५ शुक्रसौरौभौमबुधौ ६ भौमजीवौशुक्रबुधौ ७ शुक्रबुधौभौमजीवौ ८ भौमजीवौबुधसौरौ ९ बुधसौरौभौमजीवौ १० भौमजीवौशुक्रसौरौ ११ शुक्रसौरौभौमजीवौ १२ भौमशुक्रौबुधजीवौ १३ बुधजीवौभौमशुक्रौ १४ भौमशुक्रौबुधसौरौ १५ बुधसौरौभौमशुक्रौ १६ भौमशुक्रौजीवसौरौ १७ जीवसौरौभौमशुक्रौ १८ बुधजीवौभौमसौरौ १९ भौमसौरौबुधजीवौ २० एवमेकत्र १५० भौमसौरौबुधशुक्रौ १ बुधशुक्रौभौमसौरौ २ भौमसौरौजीवशुक्रौ ३ जीवशुक्रौभौमसौरौ ४ बुधजीवौशुक्रसौरौ ५ शुक्रसौरौबुधजीवौ ६ बुधशुक्रौजीवसौरौ ७ जीवसौरौबुधशुक्रौ ८ जीवशुक्रौबुधसौरौ ९ बुधसौरौजीवशुक्रौ १० एवमेकत्र १६० द्वौद्वितीयेत्रयोद्वादशेद्वादशेद्वौत्रयोद्वितीयेच तद्यथा भौमबुधौजीवशुक्रसौराः १ जीवशुक्रसौराःभौमबुधौ २ भौमजीवौबुधशुक्रसौराः ३ बुधशुक्रसौराःभौमजीवौ ४ भौमशुक्रौबुधजीवसौराः ५ बुधजीवसौराःभौमशुक्रौ ६ भौमसौरौबुधजीवशुक्राः ७ बुधजीवशुक्राःभौमसौरौ ८ बुधजीवौभौमशुक्रसौराः ९ भौमशुक्रसौराःबुधजीवौ १०

एवमेकत्र १७० बुधशुक्रौभौमजीवसौराः १ भौमजीवसौराःबुधशुक्रौ २ बुधसौरौभौमजीवशुक्राः ३ भौमजीवशुक्राःबुधसौरौ ४ जीवशुक्रौभौमबुधसौराः ५ भौमबुधसौराःजीवशुक्रौ ६ जीवसौरौभौमबुधशुक्राः ७ भौमबुधशुक्राःजीवसौरौ ८ शुक्रसौरौभौमबुधजीवाः ९ भौमबुधजीवाःशुक्रसौरौ १० एवमेकत्र १८० एवंदुरुधुरायोगभेदाः शतमशीत्यधिकंप्रदर्शितम् ॥ ४ ॥ अथसुनफानफयोर्योगजातस्यस्वरूपविज्ञानंमालिन्याह स्वयमिति स्वयमात्मनाधिगतमर्जितंवित्तंयेनस्वबाव्हर्जितधनःपार्थिवोराजा

स्वयमधिगतवित्तःपार्थिवस्तत्समोवा भवतिहिसुनफायांधीधनख्यातिमांश्च ।
प्रभुरगदशरीरःशीलवान्ख्यातकीर्तिर्विषयसुखसुवेषोनिर्वृतश्चानफायां । ५ ।
उत्पन्नभोगसुखभुग्धनवाहनाढ्यस्त्यागान्वितोदुरुधुराप्रभवःसुभृत्यः ॥

भवति तत्समोवायदिराजानभवति तदाराजतुल्यः धीधनख्यातिमान् बुद्धिवित्तकीर्तिभिःयुक्तः एवंविधःसुनफायांयोगेजातोभवति प्रभुरिति प्रभुरप्रतिहताज्ञः अगदशरीरोनिरुजदेहः अविद्यमानागदारोगायस्य शीलवान्दमविनयादिभिर्गुणैःयुक्तः ख्यातकीर्तिःप्रथितयशाः जनविदितसद्गुणःविषयसुखः शब्दस्पर्शरसरूपगंधाःविषयाःतत्सुखैर्युक्तः ननुकिंविषयव्यतिरिक्तसुखमस्तिउच्यते अस्तियद्योगिनांमनःसुखं सुवेषः अनुलेपनालंकारमाल्यसद्वस्त्रधारणशीलःनिर्वृतःमनोदुःखविनिर्मुक्तःएवंविधोनफायांयोगेजातोभवति।५। अथदुरुधु

Indira Gandhi National Centre for the Arts

राकेमद्रुमयोगेजातयोःस्वरूपंवसन्ततिलकेनाहउत्पन्नभोगसुखभुगितियत्रतत्रयथातथोत्पन्नैर्भोगैःसुखानिभुंक्तेधनेनवित्तेनवाहनैरश्वादि
भिराढयोत्यागान्वितोदातासुभृत्यःशोभनभृत्यः एवंविधेदुरुधुराप्रभवोदुरुधुरायोगेजातोभवति केमद्रुमइतिमलिनःमलवासाःस्नानालस
श्चदुःखितःशरीराद्यैर्मानसाद्यैर्दुःखैरन्वितःनीचःस्वकुलानुचिताधर्मकर्मकरःनिःस्वःदरिद्रः प्रेष्यःदासकर्मकरःखलःदुर्जनस्वभावःएषामु
कःर्थानामन्यतमेनयुक्तो यदिनृपतेःराज्ञोपिवंशेकुलेजातः तथाप्येवंविधःकेमद्रुमजातोभवति केचिदत्रबहुवचनंपठन्ति केमद्रुमेमलि

केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचानिःस्वाःप्रेष्याःखलाश्चनृपतेरपिवंशजाताः ॥ ६ ॥
उत्साहशौर्यधनसाहसवान्महीजः सौम्यःपटुःसुवचनोनिपुणःकलासु ॥
जीवोर्थधर्मसुखभाग्नृपपूजितश्चकामीभृगुर्बहुधनोविषयोपभोक्ता ॥ ७ ॥

नदुःखितनीचानिःस्वाः प्रेष्याःखलाश्चनृपतेरपिवंशजाताः तथापिनकश्चिद्दोषः ॥ ६ ॥ एवंतावत्सुनफानफादिषुसामान्येनफलमभि
धायेदानींग्रहवशाद्विशेषफलंवसंततिलकेनाह उत्साहवान्बलीनित्योद्यमशीलः शौर्यवान्रणप्रियः धनवान्वित्तान्वितःसाहसवान्समी
क्षितकार्यकरःयद्यत्कार्यंयदाकालेत्वविचार्यकरोतियः ससाहसिकः एवंविधोमहीजोंगारकोयदियोगकर्ताभवति तदाजातोभवति पटुः
दक्षःसुवचनःशोभनवाक्कलासुनिपुणः गीतवाद्यनृत्याचित्रपुस्तककर्मादिषुसूक्ष्मदृष्टिः यदिसौम्योबुधोयोगकरः तदैवंविधोजातोभव

ति अर्थभाक् धनानांभाजनः धर्मभाक् धर्मक्रियास्वनुरतः सुखभाक् नित्यसुखितः नृपपूजितः राज्ञामान्यः यदिजीवोबृहस्पतिः योगकरः तदेवं विधोजातोभवति कामीकामुकः स्त्रीलोलः बहुधनः प्रभूतार्थः विषयाणामिंद्रियार्थानामुपभोक्ताउपभोगशीलः तत्सुखान्वितः यदिभृगुः शुक्रे योगकरस्तदेवंविधे जातोभवति।७। अथशनैश्चरोयोगकर्त्तरिपुरुषस्यस्वरूपं चन्द्रमसिचदृश्यादृश्येजातस्यस्वरूपज्ञानंपुष्पिताग्रयाह परार्जितानांविभवानामैश्वर्याणांपरिच्छदानांगृहवस्त्रवाहनपरिवाराणांउपभोक्ताभवति बहुकार्यकृन्नानाविधानांकार्याणांकर्ता गणेशः बहुगणस्वामी गणाःसंघाःतेषांप्रभुः एवंविधेरवितनयःशनैश्चरोयोगकरोयदिभवति तदाजातोभवति अत्रयोगत्रयेसुनफानफादुरुधुराख्ये

परविभवपरिच्छदोपभोक्तारवितनयोबहुकार्यकृद्गणेशः ।
अशुभकृदुडुपोन्हिदृश्यमूर्तिर्गलिततनुश्चशुभोन्यथान्यदूह्यम् ॥ ८ ॥

एकैकस्यग्रहस्यफलमुक्तंद्व्यादिसंभवेफलद्वयादिकंवाच्यम् अशुभकृदिति उडुपश्चन्द्रोन्हिदिने दृश्यमूर्तिः दृश्यमानशरीरः अशुभकृद निष्टफलकर्ता एतदुक्तंभवति दिवाजन्मनिचन्द्रमादृश्येचक्रार्द्धेस्थितः अशुभंफलंकरोति सपुरुषोदारिद्र्यादियुक्तोभवतीत्यर्थः गलिततनुरदृश्यमूर्तिःशुभः एतदुक्तंभवत्यदृश्येचक्रार्द्धेस्थितः शुभकृज्जातऐश्वर्यादियुक्तोभवति अन्यथान्यदूह्यम् उक्तप्रकारादन्यथास्थेचन्द्रमसि फलमन्यदूह्यम् स्वबुद्ध्या विकल्पनीयं एतदुक्तंभवति रात्रौजन्मन्यदृश्येचक्रार्द्धेयस्यचन्द्रोभवति तस्याशुभंजन्म यस्यदृश्येचक्रार्द्धेचन्द्रो

भवति तस्यशुभंजन्म यस्यदृश्येभवति तस्यशुभंजन्मभवतीत्यर्थः॥८॥ अथलग्नाच्चन्द्राद्वायस्योपचयेसौम्यग्रहाभवन्ति तस्यफलंवसन्त तिलकेनाह लग्नादिति यस्यजन्मनिलग्नात्सौम्यग्रहाः बुधजीवसिताउपचयगताभवंतिसर्वएव सपुरुषोतीववसुमानत्यर्थधनवान्भव तियस्यशशांकाच्चन्द्रादप्युपचयेसर्वएवसौम्यग्रहाःभवन्तिसोपिधनवान्भवति एवंसमस्तैःत्रिभिरेतत्फलंद्वाभ्यांसमःयस्यलग्नाच्चन्द्राद्वा द्वौग्रहौसौम्यौउपचयगतौभवतःसमोमध्यधनोभवति नातिबहुधनोभवतीत्यर्थः तदूनतायामिति तदूनतायांलग्नाच्चन्द्राद्वायस्यैकःसौ म्यग्रहःउपचयगतोभवति सोल्पवसुमान्किंचिद्धनान्वितोभवति अर्थादेवलग्नाच्चन्द्राद्वायस्योपचयेनकाश्चित्सौम्यग्रहोभवति सदरि

लग्नादतीववसुमान्वसुमांश्चशशांकात्सौम्यग्रहैरुपचयोपगतैःसमस्तैः ॥

द्वाभ्यांसमोल्पवसुमांश्चतदूनतायामन्येष्वसत्स्वपिफलेष्विदमुत्कटेन ॥९॥ इतिचंद्रयोगाऽध्यायः ॥

द्रोभवति यस्यलग्नचन्द्रयोर्द्वयोरपिसौम्यग्रहाउपचयस्थाः कयापियुक्तयाभवंति सोप्यतीववसुमान्भवति अन्येष्वसत्स्वपिफलेष्विति अन्येष्वपरेष्वसत्स्वशोभनेष्वपिफलेषुसत्स्विदंफलमुत्कटेनबाहुल्येनभवति एतदुक्तंभवति यस्यलग्नाच्चन्द्राद्वाउपचयस्थाः सौम्यग्रहा भवंति तस्यान्ययोगमशुभमपिकेमद्रुमादिफलमभिभूयेदंशुभमेवफलमुत्कटत्वेनप्राबल्येनभवतीति ॥ ९ ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचिता यांबृहज्जातकविवृत्तौचन्द्रयोगाऽध्यायस्त्रयोदशःसमाप्तः ॥ १३ ॥

अथद्विग्रहयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादित्येचन्द्रादियुक्तेंजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह तिग्मांशुरिति तिग्मांशुरादित्यः उषेशेन
चन्द्रमसासहितोयुक्तः उषारात्रिःउषायाईशःउषेशःरात्रिनाथःनरंमनुष्यंयंत्राश्मकारंजनयति यन्त्राणिसहस्रधातिप्रभृतीन्यश्मानःपाषा
णाःतत्क्रियासुतत्कर्मसुनिरतंसक्तंकरोति एवंभौमेनसहैकराशिगतोऽर्कोऽघरतंपापासक्तंजनयति बुधेनक्रियासुनिपुणंसूक्ष्मदृष्टिंधीकीर्ति
सौख्यान्वितं धीर्बुद्धिःकीर्तिःयशःसौख्यंसुखंसुखभावःएतैरन्वितंसयुक्तं वाक्पतिनागुरुणाक्रूरंविषमस्वभावमन्यकार्यनिरतंपरकर्मतत्परंज

अथद्विग्रहयोगाध्यायप्रारम्भः। तिग्मांशुर्जनयत्युषेशसहितोयंत्राश्मकारंनरं भौमेनाघरतंबुधेननिपुणंधीकीर्ति
सौख्यान्वितम् ॥ क्रूरंवाक्पतिनान्यकार्यनिरतंशुक्रेणरंगायुधैर्लब्धस्वंरविजेनधातुकुशलंभांडप्रकारेषुवा। १।
कूटस्त्र्यासवकुंभपण्यमाशिवंमातुःसवक्रःशशीसज्ञःप्रसृतवाक्यमर्थनिपुणंसौभाग्यकीर्त्यान्वितं।

नयतिशुक्रेणरंगायुधैःरंगावतरणक्रियायामल्लादिकयायुधैःखड्गादिभिश्चलब्धस्वंप्राप्तार्थंजनयति रविजेनशनैश्चरेणधातुषुताम्राद्युत्पत्ति
मृत्तिकासुगैरिकाद्यासुवाधातुषुकुशलंनिपुणंभांडप्रकारेषुसामुद्रादयस्तेषुकुशलंवा ॥१॥ अथभौमादियुक्तेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडि
तेनाह कूटइति कूटंपण्यद्रव्याणांप्रतिरूपाक्रयासक्तंस्त्रीपण्यंनारीविक्रयकंआसवपण्यंपानविक्रयकंकुंभपण्यंघटविक्रयकं आशिवंअश्रेयस्क
रंमातुःजनन्याः एवंविधः शशीचन्द्रमासवक्रोवक्रेणागारकेणयुक्तोनरंजनयति सज्ञइति प्रसृतवाक्यंप्रियंवदं अर्थनिपुणमर्थेषुसूक्ष्मदृष्टिंसौ

भाग्येनसर्वजनवल्लभेनकीर्त्यायशसान्वितंसंयुक्तं सज्ञोबुधसहितःशशीनरंजनयति विक्रांतंशत्रुजेतारंकुलमुख्यंबंधुप्रधानंअस्थिरमतिंच
पलंवित्तेश्वरंधनस्वामिनंसांगिराः अंगिरसागुरुणासंयुक्तःशशी नरंजनयति वस्त्राणांक्रियादिकुशलंतंतुवायः आदिग्रहणात्सीवनरंज
नक्रयाविक्रयव्यापकुशलं ससितःशुक्रेणसंयुक्तः शशीनरंजनयति द्विःसंस्कृतापुनर्भूः तस्याःसुतंपुत्रंसार्किः अर्किणाशनैश्चरेणयुक्तः शशी
नरंजनयति पुनर्भूलक्षणं परिणीतापतिंहित्वासवर्णकामतःश्रयेत् अक्षताचक्षताचैवपुनर्भूःसंस्कृतापुनः ॥ २ ॥ अथांगारकेबुधादियुक्ते
जातस्यस्वरूपंस्रग्धरयाह मूलादिति ससौम्यभूमिजेबुधयुक्तेंगारकेजातोवणिग्भवति सचवणिङ्मूलादिभिःव्यवहरति मूलादीनिमूलपु

विक्रांतंकुलमुख्यमस्थिरमतिंवित्तेश्वरंसांगिरावस्त्राणांससितःक्रियादिकुशलंसार्किःपुनर्भूसुतं ॥ २ ॥
मूलादिस्नेहकूटैर्व्यवहरतिवणिक्बाहुयोद्धाससौम्ये पुर्यध्यक्षःसजीवेभवतिनरपतिःप्राप्तवित्तोद्विजोवा ॥

ष्पवल्कलसारफलानि स्नेहास्तैलादयः एतैर्व्यवहरति कूटैश्चद्रव्यंप्रतिरूपैःकृत्रिमैर्व्यवहरतिबाहुयोद्धानियुद्धकुशलश्चभवति एवंविधः
ससौम्येसौम्येनबुधेनयुक्तेभूमिजेजातोभवति पुर्यध्यक्षःनगराधिकृतःपुरिअध्यक्षःपुर्यध्यक्षःस्वामीअथवानरपतिःराजाभवति अथवाद्विजो
ब्राह्मणः प्राप्तवित्तोलब्धधनःकेचित्प्राप्तविद्यइतिपठंति सजीवेगुरुसंयुक्तभौमेजातोभवति गोपःगोपालकःमल्लःबाहुयोद्धाअथशब्दःपादपू
रणेदक्षःचतुरःपरयुवतिरतःपरस्त्रीसक्तः द्यूतकृत्कितवः सासुरेज्येअसुरैरीज्यः असुरेज्यः तेनअसुरेज्येणशुक्रेणयुक्तेभूमिजेजातएवंविधो

Indira Gandhi National Centre for the Arts

भवति दुःखार्तःदुःखपीडितः असत्यसन्धःअसत्येनसंधाप्रतिज्ञायस्यअनृतभाषीनिंदितःकुत्सितोसूयया युक्तः ससवितृतनयेनसौरेणयुक्तेभू मिजेजातोभवति ।३॥अथबुधेजीवादियुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौम्येरंगचरइति रंगचरोमल्लादिकः गीतप्रियःगीतवल्ल भः नृत्यविन्नृत्यज्ञः एवंविधः सौम्येबुधेबृहस्पतिनायुक्तेजातोभवति प्रशस्तावाग्यस्यसवाग्मी वचनक्रियया परप्रत्यायनसमर्थः भूगणपः भुवश्चगणानांसंघानामधिपतिः एवंविधोबुधेसितेनशुक्रेणसहितेजातोभवति मायापटुःपरवंचनदक्षः लंघकः गुरुवचनातिक्रामी एवंवि

गोपोमल्लोथदक्षःपरयुवतिरतोद्यूतकृत्सासुरेज्ये दुःखार्तोसत्यसंधःससवितृतनयेभूमिजेनिंदितश्च ॥३॥
सौम्येरंगचरोबृहस्पतियुतेगीतप्रियोनृत्यविद्वाग्मीभूगणपःसितेनमृदुनामायापटुर्लंघकः ।
सद्विद्योधनदारवान्बहुगुणःशुक्रेणयुक्तेगुरौ ज्ञेयःश्मश्रुकरोऽसितेनघटकृज्जातोऽन्नकारोपिवा ॥४॥

धोमृदुनाशनैश्चरेणसहितेबुधेजातोभवति सद्विद्यइति सद्विद्यःशोभनविद्यः धनदारवान्वित्तकलत्रसंयुक्तः बहुगुणः प्रभूतगुणैः शौर्यादि भिर्युक्तः एवंविधोगुरौजीवेशुक्रेणयुक्तेजातोभवति श्मश्रुकरोनापितः अथवाघटकृत्कुंभकारः अथवान्नकारोसूपकारः एवंविधोसितेनसौरे णयुक्तेगुरौजातोज्ञेयोविज्ञातव्यः ॥ ४ ॥ अथशुक्रशनैश्चरयुक्तेजातस्यस्वरूपंत्रिग्रहयोगफलंचपुष्पिताग्रयाह असितइति अल्पचक्षुरल्प

दृष्टिः युवतिसमाश्रयेणस्त्रीसंश्रयेणसम्यक् प्रवृद्धंवित्तंधनंयस्यसयुवतिसमाश्रयसंप्रवृद्धवित्तः लिपिरक्षरविन्यासः पुस्तकलेखकर्माचित्र
नालेख्यं एषांवेत्तातज्ज्ञः एवंविधः असितसितसमागमेशनैश्चरस्यशुक्रेणसंयोगेजातः पुरुषएवंविधोभवति यदिराशिद्वयेद्वौग्रहयोगौभव
तः तच्चद्विग्रहयोगद्वयस्यापिफलंवक्तव्यं अथराशित्रयेद्विग्रहयोगत्रयंभवति तदाद्विग्रहयोगत्रयस्यापिफलंवाच्यं कथितफलैरिति द्वाभ्यां
परतोऽपरेऽन्येत्रयोग्रहाः यदैकगताभवंति तदाकथितफलैरुक्तफलैरेवंविकल्पनीयाः तदाद्विग्रहयोगत्रयस्थंफलंवाच्यम् यद्यर्कचन्द्रभौमाए

असितसितसमागमेलपचक्षुर्युवतिसमाश्रयसंप्रवृद्धवित्तः ॥ भवतिचलिपिपुस्तकचित्रवेत्ता
कथितफलैःपरतोविकल्पनीयाः ॥ ५ ॥ इतिद्विग्रहयोगाध्यायःसमाप्तः ॥ १४ ॥

अथप्रव्रज्यायोगाध्यायप्रारंभः ॥

कराशिस्थाभवन्ति तदार्कचन्द्रयोगेयत्फलमुक्तं यच्चादित्यांगारकयोगेफलंयच्चचन्द्रांगारकयोगेफलंतत्फलत्रयमपिवाच्यं एवंयथासंभव
ऽन्यत्रापि ग्रहत्रयस्यैकराशिगतस्यफलंवक्तव्यम् यद्येकराशौद्विग्रहयोगोऽन्यत्रत्रिग्रहयोगोवाभवतस्तदासर्वाणिफलानिवाच्यानीति ५॥
इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातक० द्विग्रहयोगाऽध्यायश्चतुर्दशःसमाप्तः ॥ १४ ॥ अथातोप्रव्रज्यायोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

दावेव चतुरादिभिरेकस्थैः ग्रहैः जातस्य प्रव्रज्यायोगं शार्दूलविक्रीडितेनाह एकस्थैरिति एकस्मिन्यत्रतत्रराशौ चतुरादयो ग्रहा भवन्ति चत्वारः पं
चषट्सप्तवा भवन्ति तैरेकस्थैश्चतुरादिभिः बलयुतैः वीर्यवद्भिः माहेयादिभिः जाता संभूताः शाक्यादिकाः प्रव्राजकाः भवन्ति । किंतु चतुरादिभिः
बलयुतैरेका प्रव्रज्या भवति तदर्थमाह पृथग्वीर्यगैः तैश्च बलिभिः वीर्यगैः सबलैः पृथक्पृथक् प्रव्रज्या भवन्ति एतदुक्तं भवति चतुरादीनामेकस्थानां
मध्याद्यद्येको बलवान्भवति तदा जातस्यैकैव प्रव्रज्या भवति अथ चतुरादीनामेकस्थानां मध्यान्न कश्चिद्बली भवति तदा जातस्य प्रव्रज्या न भव
ति अथ द्वौ बलिनौ भवतस्तदा जातस्य प्रव्रज्याद्वयमेव भवति यदा बहवो बलिनस्तदा बह्व्यः प्रव्रज्या भवंति एवमेकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैः

एकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैर्जाताः पृथग्वीर्यगैः शाक्याजीविकभिक्षुवृद्धचरकानिर्ग्रन्थवन्याशनाः ।

जाताः प्रव्रज्याभाजो भवन्ति यस्मादुक्तं प्रव्रज्या बलिभिः समास्ताश्च पृथग्वीर्यगैः माहेयादिभिः भौमाद्यैः शाक्याद्याः भवन्ति तद्यथा चतुरादी
नामेकस्थानां मध्याद्यदा माहेयो भौमो बलवान्भवति तदा जातः शाक्यो रक्तपटो भवति एवं बुधे बलवति भिक्षुः यतिर्भवति गुरौ बलवति
आजीविकः क्षपाकरश्चन्द्रो यदा वृद्धः वृद्धश्रावकः कापालिकः वृत्तभंगभयाच्छ्रावकशब्दोऽत्र लुप्तो द्रष्टव्यः सिते शुक्रे बलवति चरकः चक्रधरः प्रा
भाकरिः सौरः तस्मिन्बलवति निर्ग्रन्थः नग्नः क्षपणकः प्रावरणरहित इत्यर्थः इने आदित्ये बलवति वन्याशनः मूलफलाशनस्तपस्वी भवति ए
वंक्रमात्कूनशः परिपाट्या एते प्रव्रज्यापर्यायाः एते वंकालकमतादूव्याख्याताः तथा च वंकालकाचार्यः तावसिओ दिणणाहे चन्देकावा

लि ॐतहाभाणि ओरत्तवडोभूमिसुवेसोम्मसुवेएअदंडीआ १ देवगुरुशुककोणाकवेणजईचरअखवणाई अस्यार्थः तावसिओतापसि
कः दिणणाहेदिननाथेसूर्येचन्द्रवाकावालिओकापालिकः तहाभणिओतथाभाणितःरत्तवडोरक्तपटःभूमिसुवेभूकिसुते सोमसुवेसोमसुतेबु
धे एअदण्डीआएकदण्डी देवगुरुर्बृहस्पतिःशुकशुक्रः कोणःशनैश्चरः कवेणक्रमेणजईयातिः चरअचरकः खवणाईक्षपणकः अत्रवृद्धश्रा
वकग्रहणं माहेश्वराश्रितानांप्रव्रज्यानामुपलक्षणार्थं आजीविकग्रहणंचनारायणाश्रितानां तथाचवंकलकेसंहितांतरेपठ्यते जलणहरसु
गअकेसवसूईब्रह्मणग्गमग्गेसु दिक्खाणंणाअच्चासूराइगोहाकवेणणाहगआ जलणज्वलनः साग्निकइत्यर्थः हरईश्वरभक्तः भट्टार

माहेयज्ञगुरुक्षपाकरसितप्राभाकरीनैःक्रमात्प्रव्रज्याबलिभिःसमाःपराजितैस्तत्स्वामिभिःप्रच्युतिः ॥ १ ॥

कः सुगअसुगतःबौद्धइत्यर्थः केसवकेशवभक्तः भागवतइत्यर्थः सूईश्रुतिमार्गगतः मीमांसकः ब्रह्मणब्रह्मभक्तः वानप्रस्थः णग्गोनग्नः क्षप
णकः मग्गेसुमार्गेषु दिक्खाणंदीक्षाणंणाअच्चाज्ञातव्याः सूराइगोहासूर्यादिग्रहाः कवेणक्रमेण णाहगआनाथगताः एवंचतुरादीनामेक
स्थानांमध्याद्यावंतोबलिनः तावंत्यएवप्रव्रज्याभवन्ति तत्रापिवीर्याधिकस्यप्रथमासंबंधिनीप्रव्रज्याभवति यस्मात्स्वल्पजातकेउक्तं च
तुरादिभिरेकस्थैःप्रव्रज्यांस्वांग्रहःकरोतिबली बहुवीर्यैस्तावद्भ्यःप्रथमावीर्याधिकस्यैव तापसः वृद्धश्रावकरक्तपटाजीविभिक्षुचरकाणांनिर्ग्रं
थानांचेति वीर्येपचयक्रमेणान्यासांक्रमः एवंबलिभिःसमाः प्रव्रज्याबलिनोग्रहस्ययादृश्येवतद्बलानुसारेणप्राप्नोति परिपालयति ऊनब

लस्यमनाङ्नाप्नोतिपालयति पराजितैस्तत्स्वामिभिःप्रच्युरिति शाक्यादिप्रव्रज्यास्वामिभिर्ग्रहैःपराजितैरन्यैर्ग्रहैःयुद्धेविजितैःप्रच्युतिः प्रव्रज्यात्यागः तत्प्रव्रज्यांगृहीत्वापुनस्त्यजति एतदुक्तंभवति चतुरादीनांमध्याद्यद्येकोबलवान्भवति सचग्रहयुद्धजातककालेनपराजि तस्तदाप्रव्रज्यांगृहीत्वापुनस्त्यजति त्यक्त्वाचप्रव्रज्यामनाश्रित्यैवतिष्ठति अथचतुरादीनांमध्याद्द्वाबहवोवाबलिनोभवंति तेचपराजिता स्तदा अन्यश्चसर्वाभ्यःप्रव्रज्याभ्यःच्युतिःभवति यस्माद्बलवत्ग्रहसंख्यास्तेनप्रव्रज्याःकर्तव्याः अंत्यप्रव्रज्याधिपतिर्यद्वान्येनग्रहेणाजि तोनभवति तदातामेवप्रव्रज्यामाश्रितोम्रियते अथप्रव्रज्यादायकोग्रहएकएवाजितोनभवति तदायावज्जीवतामेवप्रव्रज्यामाश्रयति अ

रविलुप्तकरैरदीक्षिताबलिभिस्तद्गतभक्तयोनराः। अभियाचितमात्रदीक्षितानिहतैरन्यनिरीक्षितैरपि ॥२॥

थद्वौग्रहौप्रव्रज्यादायकौतौचापराजितौ तदाप्रथमप्रव्रज्यादायकांतर्दशायांप्रथमांप्रव्रज्यांगृहीत्वातामेवाश्रित्यतावत्तिष्ठति यावद्द्विती यप्रव्रज्यादायकग्रहांतर्दशाप्रवेशः तत्रप्रथमांत्यक्त्वाद्वितीयामाश्रयति एवंबहुषुप्रव्रज्यासुसंभवेयोज्यं अत्रचसत्याचार्यःतेष्वधिकबलीजी वास्त्रिदण्डिनंमार्गवश्चरकमुख्यं नग्नंश्रमणंसौरोबुधस्तदाजीविकाचार्यं वृद्धश्रावकमिंदुर्दिवाकरस्तापसंतपोयुक्तं वक्रःशाक्यःश्रवणंक्षेत्रा श्रयजंगुणांश्चैतान् वीर्योपेतेल्पतनावदीक्षितामक्तिवादिनस्तेषां अन्यैःपराजितश्चेत्प्रव्रज्याप्रच्युतिंकुर्यात् यावंतोवीर्ययुताः प्रव्रज्याम वंतितावन्त्यः एकर्क्षगेषुनियमात्तेषामाद्याबलोपेतात् ॥ १ ॥ अथास्तमितान्यजितान्यदृष्टानांग्रहाणामपवादंवैतालीयेनाह रविलुप्त

करैरिति चतुरादीनामेकस्थानांमध्याद्यावंतोग्रहाबलिनस्तावन्तः स्वप्रव्रज्यादायकास्तत्रापिबलिनांमध्येयावंतोरविलुप्तकराः सूर्यमंडल
गाअस्तमिताम्भवंति तैरदीक्षिताजाताभवन्ति तावन्तःस्वकीयाःप्रव्रज्यांनप्रयच्छंतीत्यर्थः किंतुजातानराः तद्गतभक्तयः तद्गतानांत
त्प्रव्रज्याप्रविष्टानांमध्येभक्ताभवंति अत्ररविलुप्तकरत्वमुदयास्तमयंगणयित्वाऽन्वेष्यम् शुक्रगुरुज्ञार्किकुजाःकलांशैह्युत्तरोत्तरैः नवाभिर्द्द
श्यादृश्याद्यकर्मणारेवःद्वादशाभिरिंदुरित्यैवमादिकर्मणिकृते कदाचिदादित्येनसहैकराशिगतोपिनास्तमितोभवति कदाचिद्द्वितीयराशि
स्थोप्यस्तमितोभवति एवमुदयास्तमयमन्वेष्यास्तमितफलंवाच्यम् अभियाचितमात्रदीक्षिताइति बलिभिरित्यनुवर्तते बलिभिर्निहतैः
ग्रहयुद्धेन्यग्रहाविजितैरन्यैश्चग्रहैर्निरीक्षितैर्दृष्टैःअभियाचितमात्रदीक्षिताःदीक्षाप्रार्थनपराम्भवान्ति नचतांप्राप्नुवन्ति पूर्वमुक्तंपराजितैस्त
त्स्वामिभिःप्रच्युतिरित्यस्यायमपवादःतेनैतदुक्तंभवति बलीग्रहोग्रहयुद्धेन्येनाविजितोम्भवति नकेनचिद्दृश्यते तदातत्प्रव्रज्यांगृहीत्वापु
नस्त्यजति अथबलीग्रहः समागमनेनग्रहेणविजितोभवत्यन्येनचदृश्यते तदाप्रव्रज्यांप्रार्थ्थमानोपिनप्राप्नोति यस्यचप्रव्रज्याप्रच्युतिः
जातातस्यतदवसानेबहुष्वंतर्दशासुचारवशाद्यस्मिन्नंतर्दशाकालेबलवान्भविष्यति तस्मिन्कालेप्रव्रज्यांदास्यति तथाचोक्तं दीक्षादानस
मर्थोयोभवति तदाबलेनसंयुक्तः तस्यैवदशाकालेदीक्षांलभतेनरोवश्यं यस्यचदीक्षाच्यवनंतस्यैवदशावसानेस्यात् एवंजातककालेसंचिं
त्यबलाबलंवाच्यम्। २॥ अथचतुरादिभिरेकस्थैर्विनाप्रव्रज्यायोगंमालिन्याह जन्मेशइति जन्मनियस्मिन्राशौचन्द्रःस्थितस्तस्ययोधिपति
ग्रहःसजन्मेशः सचयद्यन्यैर्ग्रहैरदृष्टानावलोकितःनकेनचिद्ग्रहेणदृश्यते तथाभूतोसावर्कपुत्रंशनैश्चरंपश्यति तदाजातस्य प्रव्रज्याम्भव ।१२९।

Indira Gandhi National Centre for the Arts

तिसाशनैश्चरेणकृता शनैश्चरजन्मेशयोःयोबलवांस्तदीयांतर्दशाकाले उक्तंच यस्येक्षतेर्कपुत्रंजन्मभनाथोग्रहैर्नसदृष्टः तस्याहिदीक्षाला
भांतदूबलयोगादृशाकाले पश्यत्यार्किरिति अथवार्किःसौरःसबलोजन्मराश्यधिपंबलोनंवीर्यरहितंपश्यति तथापिशनैश्चरोक्तांप्रवृज्यांवद
ति उक्तंच शनिदृष्टेबलहीनेजन्मानिनाथेवदेन्निर्ग्रंथं दीक्षांप्राप्नोतीतियत्रतत्रराशौचन्द्रेशशिन्यार्किद्रेष्काणसंस्थेसौरद्रेष्काणव्यवस्थिते
नकेवलंयावद्भौमार्क्यंशेकुजसौरयोरन्यतमनवांशकस्थेतस्मिंश्चसर्वग्रहादृष्टशनैश्चरेणेक्षमाणेदीक्षांप्राप्नोति शनैश्चरोक्तप्रवृज्यांव्रजाति
तथाच सौरद्रेष्काणसंस्थायादिभवातिशशितदंशसंस्थश्च वक्रांशेवादृष्टःसौरेणतुसर्वदर्शनविमुक्तः निर्ग्रंथसंज्ञोयोर्कपुत्रवीर्यानुसारेण ज

जन्मेशोन्यैर्यद्यदृष्टोर्कपुत्रंपश्यत्यार्किर्जन्मपंवाबलोनम्। दीक्षांप्राप्नोत्यार्किदृक्काणसंस्थेभौमार्क्यंशेसौरदृष्टेचचंद्रे ३ ।
सुरगुरुशशिहोरास्वार्किदृष्टासुधर्मेगुरुरथनृपतीनांयोगजस्तीर्थकृत्स्यात् ।

न्माधिपतिः पापैरपिनिरीक्षितस्त्वेकईक्षतेसौरः यस्यपुरुषस्यमूर्तौनियतादीक्षिताभवंतितस्य जन्माधिपतिंविबलंनिरीक्षतेयस्यसूर्य
जोबलः सोपिखलुभाग्यहीनःप्रवृज्यांप्राप्नुयाज्जातः मांदकौजवांशेशशीस्थितःकृष्णजद्रेष्काणेवा अंशाधिपानुरूपकालेदीक्षाप्रदोभ
वति अत्रयोगत्रयेपिपूर्वपदादनुवर्तनीयः ॥ ३ ॥ अथयेनयोगेनजातः शास्त्रकरोभवति येनचराजापिदीक्षितोभवति तद्योगद्वयमाह
न्याह सुरगुरुरिति सुरगुरुःजीवःशशीचन्द्रःहोरालग्नं एतासु सुरगुरुशशिहोरासु आर्किणाशनैश्चरेणदृष्टासुअवलोकितासुधर्मेनवमे

स्थानेगुरुः जीवोयदिभवति अथशब्दः पादपूरणेनृपतीनांयोगजः कश्चिद्राजयोगोजातस्यभवति तदासपुरुषः तीर्थकृच्छ्राद्धकृत्स्याद्भ
वेत् कोणादबुद्धपांचशिखवराहमिहिरब्रह्मगुप्तप्रतिमइति सुरगुरुशशिहोरास्विति धन्विमीनकर्कटलग्नेकैश्चिद्व्याख्यातंतच्चायुक्तं यस्मा
न्माण्डव्यः गतंमंदालोकंगुरुशशिविलग्ननवमगेगुरौनिष्पद्यंतेनइहनृपयोगेनृपतयः विजृंभंतेयेषांलटहरचनारम्भसुभगाजगत्यांयेविद्वद्
गुणकथनपाषाणसदृशाः तथाचोक्तं गुरुशशिलग्नाद्दृष्टाकोणेननुनवमगोयदिगुरुःनरनाथजन्मजातःशास्त्रकरोभवतिनचनृपः अथद्वि
तीयोराजयोगस्तत्रोपस्थानंकरोतितदाराजाभवतितीर्थकरश्चजिनककाशिराजशुचिध्वजप्रतिमइति उक्तंच अस्मिन्योगेचान्योनृपयोगोभ

नवमभवनसंस्थमंदगेन्यैरदृष्टेभवतिनरपयोगेदीक्षितःपार्थिवेंद्रः ॥ ४ ॥ इतिप्रव्रज्यायोगाध्यायःसमाप्तः ।

वतितत्रयोजातःसभवतिजिनेंद्रतुल्योनरनाथःशास्त्रकर्ताच नवमभवनसंस्थे मंदंगच्छतीतिमन्दगः सौरःतस्मिन्मंदगेलग्नान्नवमभवनसं
स्थेधर्मस्थानाश्रितेन्यैःसर्वैर्ग्रहैरदृष्टेनावलोकिते तथानरपयोगेराजयोगानांमध्यादन्यतमेराजयोगेसतिजातोदीक्षितःप्रव्रजितः पार्थिवें
द्रश्चराजाधिराजोभवति पश्चात्तत्कालंसर्वबलीतद्दीक्षायांदीक्षितश्चभवति राजयोगंविनायमपिप्रव्रज्यायोगः योगेस्मिन्राजयोगश्चे
ज्जातोराजादीक्षितश्चभवति अन्यथादीक्षितएव उक्तंच नवमस्थानेसौरोयदिस्थितःसर्वदर्शनविमुक्तः नरनाथयोगजातोनृपोपिदीक्षा
न्वितोभवति नृपयोगस्याभावेयोगेस्मिन्दीक्षितोनरोजातः निःसंदिग्धंप्रवदेद्योगस्यास्यप्रभावेनेति ॥ ४ ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचिता

यांबृहज्जातकविवृत्तौप्रव्रज्यायोगाऽध्यायःसमाप्तः ॥ १५ ॥ अथऋक्षशीलाध्यायोव्याख्यायते ऋक्षंनक्षत्रंराशिश्च तत्रादावेवचन्द्रभुज्यमाननक्षत्रशीलंभवति तत्राश्विनीभरण्योःजातयोःशीलविज्ञानमार्ययाह प्रियभूषणइति प्रियभूषणः अलंकरणवल्लभःसुरूपःशोभनरूपःवपुष्मान्सुभगः सर्वजनप्रियःदक्षःसर्वकार्यकरणपटुःमतिमान्बुद्धियुक्तःएवंविधोऽश्विनीषुजातोभवति तारकापेक्षयात्रसर्वत्रबहुवचनानिर्देशःकृतः कृतनिश्चयइति कृतनिश्चयःप्रारब्धानांकर्मणामंतगः सत्यःसत्यवाक्अरुक्निरुजःदक्षःचतुरःसुखितःदुःखनिर्मुक्तः एवंविधोभरणीषुजातोभवति ॥ १ ॥ अथकृत्तिकारोहिण्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह बहुभुक्प्रभूताहारः परदाररतः परस्त्रीष्वासक्तः तेजस्वीअसहिष्णुःविख्यातःसर्वत्रप्रसिद्धकीर्तिः एवंविधःकृत्तिकासुजातोभवति सत्यःअवितथभाषी शुचिःपरस्वाद्यलुब्धः शास्त्रोक्तशौचानुष्ठाता प्रियंवदः मधुरवाक् स्थिरमतिः एकमतिःसुरूपश्चवपुष्मान् एवंविधः रोहिण्यांजातोभवतीति ॥२॥ अथमृगशीर्षार्द्रयोःजात

अथऋक्षशीलाध्यायः ॥

प्रियभूषणःसुरूपःसुभगोदक्षोऽश्विनीषुमतिमांश्च ॥ कृतनिश्चयःसत्यारुग्दक्षःसुखितश्चभरणीषु । १ ।
बहुभुक्परदाररतस्तेजस्वीकृत्तिकासुविख्यातः । रोहिण्यांसत्यशुचिःप्रियंवदःस्थिरमतिःसुरूपश्च । २ ।
चपलश्चतुरोभीरुःपटुरुत्साहीधनीमृगेभोगी । शठगर्वितःकृतघ्नोहिंस्रःपापश्चरौद्रर्क्षे । ३ ।

स्यस्वरूपमार्ययाह चपलइति चपलःक्रियास्वनवस्थितः चतुरःदक्षःभीरुःभयानकःपटुःप्रवक्ताउत्साहीसोद्यमः धनीवित्तवान् भोगी चसंभोगशीलः एवंविधोमृगेमृगशिरसिजातोभवति शठःपरकार्यविमुखःउक्तंचग्रंथांतरेशठलक्षणम् मनसावचसायश्चदृश्यतेकार्यतत्परः कर्मणाविपरीतश्चसशठः सद्भिरीयते गर्वितःमानीकृतघ्नःखलःकृतमुपकारंहिंहन्तियःसकृतघ्नःहिंस्रःवधकःपापःपापकर्मकर्ता एवंविधोरौद्रर्क्षेआर्द्रायांजातोभवतीति।३। अथपुनर्वसौजातस्यस्वरूपमार्ययाह दांतःशमपरःतपःक्लेशसहःसुखीसुखितःसुशीलःशोभनशी

दांतःसुखीसुशीलोदुर्मेधारोगभाक्पिपासुश्च । अल्पेनचसंतुष्टःपुनर्वसौजायतेमनुजः ।४।
शांतात्मासुभगःपण्डितोधनीधर्मसंसृतःपुष्ये । शठःसर्वभक्षःपापःकृतघ्नधूर्तश्चभौजंगे ।५।
बहुभृत्यधनोभोगीसुरपितृभक्तोमहोद्यमःपित्र्ये । प्रियवाग्दाताद्युतिमानटनोनृपसेवकोभाग्ये ।६।

लः विनयवान् दुर्मेधाजडप्रायः रोगभाक् पीडितदेहःपिपासुःतृषार्तः अल्पेनस्तोकेनैवार्थेनसंतुष्टः एवंविधोमनुजोमनुष्यः पुनर्वसौ जायतेउत्पद्यते ॥ ४ ॥ अथपुष्याश्लेषयोःजातस्यस्वरूपमार्ययाह शांतात्माइति शांतात्माशमदमपरोजितेंद्रियःसुभगःसर्वजनप्रियः पंडितःशास्त्रार्थवित् धनीवित्तवान् धर्मसंसृतः धर्मनिरतः एवंविधःपुष्यजोभवति शठःपरकार्यविमुखः सर्वभक्षः संचयनशीलःपापः पापकर्मरतः कृतघ्नःकृतमुपकृतंहन्तिसकृतघ्नः धूर्तःपरवंचनदक्षः एवंविधोभौजंगेआश्लेषायांजातोभवति ॥५॥ अथमघापूर्वाफाल्गु

Indira Gandhi National Centre for the Arts

न्योःजातस्यस्वरूपमार्ययाह बहुभृत्यइति बहुभृत्यधनः प्रभूतपरिवारवित्तान्वितः भोगीभोगान्वितः सुरपितृभक्तः देवानांपितॄणांचभक्तः महोद्यमःमहोत्साही एवंविधः पित्र्येमघायांजातोभवति प्रियवाक्अभिमतवक्ता दातादानशीलःद्युतिमान्सुकांतिःअटनःपरिभ्रमणशीलः नृपसेवकः राजसेवानुरतः एवंविधोभाग्येपूर्वाफाल्गुन्यांजातोभवति ॥ ६ ॥

अथोत्तराफाल्गुनीहस्तयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह सुभगइतिसुभगःसर्वजनप्रियःविद्याप्तधनःविद्ययाआप्तंधनंयेनभोगीभोगान्वितःसुखभाक्दुःखरहितः एवंविधोद्वितीयफाल्गुन्यांउत्तराफाल्गुन्यांजातोभवति उत्साहीसोद्यमःधृष्टःप्रतिभायुक्तःनिर्लज्जोवापानपः पानप्रियः

सुभगोविद्याप्तधनोभोगीसुखभाक्द्वितीयफाल्गुन्यां । उत्साहीधृष्टःपानपोघृणीतस्करोहस्ते ॥ ७ ॥
चित्रांबरमाल्यधरःसुलोचनांगश्चभवतिचित्रायाम् । दांतोवणिक्कृपालुःप्रियवाग्धर्माश्रितःस्वातौ ।८।

आसवानुरक्तः अघृणीनिर्दयः तस्करः चोरः एवंविधोहस्तेजातोभवति ७ अथचित्रास्वात्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह चित्रांबरमाल्यधरः चित्राणिनानाप्रकाराणिअंबराणिवस्त्राणिमाल्यानिचरधारयति सुलोचनांगःशोभनानेत्रावयवायस्य एवंविधःचित्रायांजातोभवति दांतोविनयान्वितःजितेंद्रियः वणिक्क्रयविक्रयज्ञःकृपालुःदयालुः केचित्तृषालुरितिपठंति तृषालुःतृषांनसहते प्रियवाक् अभिमतवक्ता धर्माश्रितःधर्मरतः एवंविधःस्वातौजातोभवति ॥८॥ अथविशाखानुराधयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युःपरर्द्धिमत्सरी लुब्धः

Indira Gandhi National Centre for the Arts

लोभाभिभूतः द्युतिमान्सुकांतिः वचनपटुःसंभाषणदक्षः केचिदर्थपटुरितिपठंति अर्थार्जनेपटुःप्रवीणः कलहकृद्विरोधशीलःएवंविधो विशाखासुजातोभवति आढ्यःईश्वरः विदेशवासीपरदेशनिवसनशीलःक्षुधालुःक्षुधांनसहते अटनःपरिभ्रमणशीलः एवंविधोऽनुराधासुजातोभवति ॥९॥ अथज्येष्ठामूलयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह नबहुमित्रःस्वल्पसुहृत् संतुष्टःसंतोषशीलः धर्मकृद्धर्मानुरतः प्रचुरकोपः अतिक्रोधी एवंविधोज्येष्ठासुजातोभवति मानीगर्वितःधनवान्प्रभूतवित्तःसुखीसुखितः नाहिंस्रःसौम्यप्रकृतिःपरविघातंनकरोति स्थिरः

ईर्ष्युर्लुब्धोद्युतिमान्वचनपटुः कलहकृद्विशाखासु। आढ्योविदेशवासीक्षुधालुरटनोऽनुराधासु ।९।
ज्येष्ठासुनबहुमित्रः संतुष्टोधर्मकृत्प्रचुरकोपः । मूलेमानीधनवान्सुखीनहिंस्रः स्थिरोभोगी ।१०।
इष्टानंदकलत्रोमानीदृढसौहृदश्च जलदैवे ॥ विश्वेविनीतधार्मिकबहुमित्रःकृतज्ञसुभगश्च ।११।
श्रीमान्श्रवणेश्रुतवानुदारदारोधनान्वितःख्यातः। दाताआढ्यःशूरोगीतप्रियोधनिष्ठासुधनलुब्धः। १२।

एकमतिःभोगीभोगान्वितःएवंविधोमूलेजातोभवति ॥१०॥ अथपूर्वोत्तराषाढयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह इष्टानंदकलत्रःइष्टमभिमतंसुलभंआनंदकरंतुष्टिकरंकलत्रंभार्यायस्यमानीगर्वितःदृढसौहृदःस्थिरसुहृत्एवंविधोजलदैवेपूर्वाषाढायांजातोभवति विनीतः विनयसंयुक्तःधार्मिकःधर्मज्ञःबहुमित्रःप्रभूतसुहृत् कृतज्ञः प्रत्युपकारशीलः;सुभगश्चसर्वजनप्रियः एवंविधोवैश्वदेवेउत्तराषाढायांजातोभवति॥११॥ अथश्र

वणधानिष्ठयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह श्रीमान्श्रियायुक्तःश्रुतवान्पंडितःउदारदारःशोभनस्त्रीकःधनान्वितःवित्तवान्ख्यातःजनविदित कीर्तिः एवंविधःश्रवणेजातोभवति दातादानशीलःआढ्यःईश्वरः शूरः रणप्रियः गीतप्रियः गीतवल्लभः धनलुब्धः अर्थरुचिः एवंवि धोधनिष्ठासुजातोभवति ॥ १२ ॥ अथशतभिषक्पूर्वाभाद्रपदयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह स्फुटवाक्निष्ठुरभाषीसत्यवादी व्यसनी स्त्र्यादिव्यसनोपहतः रिपुहाशत्रुघातकःसाहसिकः असमीक्षितकार्यकृत् दुर्ग्राह्यःदुराराध्यःएवंविधः शतभिषजिजातोभवति उद्विग्नःदुः

स्फुटवाग्व्यसनीरिपुहासाहसिकःशतभिषजिदुर्ग्राह्यः। भाद्रपदासूद्विग्नःस्त्रीजितधनीपटुरदाताच १३।

वक्तासुखीप्रजावान्जितशत्रुर्धार्मिकोद्वितीयासु॥ संपूर्णांगःसुभगःशूरःशुचिरर्थवान्पौष्णे॥ १४।

इतिश्री ऋक्षशीलाऽध्यायःषोडशःसमाप्तः। १६।

खितमनाःस्त्रीजितः स्त्रीभिरभिभूतः धनीधनवान् अथवास्त्रियाजितंधनंयस्य पटुःप्रवक्ता अथवाधनपटुः धनार्जनेचतुरः अदाताकद र्यःएवंविधःपूर्वाभाद्रपदासुजातोभवति ॥ १३ ॥ अथोत्तराभाद्रपदारेवत्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह वक्तावचनपटुः संभाषणेदक्षः सु खीविद्यमानसुखः प्रजावान्बहुपुत्रपौत्रः जितशत्रुः जितारिः धार्मिकः धर्मशीलः एवंविधोद्वितीयासूत्तराभाद्रपदासुजातोभवति संपू र्णांगः परिपूर्णावयवः सुभगःसर्वजनप्रियः शूरः संग्रामधीरः शुचिःपरधनादिष्वलुब्धः अर्थवान्धनान्वितः एवंविधः पौष्णेरेवत्यांजातो

Indira Gandhi National Centre for the Arts

भवति एतेयथोक्तानक्षत्रस्वभावाच्चंद्रस्यसबलत्वात्परिपूर्णाभवंति ॥१४॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकाविवृत्तौऋक्षशीलाऽ
ध्यायःषोडशः ॥ १६ ॥ अथातोराशिशीलाध्यायोव्याख्यायते अथमेषस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह वृत्तेति वृत्तेपरि
वर्तुले अ।ताम्रेलोहितवर्णेदृष्टीचक्षुषीयस्यसवृत्तातादृक् परिवर्तुललोहितनेत्रः उष्णंशाकंलघुचस्वल्पंभुंक्तेसउष्णशाकलघुभुक् उष्ण
भोजी शाकभोजीलघुभोजी क्षिप्रप्रसादःआश्वेवप्रसीदति अटनः परिभ्रमणशीलः कामीसुरातिप्रियः दुर्बलजानुः निर्मांसलजंघासंधिः

अथराशिशीलाध्यायप्रारम्भः ॥

वृत्तातामृदृगुष्णशाकलघुभुक्क्षिप्रप्रसादोटनः कामीदुर्बलजानुरस्थिरधनःशूरोंगनावल्लभः ।
सेवाज्ञःकुनखीव्रणांकितशिरोमानीसहोत्थाग्रजः शक्यापाणितलेंकितोऽतिचपलस्तोयेचभीरुःक्रिये ॥ १ ॥

अस्थिरधनः अचिरवित्तः शूरःरणप्रियः अंगनावल्लभः स्त्रीप्रियः अंगनानांवल्लभो अंगनावल्लभायस्य सेवाज्ञःपराराधनकुशलःकुन
खीकुत्सितनखः व्रणांकितशिराः सच्छिद्रमूर्द्धा मानीगर्वितःसहोत्थाग्रजःसहोत्थानांसहजातानांअग्रणीर्गणप्रधानःपाणितलेहस्ततलेश
क्याचिन्हविशेषणांकितः चिन्हितः अतिचपलः क्रियास्वनवस्थितः तोयेचजलेभीरुः सभयः एवंविधः क्रियेमेषस्थितेचंद्रमसिजातोभ
वति ॥ १ ॥

अथवृषस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह कांतइति कांतः दर्शनीयः खेलगतिः सविलासगामी पृथूरुवदनः पृथु विस्तीर्णावूरूवदनंमुखंयस्य पृष्ठंपश्चिमभागः आस्यंवक्रं पार्श्वेप्रसिद्धे एषामन्यतमस्थानेंकितश्चिन्हितः त्यागीदाता क्लेशसहःकदर्थ नासमर्थः प्रभुरप्रतिहताज्ञः कुकुद्वान्ककुदसंयुक्तः कन्याप्रजायस्यस्त्रीजनकः श्लेष्मलः कफाधिकः पूर्वैःप्रथमैः बंधुभिः कुटुंबैः धनैः वित्तैःआत्मजैःपुत्रैश्चविरहितःवियुक्तः सौभाग्ययुक्तः सर्वजनवल्लभः क्षमीक्षमावान् सहिष्णुरित्यर्थः दीप्ताग्निः बव्हाशी प्रमदाप्रियः

कान्तःखेलगतिःपृथुरुवदनःपृष्ठास्यपार्श्वेंकितस्त्यागीक्लेशसहःप्रभुःकुकुद्वान्कन्याप्रजःश्लेष्मलः ।
पूर्वैर्बंधुधनात्मजैर्विरहितःसौभाग्ययुक्तःक्षमी दीप्ताग्निःप्रमदाप्रियस्थिरसुहृन्मध्यांत्यसौख्योगवि ॥ २ ॥
स्त्रीलोलःसुरतोपचारकुशलस्ताम्रेक्षणः शास्त्रविद्दूतःकुंचितमूर्धजः पटुमतिर्हास्येंगितद्यूतवित् ॥

स्त्रीवल्लभः स्थिरसुहृत्दृढमित्रः मध्यांत्यसौख्यःमध्येयौवनेंत्येवृद्धत्वेचसुखितः अर्थादेवबाल्येदुःखितः एवंविधोगविवृषस्थेचन्द्रेजातोभ वति ॥ २ ॥ अथमिथुनस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्त्रीलोलइतिस्त्रीलोलःस्त्रीष्वभिलाषकरःसुरतोपचारकुशलःसु रतोपचारेसुरतकर्मणिकामशास्त्रेषुकुशलः शिक्षितः ताम्रेक्षणः लोहितनेत्रः शास्त्रविच्छास्त्रज्ञःपंडितः दूतःपरेच्छयागमनागमनशीलः कुंचितमूर्द्धजः कुटिलशिरोरुहः पटुमतिश्चतुरधीःअतीवप्राज्ञःहास्यमुपहासंइंगितंपरचित्तज्ञानं द्यूतंएतानिवेत्तिजानाति चार्वंगः शोभ

नावयवः प्रियवागभिमतवक्ता प्रभक्षणरुचिः बहुभुक्गीतप्रियःगीतरतिः नृत्यविन्नृत्यज्ञः क्लीबैःषंढैःसहरतिंयातिगच्छति समुन्नतन
सउच्चनसःएवंविधश्चंद्रेतृतीयर्क्षगतेतृतीयराशौस्थितेमिथुनगेजातोभवतीत्यर्थः ॥ ३ ॥ अथकर्कटस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूल
विक्रीडितेनाहआवक्रेतिआवक्रंकुटिलंद्रुतंसत्वरंगच्छतीतिआवक्रद्रुतगः कुटिलसत्वरगामी समुन्नतकटिःउच्चजघनःस्त्रीनिर्जितः प्रम
दाजितः सत्सुहृच्छोभनमित्रःदैवज्ञःज्योतिःशास्त्रार्थवेत्ता प्रचुरालयः प्रभूतगृहकर्ताक्षयधनैरपचयोपचयैश्चंद्रवच्छशीवत्संयुज्यतेकदाचि

चार्वंगःप्रियवाक्प्रभक्षणरुचिर्गीतप्रियोनृत्यवित्क्लीबैर्यातिरतिंसमुन्नतनसश्चंद्रेतृतीयर्क्षगे । ३ ।
आवक्रद्रुतगःसमुन्नतकटिःस्त्रीनिर्जितःसत्सुहृद्दैवज्ञःप्रचुरालयः क्षयधनैःसंयुज्यतेचंद्रवत् ॥
ह्रस्वःपीनगलःसमेतिचवशंसाम्नासुहृद्वत्सलस्तोयोद्यानरतःस्ववेश्मसहितेजातःशशांकेनरः ।४।
तीक्ष्णस्थूलहनुर्विशालवदनःपिंगेक्षणोल्पात्मजःस्त्रीद्वेषीप्रियमांसकाननगःकुप्यत्यकार्येचिरम्

द्धनइत्यर्थःचंद्रक्षयवृद्धिवत्ह्रस्वःअदीर्घःपीनगलःमांसलकंठःसाम्नाप्रीत्यावशंवश्यतांसमेतियाति सुहृद्वत्सलःमित्रवल्लभः तोयोद्या
नरतः जलोपवनसक्तः तोयेनजलेनउपवनेनचरतःएवंविधःस्ववेश्मसहितेकर्कटस्थेशशांकेचंद्रेनरः पुरुषःजातोभवति ॥४॥ अथसिंह
स्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह तीक्ष्णइति तीक्ष्णःअमर्षशीलःस्थूलहनुः वृद्धहनुःबृहत्कपोलःविशालवदनोविस्तीर्णव

स्कः पिंगेक्षणःकपिलनेत्रः अल्पात्मजःस्वल्पापत्यःस्त्रीद्वेषीप्रमदाद्विट्स्त्रीद्विष्टेतिकेचित्पठंति प्रियमांसकाननगःमांसमामिषंकाननमरण्यम् नगःपर्वतः एतेप्रियायस्यआमिषवनपर्वतानुरतः अकांडेअकरणीयेर्थेकुप्यातिक्रुद्ध्यतिचिरंबहुकालं केचिदकांडइतिपठंति अकांडेअकाले क्षुत्प्रसिद्धा तृष्णापिपासा उदरंजठरं दंतादशनाः मनश्चित्तंएभ्योजातारुजःपीडास्ताभिः संपीडितउपतप्तः त्यागवान्दाता विक्रांतः पराक्रमशीलः स्थिरधीरेकमतिः गर्विष्ठमनाः अभिमानसंयुक्तः मातुर्विधेयोजननीवश्यःभक्तइत्यर्थः विधेयोवचनग्राहीइत्यर्थः एवंविधोऽर्कभेसूर्यराशौसिंहस्थेचन्द्रेजातोभवति ॥ ५ ॥ अथकन्यागतेचन्द्रमसिजातस्य स्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह व्रीडामंथरचारु

क्षुत्तृष्णोदरदंतमानसरुजासंपीडितस्त्यागवान्विक्रांतःस्थिरधीःसुगर्वितमनामातुर्विधेयोर्कभे ॥ ५ ॥
व्रीडामन्थरचारुवीक्षणगतिःस्रस्तांसबाहुःसुखी श्लक्ष्णःसत्यरतःकलासुनिपुणःशास्त्रार्थविद्धार्मिकः।

वीक्षणगतिरिति व्रीडालज्जातयायन्मन्थरत्वंअलसत्वंतेनचारुशोभनंवीक्षणंदृष्टिपातोगतिःगमनंचयस्य स्रस्तावधःपतितौशिथिलावंसौस्कन्धौबाहूभुजौयस्य सुखीसुखितः श्लक्ष्णःमृदुवाक्तनुकायोवासत्यरतःसत्यभाषीधार्मिकश्चपरमार्थवादीकलासुनिपुणःकलासुनृत्यगीतवाद्यपुस्तकचित्रकर्मसुनिपुणः सुज्ञःशास्त्रार्थवित्पण्डितः धार्मिकःधर्मानुरतः मेधावीबुद्धिमान् सुरतप्रियःकामलोलुपःपरगृहैःपरवस्मभिः वित्तैर्धनैश्चसंयुज्यते सम्यग्युक्तोभवति परदेशगतः अन्यदेशनिवासशीलः प्रियवचाः प्रियभाषी कन्याप्रजः कन्याप्रजायस्य

बृ.जा.
१३५

स्त्रीजनक: अल्पात्मज: स्वल्पपुत्रः एवंविधःकन्यायांस्थितेचन्द्रेजातोभवति ॥६॥ अथतुलास्थेचन्द्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेना
ह देवेति देवब्राह्मणसाधुपूजनरतःदेवानांसुराणांब्राह्मणानांद्विजानांसाधूनांसज्जनानांचपूजनेरतःसक्तः प्राज्ञःमेधावी अत्रमेधाबुद्धिःप्र
ज्ञालक्षणंअतीतानुस्मृतिर्मेधाबुद्धिस्तत्कालग्राहिणीशुभाशुभविचारज्ञाप्रज्ञाधीरैरुदाहृता शुचिःपरधनाद्यलुब्धःश्रोत्रियोवास्त्रीजितःयोषि
तांवशगः प्रांशुरत्युच्चः उन्नतनासिकः अत्युन्नतनासः कृशचपलगात्रः दुर्बलशिथिलावयवः कृशंदुर्बलंचपलंबलहीनंगात्रंशरीरंयस्य

टी०

मेधावीसुरतप्रियःपरगृहैर्वित्तैश्चसंयुज्यते कन्यायांपरदेशगःप्रियवचाःकन्याप्रजोल्पात्मजः ॥ ६ ॥

देवब्राह्मणसाधुपूजनरतःप्राज्ञःशुचिस्त्रीजितः प्रांशुश्चोन्नतनासिकःकृशचलद्गात्रोटनोर्थान्वितः ।
हीनांगःक्रयविक्रयेषुकुशलोदेवद्विनामासरुक् बंधूनामुपकारकृद्विरुषितस्त्यक्तस्तुतैःसप्तमे ॥ ७ ॥

अटनः परिभ्रमणशीलः अर्थान्वितःसधनः हीनांगः अपरिपूर्णावयवः क्रयेषुविक्रयेषुचकुशलःशक्तः देवद्विनामासभ्यपर्यायद्वितीयाभि
धानः द्वितीयनामदेवाख्यंचास्यभवति सरुक्पीडितदेहः बधूनांस्वकुटुंबानांउपकारकाद्धितकारीतैश्चबन्धुभिः विरुषितःभर्त्सितःपराभूतः
त्यक्तःत्यजितश्च एवंविधः सप्तमेतुलास्थे चन्द्रमसिजातोभवति ॥ ७ ॥

अथवृश्चिकस्थेचन्द्रमसिजातस्यस्वरूपंमालिन्याह पृथुलेति पृथुलनयनवक्षाः पृथुलेविस्तीर्णेनयनेनेत्रेवक्षउरोयस्यवृत्तेपरिवर्तुलेजंघेऊरूजानुनीचयस्यजनकैःमातृपितृभिःगुरुभिश्चोपदेशकारिभिः गौरवयुक्तैश्चवियुक्तोरहितः शैशवेबाल्येव्याधितःपीडितः नरपतिकुलेराज्ञांवंशेपूज्यःआराध्यः पिंगलःक्रूरचेष्टःविषमस्वभावः झषकुलिशखगांकः झषोमीनःकुलिशंवज्रंखगःपक्षी एतैर्मत्स्यवज्रपाक्षिसमानैरंकैश्चिन्हैरंकिताश्चिन्हितः छन्नपापः गुप्ताशुभकृत् एवंविधोलिनिवृश्चिकस्थेचन्द्रेजातोभवति ॥ ८ ॥

पृथुलनयनवक्षावृत्तजंघोरुजानुर्जनकगुरुवियुक्तःशैशवेव्याधितश्च ।
नरपतिकुलपूज्यःपिंगलःक्रूरचेष्टोझषकुलिशखगांकच्छन्नपापोलिजातः ॥ ८ ॥

व्यादीर्घास्यशिरोधरःपितृधनस्त्यागीकविर्वीर्यवान् वक्तास्थूलरदश्रवाधरनसःकर्मोद्यतःशिल्पवित् ।

अथधनुर्धरस्थेचन्द्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह व्यादीर्घास्येति व्यादीर्घास्यशिरोधरः व्यादीर्घमतिदीर्घमास्यंमुखंशिरोधराग्रीवाचयस्य पितृधनःजनकवित्तान्वितः त्यागीदाता कविःकाव्यज्ञःवीर्यवान्बली वक्तासम्भाषणेदक्षःस्थूलरदश्रवाधरनसः स्थूलामहत्प्रमाणारदादन्ताः श्रवणौकर्णौअधरओष्ठः नसःनासिकाघ्राणः एतेसर्वएवस्थूलायस्य कर्मोद्यतः सर्वकार्याणामुद्यमशीलः शिल्पवित् शिल्पज्ञः लिपिपुस्तकचित्रज्ञः कुब्जांसःअस्पष्टस्कन्धः कुनखीकुत्सितनखः समांसलभुजः पीनबाहुःप्रागल्भवान् अतिप्रातिभायुक्तः धर्मवि

त्धर्मज्ञः बंधूद्विट्बन्धुनामप्रीतिभाक्द्वेष्टा बलवान्हठादाक्रमणादसंविधेयतावशंवश्यतांनसमेतिनायाति साम्नाप्रीत्याएकेनैवगुणेनसा
ध्यःस्वीक्रियते एवंविधोऽश्वजोधनुषिस्थितेचन्द्रेजातोभवति ॥ ९॥ अथमकरस्थेचन्द्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह नित्यंलालय
तीति नित्यंलालयतिस्वदारतनयान् स्वकलत्रंतनयांश्चपुत्रान्लालयतिआराधयति प्रीत्याभजते धर्मध्वजःदांभिकःमिथ्याधार्मिकः
अधःकृशःअधोभागादतिदुर्बलः स्वक्षःशोभननेत्रः क्षामकटिःकृशजघनः गृहीतवचनःउक्तग्राहकः यदुच्यतेतत्सकृदेवगृण्हाति सौभाग्ययु

कुब्जांसःकुनखीसमांसलभुजःप्रागल्भवान्धर्मविद्वंधुद्विट्नबलात्समेतिचवशंसाम्नैकसाध्योऽश्वजः ॥ ९ ॥
नित्यंलालयतिस्वदारतनयान्धर्मध्वजोधःकृशःस्वक्षःक्षामकटिर्गृहीतवचनःसौभाग्ययुक्तोलसः ।
शीतालुर्मनुजोऽटनश्चमकरेसत्वाधिकःकाव्यकृल्लुब्धोगम्यजरांगनासुनिरतःसंत्यक्तलज्जोघृणः । १० ।
करभगलःशिरालुःखरलोमशःदीर्घतनुःपृथुचरणोरुपृष्ठजघनास्यकटिर्जठरः ।

क्तःसर्वजनप्रियः अलसःक्रियास्वपटुः शीतालुःशीतंनसहते अटनःपरिभ्रमणशीलः सत्वाधिकः उदारचेष्टः बलाधिकोवा काव्यकृत्विद्वा
न् लुब्धः लोभाभिभूतः अगम्यास्वगमनीयासुनिकृष्टजातिषुजरदंगनासुवृद्धस्त्रीषुनिरतःसंसक्तः संत्यक्तलज्जः विमुक्तव्रीडः अघृणोनि
र्दयः एवंविधोमनुजोमनुष्योमकरस्थेचन्द्रमसिजातोभवति ॥ १० ॥ अथकुम्भस्थेचन्द्रेजातस्यस्वरूपंत्रोटकेनाह करभगलइति करभ

Gandhi National Centre for the Arts

गलः उष्ट्रसमग्रीवः शिरालुःशिरासन्ततः खराकर्कशालोमायस्याःसालामशा दीर्घात्युच्चातनुः शरीरंयस्य पृथूविस्तीर्णौ चरणौपादौ त था ऊरूजानूपरिभागौ पृष्ठंदेहपश्चिमभागो जघनम् नितम्बस्थानमास्यंमुखंकटिश्चबस्तिः यस्यसः पृथुचरणोरुपृष्ठजघनास्यकटिः तथा जठरःमूर्खःपरवनितासुपरस्त्रीषुपरार्थेषुपापेचनिरतः सक्तःक्षयवृद्धियुतःउपचयापचयैर्युक्तः प्रियकुसुमानुलेपनसुहृत् कुसुमानिपुष्पाणि अ नुलेपनं समालंभनम् सुहृदोमित्राणिप्रियाणियस्य अध्वसहः पथिक्षमः एवंविधोघटजः कुम्भस्थेचंद्रमसिजातोभवति ॥ ११ ॥ अथमी

परवनितार्थपापनिरतःक्षयवृद्धियुतःप्रियकुसुमानुलेपनसुहृद्घटजोध्वसहः । ११ ।

जलपरधनभोक्तादारवासोनुरक्तःसमरुचिरशरीरस्तुंगनासोबृहत्कः ।

अभिभवतिसपत्नान्स्त्रीजितश्चारुदृष्टिर्द्युतिनिधिधनभोगीपंडितश्चांत्यराशौ । १२ ।

नस्थेचन्द्रमसिजातस्यस्वरूपंमालिन्याह जलपरधनभोक्तेति जलपरधनभोक्ताजलधनानामुदकोत्पन्नवित्तानांमुक्ताफलानांक्रयाविक्र यजातानांपरधनानांचभोक्तास्वामी दारवासोनुरक्तः दारेषुकलत्रेषुविषयेषुवाससावस्त्राणांचानुरक्तः समरुचिरशरीर; समंतुल्यंसर्वावयव परिपूर्णरुचिरंदीप्तिमच्छरीरंयस्य तुंगनासाअत्युच्चनासिकःबृहत्कःविस्तीर्णमूर्द्धा अभिभवतिसपत्नान्सपत्नान्शत्रून्अभिभवतिपराभव ति स्त्रीजितः प्रमदावशगः चारुदृष्टिःशोभनाक्षः द्युतिनिधिधनभोगीद्युतिःकांतिः निधिःभूमावधःस्थापितमर्थोनिधिशब्देनोच्यते धनंवि

त्तंएषांभोगीभोक्तापण्डितश्चशास्त्रार्थवित् एवंविधोंत्यराशौमीनस्थेचन्द्रमसिजातोभवति॥ १२॥ अथोक्तराशिस्वरूपमपवादंचभ्रमरविल
सितेनाह बलवतिराशाविति पुरुषस्य जन्मसमयेयस्मिन्राशौचन्द्रमाव्यवस्थितस्तस्मिन्बलवतिसबलेतथातस्यचराशेर्योधिपतिस्तस्मिंस्त
दधिपतौचबलवति तथातुहिनांशुश्चन्द्रमासचयदिस्वबलेनात्मीयेनवीर्येणपूर्वोक्तेनसंयुतोन्वितःस्याद्भवेत् एवमेतेषुत्रिषुयदिसबलत्वंवि
द्यते तदायथोक्तराशिस्वरूपंजातःपुरुषोभवति यतउक्तंकथितफलानामाविकलदातेति अनयासामग्र्यासचंद्रः कथितफलानांउक्तस्वरूपा
णामविकलानांपरिपूर्णानांदाताभवति एषांमध्याद्द्वयोर्बलवतोर्मध्येयुक्तंस्वरूपंप्राप्नोति एकस्मिन्बलवतिहीनंकिंचित्नकस्मिन्कांश्चि

बलवतिराशौतदधिपतौचस्वबलयुतःस्याद्यादितुहिनांशुः । कथितफलानामाविकलदाताशशि
वदतोन्येत्यनुपारीचिंत्याः । १३ । इतिबृ० राशिशीलाऽध्यायः । १७ ।

द्बलवति तदुक्तंस्वरूपंनाकिंचिद्भवति शशिवदतइति अतोस्माच्चन्द्रादन्येपरिशिष्टायेग्रहाःरविभौमज्ञगुरुसितसौराःशशिवच्चंद्रवत्परिक
ल्प्याः यत्रराशौस्थिताभवंति तदाश्रयेणवक्ष्यमाणंस्वरूपंदास्यंति तदपिचन्द्रवत् एतदुक्तंभवति बलवतिराशौतदधिपतौचबलवति य
स्यग्रहस्यराशिस्वरूपंपठ्यते तस्मिन्नपिबलवति तदधिपतौचसंपूर्णतत्पाठितंराशिस्वरूपंभवति यद्येकयोश्चबलवतोर्मध्यमोनमितिन
कस्मिंश्चिद्बलवति नैतात्किंचिदिति चन्द्रराशिस्वभावइति ॥ १३ ॥ इतिबृहज्जातकराशिशीलश्चन्द्रस्यसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

Indira Gandhi National Centre for the Arts

अथमेषवृषगतेर्केजातस्यस्वरूपमौपच्छन्दसिकेनाह प्राथितंप्रख्यात:चतुर:दक्ष:अटन:परिभ्रमणशील: अल्पवित्त:स्तोकार्थः आयुध
भृत् शस्त्रधारणजीवी एवंविधः क्रियगेमेषस्थेभानावादित्येजातोभवति एतच्चफलंवितुंगभागेयदितत्रैवमेषस्थ:आदित्य:परमोच्चस्थोभ
वति तुंगभागंपरमोच्चंवर्जयित्वाअन्यत्रस्थितेर्केचैतत्फलंदोषभाग्जातोनभवति तद्यथा अल्पवित्तोबहुवित्तोभवति अटनोनभवति आ
युधभृन्नभवति तस्यान्येआयुधभृतोनुयायिनोभवंति अन्येतुपुन:पूर्वोक्तागुणाः प्राथितश्चतुरोभवति गवीत्यादि वस्त्रैरंबरैः सुगन्धद्रव्यैः
पण्यैश्चजीवित:वनिताद्विट् स्त्रीषुद्वेष्टा गेयेगीतेवाद्येच वादनविधौकुशल:शिक्षितः एवंविधोगविवृषस्थेसूर्येजातोभवति ॥१॥ अथमिथु

प्रथितश्चतुरोऽटनोल्पवित्तःक्रियगेत्वायुधभृद्द्वितुंगभागे।गविवस्त्रसुगन्धपण्यजीवीवनिताद्विट्कुशलश्चगेयवाद्ये।१।
विद्याज्योतिषवित्तवान्मिथुनगेभानौकुलीरेस्थिते तीक्ष्णोस्वःपरकार्यकृच्छ्रमपथःक्लेशैश्चसंयुज्यते ।

नकर्कसिंहकन्यास्थेसूर्येजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह विद्याज्योतिषवित्तवान्विद्यावान्व्याकरणज्ञ:ज्योतिषवान्ज्योतिषशास्त्रज्ञः
वित्तवान्धनीएवंविधोमिथुनस्थभानौजातोभवतितीक्ष्ण:उग्र:अस्व:दरिद्र:परकार्यकृदन्येषांकार्यकर्ताश्रमपथ:श्रमेणखेदेनपथाध्वनाक्ले
शै:दु:खैश्चसर्वकालंसंयुज्यते एवंविधः कुलीरस्थेकर्कटगतेभानौजातोभवति सिंहस्थइति वनमरण्यंशैल:पर्वत:गोकुल:गोवाट:एतेषुस्था
नेषुरति:निवासशील:तदासक्तइत्यर्थः वीर्यान्वित:बलीअज्ञ:मूर्ख:एवंविधः पुमान्पुरुष: सिंहस्थेर्केजातोभवति लिपिरक्षरविन्यासः ले

ख्यचित्रकर्मकाव्यंकवेःकर्म गणितंग्रहगणितादि ज्ञानंविज्ञानम् एतैरन्वितोयुक्तः स्त्रीवपुःस्त्रीतुल्यशरीरःएवंविधः कन्यास्थेर्केजातोभव
ति ॥ २ ॥ अथतुलावृश्चिकधन्विमकरस्थेर्केजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह जातइति शौंडिकोमद्यविक्रयीभवति मद्यकरोवेति
केचित् अध्वनिरतःपथिप्रसक्तःहैरण्यकःस्वर्णकारः नीचकृदनुचितकर्मकर्ता एवंविधः तौलिनितुलास्थेर्केजातोभवति क्रूरःउग्रस्वभावः
साहसिकः असमीक्षितकार्यकृत् तथाच असमीक्षितकार्याणांकर्तासाहसिकःस्मृतः विषार्जितधनः विषप्रयोगैरर्जितंधनंसंचितंवित्तंये

सिंहस्थेवनशैलगोकुलरतिर्वीर्यान्वितोज्ञःपुमान् कन्यास्थेलिपिलेख्यकाव्यगणितज्ञानान्वितःस्त्रीवपुः। २।
जातस्तौलिनिशौंडिकोध्वनिरतोहैरण्यकोनीचकृत् क्रूरःसाहसिकोविषार्जितधनःशस्त्रांतगोलिस्थिते ।
सत्पूज्योधनवान्धनुर्धरगतेतीक्ष्णोभिषक्कारुको नीचोज्ञःकुवणिक्मृगेल्पधनवांल्लुब्धोन्यभाग्यैरतः। ३।

न प्रत्यन्तरेवृथार्जितधनः यद्धनमर्जति तदस्यवृथानिष्फलंभवति चौरादयोपहरंति शस्त्रांतगःशस्त्रनैपुण्यकः शस्त्रस्यायुधस्यांतगः ए
वंविधोलिस्थितेवृश्चिकगतेर्केजातोभवति सत्पूज्यःसतामर्चनीयः धनवान्वित्तयुक्तः तीक्ष्णःनिरपेक्षः भिषक्वैद्यः प्रयोगज्ञः कारुकःशि
ल्पिकर्मज्ञः एवंविधोधनुर्धरस्थेर्केजातोभवति नीचःकुलानुचिताधर्मकर्मकृत् अज्ञःमूर्खः कुवणिक्कुत्सितवणिक् अल्पधनवान्स्तोकार्थः
लुब्धः लोभाभिभूतः अन्यभाग्यैरतः परकीयैर्भाग्यैः वित्तादिभिःरतः परार्थोपकारभाक्ता एवंविधोमृगेमकरस्थेर्केजातोभवति ॥ ३ ॥

Indira Gandhi National Centre for the Arts

अथकुंभमीनगतेर्के जातस्यस्वरूपंचन्द्रार्कयोरेकराशिगतयोस्तुलक्ष्मज्ञानंवसन्ततिलकेनाह नीचइति नी।चः कुलानुचिताधर्मकर्मकृत्तन यैःपुत्रैर्भाग्येश्चपरिच्युतःत्यक्तः पुत्रैःजनवात्सल्येनचविरहितः अस्वःनिर्धनः एवंविधोघटेकुंभस्थेर्केजातोभवति तोयोत्थंजलोत्पन्नंमुक्ता फलादिनातत्पण्येनतद्विक्रयेणाविभवमैश्वर्यंयस्य वनितादृतःस्त्रीपूज्यः एवंविधोंत्यमीनस्थेर्केजातोभवति नक्षत्रमानवतनुरित्यादि न क्षत्रमानवकोराशिपुरुषः कालांगानीत्यादिनाप्रदर्शितः तुहिनरश्मिश्चन्द्रःदिनेशआदित्यः एतौसमेतौयस्मिन्राशौस्थितौसराशिर्नक्षत्र

नीचोघटेतनयभाग्यपरिच्युतोस्वस्तोयोत्थपण्यविभवोवनितादृतोंत्ये ।
नक्षत्रमानवतनुःप्रतिमेविभागेलक्ष्मादिशेत्तुहिनरश्मिदिनेशयुक्ते ॥ ४ ॥
नरपतिसत्कृतोटनश्चमुपवणिक्सधनाःक्षततनुश्चौरभूरिविषयांश्चकुजःस्वगृहे ॥

पुरुषस्ययस्मिन्नंगेस्थितस्तत्रपुरुषस्यजातस्यलक्ष्मचिन्हंमशकादिसमादिशेत्वदेत् यथामेषस्थयोःशिरसिवृषस्थयोःमुखइत्येवमूह्यम् आ दित्यराशिस्वभावः॥४॥ अथमेषवृश्चिकवृषतुलस्थेकुजेजातस्यस्वरूपंत्रोटकेनाह नरपतिसत्कृतःराजपूजितःअटनःपरिभ्रमणशीलः च मूपःसेनापतिःवणिक्क्रयविक्रयज्ञःसधनःवित्तान्वितःक्षततनुःविक्षतदेहः व्रणितशरीरः चौरस्तस्करः भूरिविषयःविप्रकीर्णेंद्रियः एवंविधा न्स्वगृहेमेषवृश्चिकस्थःकुजःभौमःजनयेत् युवतिजितःस्त्रीविधेयः सुहृत्सुमित्रेषुविषमःदुर्विधेयः सक्रूरस्वभावःपरदाररतः परयोषिति

बृ. जा. १३९

प्रसक्तः कुहकज्ञः ऐंद्रजालिकः सुवेषः शोभनालंकारः भीरुः सभयः परुषः कर्कशः निस्नेहः एवंविधान्पुरुषान्सितभेशुक्रक्षेत्रे वृषेतुलेचास्थि तोभौमोजनयेदुत्पादयेत् ॥ ५ ॥ अथमिथुनकन्याकर्कटस्थेभौमेजातस्यस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह अथमिथुनकन्यागतेभौमेजातस्यस्व रूपमाह बौधेति असहः तेजस्वी तनयवान्पुत्रयुक्तः विसुहृत्मित्ररहितः कृतज्ञः परोपकारशीलः गांधर्वयुद्धकुशलः गांधर्वेगीतेयुद्धेचसंग्रामे प्रवेशनिर्गमव्यूहरचनादिषुचकुशलः तज्ज्ञः कृपणः अदाताअभयः निर्भयः अर्थीयांचापरः एवंविधोबौधेमिथुनकन्यास्थेकुजेभौमेजातोभवति ॥ २०

युवतिजितान्सुहृत्सुविषमान्परदाररतान् कुहकसुवेषभीरुपरुषान्सितभेजनयेत् ॥ ५ ॥

बौधेऽसहस्तनयवान्विसुहृत्कृतज्ञोगांधर्वयुद्धकुशलः कृपणोऽभयोर्थी ।

चांद्रेर्थवान्सलिलयानसमर्जितस्वः प्राज्ञश्चभौमितनयेविकलः खलश्च । ६ ।

निःस्वः क्लेशसहोवनान्तरचरः सिंहेल्पदारात्मजो जैवेनैकरिपुर्नरेंद्रसचिवः ख्यातोभयोल्पात्मजः ।

अथकर्कटस्थेभौमेजातस्यस्वरूपमाह चांद्रेतिअर्थवान्सधनः सलिलयानसमार्जितस्वः सलिलयानेनप्लवादिनासम्यगर्जितं स्वंधनंयेनअ थवासलिलेनजलेनयानेनगमनेनाध्वनासमर्जितंस्वंधनंयेन प्राज्ञः मेधावीविकलोंगहीनः खलः दुर्जन; एवंविधश्चांद्रेकर्कटगतेभौमेजा तोभवति ॥ ६ ॥ अथसिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थेभौमेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह निःस्वइति निःस्वः निर्धनः क्लेशसहः आ १३९

पद्धीर;कदर्थनाक्षमः वनांतरचरःअरण्यमध्यचारी केचिदभयोवनचरइतिपठन्ति अभयोभयरहितः वनांतरचरोरण्यचारी अल्पदारात्मजोल्पकलत्रः अल्पापत्यःएवंविधः सिंहस्थेभौमेजातोभवति अनेकरिपुःबव्हारिः नरेंद्रसचिवःमन्त्री ख्यातःविदितकीर्तिः अभयःनिर्भयः अल्पात्मजःस्वल्पापत्यः एवंविधोधन्विमीनस्थेभौमेजातोभवति दुखार्तःनित्यंदुःखसंतप्तःविधनःदरिद्रः अटनःपरिभ्रमणशीलःअनृतरतःअसत्यभाषी तीक्ष्णःनिरपेक्षःक्रूरःएवंविधः कुंभस्थेभौमेजातोभवति भूरिधनात्मजःप्रभूतधनः प्रभूतपुत्रः भूपःराजा अथवातत्सम

दुःखार्तोविधनोऽटनोनृतरतस्तीक्ष्णश्चकुंभस्थिते भौमेभूरिधनात्मजोमृगगतेभूपोथवातत्समः ।७।

द्यूतर्णपानरतनास्तिकचौरानिस्वाःकुस्त्रीककूटकृदसत्यरताःकुजर्क्षे ।

आचार्यभूरिसुतदारधनार्जनेष्टाःशौक्रेवदान्यगुरुभक्तिरताश्चसौम्ये ।८।

मः राजतुल्यःएवंविधोमृगगतेमकरस्थेभौमेजातोभवति ॥ ७ ॥ अथमेषवृश्चिकतुलवृषगतेबुधेजातस्यस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह द्यूतेति द्यूतेक्षज्ञानेऋणेपरस्वहरणेपानेचानिरतःसक्तःनास्तिकःशास्त्रार्थादपेतः तार्किकःनास्तिपरलोकमतिर्यस्यसनास्तिकःचौरस्तस्करःनिःस्वो दरिद्रःकुस्त्रीकःकुत्सितभार्यःकूटकृत् कूटकर्त्तादांभिकःअसत्यनिरतः अनृतभाषी एवंविधाजाताः सौम्येबुधेभौमर्क्षेमेषवृश्चिकस्थेभवन्ति आचार्येत्यादि आचार्यःउपदेशकर्ताभूरिसुतःप्रभूतापत्यःभूरिदारोबहुकलत्रः धनार्जनेष्टःधनार्जनमिष्टंयस्यअर्थार्जनेनित्यमुद्यतः वदा

न्यः दाता गुरुभक्तिरताःमातृपितृगुरुणांभक्ताः एवंविधाःपुरुषाःशौक्रेवृषतुलस्थेबुधेजाताभवंति॥८॥ अथमिथुनकर्कटस्थेबुधेजात स्यस्वरूप
मुपेंद्रवज्रयाह विकत्थनइति विकत्थनःवाचालःअसत्यवादी शास्त्रकलाविदग्धःशास्त्रेकलासुचगीतवाद्यनृत्यलेपचित्रकर्मसु विदग्धःशि
क्षितः प्रियंवदोभिमतवक्ता सौख्यरतःसुखासक्तः एवंविधः शशांकजेबुधेतृतीयेमिथुनस्थेजातोभवति जलार्जितइति जलार्जि तस्वःजले
नोदकेनार्जितं स्वंधनंयेनसः केचिद्बलार्जितस्वइति बलेनवीर्येणार्जितंस्वंधनंयेन स्वजनस्यात्मीयजनस्यबंधुजनस्यचशत्रुः रिपुःएवंवि

विकत्थनःशास्त्रकलाविदग्धःप्रियंवदःसौख्यरतस्तृतीये। जलार्जितस्वःस्वजनस्यशत्रुःशशांकजेशीतकरर्क्षयुक्ते ।९।
स्त्रीद्वेष्योविधनसुखात्मजोऽटनोज्ञःस्त्रीलोलःस्वपरिभवोर्कराशिगेज्ञे ।
त्यागीज्ञःप्रचुरगुणःसुखी क्षमावान्युक्तिज्ञोविगतभयश्चषष्ठराशौ ॥ १० ॥

धः शशांकजेबुधेशीतकरर्क्षेचन्द्रराशौकर्कटयुक्तेजातोभवति ॥ ९ ॥ अथसिंहकन्यागतेबुधेजातस्यस्वरूपंप्रहर्षिण्याह स्त्रीद्वेष्यइति स्त्री
णांद्वेष्यःस्त्रीद्वेष्यः विधनसुखात्मजः विधनोधनरहितः विसुखःविगतसुखः विगतात्मजःपुत्ररहितः अटनःपरिभ्रमणशीलः अज्ञःमूर्खः
स्त्रीलोलः वनिताभिलाषी स्वपरिभवःस्वेषामात्मीयानांसकाशात्परिभवोयस्यएवंविधोज्ञेबुधेऽर्कराशिगेसिंहस्थेजातोभवति त्यागीदाता
ज्ञःपंडितःप्रचुरगुणःप्रभूतगुणैर्युतःगुणाःविद्याशौर्यादय; सुखीसुखितःक्षमावान्सहिष्णुः युक्तिज्ञःप्रयोगवेत्ता विगतभयःनिर्भयः एवंविधः

षष्ठराशौकन्यास्थेबुधेजातोभवति । १० । अथमकरधन्विमीनगतेबुधेजातस्यस्वरूपमौपछन्दसिकेनाह परकर्मकृदिति परकर्मकृदिति परकर्मकृत्परप्रेष्यकरः अस्वःदरिद्रः शिल्पबुद्धिःशिल्पकर्मस्वनुरतमतिः ऋणवान्परस्वग्रहणशीलः विष्टिकरःआज्ञाकरः एवंविधोर्कज क्षेमकरकुंभस्थेबुधजातोभवति नृपसत्कृतःराजपूजितःनृपसम्मतोवाराजवल्लभः पंडितःविद्वान् आप्तवाक्यःव्यवहारार्थवेत्ताआप्तमनुकूलवाक्यंयस्य एवंविधोनवमे धन्विस्थितेबुधेजातोभवति जितसेवकः जितासेवकायेन पराराधनदक्षःपराभिप्रायज्ञःअन्त्यशिल्पः एवंवि

परकर्मकृदस्वःशिल्पबुद्धिर्ऋणवान्विष्टिकरोबुधेर्कजर्क्षे। नृपसत्कृतपंडिताप्तवाक्योनवमेंत्यजितसेवकोंत्यशिल्पः ११

सेनानीबहुवित्तदारतनयोदातासुभृत्यःक्षमी तेजोदारगुणान्वितःसुरगुरौख्यातःपुमान्कौजभे ।

कल्पांगःसधनार्थमित्रतनयस्त्यागीप्रियःशौक्रभे बौधेभूरिपरिच्छदात्मजसुहृत्साचिव्ययुक्तःसुखी। १२।

धोंत्येमीनस्थेबुधेजातोभवति इतिबुधराशिस्वभावः ॥ ११ ॥ अथमेषवृश्चिकवृषतुलमिथुनकन्यागतेजीवेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह सेनानीति सेनानीसेनानायकः बहुवित्तःप्रभूतधनः बहुदारःप्रभूतकलत्रः बहुतनयःप्रभूतापत्यः दातादानशीलः सुभृत्यःशोभनभृत्यः क्षमीक्षमावान्तेजसाकांत्यादारगुणैःकलत्रसौख्यैरन्वितोयुक्तःख्यातःप्रख्यातकीर्तिः एवंविधः सुरगुरौजीवेकौजेकुजभेभौमक्षेत्रेमेषवृश्चिकस्थेजातोभवति कल्पांगःस्वस्थदेहः सधनार्थःसधनः समित्रःसमुहृत् सतनयःपुत्रान्वितः सुखधनामित्रपुत्रयुक्तःत्यागीदाता प्रियः

सर्वजनवल्लभः एवंविधः शौक्रभेशुक्रक्षेत्रस्थेवृषतुलस्थेजीवेजातोभवति वौधेत्यादि भूरिपरिच्छदःबहुवस्त्रगृहपरिवारः भूर्यात्मजःबहु
पुत्रः भूरिसुहृत्प्रभूतमित्रः साचिव्येमंत्रित्वेनियुक्तः सचिवस्यभावःसाचिव्यं सुखीसुखितः एवंविधोबौधेबुधक्षेत्रेमिथुनकन्यास्थेजीवे
जातोभवति ॥१२॥ अथकर्कटासिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थेजीवेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह चांद्रइति रत्नानिमणयःसुताःपुत्राः
स्वंधनं दाराःकलत्रं विभवंऐश्वर्यं प्रज्ञामेधासुखंसुखभावः एतैरन्वितःसंयुक्तःएवंविधःचांद्रेचन्द्रक्षेत्रेकर्कटस्थेसुरगुरौजीवेजातोभवति बल
नायकः सेनाप्रधानः अन्यच्च यच्चंद्रभेकर्कटस्थेउक्तं रत्नसुतस्वदारविभवः प्रज्ञासुखैरन्वितःएवंविधः सिंहस्थेजीवेस्याद्भवेत् मांडलिकः

चांद्रेरत्नसुतस्वदारविभवःप्रज्ञासुखैरन्वितः सिंहेस्याद्बलनायकःसुरगुरौप्रोक्तंचयच्चंद्रभे।
स्वर्क्षेमांडलिकोनरेंद्रसाचिवःसेनापतिर्वाधनी कुंभेकर्कटवत्फलानिमकरेनीचोल्पवित्तोसुखी।१३।

मण्डलाधिपतिः सेनानाथोवा अथवाधनीवित्तवान् एवंविधः स्वर्क्षेस्वराशौधन्विमीनस्थेजीवेजातोभवति कुंभेकर्कटवदिति यानिकर्कट
स्थजीवेफलान्यभिहितानिरत्नसुतस्वदारविभवःप्रज्ञासुखैरन्वितः इत्येतानिकुंभस्थेगुरौभवंति अत्रान्येनसहमतभेदःतेनानिष्टंफलमभिहि
तं तथाच नीचःकुंभेजनयतिकर्मणितोयाश्रयेसक्तं नीचःकुलानुचिताधर्मकर्मकृत् अल्पवित्तःस्तोकार्थः असुखीदुःखितः एवंविधोमकरस्थे
जीवेजातोभवति इतिबृहस्पतिराशिस्वभावः ॥१३॥ ॥ ॥ ॥ ॥ अथशुक्रराशिः अथमेषवृ

श्चिकवृषतुलगतेशुक्रेजातस्यस्वरूपंपुष्पिताग्रयाह परयुवतिरतः परस्त्रीषुसक्तः तदर्थवादैस्तासांपरस्त्रीणामर्थवादैरपराधानुवचनैः हृतवि
भवोपहृतार्थःकुलपांसनःकुलकलंकभूतःएवंविधः सितेशुक्रेकुजर्क्षेभौमक्षेत्रेमेषवृश्चिकस्थेजातोभवति स्वबलेत्यादिस्वबलेनात्मीयवीर्येण
स्वमत्याआत्मीयबुद्ध्याचधनंयस्यासौस्वबलमतिधनः नरेंद्रपूज्यःराजवल्लभः स्वजनविभुःबंधुप्रधानः प्रथितःविख्यातः अभयःनिर्भ
यःएवंविधःस्वेस्वक्षेत्रेवृषतुलास्थेसितेशुक्रेजातोभवति।१४। अथमिथुनकन्यामकरकुंभस्थेशुक्रेजातस्यस्वरूपमौपच्छन्दसिकेनाहनृपकृत्य

परयुवतिरतस्तदर्थवादैर्हृतविभवःकुलपांसनःकुजर्क्षे। स्वबलमतिधनोनरेंद्रपूज्यःस्वजनविभुःप्रथितोभयःसितेस्वे।१४।
नृपकृत्यकरोर्थवान्कलाविन्मिथुनेषष्ठगतेतिनीचकर्मा । रविजर्क्षगतेमरारिपूज्येसुभगःस्त्रीविजितोरतः
कुनार्याम् ॥ १५ ॥ द्विभार्योर्थीभीरुःप्रबलमदशोकश्चशशिभेहरौयोषाप्तार्थःप्रवरयुवतिर्मंदतनयः ।

करः राजकर्मकर्ताअर्थवान्धनीकलावित्कलाज्ञःगीतवाद्यादिकवेत्ता एवंविधोमरारिपूज्येदैत्यगुरौशुक्रेमिथुनस्थेजातोभवतिषष्ठगतेकन्या
स्थेशुक्रेतिनीचकर्माकष्टकार्यकरोजातोभवति सुभगःसर्वजनप्रियः स्त्रीविजितः प्रमदावशगः कुनार्यांकुत्सितस्त्रियांरतःसक्तः एवंविधः
शुक्रेरविजर्क्षगतेमकरकुंभस्थेजातोभवति ॥ १५ ॥ अथकर्कटसिंहधन्विमीनस्थेशुक्रेजातस्यस्वरूपंशिखरिण्याह द्विभार्यःद्विस्त्रीकः अर्थी
याञ्चापरःभीरुःसभयःप्रबलमदोतिदृप्तःप्रबलशोकोतिदुःखितः एवंविधोदानवगुरौदैत्यपूज्येशुक्रेशशिभेकर्कटस्थेजातोभवति योषाप्तार्थः

स्त्रीप्राप्तधनः प्रवरयुवतिःप्रधानस्त्रीकः मन्दतनयःअल्पापत्यः एवंविधोहरौसिंहस्थेशुक्रेजातोभवति गुणैःपूज्यःमान्यःसस्वःसधनः एवं

बृ.जा विधस्तुरगसहितेधन्विस्थेदानवगुरौशुक्रेजातोभवति विद्वान्पंडितः आढ्यःईश्वरः नृपजनितपूजः नृपेणराज्ञाजनितोत्पादिता पूजार्ह

१९४२ णयस्यअतिसुभगःसर्वजनानामतिवल्लभः एवंविधोझषेमीनस्थेशुक्रेजातोभवति इतिशुक्रराशिस्वभावः ॥ १६ ॥ अथशनिः अथमेष

वृश्चिकामिथुनकन्यागतेसौरेजातस्यस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह मूर्खोज्ञानोपेतःअटनःपरिभ्रमणशीलः कपटवान्दांभिकः विसुहृत्मित्ररहि

गुणैःपूज्यःसस्वस्तुरगसहितेदानवगुरौझषेविद्वानाढ्योनृपजनितपूजोतिसुभगः । १६ ॥

मूर्खोटनःकपटवान्विसुहृद्यमेजेकीटेतुबन्धवधभाक्चपलोऽघृणश्च ।

निर्ह्रीसुखार्थतनयःस्खलितश्चलेख्येरक्षापतिर्भवतिमुख्यपतिश्चबौधे । १७ ।

तः एवंविधो यमेसौरेअजेमेषस्थेजातोभवति बंधवधभाक् बंधोबंधनंवधस्ताडनंबन्धवधौभजतेचपलः क्रियास्वनवस्थितःअघृणःनिर्दयः

एवंविधः कीटेवृश्चिकस्थेजातोभवति निर्ह्रीसुखार्थतनयः निर्गताह्रीर्लज्जायस्यसानिर्लज्जः निःसुखोदुःखितः निरर्थोदरिद्रः निस्तनयः

पुत्ररहितः लेख्येआलेख्यकर्मणिस्खलितःअज्ञः रक्षापतिर्भवत्यारक्षिकः मुख्यपतिःप्रधाननाथः एवंविधोबौधेबुधक्षेत्रेमिथुनकन्यास्थेसौ १९४२

रेजातोभवति ॥ १७ ॥

वर्ज्यास्वगम्यासुस्त्रीषुयोषित्सुइष्टःवल्लभः नबहुविभवःनप्रभूतैश्वर्ययुक्तः
अथवृषतुलाकर्कटसिंहस्थेसौरेजातस्यस्वरूपंमन्दाक्रांतयाह
अल्पैश्वर्ययुक्तः भूरिभार्यःप्रभूतदारः एवंविधोवृषस्थेसूर्यपुत्रेशनैश्चरेजातोभवति ख्यातःविदितकीर्तिः गणानांसमूहानांपुराणांनगराणा
म् बलानांसैन्यानांग्रामाणांचपूज्योमान्यः अर्थवान्सधनः एवंविधः स्वोच्चेआत्मीयस्वोच्चराशौतुलास्थेसौरेजातोभवति अस्वःदरिद्रः
विकलदशनःअल्पदन्तः मातृहीनःजननीवियुक्तः असुतःपुत्ररहितःअज्ञःमूर्खः एवंविधः कर्कटस्थेसौरेजातोभवति सिंहेनार्यइति अ

वर्ज्यस्त्रीष्टोनबहुविभवोभूरिभार्योवृषस्थेख्यातःस्वोच्चेगणपुरबलग्रामपूज्योर्थवांश्च।
कर्किण्यस्वोविकलदशनोमातृहीनोसुतोज्ञः सिंहेनार्योविसुखतनयोविष्टिकृत्सूर्यपुत्रे ॥ १८ ॥
स्वन्तःप्रत्ययितोनरेंद्रभवनेसत्पुत्रजायाधनो जीवक्षेत्रगतेर्कजेपुरबलग्रामाग्रनेताथवा।

नार्यःमूर्खःविसुखःदुःखितः वितनयःपुत्ररहितःविष्टिकृद्भारवाहकः एवंविधः सिंहस्थेसूर्यपुत्रेशनैश्चरेजातोभवति ॥ १८॥ अथधान्वि
मीनमकरकुंभगतेसौरेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्वन्तःशोभनोंतःपर्यंतोयस्यसस्वन्तः शुभेनकर्मणातस्यमृत्युर्भवति अथवांते
शोभनंसुखादिकंयस्य नरेंद्रभवनेराजगृहेप्रत्ययितःसंजातप्रत्ययः सत्पुत्रःशोभनापत्यः सज्जायःशोभनभार्यःसद्धनःसद्वित्तःपुरबलग्रामाग्र
नेतापुराणांनगराणांबलस्यसेनायाःग्रामाणांचअग्रनेताप्रधानोनायकः एवंविधोर्कजेसौरेजीवक्षेत्रधन्विमीनस्थेजातोभवति अन्यस्त्री

Indira Gandhi National Centre for the Arts

धनसंवृतःपरयोषिद्भिःपरधनैश्चसंवृतःसंयुक्तः पुरबलग्रामाग्रणीःपुराणांबलानांग्रामाणांचअग्रणीःप्रधाननायकः मंददृगल्पचक्षुःमलि
नः मलोपेतःस्नानालसः स्थिरार्थःस्थिरवित्तः स्थिरविभवः स्थिरैश्वर्यः भोक्ताअसंचयशीलः एवंविधः पुमान्पुरुषः स्वक्षेत्रेमकर
कुंभस्थेसौरेजातोभवति इतिशनैश्चरराशिस्वभावः एतेषुसर्वेषुग्रहराशिस्वभावेषुबलवतिराशौतदधिपतौचतस्मिंश्चग्रहेबलवति जातस्य
यथोक्तराशिस्वरूपंभवति द्वयकयोश्चबलवतोर्मध्येसमानामिति नकस्मिंश्चिद्बलवतिनकिंचिदिति॥१९॥ अथमेषादिषुलग्नेषुचन्द्राक्रां
तराश्युक्तस्वरूपातिदेशंपुष्पिताग्रयाह शिशिरकरश्चन्द्रमास्तस्यराशिभिःसहसमागमेयत्स्वरूपमुक्तं वृत्तातास्रदृगित्यादिकंतन्मेषलग्नजा

अन्यस्त्रीधनसंवृतःपुरबलग्रामाग्रणीर्मंददृग् स्वक्षेत्रेमलिनःस्थिरार्थविभवोभोक्ताचजातःपुमान्। १९।
शिशिरकरसमागमेक्षणानांसदृशफलंप्रवदन्तिलग्नजातम्।

तस्यापिवक्तव्यम् एवमन्येष्वपिराशिषुवृषादिषुस्थितेचन्द्रमसियदुक्तंतल्लग्नजातस्यापिवक्तव्यं यतोमुनयःसदृशंफलंवदंति कथयंति
स्वरूपभेदाभावात् तथाचसत्यः मेषविलग्नेकुनखीसुरोषणोभेदकृत्स्खलितवाक्यः पित्तानिलभूयिष्ठःकृपणोतिबहुव्ययश्चैव रहितोबा
ल्येगुरुभिर्मंदसुतःस्वजनसहजाहितकर्ता धर्मास्थितोविदेशोपगश्चकर्मारम्भत्यफलं नीचांवापिशुनांवाविकलांलभतेन्यपूर्विकांभार्यां सहज
समान्यपिमित्राणिचास्यबन्धुत्वमुपयांति शस्त्रेणवाविषैर्वामरणंपित्तोद्भवैर्विकारैर्वा स्वात्पक्षाज्ज्वलनाद्वावर्षाद्दुर्गात्प्रपतनाद्वा वृषभ

विलग्नेस्थूलोष्ठगण्डनासोमहाल्ललाटश्च श्लेष्मानिलभूयिष्ठस्त्यागीबहुशोव्ययरतश्च कन्याप्रजोल्पपुत्रःपितुर्जनन्याश्चदोषकृद्बहुशः
कर्माणिसततंसक्तोविधर्मयुक्तोर्थभाकूचैव नित्यंकलत्रकांक्षी शस्त्रविघातीसदास्वजनहर्ता मृत्युःशस्त्रैःपाशैर्मृगैश्चलभतेन्यदेशेषुदेहःश्रमै
र्जलैर्वाशूलैर्वाप्यटननिरसनैश्चैव पुरुषश्चतुष्पदैर्वाबलान्वितोमृत्युमुपयाति पूर्वविलग्नेमिथुनेहीनांगःसूर्यतेधिकांगोवाप्रियवाग्विशिष्ट
कर्माभिश्रप्रकृतिर्द्विजननीकः अल्पमतिरल्पकायःसतांचमहितोगुरूणांच अल्पसहजोल्पचेष्टःपरावमर्दीगुणयुतश्च कर्मसुब्राह्मिष्वपिरतो
धर्मसाधयतिनचाथर्धर्मेण प्राप्तान्लाभान्विविधान्दोषैस्तैस्तैश्चनाशयति ब्व्हीःपत्नीर्लभतेरोगांश्चदारुणान्जयति व्यालाद्विषान्
मृगाद्वाप्युदकाद्वामृत्युमुपयाति कर्किणिपूर्वविलग्नेनैकाग्रोगुह्यरोगवान्भीरुःउरसिकृताभिज्ञानःकफानिलात्माद्दढग्राही पापानाहितान्भ
जतेपरस्वमपिनिक्षिपेद्व्ययेनसकृत् स्वजनाद्दप्तःस्वजनैर्बिभितिसतोह्यस्थिरप्रसवः तीक्ष्णंकर्मविदेशेनित्यंह्यर्द्धोदितःपरस्वामी भ
सदृशदारोरिपुनिर्जितश्चपूज्यःसमूहानां कण्ठापीडाद्रज्वाकफोदयादस्थिभञ्जनाद्भेदात् देहच्छेदादथवाजलोदरान्मृत्युमाप्नोति सिंह
विलग्नेकठिनःप्रियामिषःपौत्तिकोविततनाशः बव्हारंभकुटुंबःकृपणस्त्वथसंमतःख्यातः सहजविषादीस्वजनस्यघातकोविक्रमैःस्वकै
र्युक्तः अविषादीकर्मकरोविविधोपायैःस्वधर्मिष्ठः भार्याब्व्हीर्लभतेविंद्याद्विविधाःकुलैरुपेताश्चकल्यांरुजश्चबहुशोजान्वोर्दशनेषुचाप्नोति
मृत्युःशस्त्रैःपापैर्विवैश्चकाष्ठैरथामयैश्चापि अंबुचरैर्वासत्वैर्बुभुक्षयान्हासमुपयाति षष्ठत्रिलग्नेप्रियवाकूतनुच्छविर्दीर्घकरचरणः मिश्र
प्रकृतिश्चार्योकृतीव्रणीचार्थवान्कृपणः स्वजनस्येष्टःकन्याबहुप्रजोभ्रातृभिर्विरुद्धश्च धर्मप्रियोल्पलाभःकर्मणिनिपुणःसमाचरति वि

Indira Gandhi National Centre for the Arts

विधाच्चतुष्पदगणाच्छस्त्रात्पित्तोद्भवाद्रोगात् शोकात्संपाताद्वामृत्युंचाप्नोतिपाशाद्वासप्तमराशौलग्नेविषमांगःसूयतेविषमशीलः क
फवातिकःसुचपलोन्हस्वग्रीवःकृतघ्नश्च अर्थान्विपुलान्लभतेव्ययेनसंपूज्यतेयशःप्रायः गुरुसेवायांनिरतःपितान्यजनसहजपूज्यः अध्व
रुचिर्धर्मिष्ठोविनाशमायातिपीडनैःस्वैःस्वैः मृतभार्यःकलहरुचिर्बहुशःशोकादिभिःक्लिष्टःमृत्युःस्यातात्पुरुषात्स्वजनात्सौम्याच्चतुष्प
दाद्वापि खेदाच्चाविप्रयोगादुपवासान्मार्गयोगाद्वा अष्टमराशौलग्नेविशालरज्वाननादरःक्रूरः पित्तप्रकृतिःपिंगेक्षणोमृदुद्धतगातिःपरस्वा
मी स्फीतकुटुंबस्वजनोंतकश्चबहुव्ययोबहुप्रसवः सुखरहितोभ्रातृव्योवृषसेवीधर्महीनश्च भार्यानिमित्तविमुखीशत्रोरर्थान्नददातिबहुश

फलमधिकमिदंयदत्रभावाद्भवनभनाथगुणैर्विचिन्तनीयाः ।२०। इतिराशिशीलाऽध्यायोष्टादशः ॥ १८ ॥

श्च स्वकुलोद्भूतांश्छत्रंल्लभतेरोगांश्चनेकविधान् गात्रच्छेदैःशत्रोर्वशंगतोबन्धनैःप्रहारैश्च रोगैर्वापापकृतैर्ज्वलनाद्वामृत्युमुपयाति स्थू
लोष्ठदशननासानवमेलग्नेकफानिलप्रकृतिः मांसलगुह्योरुभुजःकुनखीकर्मोद्यतःशूरः क्षुद्रान्नीचानुभजतेचौर्यादनलान्नृपाच्चनष्ट
धनः विज्ञानानांप्रसवोबहुपूज्योभ्रातृघातरुचिः कर्मविदेशेष्विष्टःकुरुतेचित्तानिचार्हातिनृपेभ्यः धर्मेतुमध्यममतिर्दारैश्चविरोधमुपयाति
रोगान्वदनेलभतेचतुष्पदाच्चात्मनःसमाप्नोति मृत्युंबिलेशयाद्वानृपाच्चबन्धाज्जनाद्वापि दशमविलग्नेतनुनासिकापुटोदीर्घवक्त्रकर
चरणः वाय्वात्मकोमृगास्योभीरुश्चपलोथबन्धनभाक् क्षुद्रकुटुंबोल्पधनःकृपणःकन्याप्रजोमृतस्वजनः सहजसमृद्धःशौर्यान्नृपादरण्या

Indira Gandhi National Centre for the Arts

श्चलवचनः उपवासव्रतशीलोनीचामिष्टामवाप्नुयाद्भार्यां बहुविग्रहोल्पकेशोदुर्बलजानुश्चरोगार्तः बालादनिलाच्छस्त्रान्नृपाद्वि
षात्प्रपतनाद्गजाद्वापि पित्तोदयादजीर्णान्म्रियतेवामार्गविभ्रष्टः एकादशेविलग्नेस्तब्धःक्रूरःकुलाग्रजःपुरुषः पित्तानिलभूयिष्ठ
स्तिलपुष्पसमानमानश्च प्राप्तान्नाशयतेर्थान्बहुभृत्यःसाध्यतेव्ययैश्चापि क्षीणः स्वगोत्रगुरुजनपरपक्षसुहृत्स्वजनशत्रुः कर्माणि
पापेसक्तस्तनूश्चकांतानवाप्नुयाल्लाभान् धर्मध्वजप्रवृत्तो दैवतपूजश्चकारयतिभार्यां विग्रहशीलांलभतेविविधान्रोगान्कफोद्भवा
नुरसि म्रियतेचजठररोगाद्वम्नात्स्त्रीणांप्रयोगाद्वा द्वादशगेप्राग्लग्नेस्थूलोष्ठोमीनदृङ्महानासः कफवातिकोमहात्मात्वग्दोषीनैकमतिचे
ष्टः शिष्टायव्ययभृत्यैःस्वजनस्त्रीपूजितःसहजनाथः कर्मणिधर्मैयुक्तःपित्रोपचयःसुदारश्च नीचाचारांभार्यांलभतेचारिपूनसुदारुणान्क्रू
रान्रोगात्सशोणितोघादाप्नुयाद्भयंव्यालसिंहेभ्यः मृत्युंपुरुषैर्गणवृंदपूजितैर्गुह्यजैर्विकारैर्वा विद्यौषधप्रयोगादुपवासान्मार्गदोषाद्वा एवं
शिशिरकरसमागमसदृशंलग्नजातफलम् तथाचशिशिरकराश्रितेरीक्षणंदृष्टिफलंवक्ष्यमाणंतथातदेवलग्नजातस्यापिवक्तव्यम् चन्द्रभूप
बुधावित्यादि किंतुलग्नेफलमपिकिमिदं यदत्रभावइति चन्द्रराशितइदमत्रलग्नादिषुभावेष्वधिकंफलंयद्भावास्तन्वादयः भवनगुणैःरा
शिगुणैर्भवननाथगुणैस्तत्स्वामिगुणैर्विचिन्तनीयाः विचार्याः भवनभनाथयोर्गुणाः सबलत्वं एतदुक्तंभवति लग्नेबलवति लग्नपतौच
बलवति जातस्यशरीरपुष्टिर्वक्तव्या लग्नाद्द्वितीयराशौबलवति तदधिपतौचबलवतिजातस्यधनसमृद्धिर्वक्तव्या एवंशेषराशिबलेतद
धिपबलेचजातस्यभ्रात्रादीनांवृद्धिर्वक्तव्या तथापिकिंचिद्विशेषः कथयति विपरीतंरिःफषष्ठाष्टमेषुइत्यादि एवंतन्वादिस्थेषुराशिष्व

बलवत्सुतदधिपेष्वबलवत्सुचभावहानिर्वक्तव्या भवनमनाथयोःयद्येकोबलवान्भवति तदामध्यस्थाभाववृद्धिर्वाच्येति तथाचयवनेश्वरः
भावेशभावशशिमस्वभावप्रधानमध्याधमदर्शनाद्यैः तद्भावसंपत्तिविपत्युपायैर्नैर्याणिकंपाकमुपैतिपुंसां ॥ २० ॥ इतिश्रीभट्टोत्पल टी०
ता. विरचितायांबृहज्जातकविवृतौराशिशीलाऽध्यायोष्टादशःसमाप्तः ॥ १८ ॥
८५ अथातोदृष्टिफलाऽध्यायोव्याख्यायते तत्रमेषवृषमिथुनकर्कटस्थेचन्द्रेभौमाद्यैर्ग्रहैःदृश्यमानेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह चन्द्रेभूप
बुधाविति कुजाद्याभौमादयःभौमबुधबृहस्पतिशनैश्चरार्काः तत्राजगेमेषस्थेचन्द्रमसिभौमदृष्टेजातोभूपोराजाभवति बुधदृष्टेबुधःपंडितः

अथदृष्टिफलाध्यायः। चन्द्रेभूपबुधौनृपोपमगुणीस्तेनोधनश्चाजगे निःस्वस्तेननृमान्यभूपधनिनःप्रेष्यःकुजाद्यैर्ग
वि। नृस्थेयोव्यवहारिपार्थिवबुधाभीस्तंतुवायोधनी स्वर्क्षेयोद्धकाविज्ञभूमिपतयोऽयोजीविदृग्रोगिणौ। १।

जीवदृष्टेनृपोपमःराजतुल्यःशुक्रदृष्टेगुणीगुणवान्भवति केचिद्धणिगितिपठंति शनैश्चरदृष्टेस्तेनश्चोरःसूर्यदृष्टेऽधनःदरिद्रइतिएवमपिमे
पलग्नेभौमादिदृष्टेफलंवाच्यम् गविस्थेतिगविवृषस्थेचन्द्रमसिभौमदृष्टेजातोनिःस्वःदरिद्रोभवति बुधदृष्टेस्तेनःचोरःजीवदृष्टेनृमान्यः
नृणांमान्यःपूज्यःकेचिन्नृपाढ्यइतिपठंति नृपाढ्यःनृपोराजासचाढ्यःईश्वरःशुक्रदृष्टेभूपःराजासौरदृष्टेधनीधनवान्सूर्यदृष्टेप्रेष्यःदासः १८५
एवंवृषलग्नेपि नृस्थेमिथुनस्थेचन्द्रमसिभौमदृष्टेऽयोव्यवहारीशस्त्रविक्रयकःबुधदृष्टेपार्थिवःराजाजीवदृष्टेबुधःपण्डितःशुक्रदृष्टेऽभीःनि

र्यः धीरः भयरहितः सौरदृष्टेतंतुवाय: रविदृष्टेऽधनःदरिद्रः एवंमिथुनलग्नेपि स्वर्क्षेकर्कटस्थेचन्द्रमसिभौमदृष्टेयोद्धाभवतियुद्धकुशलः बुधदृ
ष्टेकविःकाव्यकर्ता जीवदृष्टेज्ञःपण्डितः शुक्रदृष्टेभूमिपतीराजा सौरदृष्टेऽयोजीवीआयुधजीवीशस्त्रोपजीवी सूर्यदृष्टेदृग्रोगी चक्षुव्या
ध्यर्दितः एवंकर्कटलग्नेपि ॥ १ ॥ अथसिंहकन्यातुलावृश्चिकस्थेचन्द्रेबुधादिदृष्टेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ज्योतिरिति बुध
गुरुशुक्रशनिसूर्यभौमाः हरिःसिंहस्तस्मिन्हरौसिंहस्थे चन्द्रेबुधदृष्टेज्योतिःज्ञज्योतिःशास्त्रार्थवेत्ता जीवदृष्टेआढ्यःईश्वरः शुक्रदृष्टेनरेन्द्रः
राजा सौरदृष्टेनापितः रविदृष्टेनृपःराजा भौमदृष्टेक्ष्मेशःभूपतिः एवंसिंहलग्नेपि तद्वादित्यादि तद्वद्बुधादिभिर्दृष्टेइत्यनुवर्ततेसर्वत्र ष

ज्योतिर्ज्ञाढ्यनरेन्द्रनापितनृपक्ष्मेशाबुधाद्यैर्हरौ तद्वद्भूपचमूपनैपुणयुताःषष्ठेशुभैस्त्र्याश्रयः।
जूकेभूपसुवर्णकारवणिजःशेषेक्षितेनैकृती कीटेयुग्मपितानतश्चरजकोव्यंगोधनोभूपतिः ।२।

ष्ठेकन्यागतेचन्द्रेबुधदृष्टेभूपःराजा जीवदृष्टेचमूपतिःसेनापतिः शुक्रदृष्टेनैपुणयुतः सर्वकार्येषुसूक्ष्मदृष्टिः अशुभैःसौररविभौमैर्दृष्टेस्त्र्या
श्रयोभवति स्त्रियमाश्रित्यजीवतीत्यर्थः एवंकन्यालग्नेपि जूकेतुलास्थेचन्द्रमसिबुधदृष्टेभूपोराजाभवति जीवदृष्टेसुवर्णकारः शुक्रदृष्टे
वणिजः क्रयविक्रयज्ञः शेषाःसौरसूर्यभौमाः एतैःदृष्टेनैकृती निकृतःप्राणिघातकः एवंतुललग्नेपि कीटेवृश्चिकस्थेचन्द्रमसिबुधदृ
ष्टेयुग्मपितायुग्मस्यजनकः द्वयोःपिताजातोभवति जातएवयुग्मपिता द्विपितृकइतिकेचित्पठन्ति जीवदृष्टेनतःप्रह्वः शुक्रदृष्टे

रजकः वस्त्ररागकृत् सौरदृष्टेव्यंगोंगहीनः सूर्यदृष्टेअधनःदरिद्रःभौमदृष्टेभूपतिःराजा एवमेतैरेवदृष्टेवृश्चिकेपि ॥ २ ॥ अथधन्विम करकुंभमीनस्थेचन्द्रमसिबुधादिदृष्टेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ज्ञात्युर्वीशेति तुरगोधन्वितत्रस्थेचन्द्रेबुधदृष्टेज्ञातीशः स्वजनभर्ता जीवदृष्टेउर्वीशोराजा शुक्रदृष्टेजनाश्रयःजनानामाश्रयस्थानं पापैःशनिरविभौमैः दृष्टेसदम्भःदांभिकः मिथ्याधर्मध्वजी शठःपरकार्यविमुखश्चभवति एवंधन्विलग्नेपि मृगोमकरस्तत्रस्थेचन्द्रेबुधदृष्टेऽत्युर्वीशोराजाधिराजोभवति जीवदृष्टेनरेंद्रोराजा शुक्रदृष्टेपण्डितः शनिदृष्टेधनीवित्तवान्भवति सूर्यदृष्टेद्रव्योनःदरिद्रः भौमदृष्टेभूपोराजा एवंमकरलग्नेपि कुम्भस्थेचन्द्रमसि बुधदृष्टेभूपःराजाभवति

ज्ञात्युर्वीशजनाश्रयश्चतुरगेपापैःसदम्भःशठश्चात्युर्वीशनरेंद्रपंडितधनीद्रव्योनभूपोमृगे ।
भूपोभूपसमोन्यदारनिरतःशेषैश्चकुंभस्थिते हास्यज्ञोनृपतिर्बुधश्चझषगेपापाश्चपापेक्षिते ।३ ।

जीवदृष्टेभूपसमःराजतुल्यःशुक्रदृष्टेन्यदारनिरतःपरस्त्रीसक्तःचशब्दाच्छेषैःशनिसूर्यभौमैस्त्रिभिरप्यन्यदारनिरतएव एवंकुम्भलग्नेपि झषगेमीनस्थेचन्द्रमासिबुधदृष्टेहास्यज्ञःउपहासंकर्तुंजानाति जीवदृष्टेनृपतिःराजा शुक्रदृष्टेबुधःपण्डितः पापाःशनिसूर्यभौमाः एतैर्दृष्टेच पापएवभवति एवंमीनलग्नेपि लग्नदृष्टिफलंचन्द्रदृष्टिफलातिदेशेनोक्तं शिशिरकरसमागमेक्षणानांसदृशफलंप्रवदंतिलग्नजातामिति तत्रचन्द्रमसादृष्टेलग्नेफलंनोक्तं तस्मात्तत्रोच्यते उक्तमेवयस्मादुक्तं होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतानान्यैश्चवीर्योत्कटाः तत्रकर्कटवर्ज्यम

Indira Gandhi National Centre for the Arts

न्योलग्नः चन्द्रदृष्टोहीनवलोभवति हीनबलत्वादशोभनफलः उक्तञ्च मुक्त्वातुचन्द्रभवनलग्नगतंशिशिरकिरणसंदृष्टंअशुभफलानि दिष्टंप्रश्नछायांजन्मसमयेवा ॥३॥ अथहोराद्रेष्काणव्यवस्थितस्यचन्द्रस्यगृहदृष्टिफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह होरेशेति होराशब्देनराश्यर्द्ध मुच्यते होरेतिलग्नंभवनस्यचार्द्धमितिवचनात् होरायाईशोहोरेशः तस्यर्क्षदलं होरेशर्क्षदलं तत्राश्रिताहोरेशर्क्षदलाश्रिताः तैर्ग्रहैः होरेश र्क्षदलाश्रितैःशशीचन्द्रःतद्गतस्तद्धोरास्थोदृष्टः शुभकरोभवति एतदुक्तंभवति यत्रतत्रराशौयस्यांहोरायांचन्द्रमाःस्थितः तद्धोरास्थैः सर्व ग्रहैःयदिदृश्यते तदाजन्मनिशुभकरोभवति तेनार्कहोरास्थश्चन्द्रोयत्रतत्रराश्याश्रितैरर्कहोराश्रितैर्ग्रहैःदृष्टश्चशुभकरोभवति अर्थादेवचन्द्र

होरेशर्क्षदलाश्रितैःशुभकरोदृष्टःशशीतद्गतस्त्र्यंशेतत्पतिभिःसुहृद्भवनगैर्वावीक्षितःशस्यते ।
यत्प्रोक्तंप्रतिराशिवीक्षणफलंतद्द्वादशांशेस्मृतम् सूर्याद्यैरवलोकितेपिशशिनिज्ञेयंनवांशेष्वतः । ४ ।

होरास्थैर्दृष्टोशुभकरः एवंयत्रतत्रराशौस्वहोरास्थश्चन्द्रहोरास्थैर्ग्रहैर्यत्रतत्रावस्थैर्दृष्टः शुभकरोभवति अर्थादेवार्कहोरास्थैर्दृष्टोऽशुभकरः ए वंलग्नेपिहोरेशेनफलंयोज्यं त्र्यंशेतत्पतिभिरिति यत्रतत्रराशौयस्मिन्द्रेकाणेस्थितश्चन्द्रस्तस्ययःपतिस्तेनद्रेष्काणपतिनादृष्टश्चन्द्रः श स्यतेस्तूयतेशुभकरइत्यर्थः पतिभिरितिबहुवचननिर्देशान्नवांशद्वादशांशत्रिंशांशकाधिपतयोगृह्यन्ते तैरपिदृष्टश्चन्द्रः शुभकरोभवति एवंलग्नेपि यद्यपिसामान्येनोक्तं तथापिशुभग्रहैर्द्रेष्काणपतिभिर्दृष्टःशस्यते पापग्रहैर्मध्यमः यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं क्षेत्राधिपसं

दृष्टेशशिनिनृपस्तत्सुहृद्भिरपिधनवान् द्रेष्काणांशकपैर्वाप्रायःसौम्यैः शुभंनान्यैरिति सुहृद्भवनगैःमित्रक्षेत्रस्थैःग्रहैःवीक्षितःदृष्टःचन्द्रः शस्यतेस्तूयते शुभकरएव अर्थादेवस्वभवनगतैर्दृष्टःशस्यते अर्थादेवारिभवनगतैःदृष्टःनशस्यते अशुभफलोभवति एवंलग्नेपियोज्यम् यत्प्रोक्तंप्रतिराशिवीक्षणफलंतद्द्वादशांशेस्मृतामिति प्रतिराशिंराशौराशौमेषादिस्थेचन्द्रमसियद्वीक्षणफलंप्रोक्तम् कथितं तदेवमेषादि द्वादशांशकस्थेचन्द्रमसिस्मृतमुक्तं तदेवंवाच्यमिति चन्द्रेभूपबुधावित्यादियदुक्तं एवंलग्नेपि तत्रापिकर्कटद्वादशांशंविनाचन्द्रदृष्टिरशोभना सूर्याद्यैरित्यादि अतोऽस्मात्परंशशिनिचन्द्रेसूर्याद्यैरर्कादिभिरवलोकितेदृष्टेनवांशेषुफलंज्ञेयम् ज्ञातव्यमिति ॥ ४ ॥

आरक्षिकोवधरुचिःकुशलोनियुद्धेभूपोर्थवान्कलहकृत्क्षितिजांशसंस्थे ।
मूर्खोन्यदारनिरतःसुकविःसितांशेसत्काव्यकृत्सुखपरोन्यकलत्रगश्च ॥ ५ ॥

अथमेषवृश्चिकवृषतुलांशकस्थेचन्द्रमसिसूर्यादिदृष्टेफलं वसन्ततिलकेनाह आरक्षिकइति क्षितिजोभौमः तन्नवांशकस्थे मेषनवांशकस्थेवृश्चिकनवांशकस्थेचन्द्रमसिसूर्यदृष्टेआरक्षिकोभवति आरक्षिकःनगररक्षाधिकृतः भौमदृष्टेवधरुचिःप्राणिघातकः बुधदृष्टेनियुद्धेकुशलःनियुद्धेबाहुयुद्धेकुशलः शिक्षितःप्रवीणः जीवदृष्टेभूपःराजाशुक्रदृष्टेर्थवानीश्वरः सौरदृष्टेकलहकृदिति मूर्खइत्यादि सितांशेशुक्रनवांशकेवृषनवांशकेतुलनवांशकेवास्थितेचन्द्रमसिरविदृष्टेमूर्खोभवति भौमदृष्टेन्यदारानिरतः परदारसक्तः बुधदृष्टेकाव्यकृत् काव्य

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ज्ञः केचिदाद्यवदितिपठन्ति जीवदृष्टेसत्काव्यकृत् शोभनकाव्यकर्त्ता शुक्रदृष्टेसुखपरःसुखासक्तःसौरदृष्टेपरदारगःपरकलत्राभिगामी।५।
अथमिथुनकन्याकर्कटनवांशकस्थचन्द्रेर्कादिदृष्टे फलंवसन्ततिलकेनाह बौधेहीति शशिनिचन्द्रेबौधेबुधनवांकस्थेमिथुननवांशकस्थेकन्या
नवांशकस्थेवार्केणनिरीक्ष्यमाणेदृष्टेरंगचरः मल्लादिकोभवति भौमदृष्टेचौरःतस्करःबुधदृष्टेकवींद्रःकविराजः जीवदृष्टमंत्रीसचिवः शुक्र
दृष्टेगेयज्ञःसौरदृष्टेशिल्पनिपुणःस्वांशेति स्वांशेआत्मीयनवांशकस्थेकर्कटनवांशकस्थेशशिनिचन्द्रेसूर्यदृष्टेऽल्पगात्रःकृशदेहोभवति भौम

बौधेहिरंगचरचौरकवींद्रमन्त्रीगेयज्ञशिल्पनिपुणःशशिनिस्थितशे। स्वांशेल्पगात्रधनलुब्धतपस्वि
मुख्यःस्त्रीपोष्यकृत्यनिरतश्चनिरीक्ष्यमाणे।६। सक्रोधोनरपतिसम्मतोनिधीशःसिंहांशेप्रभुरसु
तातिहिंस्रकर्मा। जीवांशेप्रथितबलोरणोपदेष्टा हास्यज्ञःसचिवविकामवृद्धशीलः॥७॥

दृष्टेधनलुब्धःकृपणःअल्पधनोवा बुधदृष्टेतपस्वीजीवदृष्टेमुख्यःप्रधानःसितदृष्टेस्त्रीपोष्यःस्त्रीभिरभिवर्द्धनीयः सौरदृष्टेकृत्यनिरतःका
र्यासक्तः॥६॥ अथसिंहधन्विमीननवांशकस्थेचन्द्रेसूर्यादिदृष्टेफलंप्रहर्षिण्याह सक्रोधइति सिंहांशकस्थेचंद्रमस्यर्कदृष्टेसक्रोधः क्रोधयुक्तो
भवति भौमदृष्टेनरपतिसंमतःराजवल्लभः बुधदृष्टेनिधीशःनिधिनाप्राप्तार्थः गुरुदृष्टेप्रभुरप्रतिहताज्ञः शुक्रदृष्टेऽसुतः पुत्ररहितः सौर
दृष्टेऽतिहिंस्रकर्माक्रूरकर्मणिरतःजीवांशइत्यादि जीवांशेबार्हस्पत्येनवांशकेधन्व्यंशके मीनांशकगतेवास्थिते चन्द्रमसिसूर्यदृष्टेप्रथितव

लः प्रख्यातवीर्योभवति भौमदृष्टेरणोपदेष्टा संग्रामदेशकालव्यूहरचनाभिज्ञः बुधदृष्टेहास्यज्ञःउपहासवेत्ता जीवदृष्टेसाचिवःमन्त्री शुक्र
दृष्टेविकामःकामहीनःपुंस्त्वहीनः सौरदृष्टेवृद्धशीलःधर्ममतिरिति ॥७॥ अथमकरनवांशकस्थेकुंमनवांशकस्थेवाचन्द्रेसूर्यादिदृष्टेजात
स्यफलंशालिन्याह अल्पापत्यइति आर्किःअर्कस्यापत्यमार्किः तस्यभागेशनैश्चरनवांशकेमकरनवांशकस्थेकुंमनवांशकस्थेवाचंद्रेसूर्यदृ
ष्टेऽल्पापत्योऽल्पप्रसवोभवति भौमदृष्टेसत्यापिस्वेदुःखितः सत्यापिविद्यमानेपिस्वधनेदुःखितोभवति बुधदृष्टेमानासक्तःगर्वितः जीवदृ
ष्टेस्वेआत्मीयेकर्मण्यनुरतः कुलानुरूपकर्मकृत् शुक्रदृष्टेदुष्टस्त्रीष्विष्टःवल्लभः सौरदृष्टेकृपणःअदाता एवंतत्कालनवांशकवशात् ग्रह

अल्पापत्योदुःखितःसत्यापिस्वेमानासक्तःकर्मणिस्वेनुरक्तः ।
दुष्टस्त्रीष्टःकृपणश्चार्किभागेचन्द्रेभानौतद्वदिंद्वादिदृष्टे ॥ ८ ॥

दृष्ट्यालग्नेपिवक्तव्यम् किंतुतत्रापि कर्कटनवांशकांविनाचन्द्रदृष्टिरशुभेति भानौतद्वदिंद्वादिदृष्टे भानावादित्येंद्वादिदृष्टेचन्द्राद्यैर्ग्रहैरवलो
कितेतद्वत्तेनैवप्रकारेणदृष्टिफलंयत्रतत्रराशौ यत्रतत्रनवांशकस्थेचन्द्रमस्यार्कादिदृष्टेयत्फलमुक्तंतद्वत् यत्रतत्रराशौयत्रतत्रनवांशकेव्यव
स्थितेर्केचन्द्रदृष्टेतदेवफलंवाच्यम् एतदुक्तंभवतिनवांशकव्यवस्थितस्यादित्यस्यचन्द्रस्यचताराग्रहदृष्टिफलंतुल्यं किंतु यदादित्यदृष्ट्याचंद्र
स्योक्तंतच्चन्द्रदृष्ट्यासूर्यस्यवक्तव्यंतद्यथामेषवृश्चिकनवांशकस्थेर्केचंद्रदृष्टेआरक्षिकोभवतिवृषतुलानवांशकस्थेमुर्खः मिथुनकन्यानवांश

Centre for the Arts

कस्थेरंगचरः सिंहनवांशकस्थेसक्रोधः धन्विमीननवांशकस्थेप्रथितबलः मकरकुंभनवांशकस्थेअल्पापत्यः कर्कटनवांशकस्थेल्पगात्रः एव वर्गो
मादित्यनवांशकावास्थितस्यग्रहदृष्ट्याचन्द्रेणफलंसमानामिति ॥ ८ ॥ अथास्यैवनवांशकदृष्टिफलस्याविशेषंवसन्ततिलकेनाह वर्गो
त्तमेति नवांशकव्यवास्थितेचन्द्रेनवांशकदृष्टिफलंद्विःप्रकारमुक्तं शुभमशुभंच यथाआरक्षिकइतिशुभं वधरुचिरित्यशुभंचतत्रवर्गोत्तमांशगते
चन्द्रेयत्ग्रहदृष्टिजंफलंशुभमुक्तम् तत्पुष्टमतीवशुभंभवति स्वांशकस्थेतुयच्छुभमुक्तंतन्मध्यमं परनवांशकव्यवस्थितेयच्छुभंतल्लघुस्तोकं
विज्ञेयं एवंशुभफलस्यपुष्टतामध्यतालघुताचअशुभमुत्क्रमेण अशुभमनिष्टंयत्फलंतदुत्क्रमेणाविपरीतंज्ञेयम् परनवांशकस्थस्यचंद्रस्ययद

वर्गोत्तमस्वपरगेषुशुभंयदुक्तंतत्पुष्टमध्यलघुताशुभमुत्क्रमेण । वीर्यान्वितोंशकपातिर्निरुणाद्विपूर्वराशी
क्षणस्यफलमंशफलंददाति । ९ । इतिबृहज्जातकेदृष्टिफलाऽध्यायः । १९ ।

शुभंदर्शनफलमुक्तं तदतीवाशुभंभवति स्वनवांशकस्थस्यमध्यमं वर्गोत्तमांशकस्थस्यलघुता एवंलग्नादित्ययोरपिदृष्टिफलंयोज्यंजातके
सर्वाण्येवफलानिभवंतीतिप्राप्तं यस्माद्यवनेश्वरः अन्योन्यराश्यंशकसंप्रयोगैरन्योन्यसंदर्शनसंगमैश्च अन्योन्यसंयोगविकल्पनाभि
रिदंसमुद्रांबुवदप्रमेयामिति अतःसदैवराशिदृष्टिनवांशकदृष्टिफलयोरपिसदैवपंक्तिंप्राप्नोति तत्रनवांशकपतौबलवति राशिदर्शनफ
लबाधनार्थमाह वीर्यान्वितइति यस्मिन्नवांशकेव्यवास्थितश्चन्द्रोलग्नंवाभवति तस्यनवांशकस्ययोधिपातिःसचेद्वीर्यान्वितोबलवान्भ

वति तदानिरुणद्धिपूर्वंप्रथमंनिवारयति किंसर्वमेव नहिराशीक्षणस्यफलंनहोराद्रेष्काणद्वादशभागेक्षणस्यतत्‌हित्वांशेक्षणफलमेवददाति अथांशकेपतिर्बलवान्नभवति तदाराशीक्षणांशकेक्षणफलेउभेअपिवाच्ये एवंचन्द्रलग्नयोरुभयोरपि आदित्यस्यतुनवांशकेक्षणफलमेववक्तव्यम्‌ यस्मात्तस्यराशीक्षणफलमिहनोक्तमिति ॥ ९ ॥ इतिदृष्टिफलाऽध्यायएकोनविंशतिः ॥ १९ ॥

अथातोभावाध्यायोव्याख्यायते तत्रादित्यस्यलग्नगतस्यद्वितीयस्थस्यचफलंमन्दाक्रांतयाह शूरइतिशूरःसंग्रामप्रियःस्तब्धःचिरकार्यकृत्‌ विकलनयनःहीनदृष्टिःनिर्घृणःनिर्दयः एवंविधोऽर्केरवौतनुस्थेलग्नस्थेजातोभवति एतत्तावत्सर्वलग्नेषुसामान्यफलंभवति अथ

अथभावाध्यायप्रारंभः । शूरस्तब्धोविकलनयनोनिर्घृणोर्केतनुस्थे मेषेसस्वस्तिमिरनयनःसिंहसंस्थेनिशान्धः । नीचेऽधोऽस्वःशशिगृहगतेबुद्बुदाक्षःपतंगे भूरिद्रव्योनृपहृतधनोवक्त्ररोगीद्वितीये ॥ १ ॥

मेषसिंहतुलाकर्कटानामन्यतमेलग्नगतेर्केतदापूर्वोक्तंफलंनभवति वक्ष्यमाणंचोक्तराशिनांप्रतिराशिफलंभवति मेषेसस्वइति मेषलग्ने तत्रस्थेचार्केसस्वःसार्थः तिमिरनयनःचक्षुरोगीभवति तिमिरश्चक्षुरोगीतिप्रसिद्धः सिंहलग्नेतत्रस्थेचार्केनिशांधः रात्र्यंधोभवति आदित्यस्यनीचःतुलातस्मिंल्लग्नगतेतत्रस्थेचार्केसूर्येधःनेत्रहीनोऽस्वः दरिद्रश्चभवति शशिगृहेकर्कटेलग्नेतत्रस्थेपतंगेचार्केबुद्बुदेक्षणःपुष्पिताक्षोभवति भूरिद्रव्यइति लग्नात्‌द्वितीयेर्केभूरिद्रव्यःप्रभूतार्थः नृपहृतधनःराज्ञाहृतस्वोवक्त्ररोगीमुखपीडार्तश्चभवति ॥ १ ॥

Indira Gandhi National Centre for the Arts

अथलग्नात् तृतीयचतुर्थपंचषष्ठस्थानस्थार्कफलमौपच्छन्दासिकेनाह मतीति मतिःबुद्धिःविक्रमःपराक्रमः एतौविद्येतेयस्यतथावि धस्तृतीयगेऽर्केरवौभवति विसुखोदुःखितःपीडितमानसःनित्योद्विग्नचित्तः एवंविधश्चतुर्थगेऽर्केजातोभवति असुतःविपुत्रःधनवर्जितोद रिद्रः एवंविधस्त्रिकोणपञ्चमस्थेरवौजातोभवति बलवान्बलयुतः शत्रुजितश्चशत्रुभिरिरिभिःजितः एवंविधः शत्रुयातेषष्ठस्थानस्थे र्केजातोभवति केचिद्बलवान्नष्टरिपुश्चशत्रुयातइतिपठंति तथाचसत्य; षष्ठेरिपुरोगशोकघ्नः आचार्येणात्रयवनेश्वरमतमंगीकृतंयतः

मतिविक्रमवान्तृतीयगेऽर्केविसुखःपीडितमानसश्चतुर्थे । असुतोधनवर्जितस्त्रिकोणेबलवाञ्छत्रु
जितश्चशत्रुयाते । २ । स्त्रीभिर्गतःपरिभवंमदगेपतंगेस्वल्पात्मजोनिधनगेविकलेक्षणश्च ।
धर्मेसुतार्थसुखभाक्सुतशौर्यभाक्खेलाभेप्रभूतधनवान्पतितस्तुरिःफे । ३ ।

षष्ठस्थानास्थितानांपापानांयवनेश्वराणामिष्टंफलमभिहितं तथाचशुचिध्वजःषष्ठाश्रितोऽर्कोविषशस्त्रदाहक्षुद्रोगशत्रुव्यसनोपतप्तं काष्ठा श्मपातोचविशीर्णदन्तान्यूनेटवीदंष्ट्रनखिक्षतांश्च कुजोगतस्तत्रपरिक्षतांगदृग्व्याधितंधिक्कृतिकर्शितंच सौरःशिरोश्माशनिपातवाता द्विमुष्टिपातोपहतंचकुर्यात् अनेनैवातिदेशंपापानामाचार्यःकरिष्यत्यर्कवत्॥२॥ अथलग्नात्सप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशस्थेऽर्केजा तस्यस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह स्त्रीभिर्गतइति पतंगेआदित्येमदगेसप्तमस्थानस्थेजातः स्त्रीभिःयोषिद्भिःपरिभवंगतःप्राप्तोभवति केचि

न्मदनपतगइतिपठन्ति निधनगेअष्टमस्थेपतंगेसूर्येस्वल्पात्मजः अल्पापत्यःविकलेक्षणश्च विकलेअक्षीणियस्य अदृढचक्षुर्भवति हीन
दृष्टिर्भवतीत्यर्थः धर्मेनवमस्थेसुतार्थसुखभाक्सुताःपुत्राःअर्थोधनंसुखंसुखमावः एषांभागीभवति केचिद्धर्मेसुतार्थगहितइतिपठन्ति त
थाचसत्यः साध्वाचारविरोधरुजःप्रदोदौत्यकृन्नवमसंस्थः खेदशमेसुखशौर्यभाक् सुखितोबलीचभवति लाभेएकादशेप्रभूतधनवान्
बहुवित्तोभवति रिःफेद्वादशेपतितः स्वकर्मपरिभ्रष्टोभवति इत्यादित्यचारः ॥ ३ ॥ अथचन्द्रेलग्नाद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठस्थेजा
तस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह मूकइति मूकोवाग्घीनःउन्मत्तःधातुवैषम्याद्यथेष्टकारीजडःअप्रतिपन्नःअन्धःनेत्रहीनः हीनःअनुचित

मूकोन्मत्तजडान्धहीनबधिरप्रेष्याःशशांकोदये स्वर्क्षाजोच्चगतेधनीबहुसुतःसस्वःकुटुंबीधने ।
हिंस्त्रोभ्रातृगतेसुखेसतनयेतत्प्रोक्तभावान्वितोनैकारिर्मृदुकायवान्हिमदनस्तीक्ष्णोलसश्चारिगे । ४ ।

कर्मकृत् बधिरःश्रोत्रेंद्रियहीनः प्रेष्योदासः एषामन्यतमोजातः शशांकोदयेशशांकेचन्द्रेउदयेलग्नस्थेजातोभवति एतन्मेषवृषकर्कटवर्ज्यं
तेषांविशेषमाह स्वर्क्षाजोच्चगतइति स्वर्क्षःकर्कटकःतस्मिंल्लग्नेतत्स्थेचंद्रमसिधनीवित्तवान्भवतिअजेमेषलग्नेतत्स्थेचंद्रमसिबहुसुतःप्र
भूतपुत्रोभवति चंद्रस्योच्चोवृषःतस्मिंल्लग्नेचंद्रेसस्वःअर्थवान्भवति धनेलग्नाद्द्वितीयेचंद्रेकुटुंबीबहुकुटुंबोभवति भ्रातृगतेतृतीयस्था
नस्थेहिंस्त्रःक्रूरोभवतिप्राणिवधकोवा सुखेचतुर्थेसतनयेतनयेनपंचमस्थानेनयुक्तेतत्प्रोक्तभावान्वितस्तेनप्रोक्तेनकथितेनभावेनान्वितोयु

काभवति तेनसुखसुखितस्तनयेपुत्रान्वितइति नैकारिरित्यनेकारिःबहुशत्रुः मृदुकायःसुकुमारशरीरः मृदुवन्हि;नातिप्रदीप्ताग्निः मृदुमदनःमैथुनशीघ्रगःतीक्ष्णउग्रस्वभावःअलसःक्रियास्वपटुः एवंविधोरिगेलग्नात् षष्ठस्थेचन्द्रे जातोभवति॥४॥अथलग्नात्सप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युःपरर्द्धिमत्सरी तीव्रमदःअतिमदनः एवंविधोमदेसप्तमस्थेचंद्रेजातोभवति बहुमतिःबहुप्रज्ञः चपलबुद्धिरित्यर्थः व्याध्यर्दितः रोगपीडितः एवंविधोष्टमस्थेचंद्रेजातोभवति सौभाग्यंसर्वजनवाल्ल

ईर्ष्युस्तीव्रमदामदबहुमतिर्व्याध्यर्दितश्चाष्टमे सौभाग्यात्मजमित्रबंधुधनभाग्धर्मस्थितेशीतगौ।
निष्पत्तिंसमुपैतिधर्मधनधीशौर्यैर्युतःकर्मगे ख्यातोभावगुणान्वितोभवगतेक्षुद्रोंगहीनोव्यये।५॥

भ्यंआत्मजाःपुत्राःमित्राणिसुहृदःबांधवाःस्वजनाः धनंवित्तंएषांभागीभवति शीतगौचंद्रेधर्मस्थेनवमस्थानाश्रितेजातोभवति निष्पत्तिःनिष्पादनं सर्वकर्मसमुपैतिगच्छति धर्मधनधीशौर्यैर्युक्तः धर्मेणधनेनवित्तेनाधियाबुद्ध्याशौर्येणबलेनयुतः एवंविधः कर्मगेदशमस्थानस्थेचंद्रेजातोभवति ख्यातइति ख्यातःसर्वत्रप्रसिद्धः भावगुणान्वितः भावोएकादशोलाभस्थानंतेनान्वितः सलाभइत्यर्थः एवंविधोभवगतेएकादशस्थेचंद्रेजातोभवति क्षुद्रोहिंस्रस्वभावः अंगहीनः अवयवरहितः एवंविधोव्ययेद्वादशस्थेचन्द्रेजातोभवति इतिचन्द्रचारः॥५॥

अथ लग्नादिस्थयोर्भौमबुधयोर्जातस्यस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह लग्नेइति लग्नस्थेकुजेप्रहारादिनाक्षततनुः विक्षतशरीरः धनगेद्वि

तीयस्थेकदन्नः कुत्सितान्नाशीभवति धर्मेनवमेऽघवान्पापरतोभवति अन्यसंस्थोदिनकरप्रतिमः अन्येषुपरिशिष्टस्थानेषुस्थितोदिनकर
प्रतिमोर्कतुल्यफलःतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टमदशमैकादशद्वादशेषुयान्येवादित्यस्यफलान्यमिहितानितान्यवभौमस्यवाच्यानि त
द्यथा तृतीयेमतिविक्रमवांश्चतुर्थेविसुखः पीडितमानसः पंचमेसुतधनवर्जितः षष्ठेबलवान्शत्रुजितः सप्तमेस्त्रीभिःपरिभवंगतः अष्ट
मेस्वल्पात्मजः नवमेविकलेक्षणः दशमेसुखशौर्यवान् एकादशेप्रभूतधनवान् द्वादशेपतितः इतिभौमचारः अथबुधचारः विद्वान्धनीत्या

लग्नेकुजेक्षततनुर्धनगेकदन्नोधर्मेघवान्दिनकरप्रतिमोन्यसंस्थः । विद्वान्धनीप्रखलपंडितमंत्र्यशत्रु
धर्मज्ञविश्रुतगुणःपरतोर्कवज्ज्ञे । ६ । विद्वान्सुवाक्यःकृपणःसुखीचधीमानशत्रुःपितृतोधिकश्च ।

दिज्ञेबुधेलग्नगतेविद्वान्पंडितोभवति द्वितीयेधनवान् तृतीयेप्रखलःप्रकर्षेणखलोदुर्जनः चतुर्थेपण्डितः पंचमेमन्त्री षष्ठेऽशत्रुःविगतारिपुः
सप्तमेधर्मज्ञः अष्टमेविश्रुतगुणःप्रख्यातगुणः परतोनंतरान्यस्थाने अर्कवत्सूर्यवत् नवमदशमैकादशद्वादशेषुयान्यर्कस्यफलान्यभिहि
तानितान्येवबुधस्यवाच्यानि तद्यथानवमेसुतार्थसुखभाक् दशमेसुखशौर्यभाक् एकादशेप्रभूतधनवान् द्वादशेपतितइति इतिबुधचारः।६॥
अथलग्नादिस्थस्यजीवस्यफलमिंद्रवज्रयाह विद्वानिति जीवेगुरौविलग्नात्प्रभृतिस्थितेषुद्वादशेषुस्थानेषुक्रमशः परिपाट्यैतानिफला
नि तद्यथा लग्नस्थेगुरौविद्वान्पण्डितोभवति द्वितीयेसुवाक्यः शोभनवचनः तृतीयेकृपणःअदाता चतुर्थेसुखीपंचमेधीमान्बुद्धिमान्षष्ठे

ऽशत्रुः विगतरिपुः सप्तमेपितृतोधिकः पितुःसकाशाद् गुणाधिकः अष्टमेनीचः स्वकुलानुचितकर्मकृत् नवमेतपस्वी विद्यमानतपः दश
मेसधनःसवित्तःएकादशेसलाभःलाभयुक्तः द्वादशेखलःक्रूरचेष्टः इतिबृहस्पतिचारः ॥ ७ ॥ अथलग्नादिस्थस्यशुक्रस्यफलंचित्रतया
ह स्मरनिपुणइति स्मरनिपुणःकामकुशलःसुखितःसंजातसुखः एवंविधोविलग्नस्थेभृगुपुत्रेशुक्रेजातोभवति प्रियकलहःकलहवल्लभः सुर
तप्सुःसुरताभिलाषीएवंविधोस्तगतेसप्तमस्थेशुक्रेजातोभवति तनयगतेपंचमस्थेशुक्रेसुखितोभवति गुरुवदतोन्यगृहे अतोस्मात्स्थान

नीचस्तपस्वीसधनःसलाभःखलश्चजीवेक्रमशोविलग्नात् ॥ ७ ॥ स्मरनिपुणःसुखितश्चविलग्ने
प्रियकलहोस्तगतेसुरतेप्सुः। तनयगतेसुखितोभृगुपुत्रेगुरुवदतोन्यझषेद्रविणीस्यात् ।८।
अदृष्टार्थोरोगीमदनवशगोत्यन्तमलिनः शिशुत्वेपीडार्तःसवितृसुतलग्नेत्यलसवाक् ।

त्रयादन्यस्मिन्गृहेस्थानेगुरुवत् जीववत्फलानिवक्तव्यानि द्वितीयतृतीयचतुर्थषष्ठाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशेषुयान्येवगुरोः बृहस्पतेः ९
फलान्यभिहितानि तान्येवशुक्रस्यवक्तव्यानि तद्यथाद्वितीयेसुवाक्याभवति तृतीयेकृपणःचतुर्थेसुखीषष्ठेऽशत्रुः अष्टमेनीचः नवमे
तपस्वीदशमेसधनः एकादशेसलाभःद्वादशेखलःसधनोंत्येमीनेयत्रतत्रभावस्थेसधनः वित्तवान्भवति स्थानोक्तंतत्फलंनभवति केचिद्गु
रुवदन्यतस्तुझषेद्रविणीस्यादितिपठंतिअतोनंतरंपरिशेषस्थानेषुगुरुवत् झषेमीनेद्रविणीस्यात् भवेदिति इतिशुक्रचारः ॥ ८ ॥ अथल

ग्रादिस्थस्यसौरस्यफलंशिखरिण्याह अदृष्टार्थोरोगीति अदृष्टार्थःनित्यंदरिद्रः रोगीव्याधितः मदनवशगः कामाधीनः अत्यन्तमलिनः
अतीवमलोपेतः शिशुत्वेत्राल्येपीडार्तोव्याध्यर्दितः अलसवाक् अव्यक्तभाषी एवंविधः सवितृसुतेसौरेलग्नस्थितेजातोभवति यदितुल
धन्विमकरकुंभमीनानामन्यतमोराशिःलग्नगतोनभवति तदातदेतदुक्तंफलंभवति एषामन्यतमेलग्नगतेस्यसौरस्यफलमाह गुरुस्वर्क्षो
च्चस्थइति गुरुक्षेत्रेधन्विमीनौ शनैश्चरस्यस्वर्क्षे स्वक्षेत्रेमकरकुंभौतस्यैवोच्चस्तुला एषामन्यतमोराशिः यदिलग्नगतोभवति तत्रास्थिते
च सौरेनृपतिसदृशः राजतुल्योभवति ग्रामपुरपःग्रामाणांपुराणांचाधिपतिः सुविद्वान्पण्डितःचार्वंगः शोभनावयवश्चभवति केचित्तु

गुरुःस्वर्क्षोच्चस्थेनृपतिसदृशोग्रामपुरपःसुविद्वांश्चार्वंगीदिनकरसमोन्यत्रकथितः । ९ ।

हृत्स्वर्क्षोच्चस्थइतिपठन्ति तदयुक्तंयस्मात्सारावल्यामुक्तम् स्वोच्चेस्वजीवभवनेक्षितिपालतुल्योलग्नेऽर्कजेभवतिदेशनराधिनाथः शेषे
षुदुःखगदपीडितएवबाल्येदारिद्र्यकामवशगोमलिनोलसश्च १ दिनकरसमोन्यत्रकथितइति अन्यत्रद्वितीयादिषुस्थानेषुदिनकरसमोर्कतु
ल्यः कथितउक्तः यान्यादित्यस्यफलान्यभिहितानितान्येवसौरस्यवाच्यानि तद्यथा द्वितीयेभूरिद्रव्योनृपहृतधनोवक्त्ररोगीचभवति तृ
तीयेमतिविक्रमवान् चतुर्थेविसुखःपीडितमानसः पंचमेअसुतोधनवर्जितः षष्ठेबलवान् शत्रुर्नीजतः सप्तमेस्त्रीभिः परिभवंगतः अ
ष्टमेस्वल्पात्मजोविकलेक्षणश्च नवमेसुखशौर्यभाक् दशमेसुखशौर्यभाक् एकादशेप्रभूतधनवान् द्वादशेपतितइति इतिशनैश्चरचारः।९।

Indira Gandhi National Centre for the Arts

अथलग्नादारभ्ययेतन्वादयोभावास्तेषुभावेषुव्यवस्थितानांसर्वेषामेवग्रहाणांफलविशेषंमालिन्याह सुहृदादिति यदेतत्प्रतिग्रहंलग्नात्प्रभृ
तिद्वादशसुस्थानेषुफलमनुपरिचिंत्यं भावाःतनुकुटुंबसहोत्थादयःलग्नदेहादिभावैरिति लग्नंदेहःशरीरंपरिकल्प्यंलग्नादारभ्यतनुकुटुंबस
होत्थादयोभावाःपरिकल्प्याःअत्रकाभ्रांतिःतत्रोच्यते अस्त्येवयस्माद्यवनेश्वरः मूर्तिचहोरांशशिभंचविंद्यादितिअत्रशशिभान्नपरिकल्प्या
लग्नात्परिकल्प्याःतेषुशरीरादिभावेषुयोग्रहोव्यवस्थितःसतस्यभावस्यपुष्टिंकृशतांवाकरोति कथमित्याह सुहृदरिपरकीयाःस्वर्क्षतुंगस्थिता
नांफलमनुपरिचित्यमिति सुहृत्क्षेत्रंमित्रर्क्षंअरिक्षेत्रंशत्रुभंपरकीयमुदासीनभंस्वर्क्षमात्मीयक्षेत्रंतुंगमुच्चभंएतेषुस्थानेषुस्थितानांफलमनुप

सुहृदरिपरकीयस्वर्क्षतुंगस्थितानांफलमनुपरिचिंत्यंलग्नदेहादिभावैः ।

रिचिन्त्यम्परिकल्प्यम्भावस्थोग्रहोयादृशेक्षेत्रेभवतितादृशंफलंप्रयच्छति नन्वत्रसुहृदादिक्षेत्राणांपरिगणनाकृता तत्रनशुभाशुभफलवि
भागउक्तःउच्यते अर्थादेवैतद्गम्यतेतथामित्रक्षेत्रस्थोभाववृद्धिंकरोति शत्रुक्षेत्रादिस्थश्चतद्धानिंतत्रचयेशुभाशुभक्षेत्रेनोक्तोत्रिकोणनीचभे
तेपिग्राह्येमित्रादिक्षेत्रान्यक्षेत्रोपलक्षणानिज्ञेयानिकःपुनरपिअरिपरकीययोर्विशेषउच्यते उदासीनोत्रपरोभिप्रेतःअरिःशत्रुःपरउदासीनः
तत्रैतदुक्तंभवति पापः सौम्योवानीचस्थःशत्रुक्षेत्रस्थोवायस्मिन्भावेव्यवस्थितः तस्यभावस्यहानिंकरोति उदासीनक्षेत्रस्थोनहानिंनचवृ
द्धिं मित्रक्षेत्रेस्वक्षेत्रेमूलत्रिकोणेस्वोच्चेव्यवस्थितोभावस्यवृद्धिमिति एतत्केषांचिन्मते तथाचभगवान्गार्गिः नीचर्क्षरिपुगेहस्थोग्रहोभाव

Indira Gandhi National Centre for the Arts

न्गृहेस्वक्षेत्रगतजातः कुलसमःस्वकुलतुल्योभवति एवंद्वयोःस्वक्षेत्रस्थयोःकुलमुख्यः स्वकुलप्रधानःस्वकुलाधिकःत्रिषुबन्धूनांपूज्यः चतुर्षुधनीवित्तवान्पंचसुसुखीषट्सुभोगीनृपतुल्यःकेचिद्भूपइतिपठन्ति सचोपमानाद्भूपतिरिव भूपस्तत्समत्वमेवमुक्तं स्वल्पजातकेप्युक्तम् कुलतुल्यकुलाधिकबन्धुमान्यधनिभोगिनृपसमनरेंद्राःएवंषट्सुनृपसमःसप्तसुनृपोराजा एवंगुणः एकोत्तरवृद्ध्यास्वक्षेत्रगेषुजातोभवति परविभवेत्यादि एकएकवृद्ध्याइत्यनुवर्ततेमित्रभेष्वेकवृद्ध्यास्थितेषुपरविभवसुहृत्स्वबन्धुपोष्यागणपबलेशनृपाश्चजाताभवन्ति तेनैकस्मिन्मित्रक्षेत्रस्थेगृहेजातःपरविभवपोष्योभवतिपरजीवीत्यर्थः द्वयोःसुहृत्पोष्यःत्रिषुस्वपोष्योज्ञातिपोष्योभवति चतुर्षुबंधुपोष्यःभ्रातृ

परविभवसुहृत्स्वबन्धुपोष्यागणपबलेशनृपाश्चमित्रभेषु ॥ १ ॥
जनयतिनृपमेकोप्युच्चगोमित्रदृष्टः प्रचुरधनसमेतंमित्रयोगाच्चसिद्धम् ।

पोष्यइत्यर्थः पञ्चसुगणपः गणस्वामी षट्सुबलेशोसेनापती सप्तसुनृपोराजा ॥ १ ॥ अथोच्चगतस्यैकस्यापिमित्राद्दृष्टस्यफलमेकोत्तरवृद्ध्यानीचशत्रुस्थानांचमालिन्याह जनयतीति एकोप्युच्चगतोग्रहोमित्रदृष्टः सुहृदवलोकितः नृपंराजानंजनयति उत्पादयति एवमेकोप्युच्चगतोमित्रयोगान्मित्रयुक्तत्वात्प्रचुरधनसमेतंपर्याप्तवित्तयुक्तंसिद्धंचसर्वत्रावाप्तभूपंजनयति विधनविसुखमूढेत्यादि एकवृद्ध्येत्यनुवर्तते एकवृध्याशत्रुनीचर्क्षगेषु शत्रुक्षेत्रस्थेषुनीचगेषुवाग्रहेषुविधनविसुखमूढव्याधितांबन्धतप्तावधदुरितसमेताजाताःभ

Indira Gandhi National Centre for the Arts

वन्ति तेनयस्यजन्मन्येकोग्रहः शत्रुक्षेत्रगोनीचगोवाभवति सविधनःविगतधनोभवति दरिद्रः यस्यद्वौसविसुखोदुःखितःयस्यत्रयःसमूढःविचित्तः यस्यचत्वारः सव्याधितःपीडितःयस्यपंचसबन्धनयुक्तोभवति यस्यषट्सतप्तोभवति बहुदुःखसंतप्तः यस्यसप्तसवधदुरितसमेतोभवति वधःव्ययोदुरितंदुष्कृतं वधएवदुरितं तेनसमेतोयुक्तोवानीचेयद्यपिसप्तनसंभवंति तथापिवज्रादिवत् पूर्वशास्त्रानुसारेण तत्फलोपदेशः॥२॥अथकुंभलग्नजातस्याशुभंफलमुपजातिकयाह नकुंभलग्नमितिसत्याचार्यः कुंभलग्नंजन्मानिनशुभमाह नशोभनमुक्तवान्तथाचसत्यःजन्मनिचन्द्रःश्रेष्ठःप्रवदेद्धोरारिनिधनवर्ज्यःस्यात् होराचमवेदिष्टाद्विपदेष्विहकुंभवर्ज्यंहि कुंभविलग्नेजातोभवतिन

विधनविसुखमूढव्याधितोबन्धतप्तोवधदुरितसमेतःशत्रुनीचर्क्षगेषु ॥ २ ॥

नकुम्भलग्नंशुभमाहसत्योनभागभेदाद्यवनावदंति । कस्यांशभेदोनतथास्तिराशेरतिप्रसंगस्त्वितिविष्णुगुप्तः । ३ ।

रोदुःखशोकसंतप्तइति नभागभेदादिति पुराणयवनाभागभेदाद्द्वादशभागभेदाज्जन्मनिकुंभलग्नमशुभमिति यस्यतस्यलग्नस्यकुंभद्वादशभागेजन्मनशुभमिति तेषांमतंकुंभलग्ने तथाचतन्मतानुसारिणाश्रुतकीर्तिनाप्युक्तं सर्वस्मिल्लग्नगतेकुंभद्विरसांशकोयदाभवति राशौ नतदासुखितः परान्नभोजीभवेत्पुरुषइति अत्रविष्णुगुप्तचाणक्यावाहतुः कस्यांशभेदइति यद्कुंभागभेदात्कुंभलग्नंजन्मनिनशुभं तत्कस्यराशेर्लग्नगतस्यकुम्भद्वादशभागोनास्त्यपितुसर्वस्यैवास्तिविद्यते यस्माद्यदिकुम्भस्यद्वादशभागोनशुभस्तदासर्वाण्येवलग्नोक्तानि

फलानिनिरर्थकानिभवंति तस्मादतिप्रसंगःतेनकुंभलग्नमेवाशुभंनतद्भागभेदइति तथाचतद्वाक्यंकुम्भद्वादशभागोलग्नगतोनप्रशस्य
तेयवनैः यद्येवंसर्वेषांलग्नगतानामनिष्टफलंनस्यात्घटयोगाद्राशीनांनचतत्सर्वशास्त्रकाराणां तस्मात्कुम्भविलग्नोजन्मन्यशुभोनतद्भा
गइति॥३॥ अधुनाहोरास्थानांग्रहाणांफलंवसन्ततिलकेनाह यातेष्विति असद्ग्रहाःपापाःतेष्वसत्सुपापेषुसमभेषुविषमराशयवस्थितेषु
नकेवलंयावाद्दिनेशहोरामादित्यहोरांयातेषुप्राप्तेषुविषमराशिषुपापाःप्रथमार्द्धस्थायदाभवंति तदाजातःख्यातःसर्वत्रप्रसिद्धःमहोद्यमबला

यातेष्वसत्स्वसमभेषुदिनेशहोरांख्यातोमहोद्यमबलार्थयुतोऽतितेजाः।
चान्द्रींशुभेषुयुजिमार्दवकांतिसौख्यसौभाग्यधीमधुरवाक्ययुतःप्रजातः॥ ४ ॥

तास्वेवहोरास्वपरर्क्षगेषुज्ञेयानराःपूर्वगुणेषुमध्याः। व्यत्यस्तहोराभवनास्थितेषुमर्त्याभवंत्युक्तगुणैर्विहीनाः।५।

र्थयुतःमहत्सुकार्येषूद्यमरतोबलवान्वीर्यवान्अर्थयुतोधनवान् अतितेजाःअतितेजस्वीभवति चांद्रींशुभेष्विति युजियुग्मराशौशुभेषुसौम्य
ग्रहेषुचांद्रींहोरांयातेषुसमराशिषुप्रथमार्द्धस्थाःसौम्याःभवन्ति तदाजातोमार्दवयुतोमृदुस्वभावः कांतियुतोद्युतिमान्सौख्ययुतःसुखान्वि
तःसौभाग्ययुतःसर्वजनप्रियःधीयुतःमतिमान्मधुरवाक्ययुतःप्रियंवदः एतैर्गुणैर्युक्तोजातोभवति ॥४॥ अथपुनरपिहोरागतफलमिंद्रवज्र
याह तास्वेवेति तास्वेवपूर्वोक्तासुहोरास्वपरर्क्षगेष्वन्यराश्याश्रितेषुजातानराःसर्वेषुपूर्वोक्तगुणेषुमध्याःभवंतिएतदुक्तंभवति समराशिषुरवि

होरायांपापग्रहाणामवस्थानंभवति तदाजातानांपूर्वोक्तगुणामध्यामन्ति एवंविषमराशिषुचन्द्रहोरायांसौम्यग्रहाणामवस्थानंभवति त दाजातानांपूर्वोक्तगुणमध्याभवन्ति व्यत्यस्तहोराभवनास्थितेष्विति व्यत्यस्तासुविपरीतस्थासुहोरासुव्यत्यस्तेषुच भवनेषुराशिषुस्थिते षुग्रहेषुजातामर्त्यामनुष्याउक्तगुणैःप्रागुद्दिष्टैःगुणैःविहीनावर्जिताभवन्ति एतदुक्तंभवति समराशिषुचन्द्रहोरायांपापानामवस्थानंभवति तदाजातामहोद्यमबलार्थहीनाभवन्ति वितेजसश्च एवंविषमराशिषु आदित्यहोरायांसौम्यानामवस्थानंभवति तदाजातामार्दवकांति सौख्यसौभाग्यधीमधुरवाक्यविहीनाजाताभवंति अत्रचदर्शितेग्रहावस्थानेयथायथाग्रहबहुत्वंभवति तथातथागुणबहुत्वंवक्तव्यम् ॥५॥

कल्याणरूपगुणमात्मसुहृद्दृकाणेचन्द्रोन्यगस्तदधिनाथगुणंकरोति ।

अथद्रेष्काणावस्थानाच्चन्द्रस्यफलंवसन्ततिलकेनाह कल्याणरूपगुणमिति आत्मीयेद्रेष्काणेयदाचंद्रःस्थितोभवति अथवासुहृद्द्रेष्काणे स्थितस्तदाजातः कल्याणरूपगुणःप्रशस्तरूपः प्रशस्तगुणश्चभवति आत्मीयद्रेष्काणमित्रद्रेष्काणावस्थानंविनान्यद्रेष्काणावस्थितेचन्द्र मसिविचारः यस्मादुक्तान्यगस्तदधिनाथगुणंकरोति यस्मिन्द्रेष्काणेचन्द्रमाव्यवस्थितस्तस्ययोधिपतिः सयदिचन्द्रस्यतत्कालमध्यस्थ स्तदाजातस्यमध्यमौरूपगुणौभवतः अथद्रेष्काणाधिपतिश्चन्द्रस्यतत्कालमरिस्तदाजातोरूपगुणहीनोभवति व्यालोद्यतायुधेति व्याल द्रेष्काणः सर्पद्रेष्काणस्तत्रस्थेचन्द्रेजातः तीक्ष्णउग्रोभवति उद्यतायुधद्रेष्काणः सायुधस्तत्स्थेचन्द्रेजातोतिहिंस्रोमारणात्मकोभवति

प्राणिघातरतइत्यर्थः चतुश्चरणः चतुष्पदद्रेष्काणः तत्रस्थेचन्द्रेगुरुतल्परतोगुरुदाराभिगामीभवति अंडजद्रेष्काणः पक्षिद्रेष्काण स्तत्रस्थेचंद्रेऽटनः परिभ्रमणशीलोभवति आत्मीयादिद्रेष्काणस्थेचन्द्रमसिव्यालद्रेष्काणस्थेचन्द्रेसभवतः फलद्वयमपिवक्तव्यम् अ त्रव्यालद्रेष्काणः कर्कटद्वितीयःवृश्चिकाद्यःमीनतृतीयः उद्यतायुधद्रेष्काणः मेषाद्यःमेषतृतीयः मिथुनद्वितीयः सिंहाद्यः तुलद्विती यःकुंभाद्यश्चअत्रापिगुणद्वयांतर्भूतद्रेष्काणस्थेचन्द्रेफलद्वयंवक्तव्यमिति ॥ ६ ॥ अधुनामेषादिनवांशकजातस्यस्वरूपंशालिन्याह स्तेन इति मेषवर्ज्यमन्यस्मिन्राशौमेषलग्नगते नवांशकेजातस्तेनश्चौरोभवति वृषवर्ज्यवृषनवांशकेजातोभोक्ता असंचयशीलः एवंमिथुनव

व्यालोद्यतायुधचतुश्चरणांडजेषुतीक्ष्णोतिहिंस्रगुरुतल्परतोऽटनश्च । ६ । स्तेनोभोक्तापंडिताढ्योनरेंद्रः

क्लीबःशूरोविष्टिकृद्दासवृत्तिः । पापोहिंस्रोऽभीश्चवर्गोत्तमांशेष्वेषामीशाराशिवद्द्वादशांशैः ॥ ७ ॥

र्ज्यनवांशकेजातः पंडितोविद्वान्भवति कर्कटनवांशकेजातः आढ्यःईश्वरः सिंहांशकेनरेंद्रोराजा कन्यांशकेक्लीबः पुरुषाकाररहितः तुलांशकेशूरः संग्रामप्रियः वृश्चिकांशकस्थेविष्टिकृद्भारजीवी धन्वंशकेदासवृत्तिःमकरांशकेपापः कुंभांशकेहिंस्रःक्रूरः मीनांशकेऽभीःनि र्भयः केचिदधीरितिपठन्ति अधीःबुद्धिरहितः आचार्यस्यचाभीरभिमतं तथाचस्वल्पजातके तस्करभोक्तृविचक्षणधनिनृपतिनपुंसकाभ यदरिद्राः खलरापोग्रोत्कृष्टामेषाद्यानांनवांशभवाइति वर्गोत्तमांशेष्वेषामीशाः एष्वेवराशिषुवर्गोत्तमांशेषुजाताएषामेवपूर्वोक्तानामी

शाःस्वामिनोभवन्ति एतदुक्तंभवति मेषलग्नेमेंषनवांशकेजातश्चौरस्वामीभवति वृषलग्नेवृषनवांशकेजातोभ्रातॄणामसंचयशीलानां स्वामीभवति एवंमिथुनेपंडितस्वामी कर्कटलग्नेईश्वराणांस्वामीमहाधनिकः सिंहेनृपस्वामी महाराजाधिराजः कन्यायांक्लीबस्वामी तुलेशूराणांस्वामी वृश्चिकेभारवाहानांस्वामी धन्विनिदासानांस्वामी मकरेपापानांस्वामी कुंभेक्रूराणांस्वामी मीनांशकेऽमयानांस्वामी राशिवद्द्वादशांशैरिति द्वादशांशैःराशिवत्फलानिवाच्यानि यानिमेषादिस्थेचन्द्रमासिफलान्यभिहितानि वृत्तातान्नदृगित्येवमादीनितान्येवमेषादि द्वादशांशकजातस्यवक्तव्यानीति ॥ ७ ॥ अथभौमसौरयोः स्वत्रिंशांशकस्थयोःफलंवसन्ततिलकेनाह जायान्वितइ

जायान्वितोबलविभूषणसत्वयुक्तस्तेजोतिसाहसयुतश्चकुजेस्वभागे ।
रोगीमृतःस्वयुवतिर्विषमोन्यदारोदुःखीपरिच्छदयुतोमलिनोर्कपुत्रे ॥ ८ ॥

ति जायान्वितोभार्यायुक्तः बलंवीर्यंविभूषणान्यलंकरणानि सत्वमौदार्यंएतैर्युक्तः तथातितेजाः अतिसाहसेनासमीक्षितकार्यकरणेनच युक्तः एवंविधः कुजेभौमेस्वभागेस्वत्रिंशांशकस्थेजातोभवति रोगीव्याधितः मृतस्वयुवतिः मृतास्वाआत्मीयायुवतिर्भार्यायस्य विषमः क्रूरः अन्यदारोन्यसंबंधिनीदारायस्यपरदारासक्तः दुःखीनिःसुखःपरिच्छदयुतःगृहवस्त्रपरिवारोपेत:मलिनःमलोपेतः एवंविधोर्कपुत्रेसौरे स्वत्रिंशांशकस्थेजातोभवति नन्वत्रत्रिंशांशकग्रहणंनास्ति तत्कथंज्ञायते त्रिंशांशकफलमेतत् उच्यतेशुक्रफलाभिधानेत्रिंशांशकग्रहणंभ

विष्यति ॥ ८ ॥ अथजीवबुधयोःस्वत्रिंशांशकस्थयोःजातस्यस्वरूपवसन्ततिलकनाह स्वांशइति धनेनवित्तेनयशसाकीर्त्यासुखेननिर्दु खत्वेनबुध्याप्रज्ञयाचयुक्तः तेजस्वीसोत्साहः पूज्यःलोकवन्द्यः निरुक्स्वस्थदेहः उद्यमवान्उत्थानशीलःभोगवान्भोगसंयुक्तः एवंविधा गुरौजीवेस्वत्रिंशांशकस्थेजाताभवन्ति मेधाबुद्धिःकलागीतवाद्यनृत्यपुस्तकचित्रकर्मादिकाःकपटःदांभिकत्वंकाव्यंकवेःकर्मविवादःवाक्प टुत्वम् शिल्पंतक्षकर्मादि शास्त्रार्थःसतामाचारानुष्ठानं साहसमसमीक्षितकार्यकरणशीलताअतिमान्योतिपूज्यः एवंविधा; शशिजेबुधे

स्वांशेगुरौधनयशःसुखबुद्धियुक्तास्तेजस्विपूज्यनिरुगुद्यमभोगवन्तः ।
मेधाकलाकपटकाव्यविवादशिल्पशास्त्रार्थसाहसयुताशशिजेतिमान्याः ॥ ९ ।
स्वेत्रिंशांशेबहुसुतसुखारोग्यभाग्यार्थरूपः शुक्रेतीक्ष्णःसुललितवपुःसुप्रकीर्णेंद्रियश्च ।

स्वत्रिंशांशकस्थेजाताःभवंति केचिदत्रसर्वत्रैकवचनमेवेच्छन्ति तथापिनकश्चिद्दोषः ॥ ९ ॥

अथशुक्रस्यस्वात्रिंशांशकस्थस्यभौमादित्रिंशांशकस्थयोश्चन्द्रार्कयोश्चजातस्यस्वरूपंमन्दाक्रांतयाह स्वेत्रिंशांशेइति बहुसुतः प्रभूतपुत्रः बहुसुखोऽपारिमितसुखः आरोग्येणनिरोगतयाभाग्यैःजनप्रियत्वेनअर्थेनधनेनरूपेणसुचारुतयासंयुक्तः केचिद्भार्यार्थरूप इतिपठन्ति भार्ययाकलत्रेण तथातीक्ष्णःक्रूरःसुललितवपुःशोभनशरीरः सुप्रकीर्णेंद्रियःविक्षिप्तेंद्रियःसुप्रकीर्णानिविक्षिप्तानींद्रियाणिय

Indira Gandhi National Centre for the Arts

स्य बहुस्त्रीगमनशीलः एवंविध:शुक्रेस्वत्रिंशांशकस्थेजाताभेवात शूरस्तब्धावित्यादि आरपूर्वांशकेषुभौमप्रथमेषुभागेषुरविशशियुक्तेष्व
र्कचन्द्रसंयुक्तेषुयथासंख्यंफलानि तद्यथा भौमत्रिंशांशकस्थेर्केशूरःसंग्रामप्रियः चन्द्रस्तब्धश्चिरकारी सौरात्रिंशांशकस्थेर्केविषमःक्रूरःभ
वति चन्द्रमासिवधकः जीवत्रिंशांशकस्थेर्केसद्गुणोभवति चन्द्रमस्याढ्यःईश्वरः बुधत्रिंशांशकस्थेर्केसुखीभवति चन्द्रेज्ञःपण्डितः शुक्र
त्रिंशांशकस्थेर्केचार्वंगः शोभनशरीरःचन्द्रमसीष्टःसर्वजनप्रियः एवमारपूर्वेष्वंशेषु आरोंगारकः पूर्वःप्रथमोयेषामंशकानांत्रिंशद्भागा
नांतेष्विति ॥ १० ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौआश्रययोगाऽध्यायएकविंशतिःसमाप्तः ॥ २१ ॥

शूरस्तब्धौविषमवधकौसद्गुणाढ्यौसुखिज्ञौचार्वंगेष्टौरविशशियुतेष्वारपूर्वांशकेषु॥ १०॥ इति आ०यो०

स्वर्क्षतुंगमूलत्रिकोणगाः कण्टकेषुयावन्तआश्रिताः । सर्वएवतेन्योन्यकारकाःकर्मगस्तुतेषांविशेषतः ॥ १ ॥

अथातःप्रकीर्णकाऽध्यायोव्याख्यायते मिश्रःप्रकीर्णकइत्युच्यते तत्रग्रहाणांपरस्परंकारकसंज्ञांवैतालीयेनाह स्वर्क्षेति स्वर्क्षेस्वक्षेत्रेयोग्रह
स्थितःयश्चतुंगेस्वोच्चे यश्चमूलत्रिकोणेस्थितः सचयदिलग्नकण्टकेषुकेंद्रेष्वाश्रितःस्थितोभवति एवंविधस्यग्रहस्यान्योप्येवंविधः केंद्र
गोयदिभवति तदातौग्रहावन्योन्यंपरस्परंकारकाख्यौभवतः अनेनप्रकारेणयःकर्मगःयोयस्मात्ग्रहात्दशमस्थानस्थःसविशेषतः विशेषे
णतेषांग्रहाणांमध्यात्कारकसंज्ञांलभते अतउक्तं कर्मगस्तुतेषांविशेषतइति ॥ १ ॥

अथास्यैवोदाहरणप्रदर्शनार्थंरथोद्धतयाह कर्कटेति यथाकर्कटोदयेकुलीरलग्नेतत्स्थेचोडुपेचन्द्रे कुजोंगारकःयमःसौरःअर्कःआदित्यःसूरिः बृहस्पतिःएतेकुजयमार्कसूरयःस्वोच्चगाःआत्मीयतुंगस्थायदिभवन्तिकुजोमकरेयमस्तुलेअर्कोमेषेसूरिःकर्कटेतदातेपरस्परमन्योन्यंकारका ।नगदिताउक्ताःअनेनप्रकारेणयावन्तोभवंति तावन्तःपरस्परंकारकाख्याः अनेनोदाहरणेनैतत्प्रतिपादितंभवति यथापुरुषस्यजन्मलग्ने

कर्कटोदयगतेयथोडुपेस्वोच्चगाः कुजयमार्कसूरयः ।
कारकानिगदिताःपरस्परंलग्नगस्यसकलोंबरांबुगः ॥२ ॥

केंद्रंविनास्वक्षेत्रउच्चत्रिकोणगाःअपिसंततंपरस्परंकंटकगास्तदाकारकसंज्ञामापिलभन्ते लग्नगस्येति लग्न गस्थग्रहस्यप्राग्लग्नेसमवास्थितस्यसकलः सर्वोग्रहोंबरगःदशमस्थानस्थश्चांबुगश्चतुर्थस्थानस्थश्चकारक संज्ञोभवति अनेनैतदुक्तंभवति लग्नगोग्रहः स्वक्षेत्रगोच्चत्रिकोणेषुयद्यपिभवति तस्माद्योदशमस्थः च तुर्थोवासोप्युच्चत्रिकोणस्वक्षेत्राणामन्यतमस्थोभवति तथापिलग्नगतस्यसकारकाख्योभवति नतस्यलग्न गतइति अतउक्तं लग्नगतस्यसकलोंबरांबुगइति ॥ २ ॥

अथपुनरपि अन्यत्कारकलक्षणमनुष्टुभाह स्वत्रिकोणोच्चगइति स्वत्रिकोणोच्चगोग्रहः कारकत्वेहेतुःकारणं नकेंद्रस्थः यतोन्यस्य

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्रहस्यलग्नेकेंद्रंविनाप्यवस्थितस्ययदिकश्चिद्ग्रहः कर्मगोदशमस्थानस्थोभवति सचस्वक्षेत्रोच्चमूलत्रिकोणानामन्यतमेनभवति तस्मा च्चदशमस्थस्ययदिसुहृन्मित्रं निर्गतोनकेवलंयावत्तद्गुणसंपन्नस्तेनमित्रगुणेनसंयुक्तस्तात्कालिकोमित्रामित्रविधिनाधिमित्रताप्राप्तास्त थाविधः सर्वग्रहःकारकाख्योभवति यस्यचदशमः सतस्यकारकाख्योनभवति कारकसंज्ञाचयात्रायामुपयुज्यते यतस्तत्रोक्तं रिकोपहतद शायांजन्मोदयनाथशत्रुपाकेच स्वदशेशकारकदशासंश्रयणीयोनरेंद्रपतिरिति तथासससखिवेशिग्रहयुक्तः कारकर्क्षेपिचन्द्रः जयसुखधनदा

स्वत्रिकोणोच्चगोहेतुरन्योन्यंयदिकर्मगः । सुहृत्तद्गुणसंपन्नःकारकश्चापिसस्मृतः । ३ ।
शुभंवर्गोत्तमेजन्मवेशिस्थानेचसद्ग्रहे । अशून्येषुचकेंद्रेषुकारकाख्यग्रहेषुच ॥४ ॥

तातत्प्रहर्तान्ययेति ॥ ३ ॥ अथकारकसंज्ञाप्रयोजनमनुष्टुभाह शुभमिति यस्यलग्ननवांशेवर्गोत्तमाख्येजन्मभवति चन्द्रोपिवावर्गोत्त मांशगतोभवति तस्यशुभंजन्मयस्मिन्राशौपुरुषस्यजन्मसमयेर्कः स्थितस्तस्माद्राशेःयोद्वितीयोराशिः सवेशिसंज्ञः यस्यचप्र गुक्तेवेशि स्थानेसद्ग्रहः सौम्यग्रहोज्ञगुरुसितानामन्यतमोभवति तस्यापिशुभंजन्म यस्यजन्मलग्नकेंद्रचतुष्टयादेकमप्यशून्यंकेंद्रंभवति तस्यापि शुभंजन्म अत्रसौम्यग्रहाधिष्ठितेकेंद्रेविशेषेणशुभंजमयस्मादुक्तमनेनैव एकस्मिन्नपिकेंद्रेयदिसौम्योनग्रहोस्तियात्रायां जन्मन्यथवाक र्मणिनतच्छुभंप्राहुराचार्याः यस्यजन्मनिकारकाख्याःकारकसंज्ञाग्रहाभवन्ति तस्यापिशुभंजन्म अत्रयथागुणाधिक्यंतथाशुभतरमेवज

न्म ॥ ४ ॥ अथयेनयोगेनजातोयौवनेसुखीभवति दशापतिफलपाकंवैतालीयेनाह मध्येवयसइति गुरुर्जीवः जन्मनियत्रराशौचन्द्रमाः
स्थितःतदधिपतिःजन्मपःयस्मिंल्लग्नेजातःतदधिपोलग्नपःएषामन्यतमोयस्यलग्नकेंद्रेभवति तस्यवयोमध्येसुखप्रदोभवतियौवनेसुखप्र
दोभवतीत्यर्थः अत्रचयवनेश्वरः लग्नाधिपोलग्नपतिश्चयेषांचतुष्टयेस्याद्बलवान्गुरुर्वाचतुर्षुहोरादिषुसंगतःस्याच्चतुर्वयः कालफलप्र
दःस्यात् पृष्टोभयेत्यादिदशापतिर्दशाप्रवेशकालेपृष्टोदयराशिगोमेषवृषधन्विमकराणामन्यतमस्थितोयदाभवति तदास्वदशांतेफलप्रदोभ

मध्येवयसःसुखप्रदाःकेंद्रस्थागुरुजन्मलग्नपाः। पृष्टोभयकोदयर्क्षगास्त्वंतेतःप्रथमेषुपाकदाः ॥ ५ ॥

वतिअथोभयोदयेमीनेभवतितदांतर्दशामध्येफलप्रदोभवति अथकोदयेशीर्षोदये मिथुनसिंहकन्यातुलावृश्चिककुंभानामन्यतमेयदाभवति
तदाप्रथमदशाप्रवेशसमयेफलप्रदोभवति एवंशुभस्याप्यशुभस्यवापंक्तिर्वाच्या दशाकालंत्रिधापरिकल्प्ययस्मिन्कालेतस्यफलपंक्तिर्ज्ञायते
आद्येमध्येंत्येवा तत्रचन्द्रःसत्फलबोधनानिकुरुते पापानिचातोन्यथेति एतत्त्रिधाविभक्तेदशाकालेज्ञेयम् पूर्वोक्तंसर्वदशाफलंयोज्यम् दशा
पतिःप्रवेशकालेतिष्ठन्नेवतत्फलंददातीत्येतत्कथंगम्यते यवनेश्वरादिभिःसामान्येनचोक्तं उच्यते भगवतोगर्गवचनात् तथाच भगवा
न्गार्गिः आद्यन्तमध्यफलदः शिरःपृष्ठोभयोदये दशाप्रवेशसमयेतिष्ठन्वाच्योदशापतिरिति ॥ ५ ॥
अथाष्टकवर्गफलस्यकालंपुष्पिताग्रयाह दिनकरेति चारवशात्पंक्तिकालेयस्मिन्राशौशुभमशुभंवाष्टकवर्गफलंदिनकरआदित्यः प्रयच्छ

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ति तस्मिन्राशौप्रवेशकालेआद्येत्रिभागेतिष्ठन्नेवफलंप्रयच्छति एवमेवरुधिरोभौम: गुरुर्जीवःभृगुःशुक्रः एतौगुरुभृगुजौभतनुस्थराशेर्म
ध्ययातौमध्यत्रिभागगतौफलप्रदौभवतःरविसुतःसौरःशशीचन्द्रःएतौरविसुतशशिनौविनिर्गमस्थौराश्यंतत्रिभागस्थौफलप्रदौभवतः श
शितनयोबुधः सर्वकालंफलदःसर्वभागस्थोफलप्रदोभवति सर्वस्मिन्नेवराशौयावत्तिष्ठति तावत्फलंशुभमशुभंवायथाप्राप्तंददातीति ।६।
इतिश्रीभट्टोत्पलवि०बृ०प्रकीर्णाध्यायोद्वाविंशतिः ॥ २२ ॥ ॥ ॥ अथातोअनिष्टाध्यायोऽव्याख्यायते तत्रादावेवदारसुत
हीनजन्मज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह लग्नादिति यस्यजन्मनिलग्नात् पुत्रभंपञ्चमस्थानंशुभग्रहेणस्वपतिनाचप्राप्तं संयुक्तंभवत्यथ

दिनकररुधिरौप्रवेशकालेगुरुभृगुजौभुवनस्यमध्ययातौ । रविसुतशशिनौविनिर्गम
स्थौशशितनयःफलदस्तुसर्वकालं ॥ ६ ॥ इतिप्रकीर्णाऽध्यायः। २२।

वा आलोकितंदृष्टंभवति तस्यापिपुत्रसंपत् अस्तीतिवक्तव्यम् चन्द्राद्वापञ्चमस्थानं यस्यशुभग्रहेणस्वपतिनावायुतदृष्टंभवति तस्या
पिपुत्रसम्पदास्ति यस्यलग्नचन्द्रयोरुभयोरपि पंचमस्थानं शुभग्रहैणस्वपतिनावायुतदृष्टंनभवति तस्यपुत्रासंभवः अपुत्रत्वंवक्तव्यम्
अत्रकेचिद्द्वादशप्रकारंपुत्रंवर्णयति औरसःक्षेत्रजःदत्तःक्रीतःकृत्रिमः अधमप्रभवः गूढोत्पन्नःअपविद्धःपौनर्भवः कानीनःसहोढः दा
सीप्रभवइति तथाचसारावल्याम् शुभभवनमथशुभयुतंशुभदृष्टंवासुतर्क्षमिहयेषां तेषांप्रभवःपुंसांभवत्यवश्यंनाविपरीतं १ एकतमे

गुरुवर्गेशुभराशौवारसोभवेत्पुत्रः लग्नाच्चन्द्रादथवाबलयुक्ताद्वीक्षितोपिवासौम्यैः ।२। संख्यानवांश। तुल्यासौम्यांशेतादतीरुदादृष्टाशुभ
दृष्टेतद्वाद्विगुणा।क्लिष्टापापांशकेतथादृष्टा । ३ । सौरर्क्षेसौरगुणोबुधदृष्टोगुरुकुजार्कदृग्घीनः क्षेत्रजपुत्रंजनयति बौधोपिगुणोरविज
दृष्टः । ४ । मांदसुतर्क्षासिंदुनिरीक्षितयदिशनैशरेणयुतं दत्तकपुत्रोत्पत्तिःक्रीतश्चबुधस्यचैवंस्य तु ५ सप्तमभागेकौजेसौरयुतेपंचमेसदा
भवने कृत्रिमपुत्रंविद्याच्छेषग्रहदर्शनान्मुक्ते ६ वर्गेपंचमराशौसौरिःसूर्येचतत्रसंयुक्ते लोहितदृष्टेवाच्योजातश्चसुतोधमप्रभवः ७ चन्द्रेभौ
मांशगतेधीस्थेमन्दावलोकितेभवति गूढोत्पत्तिर्भवेत्पुत्रःशेषग्रहदर्शनेयाते ८ तस्मिन्नेवचभौमेशानिवर्गस्थेनिरीक्षितेरविणा पुरुषस्य

अथानिष्टाध्यायः। लग्नात्पुत्रकलत्रभेशुभपतिप्राप्तेथवालोकिते चंद्राद्वायदिसम्पदस्तिहितयोर्ज्ञेयान्य
थासंभवः । पाथोनोदयगेरवौरविसुतोमीनास्थितोदारहा पुत्रस्थानगतश्चपुत्रमरणंपुत्रोवनेर्यच्छाति। १ ।

भवतिपुत्रोऽपविद्धचरकमुनिवचनात् ९ शनिवर्गस्थेचंद्रेशनियुक्तेपंचमेसदासौरे शुक्ररविभ्यांदृष्टेपुत्रःपौनर्भवोभवति१० चूडायदार्कस
त्वात्कालादृतस्यैवपंचमेभवन रविदृष्टेप्यथसहितेकानीनःसम्भवतिपुत्रः ११ वर्गेरविचन्द्रमसोःसुतगेहेचन्द्रसूर्यसंयुक्ते शुक्रेणदृष्टमा
पुत्रत्रःकथितःसहोढश्च१२ पापैर्वालेभिर्युक्तेपापर्क्षेपंचमेसदाराशौजातेपुत्रःपुरुषःसौम्यग्रहदर्शनातीते १३ शुक्रनवांशेतस्मिन्शुक्रेणानि
रीक्षितेत्वपत्यानि दासीप्रभवानिवदेच्चन्द्रेपिकेचिदाचार्याः१४ सिताशाशिवर्गेधीस्थिताभ्यांदृष्टेथवापिसंयुक्ते प्रायेणदारिकास्युस्तद्राशिग

णोऽपिवान्यथापुत्राइति १५ एवंलग्नाच्चन्द्राद्वाकलत्रभंसप्तमंस्थानंयस्यशुभेनस्वपतिनावायुतदृष्टंभवति तस्यकलत्रसम्पदस्तीतिवक्त
व्यम् एवंलग्नाच्चन्द्राद्वाकलत्रभंसप्तमस्थानंशुभग्रहेणस्वपतिनावायुतदृष्टंनभवति तस्यकलत्रसंपन्नभवतीतिवक्तव्यं भार्यातस्यनभ
वतीत्यर्थः यतउक्तं ज्ञेयोऽन्यथासंभवःअन्यथातयोःपुकलत्रयोरसंभवः अभावोज्ञेयोज्ञातव्यःअत्रपुत्रकलत्रग्रहणमुपलक्षणं।थसर्वेषामपि
तन्वादीनांभावानांलग्नाच्चन्द्राद्वास्थितिरन्वेष्या यतोद्वावेतौमूर्तिसंज्ञौ तथाचयवनेश्वरः मूर्तिचहोरांशशिभंचाविंद्यादिति अत्रकलत्र
स्थानेपिकेचिद्विशेषंवर्णयन्ति शुक्रेन्दुजीवशशिजैःसकलैस्त्रिभिश्चद्वाभ्यांकलत्रभवनेचतथैककेन एषांग्रहेपिचगणेथविलोकितेवासंतिस्त्रि

उग्रग्रहैःसितचतुरस्रसंस्थितैर्भृगुतनयेथवोग्रयोः ॥

योभवनवर्गखगस्वभावाः १ एवंक्रूरैर्नाशोलग्नाच्चंद्राद्वदेच्चबलयोगात् शशिरविजयोःकलत्रेभार्यापुंसांपूनर्भूःस्यात् २ भवनाधिपांश
तुल्याभवन्तिनार्योनिरीक्षणाद्वापि एकैवरविकुजांशेगुरुबुधयोश्चापियामित्रे ३ प्रायेणचन्द्रसितयोर्बलसंयुक्तेथवापियामित्रे दृष्टेवाब
हुपत्न्योभवन्तिशुक्रेविशेषेण ४ गुरुशुक्रयोःस्ववर्णारविकुजशशिभानुजैर्भवन्त्यूनाः शुक्रेवेश्याप्रायाश्चंद्रेपिवदंतिकेतुमालाख्याः ५ पा
थेनित्यादि पाथोनःकन्यातस्मिन्नुदयगतेलग्नस्थेतत्रचरवावर्कोस्थितेरविसुतःसौरःमीनस्थोयदिभवति तदादारहाभवतिदारान्कलत्राणि
हन्ति घातयति तस्यपुरुषस्यजीवतएवभार्यामरणंवक्तव्यम् अस्मिन्नेवयोगेपाथोनोदयगेरवौ अवनेःभूमेःपुत्रोभौमःपुत्रस्थानगतः पंच

मेस्थानेगतोमकरेस्थितोभवति तदापुत्रमरणंसुताविपत्तिंयच्छति ददाति तस्यजीवतएवपुत्रमरणंवक्तव्यम् ॥ १ ॥ अथजीवतएवभार्या मरणयोगत्रयंप्रहर्षिण्याह उग्रग्रहैरिति उग्रग्रहाःआदित्यभौमसौराःतैःसिताच्छुक्राद्यथासम्भवंचतुरस्रसंस्थितैः चतुर्थाष्टमगतैःयस्यजन्म भवति तस्यजायावधोभार्याविपत्तिःदहनेनाग्निनाभवति तस्यजीवतएवभार्याग्निनात्मानंव्यापादयति अथवोग्रयोःपापयोःद्वयोर्मध्येशु क्रादेकोद्वादशोऽन्योद्वितीयेभृगुतनयेशुक्रेस्थितेजातस्यनिपातनोच्छ्रितपतनाज्जायावधोभवतितस्यजातस्यजीवतएवपतनान्निपतिताभा र्याम्रियतइति अथवैकस्मिन्राशावेकेनभुक्तंस्थानमतिक्रम्यान्येनभुज्यमानमप्राप्ययदिशुक्रस्यावस्थानंतदापिपापद्वयमध्यस्थोभवति अथ

सौम्यग्रहैरसहितसन्निरीक्षितेजायावधोदहननिपातपाशजः ।२।
लग्नाद्व्ययारिगतयोःशशितिग्मरश्म्योः पत्न्यासहैकनयनस्यवदंतिजन्म ।

यस्यजन्मनिसौम्यग्रहयोरन्यतमेनसहितःसंयुक्तःशुक्रोनभवति नचापितन्निरीक्षितोदृष्टस्तस्यपाशजोजायायावधोभवति जीवतएवभा र्योद्बंधनेनात्मानंव्यापादयति कैश्चिद्योगद्वयमेतद्व्याख्यातं उग्रग्रहैःसितचतुरस्रसंस्थितैरेकःमध्यस्थितेभृगुतनयेथवोग्रयोःद्वितीयः सौम्यग्रहैरसहितः सन्निरीक्षितइति योगद्वयविशेषभूतजायावधोदहननिपातपाशजः इतियोगद्वयेपिविकल्पः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवा न्गार्गिः चतुर्थाष्टमगैःशुक्रात्सौरारार्कैर्हुताशनात् तेषांद्वयोस्तुमध्यस्थेतथाशुक्रेनिपातजःशुक्रेसद्योगदृग्धीनेपाशाद्भार्यावधोभवेत्।२।अ

धुनाविकलनयनदारजन्मयोगज्ञानंवसन्ततिलकेनाह लग्नादितिशशीचंद्रःतिग्मरश्मिःसूर्यःएतयोःलग्नाद्व्ययारिगतयोःएकोव्ययेद्वादश
स्थानेद्वितीयोरिस्थानेषष्ठेपत्न्यासहैकनयनस्यएकाक्षस्यजन्मवदन्तिकथयन्ति जातःकाणोभवति नकेवलंयावत् तद्भार्याकाणीभवती
त्यर्थः द्यूनस्थयोरिति शुक्रसूर्ययोर्द्यूनस्थयोःलग्नाद्द्वयोरपिसप्तमस्थयोःनवमयोःपञ्चमयोर्वाजातं विकलदारमुशान्तिकथयन्ति भार्या
हीनांगाभवतीत्यर्थः अत्रद्यूनस्थयोःनवमपंचमसंस्थयोर्वाशुक्रार्कयोःकैश्चिद्यथासम्भवमेवयोगोव्याख्यातः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गा
र्गिः पंचमेनवमेद्यूनेसमेतौसितभास्करौ यस्यस्यातांभवेद्भार्यातस्यैकांगविवर्जिता ॥ ३ ॥ अथासुतकलत्रबन्ध्यापातिजन्मज्ञानंमालि

द्यूनस्थयोर्नवमपंचमसंस्थयोर्वाशुक्रार्कयोर्विकलदारमुशांतिजातम् ।३। कोणोदयेभृगुतनयेस्तचक्रसंधौबन्ध्याप
तिर्यदिनसुतर्क्षमिष्टयुक्तं । पापग्रहैर्व्ययमदलग्नराशिसंस्थैःक्षीणेशशिन्यसुतकलत्रजन्मधीस्थे । ४ ।

न्याह कोणोदयइति कोणोशनैश्चरस्तस्मिन्नुदयेलग्नगतेभृगुतनये शुक्रेअस्तचक्रसन्धौवृश्चिककर्कटमीनानामन्यतमांत्यनवांशकस्थे
नकेवलंयावदस्तेलग्नात्सप्तमस्थानस्थेएवमस्तस्थश्चक्रसन्धौयदिभवति तदाजातोवन्ध्यापतिर्भवति वन्ध्यानिष्फलार्तवा एतन्मकर
वृषकन्यालग्नेषुसम्भवति अपुत्रइतिवक्तव्ये वन्ध्यापतिग्रहणेनैतज्ज्ञापयति यथाकौमारेभ्योदारेभ्यःपुत्रोत्पत्तिर्भवत्यविरुद्धकामेभ्योभव
ति पापग्रहैरिति पापग्रहैःव्ययस्थानंद्वादशंमदस्थानंसप्तमंलग्नराशिरुदयः एतेषुद्वयोरेकस्मिन्वापापग्रहैः यथासंभवस्थितैःशशिनिचन्द्रे

जा॰ टी॰
६२

क्षीणेधीस्थेलग्नपञ्चमगेअसुतस्यापुत्रस्याकलत्रस्यचस्त्रीवर्जितस्यपुत्रभार्यावर्जितस्यजन्मभवति जातस्यनभार्यानपुत्रोभवतीत्यर्थः ।४।
अथपरयुवतिगजन्मज्ञानंहरिण्याह असितेति असितकुजयोःसौरभौमयोःअन्यतमस्यवर्गेसितेशुक्रेस्थिते तस्मिंश्चास्तस्थेलग्नात्सप्तम
गेतद्वेक्षिते तयोरेवसौरारयोरन्यतमेनावेक्षितेदृष्टेजातः परयुवतिगःपरदारगामीभवति तौचेदित्यादि तौसौगरावस्तेसप्तमेस्थानेएक
राशिस्थितौसेंदूचन्द्रसहितौभवतःसितकुजयोःवर्गःतत्स्थःसितःतदवेक्षितःतदाजातः स्त्रियासहपुंश्चलोभवति सपुरुषःपरदारेपुगच्छति

असितकुजयोर्वर्गेस्तस्थेसितेतदवेक्षितेपरयुवतिगस्तौचेत्सेंदुस्त्रियासहपुंश्चलः ॥
भृगुजशशिनोरस्तेभार्योनरोविसुतोपिवापरिणततनूनृस्त्र्योर्दृष्टौशुभैःप्रमदापती ॥ ५ ॥
वंशच्छेत्ताखमदसुखगैश्चंद्रदैत्येज्यपापैःशिल्पीत्र्यंशेशशिसुतयुतेकेंद्रसंस्थार्किदृष्टे ॥

तद्भार्यापरपुरुषेषुगच्छति भृगुजशशिनोरित्यादि भृगुजःशुक्रःशशीचन्द्रःतयोर्भृगुजशशिनोःएकराशिगतयोः यत्रतत्रावस्थितयोःतावेव
सितकुजावस्तेसप्तमस्थानेभवतः तदाजातोनरः अभार्योभवति विसुतोवावाशब्दोऽत्रचार्थेनाविकल्पने अभार्योभवत्यपुत्रश्च परिणतत
नूइति नाचस्त्रीचनृस्त्रियौनरस्त्रीगृहयोरेकराशिगयोरस्तेसप्तमेतावेवासितकुजौभवतः तौचनोशुभदृष्टौसौम्यग्रहेणकेनचिन्नोदृश्येते
तदापरिणततनूप्रमदापतीभवतः परिणतेतनूययोः एतदुक्तंभवति तस्यवृद्धत्वेवृद्धाभार्यापतिष्ठतइति ॥ ५ ॥ अथान्या

Indira Gandhi National Centre for the Arts

न्यानिष्टयोगान्मन्दाक्रांतयाह वंशच्छेत्तेति चन्द्रःशशीदैत्येज्यःशुक्रःपापाःक्रूरग्रहाः आदित्यभौमसौराःएतैःखमदसुखगैःखसंज्ञंदशमंम दस्थानंसप्तमंसुखसंज्ञंचतुर्थं एतेषुस्थानेषुचन्द्रदैत्येज्यपापैःगतैःसमवस्थितैःजातोवंशच्छेत्ताभवति एतदुक्तंभवति यस्यजन्मनिचन्द्रमा दशमःशुक्रःसप्तमःपापाश्चतुर्थस्थाः सवंशच्छेत्तातत्कृतोवंशउच्छिद्यते कुलविच्छित्तिर्भवतिदुर्योधनप्रायः शिल्पीत्र्यंशइति शशिसुतेन बुधेनयुक्तोयः त्र्यंशोद्रेष्काणःसयस्यराशेः सम्बन्धीतस्मिन्लराशिःलग्नकेंद्रस्थनार्किणासौरेणदृष्टेजातःशिल्पीभवति चित्रकर्मादिकर्मणा जीवतीत्यर्थः अत्रकेचिद्बुधयुक्तराशेःशनैश्चरदृष्टिंवर्णयन्ति यथाराशौदृष्टेद्रेष्काणोपिदृष्टःस्यात् यद्येषःपक्षःआचार्याभिप्रेतःस्यात् तदा

दास्यांजातोदितिसुतगुरौरिःफगेसौरभागे नीचेर्केंद्वोर्मदनगतयोर्दृष्टयोःसूर्यजेन ॥ ६ ॥

बुधेकेंद्रस्थेनसौरेणदृष्टेशिल्पीभवत्येतदेवाचार्योवक्ष्यत् त्र्यंशग्रहणंनाकरिष्यत् कृतवांश्चातोवसीयते नैतदाचार्यस्याभिप्रेतमिति तेन त्र्यंशग्रहणंकृतम् तस्माद्द्रेष्काणराशेर्दृष्टिविचारःनकेवलंयावद्विलग्नांशः स्वनाथेनेत्यत्रैवोदाहार्यंदास्यांजातइत्यादि दितिसुतगुरौशुक्रे रिःफगेलग्नाद्द्वादशस्थेनकेवलंयावत्सौरभागेशनैश्चरनवांशकव्यवस्थितेदास्यांजातःदासीपुत्रोजातइतिवक्तव्यम् नीचेर्केंद्वोरितिअर्केंद्वोः रविशशिनोःद्वयोरपिलग्नान्मदनगतयोःसप्तमस्थानस्थयोः सूर्यजेनसौरेणदृष्टयोरवलोकितयोःजातोनीचोभवति स्वकुलानुचिताधर्म कर्मकृदित्यर्थः ॥ ६ ॥

अथान्यानप्यनिष्टयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह पापालोकितयोरिति सितःशुक्रःअवनिजोंगारकः एतयोरस्तयोःलग्नात्सप्तमगतयोर पिपापालोकितयोः पापग्रहदृष्टयोर्जातस्यबाध्यरुक्भवति सचप्रसिद्धः यत्रतत्रराशौचन्द्रेंशशिनिकर्कटवृश्चिकांशयोरन्यतमस्थेतत्रचा न्येनपापेनयुतेजातोगुह्यरुग्भवति गुह्यरुक्पुरीषव्याधिः श्वित्रीत्यादि अशुभयोःसौरारयोःरिःफधनस्थयो;द्वादशद्वितीयगतयोःचन्द्रेल ग्नेउदयस्थेरवावादित्येस्तेसप्तमस्थेजातः श्वित्रीश्वेतकुष्ठयुक्तोभवति चन्द्रेखेदशमस्थेऽवनिजेभौमेऽस्तगेसप्तमस्थे अस्मिन्योगेयद्यर्के

पापालोकितयोःसितावनिजयोरस्तस्थयोर्बाध्यरुक् चंद्रेकर्कटवृश्चिकांशकगतेपापैर्युतेगुह्यरुक् ।श्वित्रीरिःफध
नस्थयोरशुभयोश्चंद्रोदयेस्तेरवौ चन्द्रेखेवनिजेस्तगेचविकलोयद्यर्कजोवेशिगः। ७। अंतःशशिन्यशुभयोर्मृग
गेपतंगेश्वासक्षयप्लिहकविद्रधिगुल्मभाजः।शोषीपरस्परगृहांशगयोरवींद्वोःक्षेत्रेथवायुगपदेकगयोःकृशोवा।८।

जःसौरोवेशिस्थानस्थोभवति तदाजातोविकलोंगहीनोभवति ॥ ७ ॥ अथान्यानप्यनिष्ठयोगान्वसन्ततिलकेनाह अन्तरिति यत्रतत्र स्थेशशिनिचन्द्रअशुभयोःसौरभौमयोरन्तर्मध्येस्थितेपतंगेसूर्येचमृगगतेमकरस्थेजाताः श्वासक्षयप्लीहकाविद्रधिगुल्मभाजोभवन्ति श्वा सःप्रसिद्धःक्षयःशरीरक्षयः प्लीहःप्रसिद्धः वामकुक्षिसंस्थोमांसखण्डःकाविद्रधिगुल्मौरोगौप्रसिद्धौएषामन्यतमेनरोगेणार्दिताभवंतीत्यर्थः केचिदत्रैकवचनंपठन्ति श्वासक्षयप्लीहकाविद्रधिगुल्मभावःस्यादिति शोषीति रवींद्वोश्चन्द्रार्कयोःपरस्परमन्योन्यग्रहांशगयोःआदित्यः

Indira Gandhi National Centre for the Arts

कर्कटेसिंहेचन्द्रोथवायत्रतत्रराशौ।सिंहांशकेचन्द्रः कर्कटांशेसूर्य;तदाजातःशोषीभवति अत्रकेचित्परस्परग्रहांशगयोरर्कीद्वोरिति सिंहेसिंहां शकेस्थितेचन्द्रेकर्कटकर्कटांशस्थेसूर्येचजातः शोषीक्षयीभवतीतिवर्णयन्ति तच्चायुक्तं यस्मात्भगवान्गार्गिः परस्परगृहेयातौयदिवापित दंशगौ भवेतामर्कशीतांशूतदाशोषीप्रजायते। क्षेत्रेथवेति युगपत्तुल्यकालंतयोरेवपरस्परक्षेत्रेयदाद्वावपिभवतः सिंहेयदे।भावपिअर्कचन्द्रौ स्थितौ।कर्कटेवाभवतः तदाजातःशोषीभवति कृशोवाकृशोदुर्बलः ॥८॥ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसन्ततिलकेनाह चन्द्रइति अशिव मध्येधन्विपंचमनवांशकेचन्द्रेस्थितेतत्रचसमंदरुधिरेमंदेनसौरेणरुधिरेणांगारकेणयुक्ते यथासम्भवमन्यतमेनतदवेक्षितेवाताभ्यामन्यतमे

चन्द्रेऽशिवमध्यझषकर्किमृगाजभागेकुष्ठीसमन्दरुधिरेतदवेक्षितेवा ।
यातैस्त्रिकोणमलिकर्किवृषैर्मृगेचकुष्ठीचपापसहितैरवलोकितैर्वा । ९ ।

नदृग्जातःकुष्ठीभवति अथवायत्रतत्रराशौझषकर्किमृगाजभागेझषोमीनःकर्कीकुलीरः मृगोमकरःअजोमेषः एषामन्यतमेनवांशकस्थेचंद्रे तत्रमन्दरुधिरयोरन्यतमेनयुतेदृष्टेवाजातः कुष्ठीभवति अत्रचन्द्रोयदाशुभग्रहदृष्टोभवति तदाकंडूविकारीभवति नकुष्ठी यस्माद्यव नेश्वरः मीनांशकेमेषमृगांशकेवाचन्द्रस्थितोत्रैवहिपापदृष्टः किलांशकुष्ठादिविनष्टदेहामिष्टोक्षितःकंडुविकारिणंच यातैस्त्रिकोण मिति अलिकर्किवृषैः वृश्चिककुलीरवृषभैः मृगेचमकरेएतैश्चत्रिकोणयातैः प्राप्तैः तथा विधोलग्नोभवति यस्यैषामन्यतमेनवमे

पचमेवास्थानेभवति सचपापानामन्यतमेनयुक्तोदृष्टोवाभवति तदाजातः कुष्ठीभवति ॥ ९ ॥ अथान्यानप्यानिष्टयोगान्वरुंतातिल्ल केनाह निधनेति रविरादित्यः चंद्रः शशी आरः अंगारकः यमः सौरः एतेरविचंद्रारयमाः यथातथायेनकेनप्रकारेणनिधनारिधनव्यय स्थिताः अष्टमषष्ठद्वितीयद्वादशगास्तदाजातानांमनुजानांमनुष्याणामनेत्रतामांध्यंजनयंत्यु त्पादयंति यथातथेतिक्रमनिवारणार्थः तां चानेत्रतांबलवद्ग्रहदोषकारणैः तेषांचतुर्णांग्रहाणामध्याद्योबलवांस्तस्ययोवातपित्तश्लेष्म णांमध्याद्दोषउक्तः तेनदोषकारणेनतत्प्रको

निधनारिधनव्ययस्थितारविचंद्रारयमायथातथा ॥ बलवद्ग्रहदोषकारणैर्मनुजानांजनयंत्यनेत्रताम् । १० ।
नवमायतृतीयधीयुतानचसौम्यैरशुभानिरीक्षिताः॥ नियमाच्छ्रवणोपघातदारदवैकृत्यकराश्चसप्तमे । ११ ।
उदयत्युडुपेसुरास्यगेसपिशाचोऽशुभयोस्त्रिकोणयोः ॥ सोपप्लवमंडलेरवावुदयस्थेनयनापवर्जितः ॥ १२ ॥

पेनतस्याक्षिविनाशोभवति ॥१०॥ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वैतालीयेनाह नवेति अशुभाःपापाः नवमायतृतीयधीयुताः नवमेएका दशेतृतीयेधीस्थानेपंचमेएतेषुयथासंभवंयुताः समवास्थिताः तेचसौम्यैः शुभग्रहैरनिरीक्षितानदृष्टः तदाबलवद्ग्रहदोषकारणेनैवपुरु षस्यनियमान्निश्चयाच्छ्रवणोपघातदाश्रोत्रयोः कर्णयोःउपघातदावाधिर्यकराः अत्राशुभग्रहणेनार्कचंद्रारसौराः प्रागुक्ताएवज्ञेयाः रद वैकृत्यकराश्चसप्तमेइति तएवार्कचंद्रारसौराःलग्नात्सप्तमेस्थानेस्थिताः सौम्यैरदृष्टारदानांदंतानांवैकृत्यकराःस्युः ॥ ११ ॥ अथान्या

Indira Gandhi National Centre for the Arts

नष्यनिष्टयोगान्वैतालीयेनाह उदयतीति उडुपेचंद्रे उदयतिलग्नगते तस्मिंश्चासुरास्यगेराहुग्रस्तेतस्माच्चलग्नादशुभयोः सौरभौमयोः त्रिकोणयोः नवमपंचमस्थयोः जातःसपिशाचोभवति पिशाचाधिष्ठितोभवतीत्यर्थः एवंरवावादित्येमंडलेसोपप्लवे असुरास्यगे अर्केराहुग्रस्तेतस्मिंश्चोदयस्थे लग्नगेलग्नादशुभयोः सौरभौमयोः त्रिकोणगतयोःजातोनयनापवर्जितोभवति अंधइत्यर्थः ॥ १२ ॥ अथान्यानष्यनिष्टयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह संस्पृष्टइति यस्यजन्मनिमंदगःसौरोद्यूनेसप्तमेयुतः स्थितोभवति विलग्नेचगुरुः बृहस्पतिः सपवनेनवायुनासंस्पृष्टोभवति वातरोगीभवतीत्यर्थ; अवनिःभूः तस्याःजातोवनिजः तस्मिन्नस्तभवनेसप्तमेस्थानेस्थिते विलग्नाश्रिते

संस्पृष्टः पवनेनमंदगयुतेद्यूनेविलग्नेगुरौसोन्मादोवनिजेऽस्थितेऽस्तभवनेजीवेविलग्नाश्रिते ॥
तद्वत्सूर्यसुतोदयेऽवनिसुतेधर्मात्मजद्यूनगेजातेवाससहस्रराश्मितनयेक्षीणेव्ययेशीतगौ ॥१३॥

प्राग्लग्नगेचजीवेगुरौजातःसोन्मादोभवति विचित्तइति तद्वदिति सूर्यसुतःसौरःतस्मिन्नुदयेलग्नेस्थितेअवनिसुतेभौमेधर्मात्मजद्यूनगे नवमपंचमसप्तमस्थानानामन्यतमस्थानस्थेजातस्तद्वत्सोन्मादएवभवति केचित्तद्वच्चाहुः यमोदयइतिपठंति अथवार्क्षीणेशीतगौचंद्रेसहस्ररश्मितनयेनशनैश्चरेणसंयुक्ते व्ययंद्वादशस्थानंयातेप्राप्तेत्राग्रहणात्सोन्मादएवभवति॥ १३॥ अथान्यानष्यनिष्टयोगान्वसंततिलकेनाह राश्यंशपेति यस्मिन्नवांशकेचंद्रोवर्ततेसराश्यंशकः तस्यपः पतिः राश्यंशप; उष्णकरः सूर्यः शीतकरश्चंद्रः अमरेज्योजीवः

एतैः राश्यंशपोष्णकरशीतकरामरेज्यैः आत्मीयादुच्चात्सप्तमराश्यधिपोनीचाधिपस्तदीयेनीचाधिपतिनवांशकेव्यवस्थितैः अरिभागगैः शत्रुनवांशगतैर्वाजातादासाभवंति एभ्योल्पमध्यबहुभिरिति एभ्योग्रहेभ्यः एकोल्पः द्वौमध्यमौ यत्रश्चत्वारोवाबहवः एभ्यः प्रसूताःक्रमशोदासाभवंति यस्यैकोनीचाधिपांशकेशत्रुनवांशकेवागतोभवति सोभ्युपगमेनात्मनाजीवितार्थीदासत्वमुपपद्यते यस्यद्वौसोन्येनक्रीतोविक्रीतःयेनक्रीतस्तस्यदासोभवति यस्यत्रयश्चत्वारोवासगर्भदासोदासस्यपुत्रोदास्यांवापुत्रोलोकेग्रहदासइतिप्रसिद्धः ।१४।

राश्यंशपोष्णकरशीतकरामरेज्यैर्नीचाधिपांशकगतैररिभागगैर्वा ॥
एभ्योल्पमध्यबहुभिःक्रमशःप्रसूताज्ञेयाःस्युरभ्युपगमक्रयगर्भदासाः।१४।
विकृतदशनःपापैर्दृष्टेवृषाजहयोदयेखलतिरशुभक्षेत्रेलग्नेहयेवृषभेपिवा ॥

अथान्येषामानिष्टयोगानांज्ञानार्थंहारिण्याह विकृतेति वृषःप्रसिद्धः अजोमेषः हयोधन्वीएषामुदयेऽन्यतमेलग्नेपापैर्दृष्टेऽवलोकितेविकृतदशनोविरूपदंतोभवति अशुभक्षेत्राणिपापग्रहराशयःमेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः एषामन्यतमेलग्नेहयेधन्विनिवावृषभेपिवालग्नेपापदृष्टेजातःखलतिःखल्वाटोभवति रवावादित्येनवमसुतगेलग्नान्नवमपंचमयोरन्यतमस्थानस्थेपापगृहदृष्टेजातः अदृढेक्षणोभवत्यसारनयनःएवंदिनकरसुतेसौरेलग्नान्नवमपंचमस्थेपापैःदृष्टेनैकव्याधिःबहुरोगोभवति एवमेवकुजेभौमेलग्नान्नवमपंचमस्थेपापदृष्टेपुमान्

पुरुषोजातोविकलोंगहीनोभवति। १५।अथान्यानप्यनिष्टयोगान्पुष्पिताग्रयाह व्ययसुतेति असौम्यैःपापैःव्ययसुतधनधर्मगैःद्वादशपंचमद्वितीयनवमस्थानानांयथासंभवमन्यतमस्थानस्थैः जातस्यनिबंधनंभवति सबध्यतइत्यर्थः तच्चानिबंधनंभवनसमानंराशिसदृशंसप्राणयेनप्रकारेणसराशिः बध्यतेतेनप्रकारेणेत्यर्थः तद्यथामेषवृषधनुर्धराणामन्यतमेलग्नेतस्यरज्ज्वादिनाबंधनंभवति मिथुनकन्यातुलाकुंभानामन्यतमेलग्नेनिगडैःबध्यते कर्कटमकरमीनानामन्यतमेलग्नेबंधनंविनादुर्गेस्थितोरक्ष्यते वृश्चिकलग्नेभूगृहेबध्यतेभुजगनिगडपाश

नवमसुतगैःपापैर्दृष्टेरवावदृढेक्षणेदिनकरसुतेऽनेकव्याधिःकुजेविकलःपुमान् ॥ १५॥
व्ययसुतधर्मगैरसौम्यैर्भवनसमाननिबंधनंविकल्प्यम् ॥
भुजगनिगडपाशभृद्दृकाणैर्बलवदसौम्यनिरीक्षितैश्चतद्वत् ॥१६॥

भृदितियस्मिन्द्रेष्काणेपुरुषोजातः सचेद्भुजगपाशभृद्भवति सर्पद्रेष्काणोनिगडपाशभृद्वाद्रेष्काणः सचप्रथमपंचमनवमानामित्यन्यागणनयायस्यराशेः संबंधीभवति सचेद्राशिः बलवताव्यवस्थितः असौम्येनपापग्रहेणान्यतमेनदृश्यते तथाजातस्यतद्भवनसमानंनिबंधनंतद्वत्तेनैवप्रकारेणविकल्प्यं नभुजगद्रेष्काणः कर्कटाद्यः वृश्चिकाद्यः वृश्चिकद्वितीयःमीनांत्यश्चनिगडस्यद्रेष्काणेमकराद्यः भुजगनिगडपाशभृदितिकैश्चिद्व्याख्यातंतत्रपाशभृदननद्रेष्काणोनपठितः तस्माद्भुजगनिगडपाशभृन्निगडपाशभृदितिव्याख्येयंभुजगपाश

भूम्निगडपाशभृद्भुजंगादिभागैर्बलवदसौम्यानिरीक्षितैश्चतद्वत् इतिस्पष्टोभवेदित्यर्थः अस्मिन्श्लोकेपठितइति ॥ १६॥ अथान्यानप्यानि
ष्टयोगानाहरिण्याह परुषवचनइति निशापतौचंद्रेसरवितनयेसौरसहिते वक्रालोकगतेभौमेनदृष्टेपरिवेषगेतत्कालंपरिवेषयुक्तेजातःपु
रुषःपरुषवचनःसदाप्रियाभिधायी अपस्मारार्तःक्षयीचभवति अत्रचंद्रमसस्त्रयःप्रकाराव्याख्याताःत्रयश्चदोषाःयस्यैकप्रकारश्चंद्रमाभ
वति तस्यैकोदोषोभवति यस्यप्रकारद्वयंतेनचंद्रेसौरेणयुक्ते परुषवचनःसदैवाभिप्रियाभिधायीभवति सरवितनयेभौमदृष्टेअपस्मारार्तो
पस्मारःमृत्युःसरवितनयेभौमदृष्टेतत्कालंपरिवेषगेक्षयीभवति रवियमकुजैरिति रविरादित्यःयमःसौरःकुजोंगारकः एतैःनभस्थलमाश्रि

परुषवचनोपस्मारार्तःक्षयीचनिशापतौसरवितनयेवक्रालोकंगतेपरिवेषगे ॥ रवियमकुजैःसौम्यादृष्टैर्न
भस्थलमाश्रितैर्भृतकमनुजःपूर्वोद्दिष्टैर्वराधममध्यमाः ।१७। इतिबृहज्जातकेअनिष्ठाऽध्यायःसमाप्तः ॥२३॥

तैःदशमस्थानस्थैःसौम्यादृष्टैःशुभग्रहाणांमध्यान्नकेनचिद्दृष्टैरवलोकितैःजातोमनुजोमनुष्योभृतकोभवतितैःपूर्वोद्दिष्टैर्ग्रहैःरवियमकुजैः
वराधममध्यमोभृतकोभवतितेषांग्रहाणामेवंविधेनैकेनभृतकोपिवरःश्रेष्ठोभवति अजुगुप्सितांभृतिंकरोति द्वाभ्यांमध्यमोभवति मध्य
मांभृतिंकरोति त्रिभिरधमोजुगुप्सितांभृतिंकरोति ॥ १७ ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौअनिष्टाध्यायस्त्रयो
विंशतिः ॥ २३ ॥

Indira Gandhi National Centre for the Arts

अथातस्त्रीजातकाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवपुरुषजन्मोक्तफलातिदेशंतदधिकंचवसंततिलकेनाह यद्यत्फलमिति नरभवेपुंजन्म
निबद्यत्फलमंगनानांस्त्रीणामक्षममसंभाव्यं तत्पतिषुतद्भर्तृषुवदेद्ब्रूयात् पुंजन्मोक्तफलं यद्वृत्तातामूदृगित्यादि तत्रयत्स्त्रीणांक्षमं
योग्यंतत्तासामेववक्तव्यम् यच्चाक्षमंनसंभवतिराज्यादितत्पतिषुतज्जातककालेदृष्ट्वावक्तव्यम् यच्चसंभवतिसुनफादियोगानांफलं तद
खिलंनकलमुभयोरेववक्तव्यम् तानिचत्रिविधानिफलानिकानिचित्स्त्रीणांवक्तव्यानि कानिचित्पतिषु कानिचिद्द्वयोरपि वृत्तातामूदृ
गित्याकारप्रदर्शनानि स्त्रीणामेववक्तव्यानि राजयोगादिफलानितत्पतिषु तत्पतीनांसुनफादियोगफलानि सुखदुःखप्रदर्शकानिउ

यद्यत्फलंनरभवेक्षममंगनानांतत्तद्वदेत्पतिषुवासकलंविधेयं । तासांतुभर्तृमरणंनिधनेवपुस्तुलग्ने
दुगंसुभगतास्तमयेपतिश्च ।१। युग्मेपुलग्नशशिनोःप्रकृतिस्थितास्त्रीसच्छीलभूषणयुताशुभदृष्टयोश्च ।

भयोरपि अथवासकलंसमग्रंस्त्रीजातकफलंतत्पतिषुविधेयंवक्तव्यम् तासामित्यादि तासांस्त्रीणांनिधनेष्टमेस्थानेभर्तृमरणंयथावक्तव्यं
तथोपरिष्टाद्वक्ष्यति वपुस्तुशरीरंलग्नेंदुगंलग्नचंद्रयोर्गतम् तच्चापितासांयथावक्तव्यम् तथावक्ष्यति तासांसुभगतासौभाग्यंयादृग्भा
विपतिर्वातादृगस्तमयेसप्तमस्थानाद्वक्तव्यम् तदापिवक्ष्यति यदुक्तं वपुस्तुलग्नेंदुगंतत् ॥ १ ॥ पतिदर्शनंवसंततिलकेनाह युग्मेत्यादि
लग्नशशिनोरुदयचंद्रयोरपिसमराशिषुस्थितयोः स्त्रीयोषित्प्रकृतिस्थितास्त्रीस्वभावाभवति प्रकृतौस्वभावेतिष्ठति तयोरेवलग्नेंद्वोः

शुभदृष्टयोः सौम्यग्रहावलोकितयोः सच्छीलभूषणयुताभवति सच्छीलशोभनचारित्रंतदेवभूषणमलंकरणंतेनयुता अथवाशोभनेनशी
लेनभूषणैश्चयुता ओजस्थयोरिति तयोरेवलग्नेंद्वोरोजस्थयोर्विषमराशिगतयोःमनुजाकृतिशीलयुक्ता पुरुषाकारापुरुषशीलाचभवति
तयोःलग्नेंद्वोःपापयुतवीक्षितयोःपापसंयुतयोःअवलोकितयोर्वापापापापशीलागुणोनासर्वगुणरहिताचभवतिअर्थादेवैकस्मिन्समराशि
गे अन्यस्मिन्विषमराशिगेपुंस्त्रियोर्मध्यस्वरूपाकाराभवति एवमेकास्मिन्शुभग्रहयुतेअन्यास्मिन्पापयुतेसच्छीलाभवति असच्छीलाच
मिश्रेत्यर्थःएवमेकस्मिन्शुभग्रहदृष्टेअन्यास्मिन्पापदृष्टेपिएवमुभयोरपिसौम्यासौम्ययुतदृष्टयोश्चअनयादिशाशेषकल्पनाकार्या।२।अथ

ओजस्थयोश्चमनुजाकृतिशीलयुक्तापापाचपापयुतवीक्षितयोर्गुणोना । २ ।
कन्यैवदुष्टाव्रजतीहदास्यंसाध्वीसमायाकुचरित्रयुक्ता ॥ भूम्यात्मजर्क्षेक्रमशोंशकेषुवक्रार्किजीवेंदुजभार्गवानाम् ।३।

भौमर्क्षेलग्नेगचंद्रेगवाभौमादित्रिंशांशकजातायाः स्वरूपमिंद्रवज्रयाहकन्यैवेतिभूम्यात्मजर्क्षेभौमक्षेत्रेमेषवृश्चिकयोरन्यतमेलग्नगतेचंद्रग
तेवातत्रचवक्रार्किजीवेंदुजभार्गवानांकुजयमजीवज्ञसितानामंशकेषुत्रिंशद्भागेषुक्रमेणफलनिर्देशोवक्तव्यः तद्यथा भौमलग्नेभौमत्रिंशांश
केलग्नगतेचंद्रगतेवा जाताकन्यैवदुष्टाभवत्यनूढापि सापुरुषसंप्रयोगेचव्रजतिगच्छतीत्यर्थः सौरात्रिंशांशकजाताकन्यैवदास्यंदासभावं १६७
व्रजतिजनयति इहास्मिन्भौमक्षेत्रेजीवत्रिंशांशकेसाध्वीसच्छीलाभवति बुधत्रिंशांशकेजातासमायायुक्ताभवति शुक्रत्रिंशांशकेजाताकु

चारित्रयुक्ताभवति दुर्वृत्ताइतिएवंत्रिंशांशकफलंसर्वदागुणनयापरीक्षितव्यम् ३ अथबुधशुक्रक्षेत्रयोरन्यतमेलग्नगेचंद्रगेवाभौमादित्रिंशांश
कजातायाःस्वरूपमिंद्रवज्रयाहदुष्टेतिअंशकेषुवक्रार्किजीवेंदुजभार्गवानामितिसर्वत्रानुवर्ततेअसुरपूजितःशुक्रस्तस्यर्क्षेवृषतुलयोरन्यतमे
लग्नगेचन्द्रगेवाभौमत्रिंशांशकेजातादुष्टादुष्टशीलाभवतिशनित्रिंशांशकेजातापुनर्भूःपाणिग्रहणादनंतरंअन्यस्यभार्याभवतिजीवत्रिंशांश
केजातासगुणागुणवतीभवतिबुधत्रिंशांशकेजाताकलाज्ञाभवतिगीतवाद्यनृत्याचित्रादिषुकुशलाशुक्रत्रिंशांशकेजातागुणैःशीलादिभिःख्या
ताभवतिस्यात्कापटीत्यादिबौधेमिथुनकन्ययोरन्यतमेलग्नगेचन्द्रगेवा भौमत्रिंशांशकेजाताकापटीकपटासक्ताभवति सौरत्रिंशांशकेजाता

दुष्टापुनर्भूःसगुणाकलाज्ञाख्यातागुणैश्चासुरपूजितर्क्षे।स्यात्कापटीक्लीबसमासतीचबौधेगुणाढ्याप्रविकीर्णकामा ४
स्वच्छन्दापतिघातिनीबहुगुणाशिल्पिन्यसाध्वींदुभेत्राचाराकुलटार्कभेनृपवधूपुंचेष्टितागम्यगा ।

क्लीबसमानपुंसकतुल्याभवति बृहस्पतित्रिंशांशकजातासाध्वीभवति बुधत्रिंशांशकजातागुणाढ्यागुणबहुलाभवति शुक्रत्रिंशांशक
जाताप्रविकीर्णकामाविक्षिप्तमन्मथासर्वपुरुषगामिनीभवतीति ॥४॥ अथचन्द्रार्कजीवसौरक्षेत्राणामन्यतमेलग्नगेचंद्रगेवाभौमत्रिंशां
शकजातायाःस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्वच्छंदेति इन्दुभेकर्कटेलग्नेतद्गतेवाचन्द्रेभौमत्रिंशांशकजातास्वच्छन्दास्वैरिणीयथेष्टव्यव
हारिणीभवति सौरत्रिंशांशकेपतिघातिनीभवति जीवत्रिंशांशकजाताबहुगुणाभवति बुधत्रिंशांशकजाताशिल्पिनीशिल्पकर्मनिरताभव

ति शुक्रत्रिंशांशकजाता असाध्वीदुःशीलाभवति आचारेतिअर्कभेसिंहलग्नेतद्गतेवा चन्द्रेभौमत्रिंशांशकेजाताआचारापुरुषाचाराभवति
नुरिवाचारोयस्याः केचिद्दाचाटाइतिपठंति बहुभाषिणी सौरत्रिंशांशकेजाताकुलटाअसाध्वीभवति जीवत्रिंशांशकेजातानृपवधूराजभार्या
भवतिबुधत्रिंशांशकेजातापुंचेष्टतापुरुषस्वभावाभवतिशुक्रत्रिंशांशकजाताअगम्यगागम्यपुरुषगामिनीभवतिजीवक्षेत्रेधन्विमीनयोरन्य
तमेलग्नगतेतद्गतेवाचन्द्रेभौमत्रिंशांशकजातानैकगुणाबहुगुणाभवति सौरत्रिंशांशकजाताअल्परतीशीघ्रवेगाभवति बृहस्पतित्रिंशांश
कजाताअतिगुणाबहुगुणवतीभवति बुधत्रिंशांशकजाताविज्ञानयुक्ताआश्चर्ययुक्ताभवति शुक्रत्रिंशांशकेजाताअसतीअसाध्वीभवतिदा

जैवेनैकगुणाल्परत्यतिगुणाविज्ञानयुक्तासती दासीनीचरतार्किभेपतिरतादुष्टाप्रजास्वांशकैः ॥ ५ ॥
शशिलग्नसमायुक्तैःफलंत्रिंशांशकैरिदम् ॥ बलाबलविकल्पेनतयोरुक्तंविचिंतयेत् ॥ ६ ॥

सीति आर्किभेसौरक्षेत्रेमकरकुंभयोरन्यतमेलग्नगेचन्द्रगेवाभौमत्रिंशांशकजातादासीभवति सौरत्रिंशांशकजातानीचरतानीचपुरुषस
क्ताभवति जीवत्रिंशांशकजातापतिरताभर्तृभक्ताभवति बुधत्रिंशांशकजातादुष्टाभवति शुक्रत्रिंशांशकेजाताऽप्रजाभवतिवन्ध्या ॥ ५ ॥
एतदंशकैरितितदर्थमनुष्टुभमाह शशीतिराशिंराशिमधिकृत्ययदेतत्त्रिंशांशकेउक्तफलंतच्छशिलग्नसमायुक्तैश्चंद्रलग्नयुक्तैस्त्रिंशांशकैःयस्मि
न्राशौयद्ग्रहःत्रिंशांशकचंद्रमाभवतितद्वत्फलंवाऽयं योवालग्नेभवतितस्ययास्त्रिंशांशाःतद्दशाद्वा कथमुच्यते बलाबलविकल्पेनेत्यादिचं

Indira Gandhi National Centre for the Arts

द्रलग्नयोः योबलवान्सयत्रराशौयत्रत्रिंशांशकेभवतिव्यवस्थितः तस्ययदुक्तंफलंतदेवंविचिंतयेत् एतदुक्तंभवति अन्यस्मिन्राशाव न्यस्मिन्त्रिंशांशकेचंद्रमाभवति अन्यास्मिन्राशौअन्यस्मिंस्त्रिंशांशकेलग्नात्तदातयोर्योबलवान्सयस्मिन्त्रिंशांशकेभवति तस्यैवफलं वदेत् योबलरहितस्तस्यफलंनभवतीति ॥ ६॥ अथयस्मिन्योगेजाताःस्त्रीभिःपुरुषाकारसंस्थाभिःसहमदनंशमयति तद्योगद्वयज्ञानंप्रहर्षि ण्याह दृक्संस्थाविति असितःसौरःसितःशुक्रःएतावसितासितौपरस्परांशेअन्योन्यांशगतौ सौरःशुक्रांशगतः शुक्रःसौरांशगतस्तौचपरस्परं

दृक्संस्थावसितासितौपरस्परांशेशौक्रेवायदिघटराशिसंभवोंशः ॥
स्त्रीभिःस्त्रीमदनाविषानलप्रदीप्तंसंशांतिंनयतिनराकृतिस्थिताभिः ॥७॥
शून्येकापुरुषोबलेस्तभवनेसौम्यग्रहावीक्षिते क्लीबास्तेबुधमंदयोश्चरगृहेनित्यंप्रवासान्वितः ।

दृक्संस्थौअन्योन्यंपश्यतः एकोयोगः अथवाशौक्रेराशौवृषतुलयोरन्यतमेलग्नगतेतत्कालंयदिघटराशिसंभवोंशः कुंभनवांशकोदयोभव ति तदाद्वितीयोयोगः अस्मिन्योगद्वयेजातास्त्रीअन्याभिरपराभिः स्त्रीभिःयोषिद्भिः नराकृतिस्थिताभिःपुरुषसंस्थानाभिःपुरुषाकारयु ताभिःमदनाविषानलंप्रदीप्तं कामविषाग्निंप्रज्वालितंशांतिंनयति शमयति एतदुक्तंभवति अन्यास्त्रीस्वजघनेनपुरुषरूपेणचर्ममयंलिंगं बध्वापुंवत् तस्यारतिमभिजनयति यतोतिकामार्तत्वात्पुरुषयोगंगन्तुंनशक्नोति ॥ ७ ॥ अथास्तमयेपतिश्चेतियदुक्तंतद्विज्ञानंशार्दूल

विक्रीडितेनाह शून्येति लग्नाच्चन्द्राद्वायः सप्तमोराशिःसयदिशून्यः सर्वग्रहवियुक्तोभवति अबलेबलहीनश्चतस्मिन्नस्तभवनेशून्ये अबलेचबलरहिते तथासौम्यैः शुभग्रहैरनिरीक्षितेनकेनचिच्छुभग्रहेणदृश्यमानेनकेनाचित्सौम्यग्रहेणयुतेजातायाःभर्ताकापुरुषः कुत्सित पुरुषोभवति अथवालग्नाच्चन्द्राद्वायः सप्तमोराशिस्तत्रबुधमन्दयोर्ज्ञसौरयोरन्यतमेस्थितेजातायाःभर्ताक्लीबः पुरुषाकारहीनोभवति यस्याश्चरगृहंचरराशिः सप्तमेभवतितस्याःनित्यंसर्वकालंभर्ताप्रवासान्वितः प्रवासशीलोभवति अर्थादेवंस्थिरेसप्तमेनित्यंगृहेस्थितोभवति द्विःस्वभावेकिंचित्प्रवासेकिंचिद्गृहेस्थितोभवति उत्सृष्टाराविणाकुजेनविधवेति तरणौरवावस्तस्थितेसप्तमगेजातापतिनोत्सृष्टा

उत्सृष्टारविणाकुजेनविधवाबाल्येस्तराशिस्थिते कन्यैवाशुभवीक्षितेर्कतनयेद्यूनेजरांगच्छाति ॥ ८ ॥
आग्नेयैर्विधवास्तराशिसहितैर्मिश्रैःपुनर्भूभवेत्क्रूरेहीनबलेस्तगेस्वपतिनासौम्येक्षितेप्रोज्झिता ॥

भर्त्रात्यक्ताभवति एवंकुजेसप्तमगतेतस्मिंश्चाशुभैःपापैःवीक्षितेबाल्येविधवारण्डाविगतभर्तृकाभवति अर्कतनयेसौरेद्यूनेसप्तमगतेस्मिं श्चाशुभैःपापैर्वीक्षितेदृष्टकन्यैवजरामुपगच्छति कुमार्येववृद्धाभवति वृद्धत्वंप्राप्नोतीति विवाहंनकरोतीत्यर्थः अत्रचन्द्रलग्नयोर्बलवशा देवैतद्वक्तव्यं ॥ ८ ॥ ननुचन्द्रात्सप्तमस्थानादप्येतत्फलंकथमवगम्यतेउच्यते सप्तमेस्थानेचंद्रमसःफलदर्शनाभावात् पुनरपिजाताकी दृशीभविष्यतीति तद्विज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह आग्नेयैरिति एकैकस्मिन्पापग्रहेसप्तमेफलमुक्तं यदिबहव; आग्नेयाःक्रूराःसप्तमस्था

भवन्ति तदाप्रतिग्रहोक्तं फलंत्यक्त्वातैराग्नेयैरस्तराशिसहितैःविधवाभवति मिश्रैःक्रूरैःसौम्यैश्चसप्तमस्थैःपुनर्भूर्भवेत् स्वपाणिग्राहिणंत्य क्त्वा अन्यस्यभार्याभवतीत्यर्थः द्विसंस्कृतातथाच ग्रन्थांतरेपुनर्भूलक्षणमुक्तं स्वैरिणीस्वपतिंहित्वासवर्णकामतःश्रयेत् अक्षतंचप्रजाद्वा रंपुनर्भूसंस्कृता। पुनः क्रूरइतिक्रूरआदित्यांगारकशनैश्चराणामन्यतमेऽस्तगलग्नात्सप्तमस्थे तस्मिंश्चहीनबलेसर्वबलरहितेतथाभूतेसौ म्यैक्षितेशुभग्रहाणांबुधगुरुसितानामन्यतमेनदृष्टेजातास्वपतिनाआत्मीयेनैवभर्त्राप्रोज्झितात्यक्ताभवति अन्योन्यांशगयोरिति सितः शुक्रः अवनिजोंगारकः एतयोःसितावनिजयोःअन्योन्यांशगयोःपरस्परनवांशकास्थितयोःयत्रतत्रराशौसितनवांशकेभौमोभौमनवांशके

अन्योन्यांशगयोःसितावनिजयोरन्यप्रसक्तांगनाद्यूनेवायदिशीतरश्मिसहितौभर्तुस्तदानुज्ञया ॥९॥ सौरारर्क्षे लग्नगेसेंदुशुक्रेमात्रासार्द्धंबन्धकीपापदृष्टे। कौजेस्तांशेसौरिणाव्याधियोनिश्चारुश्रोणीवल्लभासद्गृहांशे ।१०।

शुक्रः तदासांगनास्त्रीअन्यप्रसक्तापरपुरुषरताभवति अथवाद्यूनेलग्नात्सप्तमेस्थानेतावेवयद्यंगारकशुक्रौशीतरश्मिसहितौचन्द्रसहितौ भवतस्तथाप्यन्यपुरुषासक्ताभवति किंतुभर्तुरनुज्ञयापत्युराज्ञयेति नतुस्वातन्त्र्येणेति ॥९॥ अथयेनयोगेनजातामात्रासहबन्धकीभवति येनरुगर्दितयोनिर्येनचसुभगातद्योगत्रयंमालिन्याह सौरारर्क्षेइति सौरःशनैश्चरःतदृक्षेमकरकुंभौ आरोभौमस्तदृक्षेमेषवृश्चिकौएषामन्यत मेलग्नगतेतस्मिंश्चसेंदुशुक्रेंदुनाचन्द्रेणशुक्रेणचसंयुक्ते तथाभूतेपापदृष्टेपापग्रहावलोकितेजाताबंधकीपरपुरुषगामिनीभवति नकेवलंया

वन्मात्रासार्द्धं जनन्यासहबन्धकी जातातन्माताापिबंधकीपरपुरुषगामिनीभवतिअस्तांशेलग्नात्सप्तमेस्थानेयोराशिस्तत्कालंकौजोभौमन
वांशकोभवतितास्मिंश्चकौजेऽस्तांशेसौरिणारविजेनदृष्टेजाताव्याधियोनिःसरोगमगामवतियदुक्तंसुभगतास्तमयेतदर्थमाहचारुश्रोणीवल्ल
भासद्गृहांशइति यदालग्नात्सप्तमेस्थानेसद्ग्रहस्यशुभग्रहस्यनवांशकोदयोभवतितदाचारुश्रोणीशोभनभगावल्लभापत्युःप्रियाचभवति
१० अथयस्याःसप्तमंस्थानंशून्यंभवतितस्याःशनैश्चरांगारकशुक्रक्षेत्रेतदंशेवासप्तमेयादृशीभवतितद्विज्ञानंमालिन्याह वृद्धइतियस्या
जन्मनिलग्नात्सप्तमेस्थानेसूर्यजस्यसौरस्यक्षेमकरकुंभयोरन्यतमसंबंधीनवांशकोवासप्तमेभवतितस्याःवृद्धःमूर्खश्चभर्ताभवति यस्याः

वृद्धोमूर्खःसूर्यजर्क्षेंशकेवास्त्रीलोलःस्यात्क्रोधनश्चावनेये। शौक्रेकांतोतीवसौभाग्ययुक्तो
विद्वान्भर्तानैपुणज्ञश्चबौधे ॥११॥ मदनवशगतोमृदुश्चचांद्रेत्रिदशगुरौगुणवान्जितेंद्रियश्च ।

आवनेयस्यांगारकस्यर्क्षेमेषवृश्चिकयोरन्यतमस्तदंशकोवासप्तमेभवति तस्याःस्त्रीलोलःस्त्रीपुस्पृहयालुः क्रोधनःक्रोधशीलश्चभर्ताभव
ति एवंशौक्रेराशौवृषतुलयोरन्यतमेतदंशकेवासप्तमस्थेकांतोतीवदर्शनीयोऽतीवसौभाग्ययुक्तोवल्लभश्चभर्ताभवति बौधेमिथुनकन्ययो
रन्यतमेतदंशकेवासप्तमस्थेजातायाःभर्ताविद्वान्पंडितोनैपुणज्ञश्चसर्वत्रसूक्ष्मदृष्टिर्भवति ॥ ११ ॥ अथचन्द्रराशौसप्तमेतन्नवांशके
जीवराशौवादित्यराशौचतन्नवांशकेवातद्विज्ञानंपुष्पिताग्रयाह मदनेति यस्याःजातायाः सप्तमेस्थानेचन्द्रोराशिः कर्कटस्तदंशकोवा

Indira Gandhi National Centre for the Arts

भवति तस्याःभर्तामदनवशगतः कामातुरोमृदुश्चाकठिनश्चभवति त्रिदशगुरोःजीवस्यराशौधन्विमीनयोरन्यतमेसप्तमस्थेतदंशकेवा
जातायाः भर्तागुणवान्शौर्यादिभिर्गुणैर्युक्तोजितेंद्रियोदांतश्चभवति सौर्येराशौसिंहेतदंशकेवासप्तमस्थेजातायाः भर्तातिमृदुरतीवाकाठि
नः अतिकर्मकृदतीवव्यापारकृद्भवति व्यापारकरणशीलः केचिद्रतिकर्मकृदिति कामातुरोकामासक्तोभवति एवमस्तमयास्थितेसप्तम
स्थानस्थेगृहराशावंशकेवाफलमभिहितंयत्रान्यसंबंधीराशिःसप्तमेभवति अन्यसंबंधीनवांशश्चतत्रराश्यंशपयोः योबलवांस्तदीयंफलंवा
च्यमिति ॥१२॥ अथचन्द्रशुक्रबुधानांद्वौत्रयोवालग्नगतायस्याभवन्ति तस्याःस्वरूपंवसन्ततिलकेनाह इर्ष्येति यस्याः जन्मलग्नेशशि

अतिमृदुरतिकर्मकृच्चसौर्येभवतिगृहेस्तमयस्थितेंशकेवा । १२। ईर्ष्यान्वितासुखपराशशिशुक्रलग्नेज्ञेंद्वोः
कलासुनिपुणासुखितागुणाढ्या । शुक्रज्ञयोस्तुरुचिरासुभगाकलाज्ञात्रिष्वप्यनेकवसुसौख्यगुणाशुभेषु ।१३।

शुक्रौचन्द्रसितौसमेतौभवतः साईर्ष्यान्वितामात्सर्ययुक्तासुखपरासुखासक्ताचभवति ज्ञेंद्वोःबुधचंद्रयोःलग्नगतयोःकलासुनिपुणातज्ज्ञासु
खितासंजातसुखाभवति गुणाढ्यागुणबहुलाच शुक्रज्ञयोःसितबुधयोर्लग्नगतयोरुचिरादर्शनीयासुकांतासुभगाभर्तृवल्लभाकलाज्ञाचभव
तित्रिष्वपीति यस्यास्त्रयोपिचन्द्रबुधशुक्रालग्नगताभवन्ति सानेकवसुसौख्यगुणाअनेकैर्वसुभिर्धनैःसौख्यैरनेकैर्बहुभिश्चगुणैर्युक्ताभवति
अपिशब्दात्त्रिषुशुभेषुबुधगुरुसितेषुलग्नगतेषुजाता अनेकवसुसौख्यगुणाभवति ॥ १३ ॥ अत्रपूर्वंतासांभर्तृमरणमितियदुक्तं

तद्विज्ञानंवसन्ततिलकेनाह क्रूरेष्टमइति यस्याःक्रूरग्रहोष्टमेस्थानेभवति तस्याविधवताभवति कस्मिन्कालइत्याह निधनेश्वरोयस्येति
निधनेश्वरोष्टमस्थानाधिपतिर्यस्यग्रहस्यनवांशकेभवति तस्ययद्वयस्तस्मिन्वयसिविवाहात्परस्तस्याः वैधव्यंवक्तव्यं एकंद्वौनववि
शातिरित्यादि ग्रहवयः एवं केचिद्वदन्ति वयंपुनः दशांतर्दशाकालं वयःशब्देनब्रूमः यत्रनिधनेश्वरश्चन्द्रभौमयोरन्यतमंशेभवति
तत्रचन्द्रभौमयोर्वयःप्रमाणंवर्षत्रितयं तत्रप्रायः कुमारीणांविवाहासम्भवस्तस्मादष्टमस्थानाधिपतिर्यस्यांशके व्यवस्थितस्तस्यांत
र्दशाधिपतिस्तस्यविवाहात्परंविधवताप्रदिष्टोक्ता सत्स्विति यस्याजन्मनिक्रूरग्रहोष्टमगोभवति सद्ग्रहःशुभग्रहःकश्चिदर्थगोद्वितीय

क्रूरेष्टमेविधवतानिधनेश्वरांशेयस्यस्थितोवयसितस्यसमेप्रदिष्टा॥सत्स्वर्थगेषुमरणंस्वयमेवतस्याःकन्यालिगोहरि
षुचाल्पसुतत्वमिंदौ॥१४॥सौरमध्यबलेबलेनरहितैःशीतांशुशुक्रेंदुजैःशेषैर्वीर्यसमन्वितैःपुरुषिणीयद्योजराश्युद्गमः॥

स्थानगतोभवतितस्याःभर्तुःपरस्तात् स्वस्यैवमरणंभवति यस्याजन्मनिकन्यायामलिनिवृश्चिकेगविवृषेहरौसिंहेवाइन्दुःस्थितोभवति त
स्याअल्पसुतत्वंस्वल्पपुत्रत्वंवक्तव्यम् कन्यालिगोहरिणामन्यतमश्चन्द्रराशिर्यस्यास्तस्याःअल्पाःपुत्राभवंतीति ॥ १४ ॥ अथयस्मिन्यो
गेजातापुरुषिणीभवति यस्मिंश्चब्रह्मवादिनीभवति तद्योगद्वयंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौरेइति सौरेशनैश्चरेमध्यबलेनातिबलवति न
चातिबलहीने तथाशीतांशुशुक्रेंदुजैःशशिसितबुधैःबलेनवीर्येणरहितैःविवर्जितैः शेषैरादित्यभौमजीवैर्वीर्यसमन्वितैःसबलैर्यत्रतत्रावस्थि

Indira Gandhi National Centre for the Arts

तैर्यद्योजराशिः विषमराशिरुद्गमः उद्गमेउदयेलग्नेभवति विषमराशिःलग्नेजाताभवतीत्यर्थः तदाजातामेषमिथुनसिंहतुलाधन्वि कुंभानामन्यतमेसापुरुषिणीभवति बहुपुरुषेत्यर्थः जीवारास्फुजिदैंदवेष्विति जीवोबृहस्पतिःआरोभौमः आस्फुजिच्छुक्रःऐंदवोबुधः एतेषुयत्रतत्रावस्थितत्सुबलिषुवीर्यवत्सुतथाप्राग्लग्नेयदिसमराशिर्भवति तदाजातास्त्रीभुवेभूमौविख्यातासर्वत्रप्रथिता अनेकशास्त्रकुशला अनेकेषुबहुषुशास्त्रेषुकुशलातज्ज्ञाब्रह्मवादिन्यपिमोक्षशास्त्रेकुशलाभवति ॥ १५ ॥ अथययोगजाताप्रव्रज्यामाश्रयति तद्विज्ञानंप्रह

जीवारास्फुजिदैंदवेषुबलिषुप्राग्लग्नराशौसमेविख्याताभुविनैकशास्त्रनिपुणास्त्रीब्रह्मवादिन्यपि ॥ १५ ॥
पापेस्तेनवमगतेग्रहस्यतुल्यांप्रव्रज्यांयुवतिरुपैत्यसंशयेन ॥ उद्वाहेवरणविधौप्रदानकालेचिंतायां
मपिसकलंविधेयमेतत् ॥ १६ । इतिबृहज्जातके स्त्रीजातकाध्यायश्चतुर्विंशतिः ॥ २४ ॥

र्विण्याह पापेति पूर्वंसप्तमस्थस्यग्रहस्यपृथकपृथक्फलमुक्तंतत्रलग्नात्पापेक्रूरग्रहेस्तेसप्तमस्थे यद्यन्यः कश्चिद्ग्रहोलग्नान्नवमगतो भवति तदासास्त्रीप्रागुक्तंफलंनप्राप्नोति नवमगतस्यग्रहस्यतुल्यांतत्कथितांप्रव्रज्यांयुवतिःस्त्रीअसंशयेननिःसंशयेनोपैतिप्राप्नोति एवं स्त्रीजातकंव्याख्यातं उद्वाहेइति अत्रयेयोगाव्याख्यातास्तेचेदुद्वाहेविवाहकालेभवंति तदायोगोक्तफलंवाच्यम् तथातस्यावरणविधौक न्यामार्गणकालेप्रदानकालेकन्यादानकालेच चिन्तायांप्रश्नकालेप्येवंसकलंसर्वंविधेयंवक्तव्यं स्त्रीजातकेषुयेशुभाशुभयोगाउक्तास्तेत्रा

पिशुभाशुभावक्तव्याः नसकलजातकोक्ताःतेचयथाप्रदर्शितकालेनैवज्ञेयाःयेषांचवक्ष्यमाणविवाहपटलोक्तयोगैर्बाधोभविष्यति तेत्रन
वक्तव्याःयुक्तयैतद्विवाहपटलमुक्तमिति १६ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौस्त्रीजातकाध्यायश्चतुर्विंशतिःसमाप्तः।२४।
अथातोनैर्याणिकाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवाष्टमेस्थानेगृहदृष्टेवियुक्तेयुतेवायथाम्रियतेतद्विज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाहमृत्युरिति ब
लिभिर्ग्रहैर्मृत्युग्रहेक्षणेनमृत्युर्भवति यस्यजन्मलग्नान्मृत्युग्रहमष्टमंस्थानंशून्यंयोग्रहोबलवान्पश्यति तस्यग्रहस्ययोधातुरुक्तस्तद्धातुको
पोद्भवस्तेनधातुनाप्रकुपितेनसम्रियते तद्यथाऽर्कस्यपित्तंचंद्रस्यवातकफौ भौमस्यपित्तंबुधस्यत्रयोपिवातापित्तश्लेष्माणःबृहस्पतेःकफःशु

अथनैर्याणिकाऽध्यायप्रारम्भः। मृत्युर्मृत्युगृहेक्षणेनबलिभिस्तद्धातुकोपोद्भवस्तत्संयुक्तभगात्रजोबहुभवोवीर्यान्वि
तैर्भूरिभिः। अग्न्यंब्वायुधजोज्वरामयकृतस्तृट्क्षुत्कृतश्चाष्टमेसूर्याद्यैर्निधनेचरादिषुपरस्वाध्वप्रदेशेष्विति ।१।

क्रस्यवातकफौ सौरस्यवातइति तत्संयुक्तभगात्रजइति तदित्यनेनलग्नादष्टमस्थानस्यपरामर्शः तेनाष्टमेनयुक्तंयद्भगात्रंतत्संयुक्तभ
गात्रं तज्जातस्तत्संभूतःलग्नादष्टमोराशिःयस्मिन्नंगेकालाख्यपुरुषस्यवर्तते तस्मिन्नंगेदृष्टग्रहोक्तदोषकोपान्म्रियते भूरिभिर्बहुभिःवी
र्यान्वितैःसबलैःबहुभवोमृत्युः यदाबहवोपिवीर्यान्वितास्तच्छून्यमष्टमस्थानंपश्यंति तदायावंतःपश्यंति तावतांग्रहाणामुक्तदोषप्रकोपेन
तेचबहवोदोषायस्मिन्कालेपुरुषांगलग्नादष्टमराशिर्वर्ततेतस्मिन्नंगेप्रकुप्यनिधनंकुर्वंतीति अग्न्यंब्वायुधजइति सूर्यादिभिरष्टमेस्था

नेस्थितैरग्न्यादिभिर्मृत्युर्भवति तद्यथायस्यलग्नादष्टमेस्थानेऽर्कोभवति तस्याग्निहेतुकोमृत्युर्भवति एवंचन्द्रेष्टमेंबुहेतुकः भौमेआयुधहेतु
कःबुधेज्वरहेतुकःजीवेआमयकृतःअविज्ञातव्याधिहेतुकःशुक्रेतृट्हेतुकःसौरेक्षुद्धेतुकइति एतैर्ग्रहैर्बलिभिर्यथोक्तएवमृत्युःशुभेनकर्मणाभव
तिबलहीनैरशुभेनमध्यबलैर्मध्यमेनेति विज्ञातमरणप्रकारस्यमरणदेशज्ञानार्थमाहानिधनेचरादिष्वितियस्यनिधनेष्टमस्थानेचरराशिर्भव
तिसपरदेशेम्रियतेयस्यस्थिरःसस्वदेशेयस्यद्विस्वभावःसोध्वप्रदेशेपथिम्रियतइति १ अथशैलाग्राभिघातेषुयैर्योगैर्म्रियतेतान्शार्दूलविक्री
डितेनाह शैलाग्राभिहतस्येति सूर्यकुजयोःरविभौमयोःयुगपत्तुल्यकालंखबंधुस्थयोर्दशमयोश्चतुर्थयोर्वाजातस्यशैलाग्राभिहतस्याशिलाप्र

शैलाग्राभिहतस्यसूर्यकुजयोर्मृत्युःखबंधुस्थयोःकूपेमन्दशशांकभूमितनयैर्बंध्वस्तकर्मस्थितैः।
कन्यायांस्वजनाद्धिमोष्णकरयोःपापग्रहैर्दृष्टयोः स्यातांयद्युभयोदयेर्कशशिनौतोयेतदामज्जितः॥२॥

हारेणाभिहतस्यमृत्युर्भवति कूपइति मंदशशांकभूमितनयैःसौरेंदुभौमैर्यथासंख्यंबन्धवस्तकर्मस्थितैश्चतुर्थसप्तमदशमस्थैः तद्यथा सौरे
चतुर्थगेचंद्रेसप्तमगे भौमेदशमगेजातःकूपेपतितोम्रियते कन्यायामिति हिमोष्णकरयोश्चंद्रार्कयोः कन्यायांस्थितयोश्चपापग्रहदृष्टयो
र्जातः स्वजनेनम्रियते स्वजनेनव्यापाद्यते उभयोदयेद्विस्वभावराशावुदयेलग्नगते तत्रचार्कशशिनौरविचन्द्रौयदास्यातांभवेतांतदातो
येजलेमज्जितोमग्नोम्रियते ॥ २ ॥

अथान्यानपिमृत्युयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह मन्देइति मंदेशनैश्चरेकर्कटगेकुलीरस्थेमृगांकेचन्द्रमृगेमकरस्थितेजातस्यजलोदरकृतो जलोदरेणमृत्युर्भवति शस्त्राग्निप्रभवइतिशशिनिचन्द्रेकुजर्क्षेमेषवृश्चिकयोरन्यतमस्थेतत्रचाशुभयोर्द्वयोःपापयोर्मध्यस्थेजातस्यशस्त्राग्नि प्रभवःशस्त्रेणाग्निनावाप्रभवति तत्कृतोमृत्युःकन्यायामितिशीतगौचन्द्रेकन्यायांतद्वत्स्थितेपापद्वयमध्यगते जातस्यरुधिरोत्थशोषजानि तामृत्युर्मरणंभवतिदुष्टेनरक्तेनशोषेणवाउत्थितोजनितःउत्पन्नः सौरर्क्षइति हिमगौचन्द्रेसौरर्क्षेमकरकुंभयोरन्यतमस्थेतद्वत्तस्मिंश्चपाप

मंदेकर्कटगेजलोदरकृतोमृत्युर्मृगांकेमृगे शस्त्राग्निप्रभवःशशिन्यशुभयोर्मध्येकुजर्क्षेस्थिते ।
कन्यायांरुधिरोत्थशोषजनितस्तद्वत्स्थितेशीतगौसौरर्क्षेयदितद्वदेवहिमगौरज्ज्वग्निपातैःकृतः ॥ ३ ॥
बंधाद्धीनवमस्थयोरशुभयोःसौम्यग्रहादृष्टयोर्द्रेष्काणैश्चससर्पपाशनिगडैःछिद्रस्थितैर्बंधतः ।
कन्यायामशुभान्वितेस्तमयगेचन्द्रेसितेमेषगे सूर्येलग्नगतेचविद्धिमरणंस्त्रीहेतुकंमंदिरे ॥ ४ ॥

द्वयमध्यगतेयदिचेज्जातस्तदारज्ज्वाग्निपातैःरज्ज्वाग्निनापाताद्वाम्रियतइति ॥ ३ ॥ अथान्यानपिमृत्युयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह बंधाद्धीनवमस्थयोरिति अशुभयोर्द्वयोःपापयोर्धीनवमस्थयो; पंचमनवमस्थानस्थयोस्तयोश्चसौम्यग्रहैरदृष्टयोरनवलोकितयोर्जातःबं धाद्बंधनेनम्रियतद्रेष्काणैरिति येनलग्नेन पुमान् जातस्तस्मादष्टमस्थानेयोराशिस्तत्कालंवर्तते तत्रयदिसपाशसर्पोद्रेष्काणोभवति स

Gandhi National Centre for the Arts

निगडोवातदाजातःबंधनेनम्रियते तत्रभुजगपाशभृद्द्रेष्काणःकर्कटाद्यःवृषद्वितीयःकन्यांतिमश्चकन्यायामिति मीनलग्नजातःकन्याया मस्तगेसप्तमस्थेचन्द्रेतस्मिंश्चाशुभान्विते केनचित्पापेनसहिते सितशुक्रेमेषगेसूर्येरवौलग्नगतेजातस्यमरणंमंदिरेगृहेस्त्रीहेतुकंस्त्रीनि मित्तंविद्धिजानीहि ॥ ४ ॥ अथान्यानपिमृत्युयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह शूलोद्भिन्नतनुरिति सुखेचतुर्थेस्थानेऽवनिसुतेभौमेस्थिते सूर्येपिवाइति रवौचतुर्थस्थेखेदशमेस्थानेयदियमः सौरोभवतितदाजाजः शूलोद्भिन्नतनुर्म्रियते शूलेनोद्भिन्नातनुर्यस्यशूलप्रोतस्यतस्य मरणंभवति सप्रक्षीणेति पापैःरविभौमसौरैःसप्रक्षीणाहिमांशुभिरतिक्षीणचन्द्रसंयुक्तैश्चयुगपत्तुल्यकालंत्रिकोणाद्यगैः पंचमनवमलग्न

शूलोद्भिन्नतनुःसुखेवनिसुतेसूर्येपिवाखेयमे सप्रक्षीणहिमांशुभिश्चयुगपत्पापैस्त्रिकोणाद्यगैः ।
बन्धुस्थेचरवौवियत्यवनिजेक्षीणेंदुसंवीक्षिते काष्ठेनाभिहतःप्रयातिमरणंसूर्यात्मजेनाक्षिते । ५॥

स्थैः एतदुक्तंभवति सक्षीणचंद्राणांपापानामेतत्स्थानत्रयमुक्त्वाऽन्यत्रावस्थितिर्नभवति तदाचकाराच्छूलोद्भिन्नतनुर्म्रियते बंधुस्थेचेति रवौसूर्येबंधुस्थेलग्नाच्चतुर्थगेवियातिदशमेऽवनिसुतभौमेस्थितेतस्मिंश्चक्षीणेंदुनाक्षीणचन्द्रेणसंवीक्षिते तदाजातश्चकाराच्छूलोद्भिन्न तनुर्म्रियते अस्मिन्नेवयोगचतुर्थगेरवौदशमस्थेभौमेतस्मिंश्चसूर्यात्मजेनशनैश्चरेणेक्षितेदृष्टेजातः काष्ठेनाभिहतः काष्ठघातेन ताडि तोमरणंप्रयातिप्राप्नोतीत्यर्थः ॥ ५ ॥

अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसन्ततिलकेनाह रंध्रास्पदेति रंध्रमष्टमंस्थानं आस्पदंदशमं अंगंलग्नंहिबुकस्थानंचतुर्थंएतैःरंध्रास्पदांगहिबु
कैर्यथासंख्यंप्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैःएतदुक्तंभवति अतिक्षीणचन्द्रोष्टमेरुधिरोभौमःदशमे आर्किः सौरोंगेलग्नेदिनेशोरविश्चतुर्थेए
वंविधेयोगेजातोलगुडहतांगोलगुडताडिताङ्गयवोम्रियते केचित्पठन्ति लगुडाहतांतइति लगुडाहतोभवति तैरेवेति तैरेवग्रहैःप्रक्षीणचं
द्ररुधिरार्किदिनेशैः यथासंख्यंकर्मनवमोदयपुत्रसंस्थैः दशमनवमलग्नपंचमस्थैः क्षीणचन्द्रमादशमेभौमोनवमेसौरोलग्नेअर्कःपंचमे

रंध्रास्पदांगहिबुकैर्लगुडाहतांगःप्रक्षीणचन्द्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैः। तैरेवकर्मनवमोदयपुत्रसंस्थैर्धूमा
ग्निबंधनशरीरनिकुट्टनान्तः।६। बन्ध्वस्तकर्मसहितैःकुजसूर्यमंदैर्निर्याणमायुधशिखिक्षितिपालकोपा
त्। सौरेंदुभूमितनयैःस्वसुखास्पदस्थैर्ज्ञेयःक्षतकृमिकृतश्चशरीरघातः ॥७॥

यदिभवतितदाजातस्य धूमेनाग्निनाबन्धनेनशरीरनिकुट्टनेनकाष्ठादिनाप्रहारेणवा तस्यमृत्युर्भवति ॥ ६ ॥ अथान्यानपिमृत्युयोगा
न्वसंततिलकेनाह बंधवस्तकर्मसहितैरिति कुजोंगारकःसूर्योरविःमंदःसौरःएतैर्यथासंख्यंबंध्वस्तकर्मसहितैः चतुर्थसप्तमदशमस्थैःचतुर्थे
भौमःसप्तमेसूर्यःदशमेसौरःयस्यजन्मनिभवंति तस्यायुधेनखट्गादिनाशिखिनाग्निनाक्षितिपालकोपेननृपक्रोधेनवाएषामन्यतमेनानि
र्याणंमृत्युर्भवति सौरेंदुभूमितनयैःशनिशशिभौमैःयथासंख्यंस्वसुखास्पदस्थैर्द्वितीयचतुर्थदशमस्थैर्द्वितीयेसौरः चतुर्थेचन्द्रः दशमेभौमः

यस्यजन्मनिभवन्ति तस्यक्षतकृमिकृतःक्षतेछिद्रेकृमयः कीटाउत्पद्यन्ते तत्कृतश्चशरीरपातोभवति क्षतकृमिभिःपतितैर्मृत्युर्भवति ।७।
अथान्यानपिमृत्युयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह खस्थइति अर्केरवौखस्थेदशमस्थानगते कुजेरसातलगतेचतुर्थेजातस्ययानप्रपातात्
वाहनात्पातितस्यवधोमृत्युर्भवति यन्त्रोत्पीडनजइति कुजेंगारकेस्तमयगेसप्तमस्थेसौरेंद्विनाभ्युद्गमेसौरश्चेंदुश्चेनश्चतेसौरेंद्विनाःशनि
चंद्ररविभिरभ्युद्गमेलग्नेस्थितैःजातस्ययन्त्रोत्पीडनजोवधः यन्त्रपीडितोम्रियतेकेचित्क्षीणेंद्विनाभ्युद्गमेइतिपठन्ति क्षीणेंदुःक्षीणचन्द्र
माइनआदित्यः आर्किःसौरःएतैःलग्नेस्थितैःजातस्ययन्त्रोत्पीडनजोवधः विण्मध्यइति रुधिरेंगारकःआर्किःसौरःशीताकिरणश्चंद्रः ए

खस्थेर्केवनिजेरसातलगतेयानप्रपाताद्वधोयन्त्रोत्पीडनजःकुजेस्तमयगेसौरेंद्विनाभ्युद्गमे ।
विण्मध्येरुधिरार्किशीतकिरणैर्जूकाजसौरर्क्षगैर्यातैर्वागलितेंदुसूर्यरुधिरैर्व्योमास्तबंध्वाव्हयान् ॥ ८ ।

तैःयथासंख्यंजूकाजसौरर्क्षगैःजूकस्तुलः अजोमेषःसौरर्क्षेमकरकुंभौतेनतुलेकुजोभौमः मेषेसौरः मकरकुंभयोरन्यतमेचन्द्रः एवंयस्यज
न्मनिभवंति सविण्मध्येमध्यमध्येम्रियते यातैर्वेति गलितेंदुःक्षीणचन्द्रः सूर्यआदित्यः रुधिरोंगारकः एतैर्यथासंख्यंव्योमास्तबंध्वाव्हया
न् यातैःप्राप्तैःव्योम्निदशमेक्षीणचन्द्रः अस्तमयेसप्तमेसूर्यः बंध्वाव्हयेबंधुसंज्ञकेचतुर्थेभेबंधित्याव्हयंसंज्ञायस्य एवंयस्यजन्मनिभवति
सवाग्रहणात्विण्मध्येम्रियते । ८ । अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वैतालीयेनाह वीर्यान्वितेति क्षीणेंदौक्षीणचन्द्रवीर्यान्वितेनरःबलेनवक्रे

णर्भौमेनदृष्टेवीक्षितेर्कजे सौरेनिधनंस्थिते ऽष्टमेजातस्यगुह्योद्भवरोगपीडयागुह्येयउद्भूतउत्पन्नरोगोगदस्तत्पीडयाऽर्शोभगंदरात्यांक्रमिशस्त्रदाहजः क्रमिजःशस्त्रजःदाहजःअर्शोभगंदरादिरोगदोषात् क्रमिपातेनशस्त्रकर्मणावादाहेनवाक्रियमाणेनतस्यमृत्युर्भवति ॥९॥ अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसन्ततिलकेनाह अस्तेरवाविति अस्तसप्तमेरवावादित्येसरुधिरेणभौमेनसंयुक्तेस्थितेर्कपुत्रेसौरेनिधनेष्टमेक्षीणेहिमगौचन्द्रेरसातलगतेचतुर्थस्थानस्थेजातः खगांतोभवति खगःपक्षीतत्कृतोमृत्युर्भवति तस्यमृतस्याग्निसंस्कारोनभवतीत्यर्थः।

वीर्यान्वितवक्रवीक्षितेक्षीणेंदौनिधनास्थितेऽर्कजे।गुह्योद्भवरोगपीडयामृत्युःस्यात्क्रमिशस्त्रदाहजः ॥९॥

अस्तेरवौसरुधिरेनिधनेर्कपुत्रेक्षीणेरसातलगतेहिमगौखगांतः।

लग्नात्मजाष्टमतपस्विनभौममन्दचंद्रैस्तुशैलशिखराशनिकुडयपातैः । १० ।

लग्नात्मजाष्टमेति इनःसूर्यःभौमःकुजःमंदःसौरःचंद्रःशशांकःएतैर्यथासंख्यंलग्नात्मजाष्टमतपःसुस्थितैः लग्नपञ्चमाष्टमनवमस्थैःतेनलग्नेर्कः पंचमेभौमः अष्टमेसौरः नवमेचन्द्रोयस्यजन्मनिभवति तस्यशैलशिखरात् पर्वतमस्तकात् पतितस्याशनिपातेनचोल्कया वज्रपातेनकुडयपातेनभित्तिपातेनवा मृत्युर्भवति ॥ १० ॥

Indira Gandhi National Centre for the Arts

अथयस्यजन्मन्येतेषांयोगानांमध्यादन्यतमोयोगोनभवति नचाष्टमेस्थानेकाश्चिद्ग्रहोभवति नचाष्टमंस्थानंकश्चिद्ग्रहः पश्यति तन्मृत्युकारणंवैतालीयेनाह द्वाविंशइति येनद्रेष्काणेनपुमान्जातस्तस्माद्योद्वाविंशोद्रेष्काणोभवति ससूरिभिः पंडितैः निधनस्यमृत्योः कारणंनिमित्तंकथितः कथमित्याह तस्याधिपतिरित्यादि तस्यद्वाविंशस्यद्रेष्काणस्ययोधिपतिर्ग्रहस्तस्याग्न्यंबुवायुधजइत्यादिस्वगुणैर्योहेतुःपठितस्तेननिर्याणंमरणंप्रयच्छतिददाति अथवायस्मिन्राशौसद्वाविंशोद्रेष्काणोभवति तस्यराशेर्यः स्वामीतत्संभवोभवति सवास्वगुणैरात्मीयहेतुभिः निर्याणंमरणंप्रयाति सचद्वाविंशोद्रेष्काणोलग्नादष्टमराशौभवति सकथंज्ञायतेउत्पद्यते यदि

द्वाविंशःकथितस्तुकारणंद्रेष्काणोनिधनस्यसूरिभिः॥ तस्याधिपतिर्भपोपिवानिर्याणंस्वगुणैःप्रयच्छति ॥११॥
होरानवांशकप्रयुक्तसमानभूमौयोगेक्षणादिभिरतःपरिकल्प्यमेतत् ॥

लग्नस्यप्रथमोद्रेष्काणस्तदाष्टमस्यापिप्रथमोथलग्नस्यद्वितीयस्तदाष्टमस्यापिद्वितीयोथलग्नस्यस्तृतीयस्तदाष्टमस्यापितृतीयः नकेवलं यावत्सर्वराशीनामेवैवव्यवस्था अनेनक्रमेणप्रकारेणयोऽष्टमराशिः द्रेष्काणः सएवद्वाविंशोद्रेष्काणइति तत्रैतज्जातं यस्योक्तयोगानामन्यतमोयोगोनभवति नचाष्टमंस्थानंग्रहयुतवीक्षितं तस्यद्वाविंशद्रेष्काणाधिपाष्टमराश्यधिपयोर्योबलवांस्तदुक्तदोषेणमृत्युरिति।११।
अथयादृग्भूमौम्रियतेतद्विज्ञानंवसंततिलकेनाह होरानवांशेति पुरुषस्यजन्मसमयेहोरायांलग्नेयोनवांशकोभवति तस्ययोधिपतिः ग्रह

स्तेनयोयुक्तोराशिः सराशिर्यत्रस्थितइत्यर्थः तस्यराशेर्यायोग्याभूमिस्तस्यांभूमौम्रियतेतद्यथासचेद्राशिद्वयेभवति तदाअधिकसंचारभू
मौ सचेद्राशिःमेषोभवतितदाजाविकल्पसंज्ञभूमौ वृषभश्चेत्तदावृषभप्रचारभूमौ मिथुनश्चेत्तदागृहे कर्कटश्चेत्तदाकूपे सिंहश्चेत्तदार
ण्ये कन्याचेत्तदाकूपे तुलाचेत्तदापणगृहे वृश्चिकश्चेत्तदाश्वभ्रे धन्वीचेत्तदाऽश्वप्रचारभूमौ मकरश्चेत्तदानूपे कुंभश्चेत्तदागृहे
मीनश्चेत्तदानूपइति येषांतु पुनर्मृत्युयोगेजलादौ मरणमुक्तंतेषांतत्रैव नकेवलं दर्शितराशिवशेन भूप्रदेशोवक्तव्यः अपितु यो
गेक्षणादिभिरिति सलग्ननवांशकाधिपतिर्यस्मिन्राशौऽव्यवस्थितः तत्रयद्यनेनगृहेणतस्ययोगोभवति तदातस्यचयाभूमिः ईक्ष

मोहस्तुमृत्युसमयेऽनुदितांशतुल्यःस्वेशेक्षितेद्विगुणितस्त्रिगुणःशुभैश्च ॥ १२ ॥

णादिभिर्योवातस्यपश्यति आदिग्रहणाद्यस्यनवांशकेस्थितस्तस्यापियाभूमिरुक्तातस्यांम्रियतइति अत्रचबहुभूमिसंभवेग्रहबलाद्वक्त
व्याःननुचग्रहस्यकाभूमिः उच्यतेग्रहस्यात्मीयराशेर्याभूमिःसैवेति ननुयस्यराशिद्वयंतस्यकाभूमिरित्युच्यते तत्रात्रिकोणराशेःसंबंधिनी
भूमिःतद्यथाआदित्यस्यसिंहभूमिःअरण्यं चंद्रमसःकर्कटभूमिरनूपं भौमस्यमेषभूमिरजाविकसञ्चारप्रदेशः बुधस्यकन्याभूमिरनूपःजीव
स्यधनुर्भूमिरश्वप्रचारः शुक्रस्यतुलाभूमिःविपणिः शनैश्चरस्यकुंभभूमिः गृहमितिकेचिदत्रदेवालयेअग्निविहारकोशशयनाक्षित्युत्कराः
स्युरित्यादिकंस्थानमिच्छंति एतच्चशोभनं यतः एतेषुस्थानेषुम्रियमाणाद्दृश्यंतइति एवमेतस्मादन्यत् परिकल्प्यंचिंत्यम् मोहास्त्विति

यावंतोलग्नस्यनवांशकाअनुदिताः शेषास्तेषामंशानांसपीडितानांयावत्कालोभवति एतदुक्तंभवति यावत्कालेऽलग्नादवशिष्टः पुरुष
स्यजन्मनिविषयेभवतितावन्तस्तावत्कालमिति सचेल्लग्नराशिः यदिस्वेशेनस्वपतिनेक्षितोदृष्टस्तदासएवकालोद्विगुणोवक्तव्यःअर्था
देवस्वामिनासौम्यग्रहेणचदृष्टस्तदाषड्गुणकालोवक्तव्यः ॥ १२ ॥ अथमृतस्यशरीरपरिणामज्ञानंमालिन्याह दहनेति निधनभवनेष्टमे
स्थानेयोद्रेष्काणोव्यवस्थितःतद्वशाच्छवपरिणामश्चिंतनीयः सचगणनयाद्वाविंशोद्रेष्काणोभवति सचयदिदहनद्रेष्काणोऽग्निद्रेष्का
णोभवति तदाभस्मत्वेनपरिणमत्याग्निनादह्यतेपापद्रेष्काणोग्निद्रेष्काणः अथजलद्रेष्काणोभवति तदासक्लिद्यते जलमध्येक्षिप्यते

दहनजलविमिश्रैर्भस्मसंक्लेदशोषैर्निधनभवनसंस्थैर्व्यालवर्गैर्विडंबः ॥
इतिशवपरिणामश्चिंतनीयोयथोक्तः पृथुविरचितशास्त्राद्वृत्यनूकादिचिंत्यं ॥ १३ ॥

सौम्यग्रहद्रेष्काणोजलद्रेष्काणःअथमिश्रद्रेष्काणोभवतितदाशुष्यतिनदह्यतेनचापिजलमध्येक्षिप्यते सौम्यग्रहद्रेष्काणःपापयुक्तोभवति
पापग्रहद्रेष्काणोवासौम्ययुक्तस्तदामिश्रद्रेष्काणः तथानिधनभवनसंस्थैरष्टमराश्याश्रितैः व्यालवर्गैःसर्पद्रेष्काणैः विडंबितोभवति तदा
श्वशृगालकाकादिभिर्भुज्यते भक्ष्यतइत्यर्थः अत्रव्यालद्रेष्काणाःकर्कटाद्यः कर्कटाद्वितीयःवृश्चिकाद्यः वृश्चिकद्वितीयःमीनांत्यश्चउक्तंच
निधनेयस्यभवंतिद्रेष्काणस्तस्यचमृतस्य भुंजंतिवायसाद्याःप्राणिसमूहानचास्तिसंदे
शाशिगृहपूर्वापरगोकीटस्यचमीनपश्चिमोपगतः

हः पापग्रहद्रेष्काणोयस्याष्टमराशिसंस्थितोभवति दहनंप्राप्नोति नरोमृतमात्रोनिश्चयात्प्रवदेत् एवंसौम्यद्रेष्काणोजलमध्येक्षिप्यत्तेन
रोत्रमृतः सौम्यद्रेष्काणःपापैःपापद्रेष्काणोपिसौम्ययुक्तः यस्याष्टमभवनगतःशोषंप्राप्नोतिसोपिमृतइति एवंप्रकारःशवानांमृता
नांपरिणामोविपत्तिश्चिंतनीयोविचार्यः पृथुविरचितशास्त्राद्विस्तीर्णाच्छास्त्राद्गत्यर्थकादिमरणादिचिंत्यम् मृतस्यकागतिर्भविष्यति
कस्माच्चलोकादयमागतःआदिग्रहणात्तत्रकीदृगासीदिति अनूकशब्देनेहातीतजन्मोच्यते ॥ १३॥ अथयोयंजातोजंतुः सकस्माल्लोका
दागतइति यदुक्तं तद्विज्ञानंमालिन्याह गुरुरिति गुरुर्जीवःउडुपतिशुक्रौ चन्द्रासितौ सूर्यभौमौरविकुजौयमज्ञौसौरबुधौ एतेविबुधपितृति

गुरुरुडुपतिशुक्रौसूर्यभौमौयमज्ञौविबुधपितृतिरश्चोनारकीयांश्चकुर्युः ।
दिनकरशशिवीर्याधिष्ठतात्र्यंशनाथात्प्रवरसमानिकृष्टास्तुंगन्हासादनूक ॥ १४ ॥

रश्चोनारकीयांश्चजातान्कुर्युः विबुधलोकोदेवलोकः पितृलोकःप्रसिद्धःतिरश्चस्तिर्यग्लोकःनरकःनरकलोकःप्रसिद्धःएभ्यःआगतान्वद
त् कथमितितदर्थमाह दिनकरशशिवीर्याधिष्ठितात्र्यंशनाथादिति दिनकरःसूर्यःशशीचंद्रःअनयोःदिनकरशशिनोः मध्याद्योबलीवीर्य
वान् तेनाधिष्ठितोयुक्तोयस्त्र्यंशोद्रेष्काणः तस्ययोनाथःस्वामी तस्ययोलोकस्तस्मादागतइतिवक्तव्यं तत्रसयदिद्रेष्काणोगुरोर्जीवस्य
संबंधीभवति तदाविबुधलोकादागतइतिवक्तव्यं अथचंद्रशुक्रयोरन्यतमसंबंधीभवति तदापितृलोकादागतइतिवक्तव्यं अथसूर्यभौमयो

रन्यतमसंबंधीभवति तदातिर्यग्लोकादागतइतिवक्तव्यं अथशनैश्चरबुधयोरन्यतमसंबंधीभवति तदानरकलोकादागतइतिवक्तव्यं यस्मा ल्लोकादागतस्तत्रापि श्रेष्ठमध्यमहीनत्वज्ञानमाह प्रवरेत्यादि यस्यग्रहस्यप्रदर्शितलोकात्तस्यजन्मज्ञानमाह ग्रहस्तुगस्थः स्वोच्चराशि गतोभवतितदातत्रप्रवरः प्रधानमासीदिति विज्ञेयं अथोच्चराशिच्युतोनीचमप्राप्य तदातत्रासौमध्यमआसीदितिविज्ञेयं नीचस्थःनिकृ ष्टःहीनः एतदनूकेप्राग्जन्मनिज्ञेयं॥ १४॥ अथमृतस्यकागातिर्भविष्यतितद्विज्ञानंमालिन्याह गतिरिति यस्यजन्मनिलग्नात्षष्ठसप्तमाष्ट मस्थानानिशून्यानिभवन्ति तस्यतत्काळेरिपुस्थानेत्र्यंशोद्रेष्काणोवर्तते तयोर्याधिपती तयोर्मध्येयोबलवांस्तस्ययोलोकोभिहीतः सएव

गतिरपिरिपुरंध्रत्र्यंशपोऽस्तास्थितेवागुरुरथरिपुकेंद्रच्छिद्रगःस्वोच्चसंस्थः । उदयतिभवनेंत्येसौम्यभागेच मोक्षोभवतियदिबलेनप्रोज्झितास्तत्रशेषाः । १५ । इतिबृ० नैर्याणिकाऽध्यायःपंचविंशतिःसमाप्तः । २५ ॥

गतिः एवंरिपुरंध्रत्र्यंशपइति तत्रेतनमृतनगंतव्यमिति अस्तास्थितोवा अथलग्नात्षष्ठसप्तमाष्टमस्थानानामन्यतमेस्थानेकश्चिदग्र होभवति तदातस्यदर्शितलोकेतेनगन्तव्यं अथलग्नात्षष्ठसप्तमाष्टमस्थानानांद्वेस्थानेत्रीणिवासग्रहाणिभवंति सोप्येकस्मिन्नपिद्व्या दयोग्रहाभवन्ति तदातेषांग्रहाणांयाबलवांस्तस्ययः प्रदर्शितोलोकस्तेनगंतव्यमिति नन्वस्तास्थितोवेतिकैश्चिद्बलमुक्तंतत्रसप्तमस्थग्रह णकृतं तत्षष्ठाष्टमस्थोपिस्वांगतिंनयतीति किंव्याख्यातंउच्यते अस्तास्थितोवेति वाशब्दश्चशब्दार्थेज्ञेयः नकेवलमस्तास्थितश्चकारा

द्रिपुरंध्रगाश्चेति केचिदस्तस्थितश्चेतिपठन्ति तथाचस्वल्पजातकेउक्तं सुरपितृतिथ्यङ्गनारकान्गुरुरुडुपसितावसृग्रवीज्ञयमौ रिपुरंध्रत्र्यं
शकपानयंतिचास्तारिनिधनस्थाः गुरुरथेति अथशब्दःपादपूरणार्थे यस्यजन्मनिगुरुर्बृहस्पतिर्लग्नाद्रिपुस्थानेषष्ठेभवति केंद्रेषुवाछि
द्रेष्टमेवासचस्वोच्चस्थःकर्कटेभवति तदैकोयोगः अथवांत्ये भवनेमनिराशावुदयतिविलग्नगतेतत्रचगुरुवर्ज्यैशेषाग्रहाअन्येग्रहावलेन
वीर्येणप्रोज्झितावर्जिताभवन्ति तदाद्वितीयोयोगः अस्मिन्योगद्वयेजातस्यमोक्षोभविष्यतीतिवक्तव्यं उदयतिभवनेंत्येसौम्यभागेचमो
क्षइत्यत्रचकारोवाशब्दस्यार्थे यथापुरुषस्यजन्मकालग्रहवशात् गतिरुक्ता तथामरणकाललग्नवशादपिगतिर्वक्तव्या यस्मात्स्वल्पजातके

अथनष्टजातकाध्यायप्रारम्भः। आधानजन्मापरिबोधकालेसंपृच्छतोजन्मवदे
द्विलग्नात् ॥ पूर्वापरार्द्धेभवनस्यविंद्याद्भानावुदग्दक्षिणगेप्रसूतिम् ॥ १ ॥

उक्तं षष्ठाष्टमकंटकगोगुरुश्चेद्भवतिमीनलग्नेवा शेषैःखगैर्जन्मनिमरणेवामोक्षगतिमाहुरिति ॥ १५ ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां
बृहज्जातकविवृत्तौनैर्याणिकाऽध्यायःपंचाविंशातिःसमाप्तः ॥ २५ ॥
अथनष्टजातकाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवप्रसूतिकालज्ञानमिंद्रवज्रयाह आधानेतियस्याधानकालेज्ञायतेतस्याधानकालात्पूर्वमेव
जन्मव्याख्यातम् तत्कालमिंदुनाहितइत्यादिनाजन्मकालश्चव्याख्यातएव एवमाधानजन्मकालयोरपरिबोधेअज्ञानेसतिसंपृच्छतःप्रष्टुः

विलग्नात्प्रश्नलग्नाज्जन्मवदेत्ब्रूयात् येनलग्नेनप्रष्टापृच्छति तस्ययदिपूर्वार्द्धंप्रथमहोराभवति तदाप्रष्टुः मानाद्यादित्येउदग्गते उत्त
रायणस्थे जन्मवक्तव्यं मकरादिराशिषट्कस्थेजातइत्यर्थः अथलग्नस्यापरार्धंद्वितीयाहोराभवति तदाभानौदाक्षिणगते दक्षिणायनस्थे
जन्मवक्तव्यं कर्कटादिराशिषट्कस्थेजातइत्यर्थः तथाच आधानजन्मनीयस्यनाविज्ञायेतदेहिनः जन्मसंपृच्छतस्तस्यप्रश्नलग्नाद्विनिर्दि
शेत् ॥ १ ॥ अथवर्षर्तुज्ञानमुपजातिकयाह लग्नत्रिकोणेष्विति त्रिभागैर्द्रेष्काणैः लग्नत्रिकोणेषुप्रथमपंचमनवमस्थानेषुगुरुर्जीवो ज्ञेयः
तद्यथा प्रश्नलग्नस्य यदिप्रथमद्रेष्काणोभवति तदायएवलग्नराशिः तत्रस्थगुरौजन्मवक्तव्यं अथलग्नस्यद्वितीयोद्रेष्काणः तदालग्नाद्यः

लग्नत्रिकोणेषुगुरुस्त्रिभागैर्विकल्प्यवर्षाणिवयोनुमानात्

पंचमोराशिस्तत्रस्थेगुरौजन्मवक्तव्यं अथलग्नस्यतृतीयोद्रेष्काणस्तदालग्नाद्योनवमोराशिस्तत्रस्थेगुरौजन्मवक्तव्यं एवंकेषांचिन्मतं
अथान्येषांमतं यथाप्रश्नलग्नस्ययदाप्रथमोद्रेष्काणोदयोभवति तदालग्नराशितोयावत्संख्येराशौ बृहस्पतिस्तिष्ठति तावत्संख्यानि
प्रष्टुर्वर्षाणिवक्तव्यानि अथलग्नेद्वितीयेद्रेष्काणस्तदा लग्नात्पंचमराशितोयावत्संख्येराशौ बृहस्पतिर्भवति तावत्संख्यानिप्रष्टुर्व
र्षाणिवक्तव्यानि यदालग्नस्यतृतीयोद्रेष्काणोभवति तदालग्नान्नवमराशितोयावत्संख्येराशौबृहस्पतिर्भवति तावत्संख्यानिप्रष्टु
र्वर्षाणिवक्तव्यानि एतद्व्याख्यानं नशोभनं पूर्वव्याख्यानमेवश्रेयः यस्माद्यवनेश्वरः द्रेष्काणलग्नेक्रमतस्तुराशौगुरुर्विल

ग्नादित्रिकोणगोभूत् समुद्भवेत्तद्भवनक्रमेणस्वाच्चारभादब्दगतिंप्रगण्यात् यद्यप्यत्रसामान्येनोक्तं बृहस्पतेरवस्थानं तथाचद्वादशभागक्र
मेणप्रतिराशौसंचार्यः तद्यथा यदिप्रश्नलग्नस्यप्रथमद्वादशभागोदयोभवति तदालग्नस्थेजीवेजातः द्वितीयद्वादशभागश्चेत्तदालग्नाद्द्वि
तीयेगुरौजातः एवंतृतीयादिद्वादशभागोदयेतृतीयादिषुस्थानेषुऊह्यं विकल्प्यवर्षाणि वयोनुमानादेवं बृहस्पतेरवस्थानंज्ञात्वातस्यएव
वयोनुमानात्तस्याकृतिंशरीरमवेक्ष्यवर्षाणिविकल्प्यवयःप्रमाणंबुध्वाद्वादशसुद्वादशसुवर्षेषुविकल्पनाकार्या किमस्मिन्नेवभगणपरिवर्ते
ज्ञातराशेः बृहस्पतेरवस्थानमभूदुतद्वितीयउततृतीयादिषु एवंतस्याकृतिमवेक्ष्यवयोनुमानंवक्तव्यं यत्रद्वादशसुवर्षेषुभ्रांतिर्भवति त

ग्री.ष्मोर्कलग्नेकथितास्तुशेषै रन्यायनर्तावृतुरर्कचारात् २

त्रपुरुषलक्षणार्केनदशाविभागेनद्वादशवार्षिकींदशांक्षेत्रेषुपरिकल्प्ययत्तत्क्षेत्रांगसंस्पर्शाद्वर्षज्ञानं तथाच पुरुषलक्षणे पठ्यते पादौसगु
ल्फौप्रथमंप्रदिष्टंजंघेद्वितीयंतुसजानुवक्त्रे मेढ्रोरुमुष्काश्चततस्तृतीयंनाभिंकटिंचेतिचतुर्थमाहुः उदयंकथयंतिपंचमंहृदयंषष्ठमथस्त
नान्वितं अथसप्तममंशजत्रुणीकथयंत्यष्टममोष्ठकंधरे नवमंनयनेचसुभ्रुणीसललाटंदशमांशिरस्तथा अशुभेष्वशुभंदशाफलंचरणाद्ये
षुशुभेषुशोभनमिति किंत्वत्रविंशत्यधिकंवर्षशतंयस्यजन्मनोतीतं तस्यनष्टजातकवर्षज्ञानोपायएवनास्ति एवंवर्षेषुज्ञातेषुऋतुज्ञान
माह ग्रीष्मोर्कलग्नइति येनलग्नेनप्रष्टापृच्छति तत्रचेदर्कःसूर्यः स्थितस्तद्द्रेष्काणोवालग्नेतदाग्रीष्मेजातइतिवक्तव्यं कथितास्तुशेषैरि

ति शेरैरन्यैश्चन्द्रादिभिर्ग्रहैर्लग्नस्थैःऋतुःपूर्वमेवकथितउक्तः द्रेष्काणैःशिशिरादयइत्यादिनाग्रन्थेनोक्तः तत्रयदाशनैश्चरोलग्नेभवति तद्द्रेष्काणोवातदाशिशिरेजातइतिवक्तव्य एवंशुक्रेलग्नगतेवा तद्द्रेष्काणोतदावसन्तेजातः एवंभौमेग्रीष्मेएवमेवरवावपि चन्द्रेलग्नगतेतद्द्रेष्काणेवा वर्षासु बुधेशरदिजीवेहेमन्तइति यदाबहवोलग्नगताःभवन्ति तदातेषांमध्येयोबलवान्तदुक्तौ जातइतिवक्तव्यम् अथनकश्चिद्यदिलग्नगतोभवति तदातस्यसम्बन्धीद्रेष्काणोदयोभवति तदा तदुक्तौजातइत्येवंवक्तव्यं अन्यायनर्तावृतुरर्कचारादिति अन्यस्मिन्नयनेऽन्यस्मिन्नृतावर्कचाराद‍ृतुः अन्यस्मिन्नयने तदयनासंभवश्चेद‍ृतुरन्योभवति तदर्तुरर्कचारवशेनवक्तव्यम् एतदुक्तंभवति

चन्द्रज्ञजीवाःपरिवर्तनीयाःशुक्रारमंदैरयनेविलोमे ॥ द्रेष्काणभागप्रथमेतुपूर्वोमासोनुपाताच्चातिथिर्विकल्प्यः॥३॥

सौरेणमानेनऋतुर्वक्तव्यः नतुचांद्रेण यथाशिशिरेज्ञातेमकरकुम्भयोरन्यतमेराशौसूर्यस्यावस्थानंज्ञेयं एवंशेषराशिष्वप्यूह्यम् अनेनलौकिकश्चांद्रमासोनिराकृतोभवतीति ॥ २ ॥

अथायनेविलोमेग्रहपरिज्ञानादृतुपरिज्ञानंमासपरिज्ञानंचेंद्रवज्रयाह चंद्रज्ञेति अयनेविलोमेसति चन्द्रज्ञजीवाः शुक्रारमंदैःपरिवर्तनीयाः शशिबुधगुरवःसितभौमशनैश्चरैः अयनव्यत्ययेप्राप्तेसतिपरिवर्तनीयाः व्यत्ययेनव्यवस्थाप्याः एतदुक्तंभवति यद्युत्तरायणेज्ञातेप्रावृट्कालेज्ञातस्तदावसन्ते जातइतिवक्तव्यं चन्द्राच्छुक्रेणात्रपरिवर्तितः अथोत्तरायणे शरदिप्राप्तायांग्रीष्मेजातः दक्षिणायनेग्रीष्मेज्ञ

तेशरदिजातः अथबुधोरविभौमयोरपवर्तितौरविभौमौबुधेनचउत्तरायणे हेमन्तेज्ञाते शिशिरेजातः दक्षिणायने शिशिरेप्राप्ते हेमन्तजा तःइतिवक्तव्यम् अत्रजीवमंदौपरस्परमपवर्तितौ एवमृतौज्ञाते मासज्ञानमाह द्रेष्काणभागइति प्रश्नलग्नेयोद्रेष्काणोवर्तते तस्यच द्रेष्काणस्ययदिप्रथमभागोवर्त्तते तदाज्ञाततौ प्रथमेमासिजातइतिवक्तव्यं अथलग्नद्रेष्काणस्य द्वितीयोभागोवर्त्तते तदाज्ञाततौद्वितीय मासिजातः तृतीयद्रेष्काणेद्वौविभागौपूर्वपरावत्रापि अर्कावस्थानतएवमासज्ञानं अथएवंमासंज्ञात्वातिथिज्ञानार्थमाह अनुपाताच्च तिथिर्विकल्प्यःअनुपातात्त्रैराशिकात्तिथिर्विकल्प्योविकल्पनीयः लग्नस्यषट्लिप्ताशतानिद्रेष्काणःद्रेष्काणेनचज्ञाततुऋतुज्ञानं तदर्धलि

अत्रापिहोरापटवोद्विजेंद्राःसूर्यांशतुल्यांतिथिमुद्दिशंति। रात्रिद्युसंज्ञेषुविलोमजन्मभागैश्चवेलाःक्रमशोविकल्प्याः॥४॥

प्ताशतत्रयं लिप्ताशतत्रयेणमासज्ञानं अत्रानुपातात्तिथिर्लिप्तादशकेनैकैकोज्ञेयः एषश्चतिथिरादित्यभागः एवमादित्यस्यराशयोभागा ज्ञेयाः मासाराशयस्तिथयोभागाः यस्मिंश्चतिथौ ज्ञातवर्षेयथाप्रदर्शितादित्योभवति तस्मिन्तिथौतस्यजन्मइतिवक्तव्यम् ॥ ३ ॥ अथचन्द्रमानातिथिज्ञानोपायमिंद्रवज्रयाह अत्रापीति अत्रास्मिंस्तिथिज्ञानेद्विजेंद्रामुनयोहोराशास्त्रज्ञाः सूर्यांशतुल्यां अंशस्थानेस्फुटार्क भागसमांतिथिमुद्दिशन्ति कथयन्ति प्रश्नकालेतात्कालिकेनादित्येनयावन्तोभागाभुक्तास्तावन्तः शुक्लप्रातिपत्प्रभृतिज्ञातमासस्याति थयोव्यतीताः अत्रचान्द्रमानेमकरमासेजातेमाघमासोज्ञेयः एवमन्येष्वपिमासकल्पनाकार्या तथाचमणित्थः पृच्छाकालेरविणायावन्तो

शाः स्फुटेनसंभुक्ताः राशेस्तास्तिथयःस्युःशुक्लादावर्कमासस्य एवंदिनेज्ञाते किमयंरात्रौजातोदिवावेति तदर्थमाह रात्रिद्युसंज्ञेष्विति रा
त्रिद्युसंज्ञापूर्वंव्याख्याताः गोजाश्विकर्किमिथुनाइत्यादिना तत्रप्रश्नकाले यदिरात्रिसंज्ञोलग्नोभवति तदातस्यविलोमतादिवाजन्मवक्त
व्यम् यदाद्युसंज्ञोलग्नोभवति तदारात्रौजन्मवक्तव्यम् एवंदिनरात्रिविभागेज्ञातेवेलाज्ञानमाह भागैश्चवेलाःक्रमशोविकल्प्याः यस्मि
न्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञानंतस्मिन्दिनेअंशादित्योपिज्ञातःततस्तस्यपुरुषस्ययदिदिवाजन्मतदातस्मादादित्याद्दिनप्रमाणंकार्यं अथरात्रौज
न्मतदारात्रिप्रमाणंतत्रप्रश्नलग्नस्यतास्मिन्कालेयावंतश्चषकाभुक्तास्तैरनुपातःकार्यःयदिपुषस्यदिवाजन्मतदादिनप्रमाणेनयदारात्रौतदा

केचिच्छशांकाध्युषितान्नवांशाच्छुक्लांतसंज्ञंकथयंतिमासम्

रात्रिप्रमाणेन तात्काललग्नभुक्तचषकानांगुणनांकृत्वातस्यैवलग्नस्यस्वदेशराश्युदयप्रमाणेनभागमपहृत्यावाप्तांवेलांतावत्कालेनगतेन
दिनस्यरात्रेर्वाजन्मवक्तव्यम् एवंलग्नभागैःक्रमशः परिपाट्यावेलासमयःविकल्प्याविकल्पनीयाः ॥१॥ अर्थांतरेणमासज्ञानमिंद्रवज्रया
ह केचिदिति केचिदाचार्याःशशांकाध्युषिताच्चन्द्रयुक्तान्नवांशाच्छुक्लांतसंज्ञंमासंकथयन्ति प्रश्नकालेयस्मिन्नवांशकेनवमेंशेचन्द्रमाभ
वतितमपिनवांशकं त्रिधापरिकल्प्यतास्मिन्नवांशकेनवमेंशेचन्द्रमाव्यवस्थितइति चन्द्रनवांशकगतंनक्षत्रमन्वेष्यम् तन्नक्षत्रशुक्लांत
संज्ञकेमासितस्यजन्मवक्तव्यम् अत्रयस्यनक्षत्रस्यशुक्लांतसंज्ञोमासोनास्ति तस्यबृहस्पतिचारोक्तविधिनाशुक्लांतसंज्ञोमासःपरिकल्प्य.

तत्रोक्तम् नक्षत्रेणसहोदयमस्तंवायेनयातिसुरमन्त्री तत्संज्ञंवक्तव्यंवर्षंमासंक्रमेणैव वर्षाणिकार्तिकादीन्याग्नेयाद्भद्वयानियोज्यानि क्रमशस्त्रिभंतुपञ्चममुपांत्यमन्त्यञ्चयद्वर्षमिति तत्रचन्द्रमायदिवृषनवांशकेतन्नवांशकसप्तकस्यार्वाग्भवति तदाकार्तिकेमासिजात इतिवक्तव्यम्अथवृषनवांशकस्योर्ध्वम्भवति मिथुननवांशकेतन्नवांशकषट्कस्यार्वाक्यदाचन्द्रमाभवतितदामार्गशीर्षेमासिजातइतिवक्तव्यं

लग्नत्रिकोणोत्तमवीर्ययुक्तं सम्प्रोच्यतेंगालभनादिभिर्वा । ५ ।

मेषादिराशी
नांचषकाः
मे.२००मी.
वृ.२४० कुं.
मि.२८०म.
क.३२० ध.
सिं.३६०वृ.
क.४०० तु.

अथमिथुननवांशकेतन्नवांशकषट्कस्योर्ध्वं कर्कटनवांशके तन्नवांशकपञ्चकस्यार्वाग्यदाचन्द्रमाभवति तदापौषेमासिजातइतिवक्तव्यम् अथकर्कटेतन्नवांशकपञ्चकस्योर्ध्वंसिंहनवांशके तन्नवांशचतुष्टयस्यार्वाग्यदाचन्द्रमाभवति तदामाघेमासिजन्मइतिवक्तव्यं अथसिंहनवांशकेतन्नवांशकचतुष्टयस्योर्ध्वंकन्यानवांशकेतन्नवांशकसप्तकस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाफाल्गुनेमासिजातइतिवक्तव्यम् अथकन्यानवांशकसप्तकस्योर्ध्वंतुलनवांशकतन्नवांशकषट्कस्यार्वाग्यदाचन्द्रमाभवति तदाचैत्रेमासिजातइतिवक्तव्यम् अथतुलानवांशके तन्नवांशकेषट्कस्योर्ध्ववृश्चिकनवांशकेतन्नवांशकपंचकस्यार्वाग्यदाचन्द्रमामवति तदावैशाखेमासिजातइतिवक्तव्यम् अथवृश्चिकेतन्नवांशकंपचकस्योर्ध्वंधान्विनवांशकेतन्नवांशकचतुष्टयस्यार्वाग्यदाचन्द्रमामवति तदाज्येष्ठेमासिजातइत्यवगन्तव्यम् अथधन्विनवांशकेतन्नवां

Indira Gandhi National Centre for the Arts

शाकचतुष्टयस्योर्ध्वं मकरनवांशकत्रयस्यार्वाग्यदाचन्द्रमाभवति तदाआषाढेमासिजातइतिवक्तव्यम् अथमकरनवांशके तन्नवांशक
त्रयस्योर्ध्वंकुम्भनवांशके तन्नवांशकद्वयस्यार्वाग्यदाचन्द्रमाभवति तदाश्रावणेमासिजातइतिवक्तव्यम् अथकुम्भनवांशकेतन्नवांशक
द्वयस्योर्ध्वंमीननवांशके तन्नवांशकपञ्चकस्यार्वाग्यदाचन्द्रमाभवति तदाभाद्रपदेमासिजातइतिवक्तव्यम् अथमीननवांशकेतन्नवांश
कपंचकस्योर्ध्वं मेषनवांशकेतन्नवांशकषट्कत्रयस्यार्वाग्यदाचन्द्रमाभवति तदाऽश्वयुजिमासिजातइतिवक्तव्यम् अथमेषनवांशकेत
न्नवांशाष्टकस्योर्ध्वंयदिचन्द्रमाभवति तदाकार्तिकेमासिजातइत्यवगन्तव्यम् यस्मिन्कृत्तिकासरोहिणीकार्तिकः मृगशिरार्द्राचमार्गशी
र्षः पुनर्वसुपुष्यश्चपौषः आश्लेषामघाचमाघः पूर्वाफाल्गुन्युत्तराफाल्गुनीहस्तश्चफाल्गुनः चित्रास्वातीचचैत्रःविशाखानुराधाचवैशा
खः ज्येष्ठामूलेज्येष्ठः पूर्वाषाढोत्तराषाढश्चाष.ढः श्रवणधनिष्ठाचश्र.वणः शतभिषक्पूर्वाभाद्रपदोत्तराभाद्रपदाश्चभाद्रपदः रेवत्य
श्विनीभरण्यश्चाऽश्वयुजः यस्मादुक्तंत्रिभंतुपञ्चममुत्पांत्यमन्त्यञ्चयद्वर्षमितिएवंशुक्लांतस्यमासस्यानिश्चयः शुक्लांतग्रहणेनैतत्प्रति
पादयाति यत्तथा शुक्लपक्षांते येननक्षत्रेणयुक्तस्तदुपलक्षितोमासोवक्तव्यः यथाकार्तिकशुक्लपक्षांतेकृत्तिकारोहिणीभ्यामन्यतमेनयश्च
न्द्रमाभवति तेनकार्तिकोमासउच्यते एवमन्येषामपियोज्यते तदैतद्ब्रुवते एतदुक्तंभवति नशुक्लांतोमासइत्यतोमासः कृष्णांतएव
तथाचयवनेश्वरः मासेतुशुक्लप्रतिपत्प्रवृत्तेपूर्वेशशीमध्यबलोदशाहे तथाच यद्राशिसंज्ञेशीतांशुःप्रश्नकालेनवांशके स्थितस्तद्राशिगः
पूर्णोयस्मिन्भवतिचन्द्रमा; जन्ममास;सनिर्दिष्टःपुरुषस्यतुपृच्छतःकृष्णपक्षांतिकोमासोज्ञेयोत्रतुविपश्चिता लग्नत्रिकोणेत्यादि लग्नस्यप्र

थमलग्नस्य त्रिकोणयोश्चनवमपंचमयोर्मध्याद्यस्तत्कालमुत्तमेनप्रधानवीर्येणबलेनयुक्तस्तद्भंराशिःप्रोच्यतेकथ्यते यस्मिन्राशौगतेच न्द्रमसिजातइतिवक्तव्यं तथाचयवनेश्वरः होरादिवीर्याधिकलग्नभाजिस्थानेत्रिकोणेशशिनाविधार्यं अंगालभनादिभिर्वाकालांगानी त्यनेनप्रदर्शितोयःकालपुरुषस्यांगविभागस्तदालम्भनाद्यानेनाविधिनास्प्रष्टुः स्पृशतः यदेवकालपुरुषस्यांगंस्पृशातितत्स्थेचन्द्रमसिजात इतिवक्तव्यं आदिग्रहणात्प्राण्युक्तसत्वदर्शनश्रवणेगृह्यते ॥ ५ ॥

अथप्रकारांतरेणजन्मेशराशिज्ञानमिंद्रवज्रयाह यावानिति विलग्नात्पृच्छालग्नाच्छीतकरश्चंद्रोयावान्गतोजन्मराशौव्यवस्थितस्तस्माद्य

यावान्गतःशीतकरोविलग्नाच्चंद्राद्वदेत्तावतिजन्मराशिः। मीनोदयेमीनयुगंप्रादिष्टंभक्ष्याहृताकाररुतैश्चचिंत्यम्। ६॥

स्तावतिराशिः तत्रस्थेचंद्रमसिजात इतिवक्तव्यं मीनोदयेयदिमीनलग्नगतोभवति तदामीनयुगमेवप्रादिष्टमुक्तंमीनस्थचंद्रमाइतिवक्तव्यं ननुदर्शितविधिनाराशिरनेकप्रकारोयत्रप्राप्तोभिन्नरूपस्तत्रकोवक्तव्यइत्याशंक्याहभक्ष्याहृताकाररुतैरिति यस्यराशेःसम्बन्धिभक्ष्यद्रव्यं तस्मिन्कालेकृत्रिममानीयते तदाकारश्चकश्चिद्दृश्यते यथामार्जारादिदर्शनेसिंहोमहिषादिदर्शनेवृषइत्यादि अथवाराश्युक्तरूपंपु रुषस्यदृष्ट्वाथवारुतेनयस्यराशिसदृशप्राणिनोरुतंशब्दःक्रियते तत्रस्थेचंद्रमसिजात इतिवक्तव्यं ॥ ६ ॥ एवंजन्मराशौज्ञातेलग्न ज्ञानमिंद्रवज्रयाह होरेति होरायांप्रश्नलग्नेयस्यराशेर्नवांशकस्तत्कालेवर्तते तस्मात्तावतितमंतत्प्रातिमंतमेवांशकराशिंतस्यजन्मलग्नंव

Centre for the Arts

क्तव्यम् अथवालग्नाल्लग्नद्रेष्काणादारभ्य रविःसूर्यो यावति यावत्संख्येद्रेष्काणेऽव्यवस्थितस्तस्माल्लग्नादारभ्यतावतिराशौलग्नगतेतस्य
जन्मवक्तव्यम् अत्रचद्वादशेभ्योधिकेद्रेष्काणेद्वादशकमपास्यसंख्यानिर्देशः चतुर्विंशतेरधिकेचतुर्विंशतिमपास्यशेषंवदेत् एवंशास्त्रमाह
शास्त्रंकथयति नस्वमनीषिकयोक्तमित्येतत्प्रतिपादयति शास्त्रग्रहणेनैतत्प्रतिपाद्यते उक्तंच पृच्छालग्ननवांशस्ययेराशिसंज्ञायास्समस्त
स्मिन्लग्नगतेराशौजन्मवक्तव्यं पृच्छतस्तावत्संख्योपगतेलग्नाद्दृक्काणोदिनकृत् ततःप्रश्नलग्नात्तावत्संख्येकृतेलग्नराशौप्रष्टुर्जन्मावि
निर्दिशेत् ॥ ७ ॥ अथप्रकारांतरेणलग्नानयनमिंद्रवज्रयाह जन्मादिशेदिति लग्नगेग्रहेजन्मादिशेत् प्रश्नलग्नेयोग्रहोऽव्यवस्थितस्तं

होरानवांशप्रतिमंविलग्नंलग्नाद्रविर्यावतिचदृकाणे ॥ तस्माद्वदेत्तावतिवाविलग्नंप्रष्टुःप्रसूतावितिशास्त्रमाह॥७॥
जन्मादिशेल्लग्नगेवीर्यगेवाछायांगुलघ्नोर्कहतेवशिष्टम् ॥

तात्कालिकंकृत्वा लिप्तापिंडीकार्यं अथबहवोलग्नगतामवंति तदातेषांयोबलवान् तंतात्कालिकंकृत्वालिप्तापिंडीकार्यंततःसलिलस
मीपकृतायामवनौ द्वादशांगुलेनशंकुनातात्कालिकानिछायांगुलानिगृहीत्वातैरंगुलैरेकैकंग्रहंयदर्शितकालेलिप्तापिंडीकृतंगुणयेत् अथवा
सर्वग्रहेभ्योयोबलवान्ग्रहस्तंतात्कालिकंकृत्वालिप्तापिंडंकृत्वाछायांगुलाहतंचार्कशुद्धंकारयेत् द्वादशभिर्विभजेत्तत्रयावत्संख्यमवशिष्टंता
वत्संख्योमेषादेरारभ्ययोराशिर्भवति तस्मिन् राशौलग्नगते तस्यजन्मवक्तव्यं अथप्रकारांतरेणाह आसीनेत्यादि आसीनउपविष्टो

Indi… hi National
Ce… the Arts

यदाप्रष्टापृच्छाति तदालग्नाद्यज्जायास्थानंसप्तमराशिस्तास्मिन् लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अथसुप्तःसुप्तोत्रशयनपतितोविहितः ल
ग्नानिद्रस्यप्रश्नाभावात् तत्रपतितोयदापृच्छाति तदालग्नाद्यत्सुखस्थानंचतुर्थराशिस्तस्मिन्लग्नगते तस्यजन्मवक्तव्यं अथोत्थितःपृ
च्छाति तदातस्माल्लग्नाद्यदाज्ञास्थानंदशमोराशिस्तास्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अथशयनादासनाच्चोत्थितःउत्थिष्ठतःपृच्छाति त
दोदयलग्नराशौतस्मिन्नेवजन्मवक्तव्यं उक्तंच उत्तिष्ठतोविलग्नात्प्रष्टुःसुप्तस्यबन्धुलग्नाच्च उपविष्टस्यास्तमयेव्रजतोमेषूरणस्थाना
दिति।८।अथप्रकारांतरेणसर्वमेवनष्टजातकंवक्तिततःप्रश्नकालेतात्कालिकंलग्नंकृत्वापिंडीकार्यंततस्तस्यालिप्तापिंडीकृतस्यगुणकारविज्ञा

आसीनसुप्तोत्थिततिष्ठताभजायासुखाज्ञोदयगंप्रदिष्टम् ॥ ८ ॥

गोसिंहौजितुमाष्टमौक्रियतुलेकन्यामृगौचक्रमात्संवर्ग्योदशकाष्टसप्तविषयैःशेषाःस्वसंख्यागुणाः ।

नार्थंशार्दूलविक्रीडितेनाह गोसिंहाविति गोसिंहादयोराशयोयथाक्रमंदशादिभिर्गुणकारैःसंवर्ग्यागुणनीयाः तद्यथा गोसिंहौवृषसिंहौदश
भि १० गुणयेत् वृषलग्नंलिप्तापिंडीकृतंदशभिर्गुणयेत् एवंसिंहंदशभिरेव जितुमाष्टमौ मिथुनवृश्चिकौ लग्नगतावष्टाभि ८ गुणयेत्
क्रियतुलेमेषतुलेएतौसप्तभि ७ गुणयेत् कन्यामृगौकन्यामकरौ एतौलग्नगतौविषयैः पंचभि ५ गुणयेत् एवमेतेयथाक्रमंसंवर्ग्यागुणनीयाः
शेषाअनुक्ताराशयः स्वसंख्यागुणाआत्मीयसंख्ययागुणनीयाः तत्रगणनयाकर्कटंचतुर्भिर्गुणयेत् एवंधन्विनवभिः ९ कुंभमेकादशभिः ११

मे	वृ	मि	क	सिं	क	तु	वृ	ध	म	कुं	मी
७	१०	८	४	१०	५	७	८	९	५	११	१२

एवंमीनोद्वादशभिः १२ एवंतावल्लग्नंस्वगुणकारेणावश्यमेवगुणयेत् दशकाष्टसप्ताविषयैःतत स्तत्रयदिग्रहोभवतितदाग्रहगुणकारेणावश्यमेवगुणयेत्तत्रग्रहगुणकाराविधिःजीवारास्फुजिदैंदवाः प्रथमवद्दशकाष्टसप्तविषयैरिति जीवेगुरौलग्नगतेतमेवलग्नंस्वगुणकारैराहतंदशभिर्गुणयेत् आरेभौमेलग्नगतेअष्टभिःआस्फुजिच्छुक्रः तस्मिन्लग्नगतेसप्तभिःऐंदवेबुधेपंचभिः शेषारविशशिसौरास्तेचसौम्यवत् बुधवत् पंचभिर्गुणनीयाइत्यर्थः एवंतात्कालिकंलग्नंअवश्यं

जीवारास्फुजिदैंदवाःप्रथमवच्छेषाग्रहाःसौम्यवद्राशीनांनियतोविधिर्ग्रहयुतैःकार्याचतद्वर्गणाः ॥ ९ ॥
सप्ताहतंत्रिघनभाजितशेषमृक्षंदत्वाथवानवविशोध्यनवाथवास्मात् ।

र	चं	मं	बु	वृ	शु	श	रा	के
५	५	८	५	१०	७	५	०	०

राशिगुणकारेणगुणयेत् ततःसग्रहोक्तगुणकारैरपितत्रचयदाग्रहोभवति तदाग्रहगुणकारेणगुणयेत् यदात्र हवोग्रहाभवन्ति तदासर्वेषांगुणकारैर्गुणयेत् एवंचतद्गुणितमेकांतेस्थापयेत् ॥ ९ ॥ अथनक्षत्रानयनं वसन्ततिलकेनाह सप्ताहतमिति सप्ताहतंसप्तभिर्गुणयेत् दत्वाथवेति ततस्तत्रनवदेयाः शोध्यावा नाकिंचिद्दाउदेत्युच्यते यदिसच रराशिर्लग्नगतोभवति तदानवदेयाः स्थिरेनवदेयानापिशोध्याः द्विस्वभावेविलग्नेनवशोध्याः एवंकेचिद्व्याचक्षते वयंपुनर्ब्रूमः यदि प्रश्नलग्नेप्रथमोद्रेष्काणोभवति तदानदेयाःद्वितीयेनदेयानापिशोध्याःतृतीयेनवशोध्याः एवंकृत्वातस्यराशेस्त्रिघनेनसप्ताविंशत्याभाग

मपहृत्यावाप्तंत्याज्यं तत्रयावत्संख्यांकोवशेषोभवति तावत्संख्यमाश्विन्यादितोयन्नक्षत्रंतन्नक्षत्रंतस्यप्रष्टुर्वक्तव्यम् केचिद्वदन्ति यथा
स्थितस्यराशेःसप्तविंशत्याभागमपहृत्यावशेषांकनवकदानेन विशोधनेनवायथास्थितेनांकेनसम्वादउत्पद्यते तथानक्षत्रंवक्तव्यम् एवमि टी०

ना. त्यादि कलत्रसहजात्मशत्रुभेभ्यइति भार्याभर्तृपुत्ररिपुश्चनष्टजातकंयदापृच्छति तदातद्भेभ्यस्तद्भावेभ्यः एवंप्रष्टुः पृच्छकस्यवदेद्ब्रूयात्

८४ तमेवोदयराशिंपरिकल्पयेदित्यर्थः एतदुक्तंभवति यदिपुरुषः स्वपत्न्यानक्षत्रंपृच्छति तदातात्कालिकेलग्नेराशिषट्कंदेयं अथभ्रातुःपृ
च्छति तदाराशिद्वयंदेयमथपुत्रस्यपृच्छति तदाराशिचतुष्कंदेयमथशत्रोः पृच्छतितदाराशिपञ्चकंदेयं एवंकृत्वायद्भवातितदेवोदयराशिं

एवंकलत्रसहजात्मजशत्रुभेभ्यः प्रष्टुर्वदेदुदयराशिवशेनतेषां ॥ १० ॥ वर्षर्तुमासतिथयोद्युनिशंत्वुडूनिवेलोद
यर्क्षनवभागविकल्पनाःस्युः। भूयोदशादिगुणिताः स्वविकल्पभक्ताद्वर्षादयोनवकदानविशोधनाभ्याम् ॥ ११ ॥

प्रकल्प्यतद्गुणकारेणगुणयेत् तत्स्थग्रहगुणकारेणचततस्तत्रप्राग्वन्नवकदानविशोधनेकृत्वा सप्तविंशत्याभागमपहृत्यावशेषांकसमंय
द्यप्रष्टापृच्छति तस्यनक्षत्रंवक्तव्यम् एतदप्युपलक्षणार्थमेव त्रिराशिसहितात्तात्कालिकाल्लग्नान्मित्रस्यवक्तव्यमेतन्नक्षत्रानयनमप्यु
पलक्षणमेवंसकलमपिनष्टजातकंवक्तव्यम्। १०।अथवर्षाद्यानयनंवसन्ततिलकेनाह वर्षर्तुमासेति वर्षादीनि सर्वाणिस्वविकल्पेनभागे १८४
हृतेयथापाठक्रमेणानायितव्यानि तद्यथा तात्कालिकंलग्नं लिप्तापिंडीकृतं राशिगुणाकारहतं ग्रहसंयुक्तंचेद्ग्रहगुणकाराहृतमपियदेकांते

Indira Gandhi National Centre for the Arts

स्थापितं तत्पुनरपिदशादिगुणंकार्यं एतदुक्तंभवति सराशिःस्थानचतुष्टयेधार्यः एकत्रदशगुणोऽन्यत्राद्वितीयेऽष्टगुणोन्यत्रतृतीयेसप्तगुणः चतुर्थेपञ्चगुणःकार्यः यतउक्तं भूयोदशादिगुणितान् भूयः पुनरपिदशकाष्टसप्तविषयैर्गुणनीयाः ततस्तस्मिन्राशिचतुष्टयेप्राग्वन्नवकदानविशोधनंकृत्वास्वविकल्पैर्भागमपहृत्यावाप्तंवर्षादयोज्ञेयाः ॥ ११ ॥ अथनज्ञायतेकस्माद्राशेः कस्यानयनंकार्यं तदनुष्टुप्त्रयेणाह विज्ञेयादशकेष्वब्दाइति अत्रबहुवचनंबहुधोपयोगित्वात्कृतं यदुक्तं स्वविकल्पभक्ताद्वर्षादयस्तद्व्याख्यायते एतेचत्वारोराशयः स्थापितास्तेषांनवकदानविशोधनेकृत्वाकर्मयोग्याःसर्वेभवन्ति ततोदशगुणस्यपृथक्स्थस्यपरमायुषाविंशत्यधिकेनवर्षशतेनभागमपहृत्यऋतुसं

विज्ञेयादशकेष्वब्दाऋतुमासास्तथैवच । अष्टकेष्वपिमासार्द्धास्तिथयश्चतथास्मृताः ॥ १२ ॥

ख्ययेंकोवशिष्यते तदंकसमं तस्यवर्षसंख्यानंवर्तते तस्यैवषड्भिर्भागमपहृत्यऋतुसंख्ययातत्रयोंकोवशिष्यते तदंकसमे शिशिरादारभ्यतौजातइतिवक्तव्यं तस्यैवतुमाससंख्ययाद्वाभ्यांभागमपहृत्ययद्येकोवशिष्यते तदाज्ञाततौ प्रथमेमासिजातइतिवक्तव्यम् अथशून्यमवशिष्यते तदाद्वितीयेमासिजातः एवंकृत्वादशगुणःकर्मयोग्योराशिरपास्यः यस्यविंशत्यधिकाद्वर्षशतादप्याधिकंजन्मनोतीतंतस्यनष्टजातकज्ञानोपायएवनास्ति अष्टकेष्वित्यादि योसावष्टहतोराशिस्तस्यपृथक्स्थस्यकर्मयोग्यस्यपक्षसंख्ययाद्वाभ्यांभागमपहृत्ययद्येकोवशिष्यते तदाशुक्लपक्षे जातइतिवक्तव्यं नाकिंचिदवशिष्यते तदाकृष्णपक्षे तस्यैवतिथिसंख्ययापञ्चदशभिर्भागमपहृत्ययेंकोवशिष्यते

ना. तदंकसमानेतियोजातइतिवक्तव्यम् एवंकृत्वाऽऽगुणःकर्मयोग्योराशिरपास्यः १२ दिवेत्यादि योसौसप्तहतोराशिस्तत्रप्राग्वदेवनवकदानावि टी०
१८५ शोधनेकृत्वातत्कर्मयोग्यंराशिंस्थापयेत् तस्यदिवारात्रिसंख्ययाद्वाभ्यांभागमपहृत्ययद्येकोवशिष्यते तदादिवसेजातोऽथनकिंचिदवशि
ष्यते तदारात्रौजातइतिवक्तव्यम् योसौसप्तहतोराशिस्तस्यनक्षत्रसंख्ययासप्तविंशत्याभागमपहृत्ययोंकोवशिष्यते तदंकसंख्येनक्षत्रे
ऽश्विन्यादितआरभ्यजातनक्षत्रइतिवक्तव्यम् अस्यकर्मणःपुनरभिधानंनक्षत्रानयनस्यबाहुल्योपयोगित्वात् ॥ १३ ॥ वेलेत्यादि यस्मि
न्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञानंतद्दिनप्रमाणंघटिकादिकंकर्तव्यम् रात्रौचेत्तदारात्रिप्रमाणंततःपञ्चगुणस्यराशेस्तेनदिनप्रमाणेनरात्रिप्रमाणेनभा

दिवारात्रिप्रसूतिंचनक्षत्रानयनंतथा ॥ सप्तकेष्वपिवर्गेषुनित्यमेवोपलक्षयेत् ॥ १३ ॥
वेलामथविलग्नंचहोरामंशकमेवच ॥ पंचकेषुविजानीयान्नष्टजातकसिद्धये ॥ १४ ॥

गमपहृत्ययोंकोवशिष्यते तस्मिन्कालेदिनगतेरात्रिगतेवातस्यजन्मवक्तव्यं अथविलग्नमित्यादि अथशब्दः पादपूरणार्थं कालेज्ञातेरा
शयादिलग्नंकर्तव्यं ततस्तस्यहोराद्रेष्काणनवांशद्वादशांशत्रिंशांशभागाःकर्तव्याः तात्कालिकाग्रहाश्चकर्तव्याः ततोयथाविहितेनविधि
नादशान्तर्दशाष्टकवर्गादेरभिहितस्यफलस्यनिर्देशःकार्यः एवंनष्टजातकंसाधयेत् ॥ १४ ॥
अथप्रकारांतरेणनक्षत्रानयनमार्ययाह संस्कारनामेति संस्कारेणनामसंस्कारनामतस्यमात्राः संस्कारेणागतस्यनाम्नोमात्राःसंस्कारना १८५

ममात्राः संस्कारग्रहणे नैतत्प्रतिपादितंभवति संस्कारेणयत्पुरुषस्यनामकृतंतस्यमात्राः ग्राह्याः नान्यस्यकस्यचित्कुनामादेः मात्राश्चेह गृह्यन्ते हल्अर्धमात्रिकः अच्मात्रिकः इत्यनयास्थित्या ताःसंस्कारनाममात्राः संगृह्यद्विगुणीकार्याः ततस्तात्कालिकानिशंकुच्छायांगुलानिगृहीत्वाताद्विगुणमात्रास्तैरंगुलैः संयुक्ताः कार्याः एवंकृतेयद्भवति तस्यत्रिनवकेनसप्तविंशत्याभागमपहृत्य यःशेषोभवतितदंकसमंतस्यधनिष्ठादितआरभ्यनक्षत्रंवक्तव्यं ॥ १५॥ अथनक्षत्रानयनंप्रकारांतरेणार्ययाह द्वित्रिचतुर्दशेति पूर्वाभिमुखोयदाप्रष्टापृच्छति

संस्कारनाममात्राद्विगुणाच्छायांगुलैःसमायुक्ता ॥ शेषंत्रिनवकभक्तान्नक्षत्रंतद्धनिष्ठादि ॥ १५ ॥
द्वित्रिचतुर्दशदशातिथिसप्तत्रिगुणानवाष्टचंद्राद्याः ॥ पंचदशघ्नास्तद्दिङ्मुखान्विताभधनिष्ठादि ॥ १६ ॥
इतिनष्टजातकमिदंबहुप्रकारंमयाविनिर्दिष्टम् ॥ ग्राह्यमतःसच्छिष्यैःपरीक्ष्ययत्नाद्यथाभवति । १७।

तदाद्वयोरंकाःस्थाप्याः अथाग्नेयाभिमुखस्तदात्रयाणांअथदक्षिणाभिमुखस्तदाचतुर्दशानांअथनैर्ऋत्यभिमुखस्तदादशानां अथपश्चिमाभिमुखस्तदातिथिसंख्यानांपंचदशानांअथवायव्याभिमुखस्तदा सप्तात्रिगुणाएकविंशतिःउत्तराभिमुखस्तदानवानांऐशान्याभिमुखस्तदाष्टानां तद्यथा एवंदिगभिमुखप्रष्टृवशेनांकंगृहीत्वाततःपंचदशगुणःकार्यः ततस्तस्मिन्प्रदेशेयावंतःपुरुषास्तदाभिमुखाःस्थितास्तत्संख्ययान्वितोयुक्तःकार्यःएवंकृतेयद्भवति तस्यसप्तविंशत्याभागमपहृत्ययोंकोवशिष्यते तदंकसमंतस्यधनिष्ठाद्यारभ्यनक्षत्रंवक्तव्यं॥ १६ ॥अथ

नष्टजातकोपसंहारंआर्ययाह इतिनष्टजातकमिति इतिशब्दःउपसंहारे मयावराहमिहिराचार्येणनष्टजातकंबहुप्रकारंबहुभेदंविनिर्दिष्टं
उक्तमिदंअतोस्माद्धेतोः सच्छिष्यैःशोभनसच्छास्त्रैर्ग्राह्यंयत्नात्परीक्ष्याविचार्य यथायेनप्रकारेणसंभवति सत्यरूपंतथाग्राह्यमिति येनप्र
कारेणसंभवतितथागृहीतव्यमित्यर्थः बहुभिरागमैर्मयाविचार्यपराशरवासिष्ठयवनसत्यमणित्थादीनांमतानि आलोक्यकृतं तदेवभूयो
निर्मलगुणनिपुणबुद्ध्याविचार्य संविदयाकार्यं येनस्फुटसिद्धोसौसंपद्यते ॥ १७ ॥ इतिनष्टजातकाध्यायःषाड्विंशतिःसमाप्तः ॥ २६ ॥

इतिनष्टजातकाऽध्यायःसमाप्तः ॥ २६ ॥ अथद्रेष्काणाध्यायप्रारंभः । कट्यांसितव
स्त्रवेष्टितःकृष्णःशक्तइवाभिरक्षितुं । रौद्रःपरशुंसमुद्यतंधत्तेरक्तविलोचनःपुमान् ॥ १ ॥
रक्तांबराभूषणभक्ष्यचिंताकुंभाकृतिर्वाजिमुखीतृषार्ता ॥ एकेनपादेनचमेषमध्येद्रेष्काणरूपंयवनोपदिष्टं ॥ २ ॥

अथद्रेष्काणाध्यायोव्याख्यायते तत्रादौमेषाद्यद्रेष्काणस्यस्वरूपज्ञानंवैतालीयेनाहकट्यामिति कट्यांजघनेसितंश्वेतंवस्त्रमम्बरंवेष्टितंये
न कृष्णःअसितवर्णः शक्तइवअभिराक्षितुमाभिमुख्येनरक्षांकर्तुंशक्तःसमर्थइवरौद्रोभीषणःयःपरशुंकुठारंसमुद्यतंधत्तेधारयतिरक्तविलोचनो
लोहिताक्षःसचपुमान्पुरुषःपुरुषद्रेष्काणःसायुधोभौमासक्तश्च ॥ १ ॥ अथमेषद्वितीयद्रेष्काणस्यस्वरूपमिंद्रवज्रयाह रक्तांबरेति रक्तां
वरोलोहितवस्त्राभूषणमलंकरणंभक्ष्यंभोज्यंतत्रचित्तंयस्याः कुंभाकृतिःघटोदरी वाजिमुखीअश्ववक्त्रातृषार्तापिपासार्ताएकेनपादेनचरणे

Indira Gandhi National

नोपलक्षिता इदंद्रेष्काणरूपं मेषमध्यंमेषाद्वितीयंयवनोपदिष्टं यवनाचार्यैःकथितं एषुचतुष्पदद्रेष्काणः स्त्रीद्रेष्काणोऽर्कसक्तश्च यस्मा दाचार्यैश्चतुष्पान्मुखाच्चतुष्पदद्रेष्काणइतिव्याख्यातस्तथाखगमुखोद्रेष्काणश्च।२।अथमेषतृतीयद्रेष्काणस्यस्वरूपमिंद्रवज्र्याह क्रूरइति क्रूरोविषमस्वभावः कलाज्ञः कलावित् कपिलः पिंगलः क्रियार्थी कर्मस्वाभिलाषुकः भग्नव्रतः स्खलितनियमः आभिमुख्येनोद्यतोदंडः हस्तेपाणौयस्य रक्तानिलोहितानि वस्त्राण्यंबराणि बिभर्ति धारयाति चंडः क्रोधशीलः अयंमेषतृतीयस्त्रभागोद्रेष्काणःकथितः उक्तः एष

क्रूरःकलाज्ञःकपिलःक्रियार्थीभग्नव्रतोभ्युद्यतदंडहस्तः। रक्तानिवस्त्राणिबिभर्तिचंडोमेषेतृतीयःकथितस्त्रिभागः ।३।
कुंचितलूनकचाघटदेहादग्धपटातृषिताशनाचित्ता॥ आभरणान्यभिवांछतिनारीरूपमिदंवृषभेप्रथमस्य । ४ ।
क्षेत्रधान्यगृहधेनुकलाज्ञोलांगलेसशकटेकुशलश्च ॥ स्कन्धमुद्वहतिगोपतितुल्यंक्षुत्परोजवदनोमलवासाः ॥ ५ ॥

नरद्रेष्काणःसायुधोजीवसक्तश्च ॥ ३ ॥ अथवृषप्रथमद्रेष्काणजातस्यस्वरूपंदोधकेनाह कुंचितेति कुञ्चिताःकुटिलाः लूनाः कचाः केशायस्याः कुटिलाच्छिन्नकेशा घटदेहा कुंभसदृशोदरी दग्धपटा दग्धवस्त्रा तृषितापिपासार्ता अशनेभोजनेचित्तंयस्याः आभरणानि भूषणानि अभिवांछतिसाचनारीस्त्री इदंवृषभप्रथमस्यद्रेष्काणस्यस्वरूपंएषःस्त्रीद्रेष्काणःसाग्निकःशुक्रसक्तश्च ।४। अथद्वितीयवृषद्रेष्काणस्यस्वरूपंस्वागतयाह क्षेत्रधान्येति क्षेत्रंकेदारः धान्यानिशालयःगृहंवेश्मधेनुःगौः;कला;गीतवाद्यनृत्यलेखकाचित्रकर्मादि एतासांज्ञः पं

इति:लांगलेहलेसशकटेशकटसहितेकुशलःशिक्षितःगोपातितुल्यंवृषभसदृशंस्कंधंककुदमुद्वहातिधारयति क्षुत्परःक्षुधयार्तःअजवदनः छाग वक्त्रःमलवासामलिनांबरःएषोनरद्रेष्काणःचतुष्पदद्रेष्काणोबुधसक्तश्च ।५। अथवृषतृतीयद्रेष्काणस्यस्वरूपंदोधकेनाह द्विपसमकायइ ति द्विपसमकायोमहाशरीरोहस्तितुल्यदेहःनपुनःहस्तिशरीरःपांडुरदंष्ट्रःश्वेतदन्तःशरभसमांघ्रिःबृहत्पादोनपुनःशरभसदृशपादःपिंगल मूर्तिःकपिलदेहःअविःप्रसिद्धःमृगआरण्यपशुःअविमृगलोभार्थं व्याकुलंचित्तंयस्यअयंवृषभवनस्यवृषराशेःप्रांतगस्तृतीयद्रेष्काण;चतुष्पा

द्विपसमकायःपांडुरदंष्ट्रःशरभसमांघ्रिःपिंगलमूर्तिः । अविमृगलोभव्याकुलचित्तोवृषभवनस्यप्रांतगतोयम् ।६।

सूच्याश्रयंसमाभवांछतिकर्मनारी रूपान्विताभरणकार्यकृतादराच ॥

हीनप्रजोच्छ्रितभुजऋतुमतीत्रिभागमाद्यंतृतीयभवनस्यवदन्तितज्ज्ञाः ॥ ७ ॥

दःसौरराक्तश्च।६। अथमिथुनस्यप्रथमद्रेष्काणस्यस्वरूपज्ञानंवसन्ततिलकेनाह सूच्याश्रयमिति नारिस्त्रीसूच्याश्रयंकर्मसीवनाक्रियांसम्य गभिवांछतीतिरूपान्वितासुरूपाआभरणकार्येभूषणकर्मणिकृतआदरोअभिलाषोश्रद्धयया हीनप्रजाअपत्यरहिताउच्छ्रितभुजोर्ध्वबाहुकी ऋतुमतीसार्तवाकामार्तावातृतीयभवनस्यामिथुनस्याद्यंप्रथमंत्रिभागंद्रेष्काणं तज्ज्ञाः पण्डिताःप्रवदन्तिकथयन्ति एषस्त्रीद्रेष्काणोबुधसक्त श्च॥७॥ अथमिथुनद्वितीयद्रेष्काणस्यस्वरूपमुपजातिकयाह उद्यानसंस्थइति उद्यानसंस्थउपवनेतिष्ठति कवचीसन्नाहप्रावृतशरीरःधनु

ष्मान्चापहस्तः शूरोरणप्रियः शरास्त्रधारीवापाठः शराः कांडानितान्येवास्त्राणितद्धारणेशीलंयस्येति गरुडाननोपक्षिसदृशवक्त्रः क्रीडनंक्री
डा आत्मजाःपुत्राः अलंकरणमाभरणं अर्थोवित्तं एषांसम्बन्धिनींचिंतांकरोति अथमिथुनस्यराशेर्मध्येद्वितीयद्रेष्काणइत्यर्थः एषनरद्रेष्का
णः सायुधः खगद्रेष्काणःशुक्रसक्तश्च ॥८॥ अथमिथुनस्यतृतीयद्रेष्काणस्वरूपंस्वागतयाह भूषितइति भूषितोलंकृतः वरुणवत्समुद्र
वत् बहुरत्नःप्रभूतमणिः तूणंशराधानं कवचंसन्नाहः एतौबद्धौग्रथितौयेन सधनुष्कःचापयुक्तः नृत्तेवादितवाद्यविषये कलासुचनिःशे

उद्यानसंस्थःकवचीधनुष्मान्शूरोस्त्रधारीगरुडाननश्च। क्रीडात्मजालंकरणार्थचिंतांकरोतिमध्येमिथुनस्यराशेः।८।
भूषितोवरुणवद्बहुरत्नोबद्धतूणकवचःसधनुष्कः। नृत्तवादितकलासुचविद्वान्काव्यकृन्मिथुनराश्यवसाने ॥ ९॥
पत्रमूलफलभृद्द्विपकायःकाननेमलयगःशरभांघ्रिः। क्रोडतुल्यवदनोहयकण्ठः कर्कटेप्रथमरूपमुशान्ति॥ १०॥

षासुविद्वांस्तज्ज्ञः काव्यकृत्पण्डितःकाव्यकर्मकार्यंतत्करोति एषमिथुनस्यराशेरवसानेतृतीयद्रेष्काणेइत्यर्थः एषःनरद्रेष्काणःसायुधःसौ
रसक्तश्च॥९॥ अथकर्कटपूर्वस्यस्वरूपंस्वागतयाह पत्रेति पत्रानिमूलानिफलानिचबिभर्तिधारयति द्विपकायोहस्तिसदृशशरीरःकाननेम
लयगःमलयश्चन्दनवृक्षःतत्रोपगतःस्थितः शरभांघ्रिःशरभसदृशपादःक्रोडःसूकरस्तत्तुल्यवदनःतत्सदृशवक्त्रःहयकण्ठोऽश्वग्रीवःकर्कटेक
र्कटराशौप्रथमद्रेष्काणस्यस्वरूपमुशंति कथयन्ति एषद्रेष्काणश्चतुष्पाच्चन्द्रसक्तश्च।१०। अथकर्कटद्वितीयद्रेष्काणस्यस्वरूपमिंद्रवज्रयाह

.जा
८८

पद्मार्चितेति स्त्रीयोषिन्मूर्द्धनिशिरसिपद्मैःकमलैरर्चितापूजिताभोगियुक्तासर्पाकर्कशाकठिनयौवनोपेताअरण्यगताएकांतस्थिता विरौति
आक्रोशयति पलाशवृक्षस्यशाखांलतांसमाश्रितातत्रासक्तास्थिता कर्कटस्यराशेर्मध्येस्थिताद्वितीयद्रेष्काणेसमवस्थिता एषस्त्रीद्रेष्काणो
व्यालद्रेष्काणोभौमसक्तश्च ११ अथकर्कटस्यतृतीयद्रेष्काणस्यस्वरूपंवैतालीयेनाह भार्येति भार्याजाया तस्या आभरणार्थंअलंकरणनिमि टी०
त्तमर्णवंसमुद्रंनौस्थोनावमारूढः सर्पवेष्टितांगोगच्छतियाति हैमैःसुवर्णनिर्मितैःविभूषणैरलंकरणैर्युतःचिपिटास्यःचर्पटमुखःकर्कटेंत्यगतः

पद्मार्चितामूर्द्धनिभोगियुक्तास्त्रीकर्कशारण्यगताविरौति।शाखांपलाशस्यसमाश्रिताचमध्येस्थिताकर्कटकस्यराशेः ११
भार्याभरणार्थमर्णवंनौस्थोगच्छतिसर्पवेष्टितः । हैमैश्चयुतोविभूषणैश्चिपिटास्योंत्यगतश्चकर्कटे ॥ १२ ॥
शाल्मलेरुपरिगृध्रजम्बुकौश्वानरश्चमलिनाम्बरान्वितः। रौतिमातृपितृविप्रयोजितःसिंहरूपमिदमाद्यमुच्यते।१३।

तृतीयद्रेष्काणइत्यर्थः एषनरद्रेष्काणोव्यालद्रेष्काणोजीवसक्तश्च।१२॥ अथसिंहपूर्वस्यद्रेष्काणस्यस्वरूपज्ञानंरथोद्धतयाह शाल्मलेरिति
शाल्मलीवृक्षस्योपर्यग्रे गृध्रःपक्षीजंबुकःसृगालः एतौस्थितौ तथाश्वासारमेयःनरोमनुष्यः सचमलिनैर्मलोपेतैरंबरैर्वस्त्रैरन्वितोयुक्तः मातृ
पितृविप्रयोजितोजननीजनकविरहितोरौत्याक्रुश्यति इदमाद्यंप्रथमंरूपंसिंहस्योच्यतेकथ्यतेसिंहप्रथमद्रेष्काणइत्यर्थः एषनरद्रेष्काणश्च
तुष्पदद्रेष्काणःखगद्रेष्काणोर्कसक्तश्च १३ अथसिंहद्वितीयस्यस्वरूपंवंशस्थेनाहहयाकृतिरितिहयाकृतिःअश्वाकारःपांडुरमीषच्छुक्लयुक्तंमा १६८

ल्यंपुष्पानिचयं शेखरोशिरसियस्य कृष्णाजिनंकृष्णमृगचर्मकंबलमौर्णिकंविभर्तिधारयति केचित्कृष्णाजिनचीवरमितिपठन्ति चीवरंजी र्णवासः नरोमनुष्यो दुरासदःदुर्ज्ञेयःदुःसाध्यःसिंहइव आत्तकार्मुकःगृहीतचापःनताग्रनासः नताग्रानासायस्यमृगराजस्यसिंहस्यमध्यमो द्वितीयोद्रेष्काणः हयाकृतिः पुरुषएवायं नचतुष्पदद्रेष्काणःएषनरद्रेष्काणः सायुधोजीवसक्तश्च । १४ ॥ अथसिंहतृतीयस्यस्वरूपमुप जातिकयाह ऋक्षाननइति ऋक्षःप्राणीऋक्षाननः ऋक्षसदृशवक्त्रः वानरतुल्यचेष्टः वानरेणकपिनातुल्यासदृशाचेष्टास्वभावोयस्य दण्डं

हयाकृतिःपाण्डुरमाल्यशेखरोबिभर्तिकृष्णाजिनकम्बलंनरः ।
दुरासदःसिंहइवात्तकार्मुकोनताग्रनासोमृगराजमध्यमः ॥ १४ ॥

ऋक्षाननोवानरतुल्यचेष्टो बिभर्तिदण्डंफलमामिषंच । कूर्चीमनुष्यःकुटिलैश्चकेशैर्मृगेश्वरस्यान्त्यगतास्त्रिभागः ।१५।
पुष्पप्रपूर्णेनघटेनकन्यामलप्रदिग्धांबरसंवृतांगी । वस्त्रार्थसंयोगमभीष्टमानागुरोःकुलंवांछतिकन्यकाद्यः ।१६।

आयुधंफलंआम्रादिआमिषंमांसंचविभर्तिधारयति कूर्चीदीर्घश्मश्रुः मनुष्यःपुरुषःकुटिलैःकेशैर्मूर्द्धजैर्युक्तः मृगेश्वरस्यसिंहस्यांत्यगस्त्रि भागः एषनरद्रेष्काणः चतुष्पदद्रेष्काणः सायुधोभौमसक्तश्च ॥ १५ ॥ अथकन्यापूर्वस्यस्वरूपमुपजातिकयाह पुष्पप्रपूर्णेनेति कन्या कुमारी पुष्पप्रपूर्णेन कुसुमपरिपूरितेनकुंभेनउपलक्षिता मलप्रदिग्धैरतिमलोपेतैःअम्बरैर्वस्त्रैःसंवृतांगीसंवृतावयवावस्त्राण्यम्बराणिअर्थो

धनं येषां संयोगमभीष्टमानावांछमानागुरोःकुलंव्रजातिगच्छाति कन्यकाद्यःप्रथमद्रेष्काणः एषस्त्रीद्रेष्काणोबुधसक्तश्च ॥ १६ ॥
अथकन्याद्वितीयस्यस्वरूपंवैतालीयेनाह पुरुषोनरः प्रगृहीतलेखनिः येनाक्षराणिलिख्यन्ते सालेखनिः श्यामोश्यामवर्णः वस्त्रशिराःक
पटसंयमितमूर्द्धा केचिद्बद्धशिराइतिपठन्ति संयमितशिराः व्ययंव्ययकृत् आयंप्रवेशंचकरोतिगणयतिविपुलंविस्तीर्णंकार्मुकंधनुर्बिभ
र्तिधारयति रोमव्याप्ततनुः रोमशशरीरः एषमध्यमोद्वितीयद्रेष्काणः एषनरद्रेष्काणः सायुधःसौरसक्तश्च ॥ १७ ॥ अथकन्यातृतीयस्य

पुरुषःप्रगृहीतलेखनिःश्यामोवस्त्रशिराव्ययायकृत् । विपुलंचबिभर्तिकार्मुकंरोमव्याप्ततनुश्चमध्यमः ॥ १७ ॥
गौरीसुधौताग्रदुकूलगुप्तासमुच्छ्रिताकुंभकटच्छुहस्ता।देवालयंस्त्रीप्रयताप्रवृत्तावदन्तिकन्यांत्यगतस्त्रिभागः।१८।
वीथ्यंतरापणगतःपुरुषस्तुलावानुन्मानमानकुशलःप्रतिमानहस्तः ॥

ज्ञानमुपजातिकयाह गौरीगौरवर्णा सुधौताग्राणियस्मिन् दुकूलेपटविशेषेतेनगुप्ताछादिता केचित्तुदुकूलहस्ताइतिपठन्ति समुच्छ्रिता
अत्युच्चा कुम्भोघटःकटच्छुर्दर्वीप्रसिद्धा गृहोपयोगिकंलोहभांडंतत्करेहस्तेयस्याः देवालयंसुरगृहं स्त्रीयुवतिः प्रयतासमाहिता प्रवृत्ताग
न्तुमुद्यता वदन्तिकथयन्ति मुनयःकन्यांत्यगतस्त्रिभागःतृतीयद्रेष्काणःएषस्त्रीद्रेष्काणःशुक्रसक्तश्च।१८। अथतुलाद्यस्वरूपंवसन्ततिल
केनाह वीथ्यन्तरेति वीथ्यन्तरेमार्गमध्येयत्तदापणंप्रसारकः समवस्थितस्तत्रगतः हट्टं पुरुषोनरस्तुलावान् तुलाहस्तःविद्यमानतुलः उ

Indira Gandhi National Centre for the Arts

न्मानेऊर्ध्वमानेतुलादिकेमानेमानशब्देनकुडवादौच तस्मिन्कुशलः तज्ज्ञः प्रतिमानंयेनद्रव्याणिसुवर्णरत्नानि परिछिद्यन्तेतेतुहस्तेय स्याः मांडंक्रयद्रव्यंतद्विद्यतेयस्य विचिंतयतिध्यायाति तस्यभांडस्यैतन्मूल्यमिति तस्यचभांडस्यचमूल्यं विचिन्तयति एतद्यवनास्तुला याःप्रथमद्रेष्काणस्यस्वरूपंवदन्तिकथयन्ति एषनरद्रेष्काणः शुक्रसक्तश्च । १९। अथतुलाद्वितीयस्यस्वरूपंत्रोटकेनाह कलशमिति गृ ध्रःपक्षीगृध्रमुखोगृध्राननःपुरुषःकलशंकुम्भंगृहीत्वा विनिःपतितुंनिर्विशेषंपतितुमभीप्सतिवांछतियतःक्षुधितोबुभुक्षितः तृषितःपिपासि

भाण्डंविचिन्तयतितस्यचमूल्यमेतद्रूपंवदन्तियवनाःप्रथमंतुलायाः ॥ १९ ॥

कलशंपरिगृह्यविनिःपतितुंसमभीप्सतिगृध्रमुखःपुरुषः। क्षुधितस्तृषितश्चकलत्रसुतान्मनसैतितुलाधरमध्यगतः२०

विभीषयन्तिष्ठतिरत्नचित्रितोवनेमृगान्कांचनतूणवर्मभृत्। फलामिषंवानररूपभृन्नरस्तुलावसानेयवनैरुदाहृतः२१

तोतः कलत्रंभार्यांसुतान्पुत्रान्मनसाचित्तेनैतिगच्छति अभीप्सति अभिलषति स्मरतीत्यर्थः इत्येवंप्रकारः तुलाधरमध्यगतः तुलाद्वि तीयद्रेष्काणः एषनरद्रेष्काणः खगद्रेष्काणः शनैश्चरसक्तश्च । २० ॥

अथतुलतृतीयस्यस्वरूपंवंशस्थेनाह विभीषयन्निति रत्नचित्रितोमणिभिर्विभूषितःवनेरण्येमृगान्हरिणान् विभीषयन् भीषांकुर्वन् ति ष्ठति कीदृशः कांचनंसौवर्णं तूणंशराधानं वर्मसन्नाहं तेचबिभर्तिधारयति फलान्यामिषंचमांसं बिभर्ति नरोमनुष्यो वानररूपभृत् वा

नरस्यकपेरिवरूपं बिभर्तिधारयाति फलान्याम्रादीनिकेचिद्धनुर्धरः किन्नररूपभृन्नरःइतिपठंति धनुर्धरः चापहस्तः किन्नरोदेवयोनिर
श्वमुखःपुरुषः तुलावसाने तुलस्य तृतीयद्रेष्काणेयवनैःपुराणयवनैरुदाहृतः कथितःनरोमनुष्योवानराकारोऽयंचतुष्पदद्रेष्काणोबुधसक्त
श्च ।२१। अथवृश्चिकप्रथमस्यस्वरूपमुपजातिकयाह वस्त्रैरिति नारीस्त्रीवस्त्रैर्वरैस्तथाभरणैरलंकरणैश्चविहीनावर्जिता महासमुद्रा
न्महासागरात् कूलंसमुपैत्यागच्छाति स्थानच्युतास्वस्थानात्भ्रष्टासर्पनिबद्धपादाभुजगनियमितचरणामनोरमाचित्तानंदविधायिनी

वस्त्रैर्विहीनाभरणैश्चनारी महासमुद्रात्समुपैतिकूलं॥ स्थानच्युतासर्पनिबद्धपादा मनोरमावृश्चिकराशिपूर्वः॥२२॥
स्थानसुखान्यभिवांच्छातिनारीभर्तृकृतेभुजगावृतदेहा॥ कच्छपकुंभसमानशरीरावृश्चिकमध्यमरूपमुशंति ॥२३।
पृथुलचिपिटकूर्मतुल्यवक्त्रःश्वमृगवराहसृगालभीषकारी। अवतिचमलयाकरप्रदेशंमृगपतिरंत्यगतस्यवृश्चिकस्य २४

चित्ताल्हादकरीवृश्चिकराशेःपूर्वःप्रथमद्रेष्काणः एषस्त्रीद्रेष्काणोव्यालद्रेष्काणोभौमसक्तश्च ॥२२॥ अथवृश्चिकद्वितीयस्यस्वरूपंदोधके
नाह स्थानेति नारीस्त्रीस्थानसुखानिअभिवांछति भर्तृकृतेपतिनिमित्तंभुजगावृतदेहासर्पव्याप्तशरीरा कच्छपः कूर्मः कुंभोघटः तत्स
मानशरीरातत्तुल्यदेहा वृश्चिकेमध्यमरूपं द्वितियद्रेष्काणमुशंतिकथयंति एषस्त्रीद्रेष्काणोव्यालद्रेष्काणः जीवसक्तश्च ।२३। अथवृ
श्चिकतृतीयस्वरूपज्ञानंपुष्पिताग्रयाह पृथुलचिपिटमिति पृथुलंविस्तीर्णंचिपिटंचर्पटं कूर्मतुल्यंकच्छपसदृशंवक्त्रंमुखंयस्य श्वासारमेयः

मृगोहरिणः सृगालः क्रोष्टा वराहःसूकरः एषांभीषकारी भयकारी मलयस्यचंदनस्याकरस्यप्रदेशमुत्पत्तिस्थानमवतिरक्षति सचमृगपतिः सिंहःअंत्यगतोवृश्चिकस्यतृतीयद्रेष्काण; एषःकूर्माननः सिंहद्रेष्काणः चतुष्पदद्रेष्काणः चंद्रसक्तश्च॥२४॥ अथधन्विपूर्वस्यस्वरूपज्ञानमिंद्रवज्रयाह मनुष्यवादिति मनुष्यवक्त्रोनरवदनःअश्वसमानकायः तुरगसदृशदेहः आयतंदीर्घं धनुश्चापंगृहीत्वा आश्रमस्थःतत्राश्रमेतिष्ठति क्रतूपयोज्यानियज्ञोपकरणादीनि यज्ञभांडानि स्रुक्स्रुवादीनि तपस्विनःतापसान्रक्षति अवतिरक्षितवान् आद्यः प्रथमो धनुषस्त्रिभागो धन्विद्रेष्काणः केचिच्चररक्षपूर्वोतिपठंति धनुषःपूर्वस्त्रिभागः प्रथमद्रेष्काणः एषोऽश्वसमानकाय: नरद्रेष्काण:चतुष्पा

मनुष्यवक्त्रोऽश्वसमानकायोधनुर्विगृह्यायतमाश्रमस्थः॥ क्रतूपयोज्यानितपस्विनश्चररक्षपूर्वोधनुषास्त्रिभागः॥२५।
मनोरमाचंपकहेमवर्णाभद्रासनेतिष्ठातिमध्यरूपा ॥ समुद्ररत्नानिविघट्टयंतीमध्यत्रिभागोधनुषःप्रदिष्टः। २६।

त्सायुधद्रेष्काणः जीवसक्तश्च ॥ २५ ॥ अथधन्विद्वितीयस्यस्वरूपज्ञानमुपजातिकयाह मनोरमेति मनोरमाचित्ताल्हादकारिणी चंपकपुष्पविशेषः हेमसुवर्णं तत्सदृशवर्णा तत्समकांतिः भद्रासने आसनविशेषेतिष्ठाति तत्रउपविष्टा मध्यमरूपा नचातिशोभना नाप्यत्यशोभना समुद्ररत्नानिसागरमणीन् विघट्टयंतीस्त्रीतिष्ठाति धनुषोमध्यत्रिभागो द्वितीयद्रेष्काणो मुनिभिःप्रदिष्टउक्तःएषस्त्रीद्रेष्काणोभौमसक्तश्च ॥ २६ ॥ अथधन्वितृतीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह कूर्चीनरइति नरोमनुष्यः कूर्चीदीर्घश्मश्रुः हाटकं सुवर्णं चंपकः

पुष्पविशेषःतदाभस्तत्सदृशकांतिःतत्समानद्युतिः वरासनेप्रधानासने निषण्णःउपविष्टःदंडधरोदंडहस्तः कौशेयकानिपट्टविशेषाणिउद्द हतेधारयति अजिनंमृगचर्म नवमस्यराशेर्धनुषः तृतीयद्रेष्काणस्यस्वरूपं एषनरद्रेष्काणःसायुधः अर्कसक्तश्च॥२७॥अथमकरप्रथमस्य स्वरूपंदोधकेनाहरोमेति रोमचितोरोमशःमकरोपमदंष्ट्रःमकमरतुल्यदंष्ट्रःमकरोजलचरप्राणी सूकरस्यवराहस्यकायोदेहःतत्समानशरीरः तत्तुल्यतनुः योक्त्रकं येनबलीवर्दायोज्यंते जालकःप्रसिद्धः येनपक्षिणोबध्यंते बंधनंनिगडादि एतानिधारयति तच्छीलः रौद्रमुखोव

कुर्चीनरोहाटकचंपकाभोवरासनेदंडधरोनिषण्णः ॥ कौशेयकान्युद्वहतोजिनंचतृतीयरूपंनवमस्यराशेः ॥ २७ ॥
रोमचितोमकरोपमदंष्ट्रः सूकरकायसमानशरीरः ॥ योक्त्रकजालकबंधनधारीरौद्रमुखोमकरप्रथमस्तु ॥ २८ ॥
कलास्वभिज्ञाब्जदलायताक्षीश्यामाविचित्राणिचमार्गमाणा॥ विभूषणालंकृतलोहकर्णायोषास्त्रदिष्टामकरस्यमध्ये २९

क्रिताननः मकरप्रथमः प्रथमद्रेष्काणः एषःपुरुषद्रेष्काणःबंधनधारित्वात्सनिगडः सूकरसमानशरीरः नसूकरः तस्मान्नचतुष्पात् शनैश्चरसक्तश्च ॥ २८ ॥ अथमकरद्वितीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह कलास्वभिज्ञाब्जदलायताक्षीति कलास्वभिज्ञाआभिमुख्येनजानाति अब्जदलायताक्षी अब्जदलंपद्मपत्रं तद्वदायतेदीर्घे अक्षिणीयस्याः सादीर्घनेत्राचश्यामाश्यामवर्णा विचित्राणिनानाप्रकाराणिवस्तूनिचमार्गमाणा अभीप्समाना विभूषणैरलंकरणैरलंकृता लोहकर्णालोहयुक्तश्रोत्रालोहाभरणम्कर्णयोर्यस्याः सायोषास्त्रीमकरस्यम

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ध्येद्वितीयद्रेष्काणेप्रदिष्टाउक्ता एषः स्त्रीद्रेष्काणः शुक्रसक्तश्च ॥२९॥ अथमकरतृतीयस्यस्वरूपंरथोद्धतयाह किंनरोपमेति किंनरोप मतनुः किंनरादेवयोनयः अश्वमुखाः पुरुषास्तत्सदृशीतनुः सकम्बलः कम्बलेनसहितःतूणंशराधारंचापंधनुः कवचंसन्नाहः एतैस्तूण चापकवचैः शराधारतनुःसन्नाहैः समन्वितोयुक्तः कुंभंघटंरत्नाविचित्रितं मणिविरचितं स्कंधगं अंसासक्तंउद्वहतिधारयाति मकरराशेः प श्चिमतृतीयद्रेश्काणः एषपुरुषद्रेष्काणः सायुधः बुधसक्तश्च । ३० । अथकुम्भप्रथमद्रेष्काणस्य स्वरूपंदोधकेनाह स्नेहमद्यजलभोजने

किन्नरोपमतनुःसकंबलस्तूणचापकवचैःसमन्वितः ॥ कुंभमुद्वहातिरत्नाचित्रितंस्कंधगंमकरराशिपश्चिमः ॥३०॥
स्नेहमद्यजलभोजनागमव्याकुलीकृतमनाःसकंबलः ॥ कोशकारवसनोजिनान्वितोगृध्रतुल्यवदनोघटादिगः ॥३१॥
दग्धेशकटेसशाल्मलेलोहान्याहरतेंगनावने ॥ मलिनेनपटेनसंवृताभांडैर्मूर्ध्निगतैश्चमध्यमः ॥३२॥

ति स्नेहस्तैलादि मद्यंपानविशेषःजलमुदकंभोजनमशनं एतेषांयआगमः तेनव्याकुलितं मनःचित्तंयस्य सकंबलःकंबलसहितः कोश कारवसनः पट्टवासाः अजिनान्वितः कृष्णमृगचर्मयुक्तः गृध्रःपक्षी तत्तुल्यवदनः तत्समवक्त्रः घटादिगः कुम्भप्रथमद्रेष्काणः एष नरद्रेष्काणः सौरसक्तश्च ।३१। अथकुंभद्वितीयस्वरूपंवैतालियेनाह दग्धेशकटेइति शकटेगंत्र्यादग्धेआग्निनाभस्मीकृते शाल्मलेश ल्मलवृक्षैः सहिते अंगनास्त्रीलोहान्याहरतेगृण्हाति वनेअरण्येमलिनेनपट्टेनसमलेनवाससासंवृताप्रावृता भांडैः भांडप्रकारैः मूर्ध्नि

गतैः मस्तकारोपितैःउपलक्षिताकेचिद्गांडैरारोपितैःपरिपूर्णइतिपठंतिमध्यमोद्वितीयद्रेष्काणःएषस्त्रीद्रेष्काणःसाग्निकोबुधसक्तश्च ।३२।
अथकुंभतृतीयस्यस्वरूपज्ञानमिंद्रवज्रयाह श्यामइति श्यामःश्यामवर्णः सरोमश्रवणः लोमशकर्णःकिरिटीमौलियुक्तः त्वक्चर्मपत्रंपर्णं
निर्यासोवृक्षानिर्यासः यथागुग्गुलुःस्नेहः फलंचसुप्रसिद्धमेवाम्रादिःएतैः सहभांडानिलोहव्यतिमिश्रितानिलोहसंयुक्तानिबिभर्तिधारय
तितानिचसंचारयति स्थानात् स्थानांतरंनयति घटस्यकुंभस्यांत्यगतः तृतीयद्रेष्काणः एषनरद्रेष्काणः शुक्रसक्तश्च ॥३३॥ अथमीनाद्य

श्यामःसरोमश्रवणःकिरीटीत्वक्पत्रनिर्यासफलैर्बिभर्ति। भांडानिलोहव्यतिमिश्रितानिसंचारयत्यंत्यगतोघटस्य।३३॥
स्रुग्भांडमुक्तामणिशंखमिश्रैर्व्याक्षिप्तहस्तःसविभूषणश्च।भार्याविभूषार्थमपांनिधानंनावाप्लवत्यादिगतोझषस्य ३४
अत्युच्छ्रितध्वजपताकमुपैतिपोतंकूलंप्रयातिजलधेःपरिवारयुक्ता ॥

स्यस्वरूपमिंद्रवज्रयाह स्रुग्भांडेति स्रुग्भांडानियज्ञोपकरणभांडानिमुक्तामौक्तिकं मणयःप्रसिद्धाः शंखःप्रसिद्धएव एतैर्मिश्रैरेकीकृतैः
व्याक्षिप्तोहस्तोयस्य आकुलकरःसविभूषणः साभरणः भार्याजाया तद्विभूषार्थमलंकरणार्थमपांनिधानंसमुद्रंनावाप्लवति नौस्थोगच्छ
ति केचिन्महार्णवंचनावाप्लवतीतिपठंति झषस्य मीनस्यादिगतः प्रथमद्रेष्काणः एषनरद्रेष्काणो जीवसक्तश्च ॥ ३४ ॥ अथमीन
द्वितीयस्यस्वरूपज्ञानंवसंततिलकेनाह अत्युच्छ्रितेति अत्युच्छ्रिताअतीवोच्चाःध्वजाः पताकायस्मिन्यांततमुपैति आरोहति जल

धेः समुद्रस्य कूलंतटं प्रयाति प्रमादास्त्री कीदृशी परिवारयुक्ता सखीजनेनावृता चंपकंपुष्पाविशेषः चंपककांतिः मुखवर्णेनचंपककां
तिं मुष्णाति अपहरति एषः मीनस्यद्वितीयत्रिभागोमुनिभिर्गदितउक्तः एषः स्त्रीद्रेष्काणोचंद्रसक्तश्च ॥ ३५ ॥ अथमीनस्य तृती
यद्रेष्काणस्यस्वरूपज्ञानमिंद्रवज्रयाह श्वभ्रांतिकेति श्वभ्रांतिकेगर्तसमीपे सर्पानिवेष्टितांगोभुजगावृतावयवःवस्त्रैरंबरैर्विहीनोरहितः पुरु
षोनरः अटव्यांअरण्ये चौरैस्तस्करैः अनलेनाग्निनाव्याकुलितःक्षुभितोंतरात्मायस्य विक्रोशतेरोदिति झषस्यमीनस्यांत्योपगतः तृतीय
द्रेष्काणः एषः व्यालद्रेष्काणः भौमसक्तश्च द्रेष्काणस्वरूपस्यप्रयोजनंप्रदेशेषुव्याख्यातं तथाचयात्रायांवक्ष्यति द्रेष्काणाकारचेष्टागुण

वर्णेनचंपकमुखाप्रमदात्रिभागोमीनस्यचैषकथितोमुनिभिर्द्वितीयः॥ ३५॥श्वभ्रांतिकेसर्पनिवेष्टितांगोवस्त्रैर्विही
नःपुरुषस्त्वटव्यांचौरानलव्याकुलितांतरात्माविक्रोशतेंत्योपगतोझषस्य ॥३६॥ इतिद्रेष्काणस्वरूपाऽध्यायः॥२७॥

सदृशफलंयोजयेद्बुद्धिहेतोर्द्रेष्काणेसौम्यरूपेकुसुमफलयुतेरत्नभांडान्वितेच सौम्यैर्दृष्टेजयःस्यात्प्रहरणसदृशेपापदृष्टेचभंगः संमोहोवा
थबंधःसुभुजगनिगडेपापमुक्तः पिपासुरिति अन्यच्च अस्यप्रयोजनं चौररूपस्थानादिज्ञानं उक्तंचषट्पंचाशिकायांपृथुयशसा अंशकाज्ज्ञा
यतेद्रव्यंद्रेष्काणैस्तस्कराःस्मृताः राशिभ्यःकालदिग्देशोवयोजातिश्चलग्नपात् एवंवृत्तानि।३६। इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जा
तकविवृत्तौ द्रेष्काणाऽध्यायः ॥२७॥ अथातउपसंहाराध्यायोव्याख्यायते अथाध्यायसंग्रहमुपजातिकयाह राशिप्रभेदइति राशिप्रभेदः

प्रथमोऽध्यायः १ ग्रहयोनिभेदोद्वतीयः २ वियोनिजन्मातृतीयः ३ अथशब्दोआनंतर्ये निषेककालश्चतुर्थः ४ जन्मविधिःपंचमः५
अथसद्योमरणमरिष्टाध्यायःषष्ठः ६ आयुर्विभागःसप्तमः ७ दशाविभागोऽष्टमः अष्टकवर्गसंज्ञोनवमः ९ ।१। अथशेषाध्यायसंग्रहं
शालिन्याह कर्माजीवइति कर्मजीवोदशमः१० राजयोगाध्यायएकादशः ११ खयोगाः नामसयोगाध्यायो द्वादशः १२ चांद्रयोगःसुन
फाद्याश्चंद्रयोगाध्यायस्त्रयोदशः १३ द्विग्रहात्रिग्रहयोगाध्यायश्चतुर्दशः १४ प्रव्रज्यायोगाध्यायः पंचदशः १५ अथोनंतरं राशिशीलाध्या

अथातउपसंहाराध्यायोव्याख्यायते।राशिप्रभेदोग्रहयोनिभेदोवियोनिजन्माथनिषेककालः।जन्माथसद्योमर
णंतथायुर्दशाविपाकोष्टकवर्गसंज्ञः॥१॥ कर्माजीवोराजयोगाःखयोगाश्चांद्रायोगाद्विग्रहाद्याश्चयोगाः।प्रव्रज्या
थोराशिशीलानिदृष्टिर्भावस्तस्मादाश्रयोथप्रकीर्णः॥२॥ नष्टायोगाजातकंकामिनीनांनिर्याणंस्यान्नष्टजन्मदृ
काणः। अध्यायानांविंशतिःपञ्चयुक्ताजन्मन्येतद्यात्रिकंचाभिधास्ये ॥ ३ ॥

यःषोडशः १६ दृष्टिफलाध्यायः सप्तदशः १७ तस्मात्परो भावाध्यायोष्टादशः १८ अथातः परमाश्रयाध्यायएकोनविंशतितमः १९
प्रकीर्णाध्यायोविंशतिः २० ॥२॥ अथशेषाध्यायसंग्रहंशालिन्याहअनिष्टयोगाइति अनिष्टयोगाध्यायएकविंशतिः२१ कामिनीनांस्त्रीणां
जातकाध्यायोद्वाविंशतिः २२ निर्याणंमरणज्ञानाध्यायस्त्रयोविंशतिः २३ नष्टजातकाध्यायश्चतुर्विंशतिः २४ द्रेष्काणस्वरूपाध्यायः

Indira Gandhi National Centre for the Arts

पचविंशतिः २५ एवंपंचयुक्ताध्यायानां विंशतिः जन्मनिजातके उक्ताकथितोक्ता एतज्जातके ॥ ३ ॥ एवमिदानीं यात्रिके यात्रायां निबद्धमध्यायसंग्रहमभिधास्येकथयिष्येतच्चोपजातिकयाह प्रश्नास्तिथिरिति प्रश्नाः प्रश्नप्रभेदाध्यायःतिथिस्तिथिबलाध्यायः भंनक्षत्राभिधानं दिवसोदिवसाभिधानं वारफललक्षणंक्षणोमुहूर्तनिर्देशः चंद्रश्चंद्रबलाध्यायः लग्नंचलग्नाविनिश्चयः अथानंतरंलग्नभेदोहोराद्रेष्काणनवांशकद्वादशभागत्रिंशद्भागानांलक्षणं सकलंग्रहाणांशुद्धिः सफलासमस्तग्रहाणांकुंडालिकाफलं अथानंतरं अपवादाध्यायः

प्रश्नास्तिथिर्भंदिवसःक्षणश्चचन्द्रोविलग्नंत्वथलग्नभेदः। शुद्धिर्ग्रहाणामथचापवादोविमिश्रकाख्यंतनुवेपनञ्च॥४॥
अतःपरंगुह्यकपूजनंस्यात्स्वप्नंततःस्नानविधिःप्रदिष्टः। यज्ञोग्रहाणामथनिर्गमश्चक्रमाच्चदिष्टःशकुनोपदेशः।५।
विवाहकालःकरणंग्रहाणांप्रोक्तंपृथक्त्वंद्विपुलाचशाखा। स्कन्धैस्त्रिभिर्ज्योतिषसंग्रहोयंमयाकृतोदैवविदांहिताय।६।

विमिश्रकाख्यंमिश्रकाध्यायःतनुवेपनंदेहस्पंदनं ॥ ४ ॥ शेषाध्यायस्यकीर्तनमुपजातिकयाह अतःपरमिति अतोऽस्मात्परंगुह्यकपूजनंस्याद्भवेत् स्वप्नंस्वप्नाध्यायः ततोनंतरंस्नानविधिः प्रदिष्टःउक्तःग्रहाणांयज्ञोग्रहयज्ञः अथानंतरंनिर्गमःप्रस्थानिकंक्रमात्परिपाट्यादिष्ट उक्तःशकुनोपदेशः शकुनरुतज्ञानं एषयात्रायांसंग्रहः ॥ ५ ॥
अथशेषवस्तुसंग्रहमुपजातिकयाह विवाहकालइति विवाहकालोविवाहपटलं ग्रहाणांकरणंपंचासिद्धांतिकायांप्रोक्तंकथितं पृथग्विभज्य

Gandhi National ... for the Arts

तद्विपुलातस्यकरणस्यशुभाशुभज्ञानाय विपुला विस्तीर्णाशाखाकथिता त्रिभिः स्कंधैरेतैर्गणितहोरासंहिताख्यैरयंज्योतिःशास्त्रसंग्रहोमयात्र
राहमितिराचार्येणदैवविदांसांवत्सरिकाणांहितायहितार्थंकृतोविरचितः विस्तीर्णशास्त्राण्यालोच्यसंक्षेपतोमयाकृतं ॥ ६ ॥ एतन्मालि
न्याह पृथुविराचितमन्यैरिति एतत्समस्तंसकलशास्त्रमन्यैराचार्यैर्यवनेश्वरादिभिः पृथुविस्तीर्णाविरचितंकथितं तदनुतेदवशोभनतरं
मयातत्प्रदेशार्थंतदुपदिष्टार्थंलघुस्वल्पंकृतं तत्प्रदेशेपियोर्थः सोस्मिन्नतात्पर्यार्थः हियस्मादर्थेइहास्मिन्शास्त्रेकृतंधीविषाणामलत्वेबुद्धिशृंग

पृथुविरचितमन्यैः शास्त्रमेतत्समस्तंतदनुलघुमयेदंतत्प्रदेशार्थमेव ॥ कृतमिहहिसमर्थंधीविषाणामलत्वेममयादि
हयदुक्तंसज्जनैःक्षम्यतांतत्॥७॥ ग्रंथस्ययत्प्रचरतोस्यविनाशमेतिलेख्याद्बहुश्रुतमुखाधिगमक्रमेण। यद्वामया
कुकृतमल्पमिहाकृतंवाकार्यंतदत्रविदुषापरिहृत्यरागं।८।

निर्मलीकरणविषयेसमर्थमुक्तमेतत् कृतंमयाचेहसंग्रहे यदुक्तमशोभनमुक्तंकथितंतत्सज्जनैः पंडितैर्ममक्षम्यतांक्षंतव्यमित्यर्थः ॥ ७ ॥
अथ कालविशेषेण कुकृताल्पकृतयोश्चपुनःकरणेसतां प्रार्थनाय वसंततिलकेनाह ग्रंथस्येति अस्यग्रंथस्य यत्प्रचरतो विचरमाण
स्य यद्विनाशमेतियाति लेख्याल्लेखकदोषात् तत्बहुश्रुतमुखाधिगमक्रमेण बहुश्रुतानां पंडितानांमुखादधिगम्यज्ञात्वाक्रमेणपरि
पाट्या विदुषापंडितेनरागंमात्सर्यमपहृत्यविहाय कर्तव्यं तेचशास्त्रार्थापेक्षयासंस्कारेणसमर्थाः यद्वामयाकुकृतंकुत्सितंकृतं तथा

KALANIDHI
Rare Book Collection
ACC No.: R-162
IGNCA Date: 25.3.08

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

स्वल्पमपरिपूर्णं तद्विचार्यविचारेणकर्तव्यमित्यर्थः ॥ ८ ॥ तत्रादित्यदासाख्यस्यापितुर्नामकापित्थाख्येग्रामेवरदनामादित्यदासाच्च वि ज्ञानागमंस्वनिवासमुज्जयिनीचनामहोराशास्त्रनामचवसंततितिलकेनाह आदित्यदासेति आदित्यदासाख्यो ब्राह्मणः तस्यतन यः पुत्रः तस्मादेवपितुरादित्यदासादवाप्तः बोधःज्ञानंयेन कापित्थाख्येग्रामे योसौ भगवान्सवितासूर्यस्तस्माल्लब्धः प्राप्तोवरः प्र सादोयेन आवंतिकः अवंतिकेदेशेउज्जयिन्यांवास्तव्यः कोसौ वराहमिहिरः अयंमुनिमतानि ऋषिप्रणीतानि शास्त्राण्यवलोक्य

आदित्यदासतनयस्तदवाप्तबोधः कापित्थकेसवितृलब्धवरप्रसादः ।
आवंतिकोमुनिमतान्यवलोक्यसम्यग्घोरांवराहमिहिरोरुचिरांचकार ॥ ९ ॥
दिनकरमुनिगुरुचरणप्रणिपातकृतप्रसादमतिनेदम् । शास्त्रमुपसंगृहीतंनमोस्तुपूर्वप्रणेतृभ्यः॥ १० ॥

इतिश्रीबृहज्जातकेउपसंहाराध्यायः समाप्तः ॥ २८ ॥

विचार्यसम्यग्यथावस्तुकृत्वाहोरांजातकशास्त्रंरुचिरांशोभनांसुगमांचकार कृतवानिति ॥ ९ ॥ अथ सतांप्रणामपूर्वकाणिशास्त्राणि प्रणामांतानिकृत्वाततः शास्त्रावसाने पूर्वप्रणेतृणांनमस्कारमार्ययाह दिनकरेति दिनकरोर्कस्तदादिकाःसर्वएवग्रहाःमुनयोवासिष्ठाद्याः गुरुरादित्यदासः तेषांचरणप्रणिपातेन पादनमस्कारकरणेन कृतो यः प्रसादोनुकंपातेनानुनयेनमतिर्बुद्धिर्यस्यतेनदिकरमुनिगुरुचरण

प्राणिपातकृतप्रसादमातिना मयेदंशास्त्रमुपसंगृहीतं स्वीकृतमस्ति तस्मात्पूर्वप्रणेतृभ्यः पूर्वशास्त्रकारेभ्योनमोस्तुनमस्करणेनयः कृतप्रसादः नमइतिमद्रम् ।१०। इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ उपसंहाराध्यायः समाप्तः ॥२८ ॥ वराहमिहिराचार्यकृते होरामहोदधौ। अर्थिनामुत्पलश्चक्रेऽर्थाप्तयेविवृतिप्लवम् १ चिंतामणिरितिख्याताटीकाशास्त्रज्ञवल्लभा ॥ सप्तसार्धसहस्राणि७५०० मानमस्यामनुष्टुभान् २ प्रीतिंदौष्ट्यंपरित्यज्यटीकांसम्यग्विचार्यच ॥ उपयोग्यात्रशास्त्रेचेत्संग्राह्यानोपरोधतः ३ व्याख्येयंयन्मयात्यक्तं यच्चयुक्तिविवर्जितम्। भ्रांत्याविलिखितंयच्च तत्सर्वंस्फुटतांनयेत् ४ चैत्रमासस्यपंचम्यां सितायांगुरुवासरे । वस्वष्टाष्टमितेशाके८८८ कृतेयंविवृतिर्मया ५ विधायटीकांशास्त्रेस्मिन् यत्किंचित्पुण्यमार्जितम् ॥ तेननिर्मत्सरीभूयात्सौजन्यालंकृतोजनः ६ दीर्घस्वरोष्ट्यादिविधेयतांताहाष्टादशेद्वयंजनसप्तकेन ॥ स्वार्थंचवेद्यांसमवस्थितेनभाष्योत्पलेचैव लिखापितस्तु ॥ ७ ॥ इति भट्टोत्पलकृता बृहज्जातक विवृतिः समाप्ता श्रीमज्जगदंबार्पणमस्तु ॥ ॥ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु ॥ ॥ शुभंभूयात् ॥ ॥

बाबू कबेलश्वरस्यसिंहस्याज्ञानुसारेण मुद्रितम् ॥

VICTORIA PRESS. BENARES

Indira Gandhi National Centre for the Arts

॥ इति बृहज्जातकं सटीकं समाप्तम् ॥

Indira Gandhi National
Centre for the Arts